

SVENDBORG KOMMUNE

1983

SVENDBORG KOMMUNE

2. oplag, sept. 1992

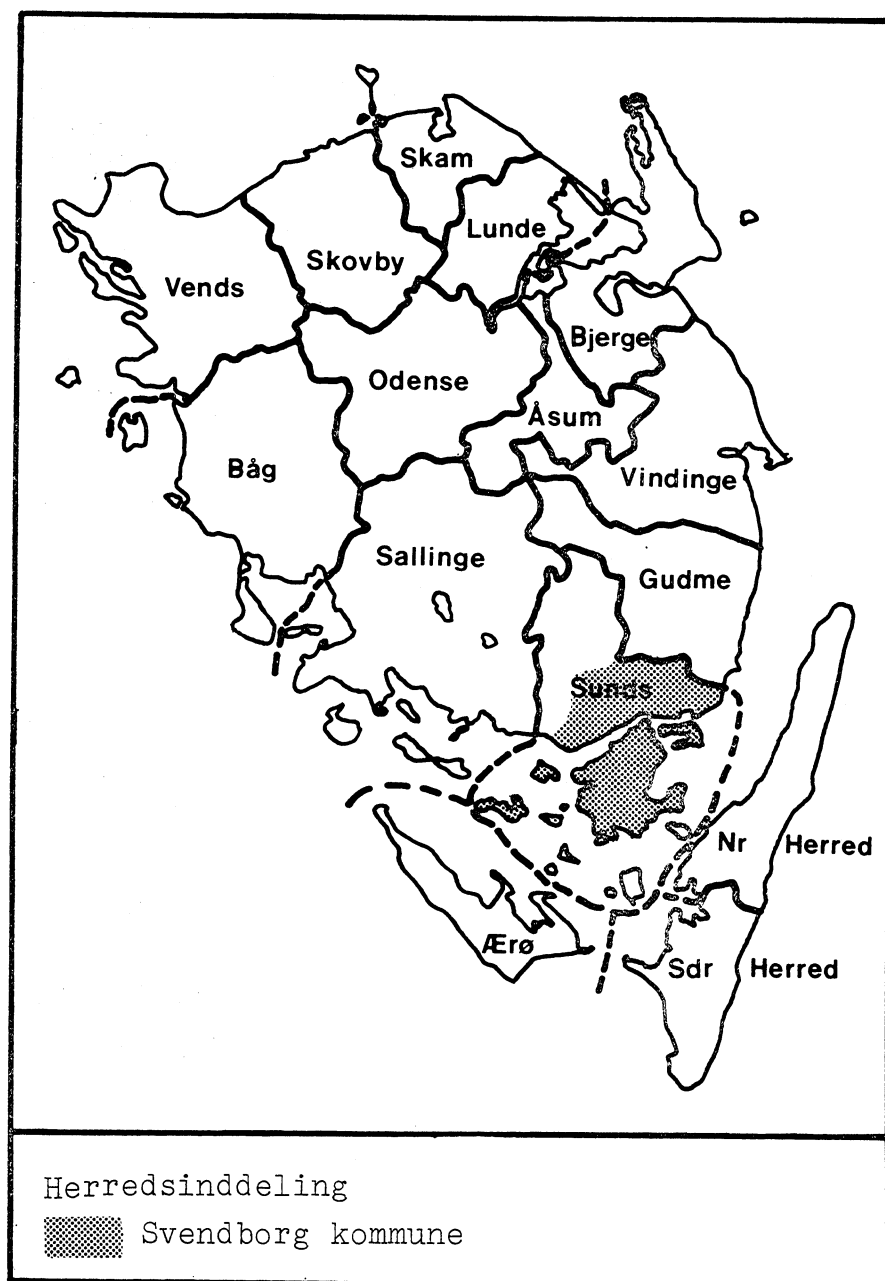
Indhold

	Side.
Indledning	2.
Herredsbeskrivelse	3.
<u>Bjerreby Sogn</u>	
Bjerreby	7.
Gesinge	19.
Hellev	31.
Skovballe	43.
Stjovl	55.
Søby	67.
Vårø	79.
<u>Bregninge Sogn</u>	
Bjernemark	91.
Bregninge	103.
Knudsbølle	115.
Nyby	127.
Troense	139.
Vindeby	149.
<u>Egense Sogn</u>	
Egense	161.
Skovsbo	175.
<u>Landet Sogn</u>	
Lundby	187.
Melby	201.
Strammelse	213.
<u>Skårup Sogn</u>	
Holmdrup	227.
Skårup	239.
Skårupøre	253.
Øster Åby	265.
<u>Svendborg Jorder</u>	
Kogtved	277.
Rødskebølle	289.
Sørup	301.
<u>Thurø Sogn</u>	
Thurø	313.
<u>Tved Sogn</u>	
Heldager	325.
Tved	337.
<u>Drejø Sogn</u>	
Drejø	349.
Hjortø	361.
Skarø	373.

INDLEDNING

Denne rapport indeholder en undersøgelse og vurdering af de kulturhistoriske interesser i landsbyerne i Svendborg kommune.

For så vidt angår en nærmere beskrivelse af undersøgelsens baggrund og tilrettelæggelse samt forklaring til de anvendte skemaer og kort, henvises til rapporten LANDSBYREGISTRERING I FYN'S AMT - FORELØBIG ORIENTERING, 1983.

SUNDS HERRED - bebyggelsesudvikling 1500 - 1900.

Svendborg kommune omfatter en del af Sunds herred. For at kunne sammenligne de enkelte landsbyers ressourcemæssige og udviklingsmæssige forhold bringes i det følgende en beskrivelse af bebyggelsesudviklingen i herredet fra år 1500 til år 1900.

SUNDS HERRED.

Af det 28.392 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 39%, hvilket ligger markant under det fynske gennemsnit på 47%. I 1806 konstateredes det da også, at egnen omkring Svendborg mere udmærkede sig ved at være en smuk skovegn end ved en frugtbar jordbund.

Fra Kirkeby over Hvidkilde til Fåborg strakte sig et overdrev bestående af sten, lyng og bregner, medens småøerne Tåsinge, Thurø, Strynø og Drejø udmærkede sig ved gode bygjorder. I skovbygdsogne som Stenstrup og Kirkeby blev jorderne drevet i alsædebrug, medens herredet i øvrigt havde trevangsbrug. De indre skovbygdegne Kværndrup, Stenstrup, Lunde, Kirkeby og Tved havde i 1688 opdykningsprocenter så lave som 27-33%, medens de tre Tåsinge sogne havde fra 49-52% opdyrket jord. Tåsinge prægedes i øvrigt af et meget kompleks dyrkningsfællesskab, hvor ejerlavsskellene som hovedregel først fastlagdes ved udskiftningen.

Herredet ligger fordelagtigt for handel bl.a. med skovprodukter og allerede i middelalderen klager Svendborg by over ulovlig handel fra øboernes side. I 1700-1800-tallet blev især Tåsinge (Troense) og Thurø vigtige søfartslokaliteter. Fiskeriet siges i 1806 at indbringe mere end 1000 rdl. årligt på Tåsinge, ligesom man på småøerne med flid udnyttede tang som gødning.

Af Sunds herreds i alt 16 sogne er de 10 placeret på Fyn, medens Tåsinge har 3 sogne. De tre resterende sogne Drejø, Thurø og Strynø er alle opstået som selvstændige sogne i 1500- 1600-tallet.

Udskiftningen af baroniet Lehn (Hvidkilde, Lehnkov og Nielstrup godser) beskrives i 1806 som fortræffelig. De udflyttede gårde blev bygget af brændte sten i tre længer. Bønderne måtte siden selv bygge den 4. længe. Også på Tåsinge (stamhuset Thorseng) forløb udskiftningen godt. "På intet stamhus i Danmark, hvor fæstegods gives, har ejerne så kendelig sørget for deres gods vel som her" (1806).

Småøerne tilhørte allerede i 1200-tallet kronen og vedblev hermed frem til krongodsudlæggene i 1600-tallet. I 1329 afhændede kong Christoffer II Tåsinge, men fra 1387 kom (størsteparten af) øen samlet under hovedgården Kærstrup (Valdemarsslot) atter under kronen. I løbet af 1400-tallet kom Kærstrup len (incl. selvejergårdene) imidlertid på Odensebispens hænder, ligesom kronborgen Ørkild ved Svendborg blev til et bispelen. På reformationstiden lå der under bispelenene Kærstrup og Ørkild henholdsvis 162 og 74 gårde, hvortil kom bispens smålen Klingstrup.

Bortset fra småøerne var kronens egne besiddelser derfor beskedne omkring 1535, men ved inddragelsen af bispegodset blev kronbesiddelserne derimod omfattende med 4/5 af gårdene på Tåsinge og over halvdelen af gårdene i Skårup og Lunde sogne. Adelen stod derimod stærkt (mere end 3/4 af gårdene) i Kværndrup og Egense. I 1573 afhændede kronen imidlertid Kærstrup med knap 200 gårde på Tåsinge, heriblandt et meget betydeligt antal selvejergårde i Bjerreby og Landet sogne (omkring halvdelen af sognens totale gårdtal), ligesom man i 1577-80 afhændede Klingstrup hovedgård med kronens gods i Skårup sogn. I det hele taget skilte kronen sig på denne tid af med størsteparten af sit gods med undtagelse af småøerne, der i hovedsagen først afhændedes efter svenskekrigene. Endnu i 1660 havde kronen derfor bevaret 115 af herredets gårde.

Omkring 1600 var den adelige godssamling i herredet endnu ubetydelig. Bortset fra de tidligere bispehovedgårde fandtes kun adelige godser i 4 af de 13 sogne, nemlig i Kværndrup, Ollerup, Stenstrup og Egense sogne, og heraf var det blot i de to sidste, at hovedgårdene havde samlet mere end halvdelen af gårdene i deres sogne. De betydeligste godser i 1600-tallet var Kærstrup (Valdemarsslot) med i 1662 165 bøndergårde, Egeskov med 86 gårde og Hvidkilde med 85 gårde. Disse 3 hovedgårde var også i 1684 de eneste med en

hovedgårdsmark på over 50 tdr.htk. Hundrede år efter var disse godskomplekser stadig dominerende. I 1781 havde Baroniet Lehn (Hvidkilde - Lehnkov og Nielstrup godser) 176 gårde under sig, Valdemarslot (1767) stadig 165 gårde og Egeskov (1778) 73 gårde. På denne tid var også Skjoldemose (1778=134 fæstegårde) et meget betydende gods, medens Bjørnemose, Løjtved og Klingstrup lå i mellemgruppen (40-60 fæstegårde). Løjtved udparcelleredes allerede år 1800, og der opstod en del selvejergods i Ollerup, Stenstrup og Lunde sogne.

Også Klingstrup udparcelleredes tidligt, hvorimod fæstegårdene under baroniet Lehn, stamhuset Thorseng (Valdemarsslot) og Egeskov gods fik en meget sen overgang til selveje.

Endnu i 1895 var 36% af herredets gårde derfor i fæste.

Antallet af gårde falder svagt i 1500-1600-1700-tallet som følge af hovedgårdseksansion, der dog modvirkes af en ekspansion i kystzonen (i særlig grad på småøerne) og i mindre grad tillige i skovbygden. Den sene overgang til selveje bevirker en forholdsvis svag gårdeksansion i det 19. årh. (25-30%). Hus- og befolkningstallets ekspansion i det 19. årh. er derimod meget kraftig. Fra 1787 til 1901 stiger befolkningen med 126%, medens hustallet i 1895 nærmer sig det tredobbelte af gårdtallet.

Gårdene var i 1688 forholdsvis små, 4,9 tdr. htk. i gennemsnit mod 6,3 tdr. for Fyn som helhed. Dette skyldes dog især de små fiskergårde på småøerne. Udelades de tre småø-sogne er den gennemsnitlige gårdstørrelse ikke 4,9 men 5,4 tdr.htk. Stadigvæk er herredet dog præget af smågårdene i skovbygdområdet. Som følge af den forholdsvis sene godssamling er der kun få tidlige egaliseringer i herredet. I Stenstrup og Lunde sogne blev hvert gods bønder gjort lige i hartkorn ved udskiftningen.

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1660			163	48	190	114	374	111
1850	278	423	fæstegårde		558	1016		
1895	576	1843	fæstegårde		331	795		

STATISTIK

STATISTIK

Areal: 1907: 28.392 ha, heraf opdyrket 1688: 39%.							
Tønder hartkorn	1664	1688 ¹	1850	1895			
	o. 5700	3872	4670	4696			
Bebyggelsesenheder:							
		1572	1664	1688	1774	1850	1895
Gårde:		745	737	729	o. 715	846	917
Huse:					o. 650		
Huse m/ jord:			273	137		1165	1597
Huse u/ jord:				141		274	1041
I alt:		745	1010	1007	o. 1365	2285	3555
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn: (Bøndergårde).							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
1664	199	315	213	7,1			
1688	328	335	57	4,9			
1850	383	413	40	4,4			
1895	536	337	34	3,8			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:							
Børn:							
I alt:	9166	15231	20739				

1. 1688 tallet er taget fra "De danske landbrug" (1928).

BJERREBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Navn: Bjerreby	Navnetype: -by.
-----------------------	------------------------

Bemærkninger:

Bjerreby er nævnt første gang 1372 i formen Biærby. Forleddet er navneordet, glda. biargh, som betyder bjerg hentydende til Bjerreby kirke som ligger på toppen af en bakke. Efterleddet er by, glda. by, som i de fleste stednavne betyder landsby.

Anlægstype: Adelby m. kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-------------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby

Gårdene ligger i en klynge ved forgreninger til bygaden og langs bygaden. Husene ligger dels spredt mellem gårdene, dels samlet omkring kirken. Kirken ligger centralt i byen. Der ligger en lille dobbeltgård sydøst for kirken.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 8 gårde.
☒ efter udskiftningen 4 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug
vangeantal: 3

rotation: 2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Kuppelbakker på moræneflade.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er kun naturligt afgrænset ved kysten og mod Vemmernæs.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. Kun en enkelt af gårdtomterne er frilagte (matr.nr. 11). Vejforløbet er bevaret, men udbygget med mindre veje. Byen er i øvrigt blevet bebygget med en del nye huse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del u-hegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større skovareal bevaret mod øst.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 610 ha, heraf opdyrket 1688: 36%

1

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	115	138	126	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	25	25	24	25	21	21	20
Huse:		6	9		14		
Huse m/ jord:				1		24	25
Huse u/ jord:				8		1	10
I alt:	25	31	33	34	35	46	55

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
52 1664	11	12		5,0
60 1688	9	14	2	5,5
76 1844	4	17		5,3
85 1903	3	17		5,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	132	211	228
Børn:	67	73	92
I alt:	199	284	320

1. Incl. Vemmernæs.

* excl. en mølle

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1				23	9
1844	1						20	25
1903		3					20	32

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 610 ha store ejerlav (incl. Vemmenæs) var i 1688 opdyrket 36%. På grund af et kompliceret dyrkningsfællesskab i sognet fastlagdes grænserne først ved udskiftningen og opdykningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 til 138 tdr.htk. mod 126 tdr. i 1844. I 1577 nævnes det, at præstegården har 6 skovsparter, foruden Vemmenæs, der i 1664 takseredes til 400 svins olden (hele sognet).

På Vemmenæs var allerede i middelalderen færgested til Langeland og senere udparcelleredes en husmandskoloni på næsset. Landsbyen Stjovl synes udparcelleret af Bjerreby.

Bjerreby stjerneudskiftedes i 1799 og siden er 12 gårde flyttet ud.

Hele byen (på nær præstegården) lå i senmiddelalderen under bispelenet Kærstrup, der ved reformationen inddroges under kronen og senere blev til adelsgodset Valdemarslot.

Under Kærstrup lå i 1537 16 selvejergårde og 7 fæstegårde i Bjerreby. Af de sidste havde 3 tidligere tilhørt rigshofmester Poul Laxmand. Da kronen i 1573 afhændede Kærstrup medfulgte bl.a. de 23 gårde i Bjerreby. Efter en godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 21 gårde og 14 huse samt 1 vejrmølle, medens der på Vemmenæs var færgegården og 34 huse. Endnu i 1903 lå byen stortset samlet under Valdemarslot (stamhuset Tåsinge).

Antallet af gårde var i 1500-1600-tallet 25, men falder inden 1767 til 21 og stabiliserer sig herefter på dette niveau. Hus- og befolkningstallet voksede i det 19. årh. i moderat omfang som følge af den sene overgang til selveje.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen havde i 1700-tallet et delvist egaliseret præg. Der var således i 1767 7 gårde a 5-7-2-1 tdr.htk., men byen synes aldrig at være blevet egaliseret i sin helhed.

Kirken er nybygget i 1905-06.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
-----------------	----------------------	---------------------------	-----------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby af vikingetidnavnetypen -by er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er vejklungeby. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret Vemmenæs færgelund og landsbyen Stjøvl.

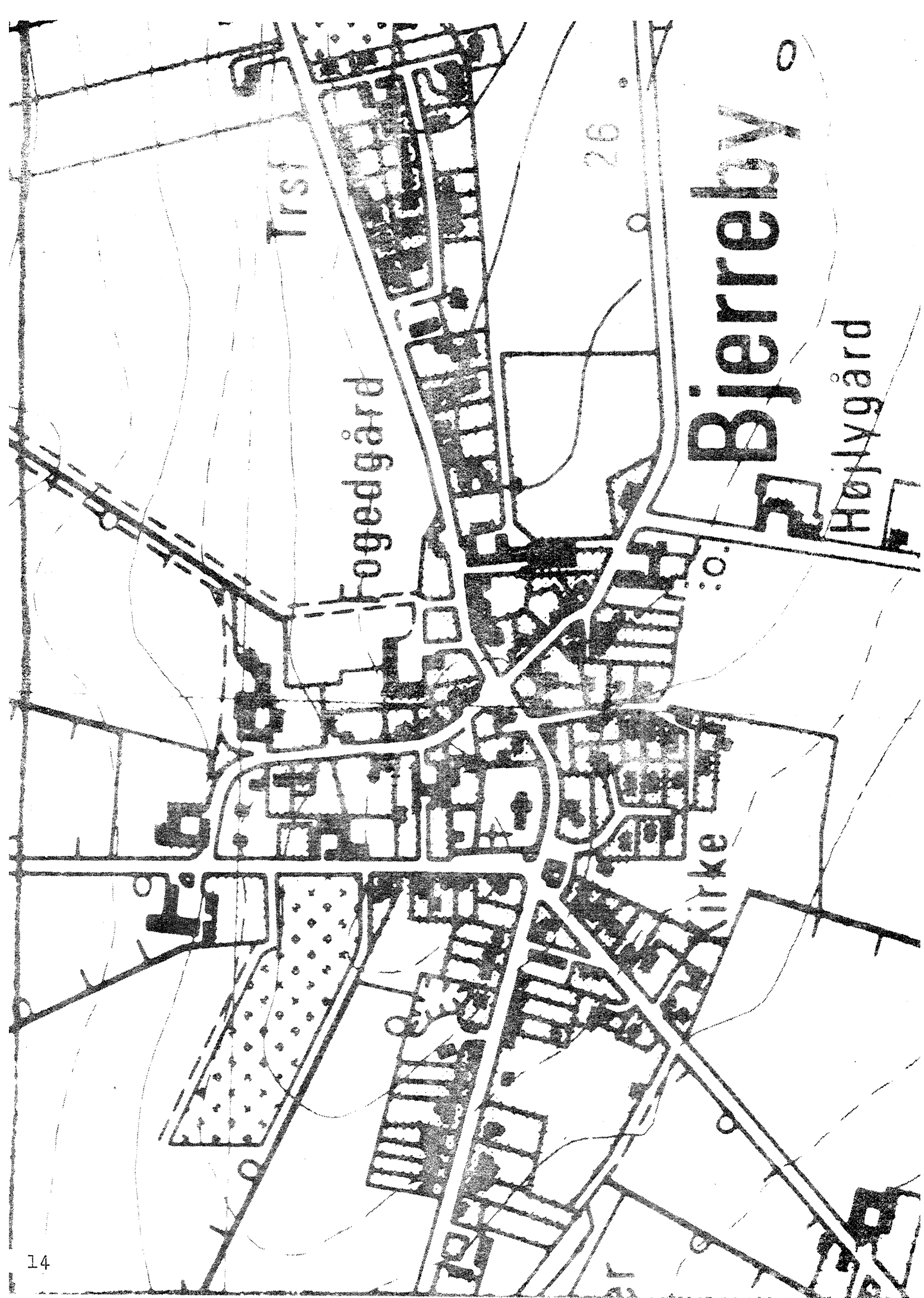
2) Udviklingstype.

Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under bispe/kron-lenet Kærstrup. Efter overgangen til adelsgods (Valdemarslot) lå byen fortsat samlet under godset endnu i 1903. Som følge af den sene overgang til selveje blev der kun tale om moderat ekspansion i det 19. årh.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig forholdsvis typen anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større skovareal samt en del hegn.
3. Særlige relikter: kirke (fra 1905).
4. Arkæologiske interesser: 1 frilagt gårdtomt.

PIERRE BVA
Mato 10

Walter Harrison
P. 50. 92. 160 92

Mato 11

Mato 12

Mato 13

Mato 14

Mato 15

Mato 16

Mato 17

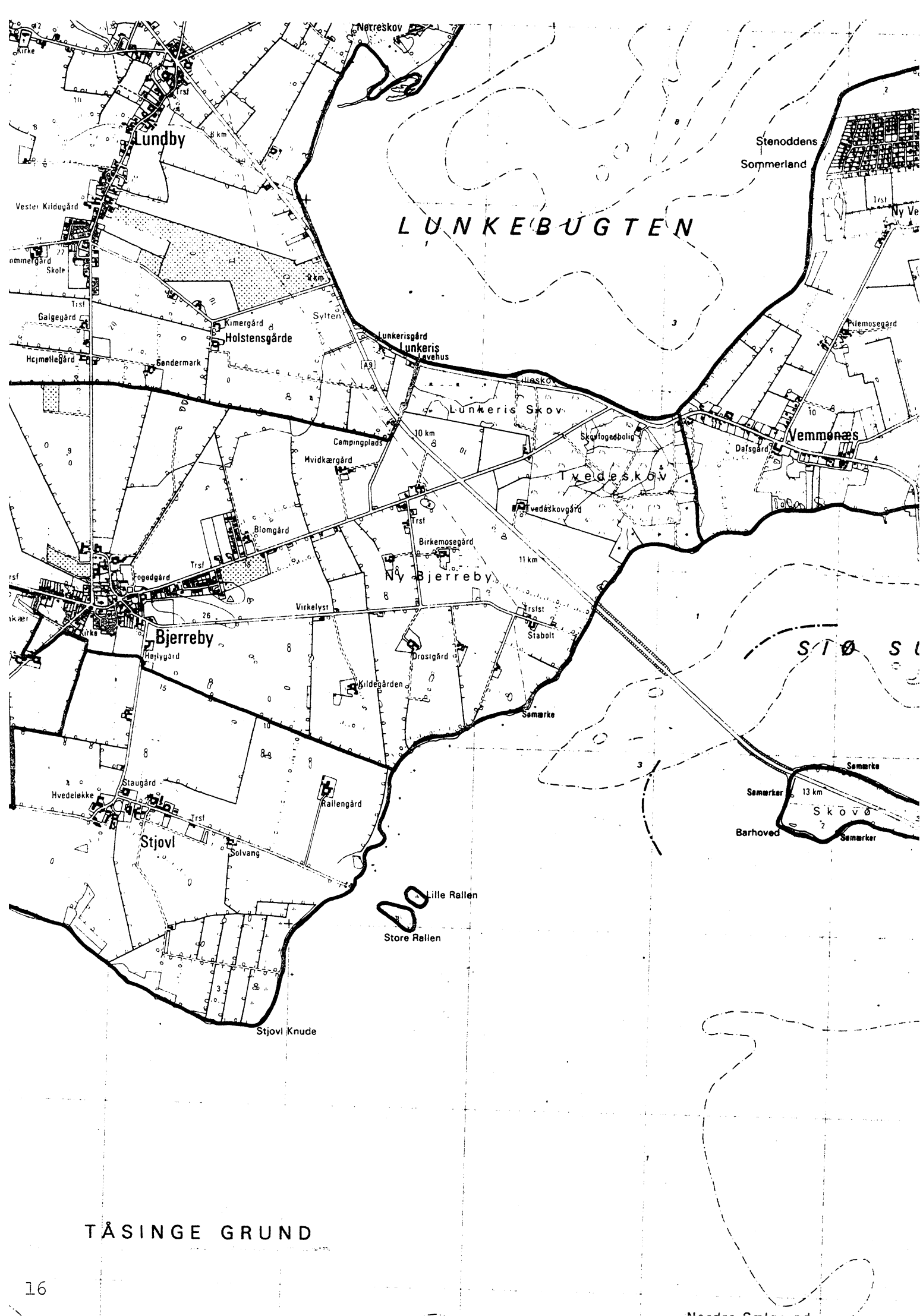
Mato 18

Mato 19

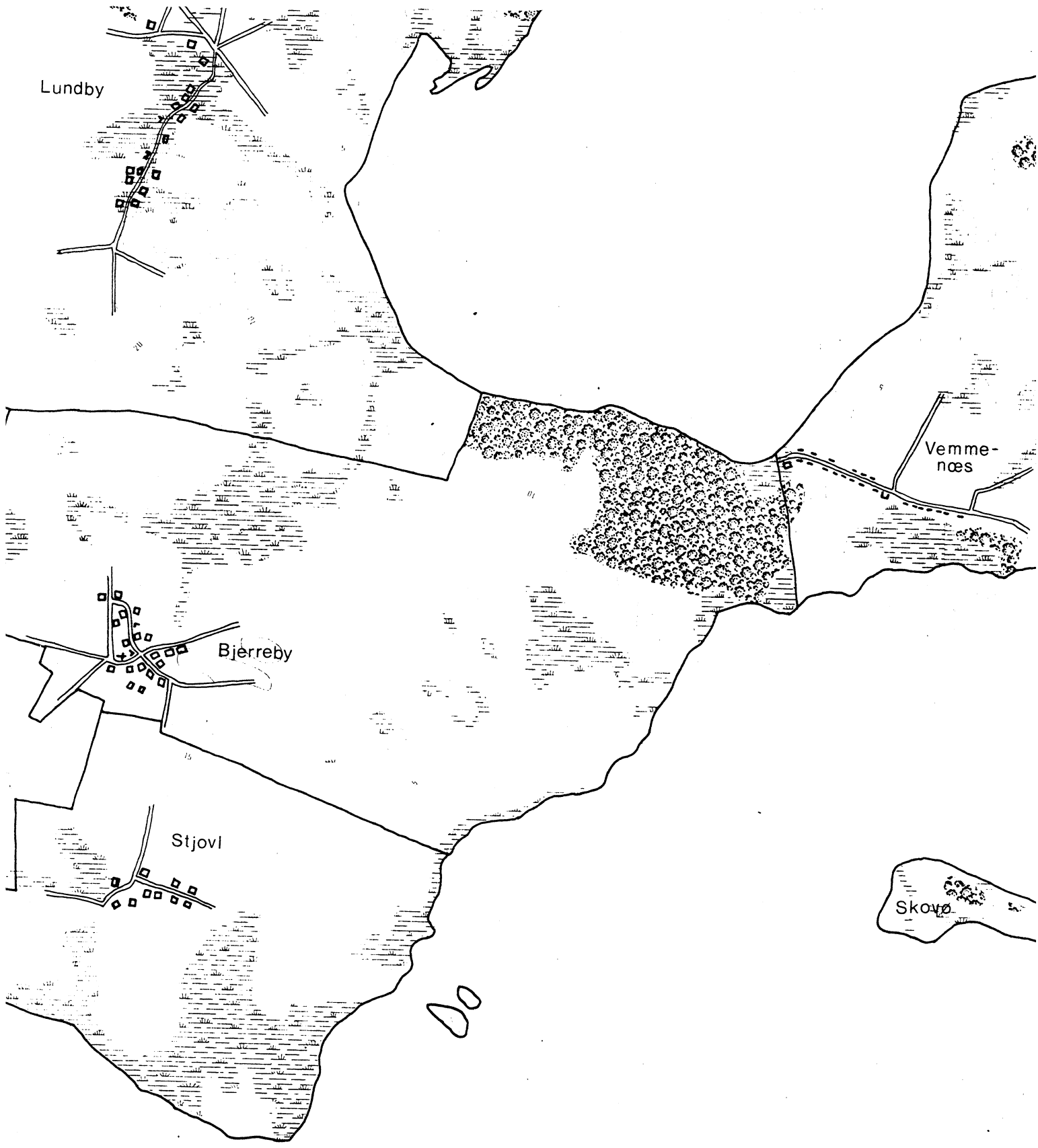
Mato 20

Mato 21

Mato 22

TÅSINGE GRUND

GESINGE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Navn: Gesinge	Navnetype: -inge.
------------------	----------------------

Bemærkninger:

Gesinge er nævnt første gang 1454 i formen Gessingh. Navnet er en afledning på et oprindeligt indbyggernavn på -ingar af fulgenavnet glða. gas, som betyder gås.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De mange gårde ligger forholdsvis tæt langs den øst-sydvest gående bygade. Der er 4 dobbeltgårde i byen. Husene ligger spredt mellem gårdene. Bygaden har to fortelignende udvidelser.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 7 gårde.
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Hellev og Søby.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G Sydfyn og øer. Tunneldal i den nordvestlige del og natur-skabt marint forland.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning:

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

60% af gårdene er flyttet ud. De udflyttede gårdes tomter er blevet bebygget med huse på nær tre. Bortset fra de nyere huse på de gamle gårdtomter er der kun nybygget ganske få huse i byen. Vejforløbet er bevaret, men gadeudvidelserne er væk.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Ejerlavet er præget af de mange spredt liggende udflyttergårde.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
-----------------	------------------	-----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 630 ha, heraf opdyrket 1688: 61%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	96	155	136	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	20	20	18	20	21	21	26
Huse:		6	4		13		
Huse m/ jord:						15	20
Huse u/ jord:				4		5	9
I alt:	20	26	22	24	34	41	55

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
61	1664	6	11	1	5,3
80	1688		15	5	7,8
67	1844	3	16	2	6,2
50	1903	9	16	1	5,5

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	117	166	185
Børn:	60	73	59
I alt:	177	239	244

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							18	4
1844							21	20
1903							26	29

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 630 ha store ejerlav var i 1684 opdyrket 61%. På grund af et kompliceret dyrkningsfællesskab med Helleb og Søby fastlagdes ejerlavsgrænsens imidlertid først ved udskiftningen og opdykningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 ret høj til 155 tdr.htk. på grund af den intensive udnyttelse. I 1844 nedsattes takseringen til 136 tdr.htk.

Gesinge stjerneudskiftedes i 1799 og siden er 13 gårde udflyttet.

Byen (på nær et bol, der tilhørte Ringe præsten i 1490) lå i senmiddelalderen under bispelenet Kærstrup, der ved reformationen inddroges under kronen og senere blev til adelsgodset Valdemarslot (stamhuset Tåsinge). Under Kærstrup lå i 1537 9 selvejergårde og 8 fæstegårde. Da kronen afhændede Kærstrup i 1573 medfulgte bl.a. 18 gårde i Gesinge. Efter en godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarsslot. Den bestod i 1767 af 21 gårde og 12 huse. De 14 af gårdene havde et htk. på 5-6 tdr. Endnu i 1903 lå byen samlet under stamhuset.

Antallet af gårde lå i 1500-1600-tallet omkring 20 og steg til 26 i 1903. På grund af den manglende overgang til selveje er hus- og befolkningseksansionen i det 19. årh. beskeden.

Gårdene var i 1684 forholdsvis store og bebyggelsen havde et egaliseret præg omend den aldrig synes egaliseret i sin helhed.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den store adelby af før-vikingetids navnetypen -inge er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er slynget vejby. Byen havde integreret fællesskab med Hellev og Søby og ejerlavsgrensene fastlagdes først endeligt ved udskiftningen.

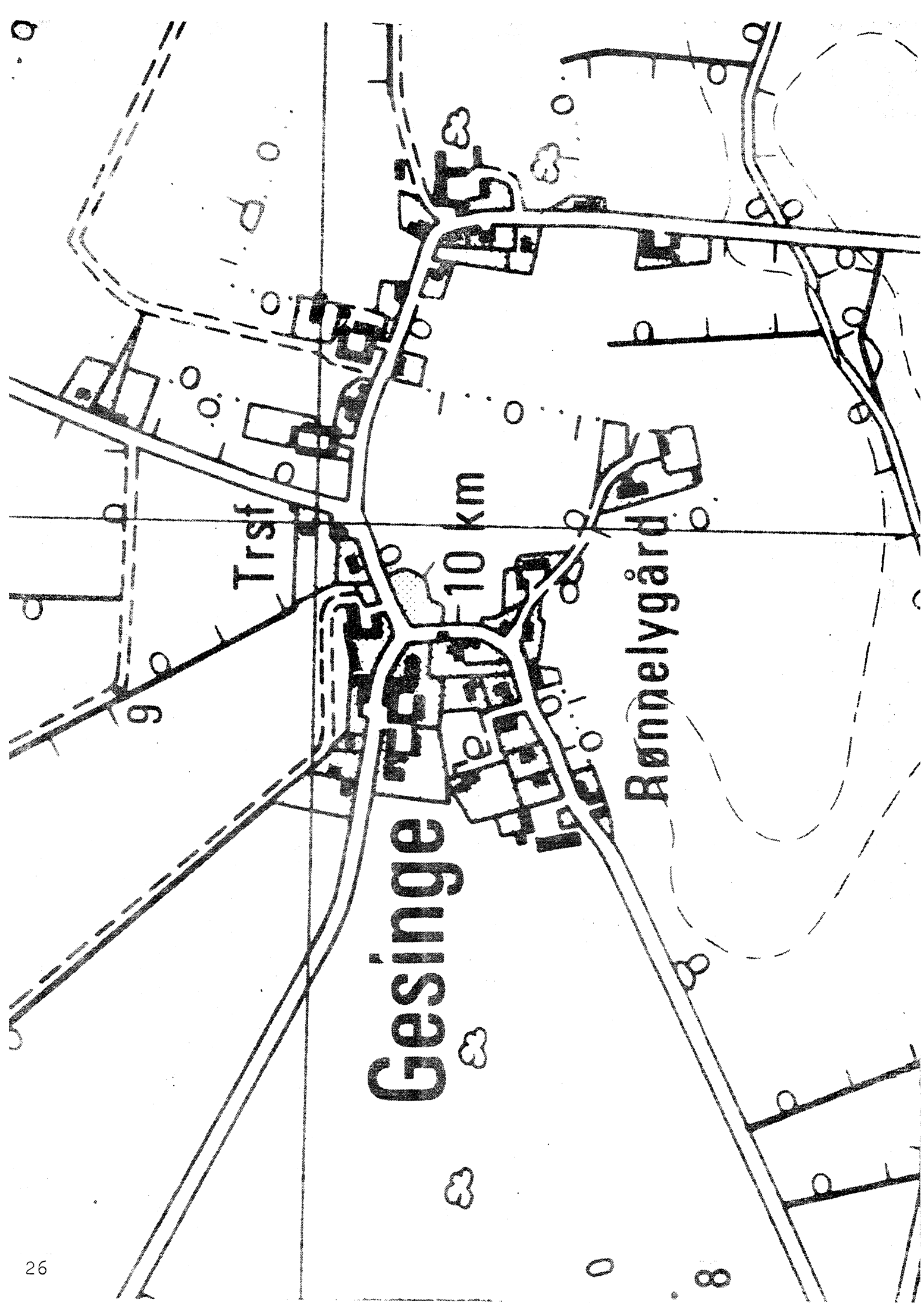
2) Udviklingstype.

Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under bispe/kron-lenet Kærstrup. Efter overgangen til adelsgods (Valdemarslot) lå byen fortsat samlet under godset endnu i 1903. Som følge af den sene overgang til selveje blev der kun tale om moderat ekspansion i det 19. årh.

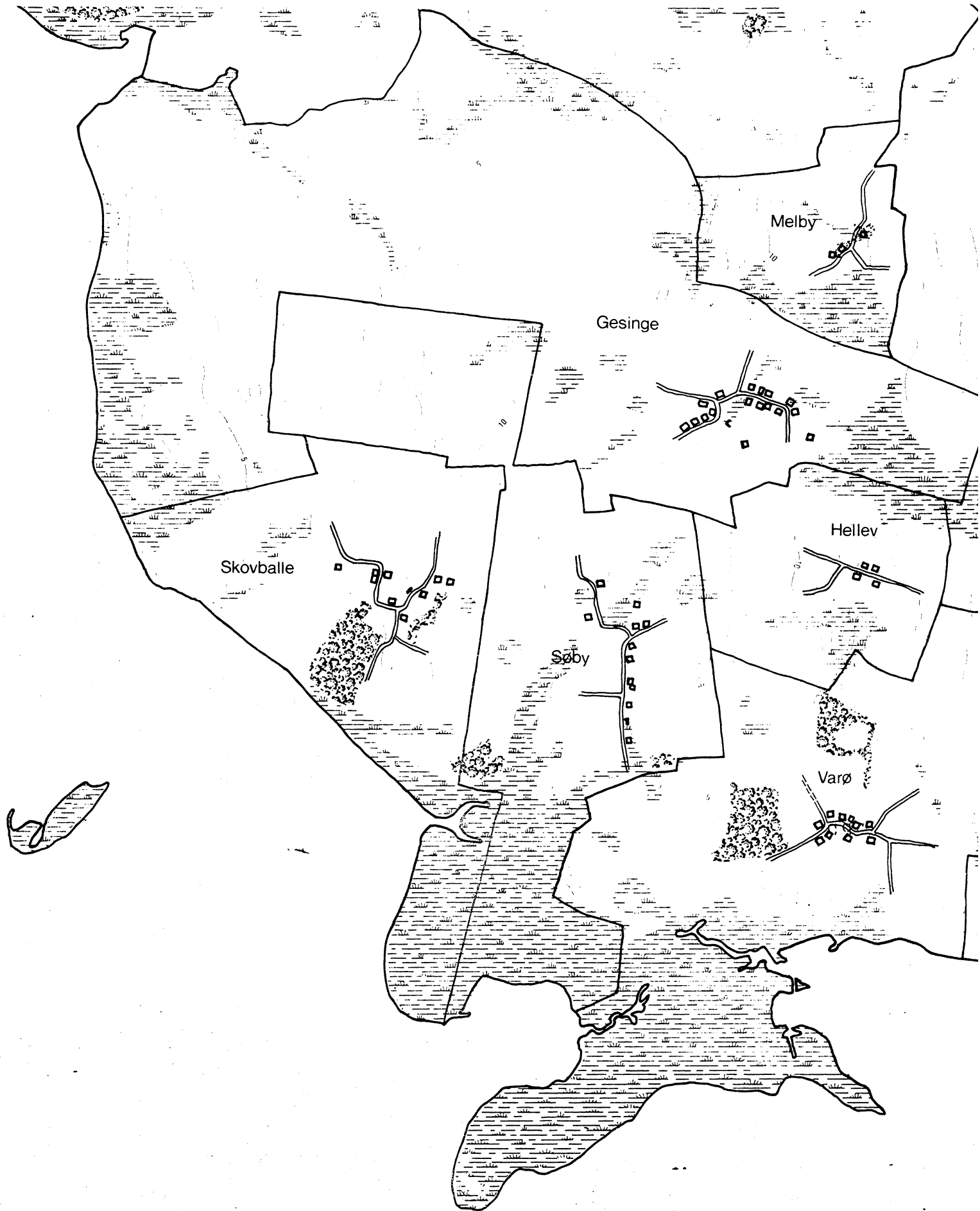
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig forholdsvis typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har kun bevaret få hegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 3 frilagte gårdtomter.

HELLEV

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
-----------------	-------------------------	------------------------------	--------------------------

Navn: Hellev	Navnetype: -lev.
------------------------	----------------------------

Bemærkninger:

Hellev er nævnt første gang 1454 i formen Helløff. Forleddet er mandsnavnet, gl'da. Hælghi. Efterleddet er lev, gl'da. lef, som antages at betyde arvegods.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Overgangen vikingetid/middelalder.
------------------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby som i modsætning til udflytterbebyggelserne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Rektangulær, reguleret vejforteby. (!)

Gårdene og husene ligger på begge sider af en forte. Bygaden går fra sydøst mod nordvest.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 1 gård.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Gesinge og Søby.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Sydfyn og øer. G. Kuppelbakke på moræneflade.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Kun mod nord og delvis mod syd.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun 4 gårde er flyttet ud. Damgården har tilsyneladende fået lagt det ene af de to huse i byen til sin toft, så der kun ligger et enkelt hus tilbage. Tofteskellene til sidstnævnte huse er bevaret, mens de øvrige er forsvundne eller regulerede. Der er intet nybyggeri i byen. Vejforløbet er bevaret, men reguleret, så forten er forsvundet.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

STATISTIK

Areal: 115 ha, heraf opdyrket 1688: 65%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	21	28	26	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	4	4	5	5	4	4	4
Huse:					2		
Huse m/ jord:				1		2	2
Huse u/ jord:				1			
I alt:	4	4	5	7	6	6	6

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
60	1664	2	3		4,2
60	1688	1	4		5,6
100	1844		4		6,2
100	1903		4		6,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	23	26	26
Børn:	14	5	3
I alt:	37	31	29

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							5	
1844							4	2
1903							4	2

Udviklingsbeskrivelse:

Af det kun 115 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 65%. Hellev havde dog integreret dyrkningsfællesskab med Gesinge og Søby, hvorfor ejerlavsgrenserne først fastlagdes ved udskiftningen. Opdykningsprocenten må derfor tages med forbehold. Dyrkningssystemet var trevangsbrug. Hellev takseredes i 1684 for 28 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende for 26 tdr.htk. Sydvest for Hellev lå Hindemosegård, der nævnes i 1572, og måske er identisk med en øde jord, der omtales i 1664.

Hellev stjerneudskiftedes i 1799 og siden er 1 gård flyttet ud.

Hellev by med 2 selvejergårde og 2 fæstegårde hørte i senmiddelalderen under bispelenet Kærstrup (Valdemarslot). Ved reformationen overgik Kærstrup til kronen, der i 1573 afhændede godset med bl.a. de 4 gårde i Hellev til adelsbesiddelse. Efter en godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 4 egaliserede gårde og 3 huse. Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot (stamhuset Thorseng).

Antallet af gårde er stortset uforandret 4 fra 1572 til 1903 ligesom hus- og befolkningsvæksten ganske udebliver i det 19. årh., på grund af den manglende overgang til selveje.

Gårdene var i 1684 middelstore. Byen egaliseredes inden 1767 og bibeholdt sin egaliserede struktur endnu i 1903.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☐Stor
interesse: ☒Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille adelby af før-vikingetids navneendelsen -lev er central-placeret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den på Fyn sjældne rektangulære, regulerede vejforteby. En enestegård Hindemosegård omtales i 1500-tallet.

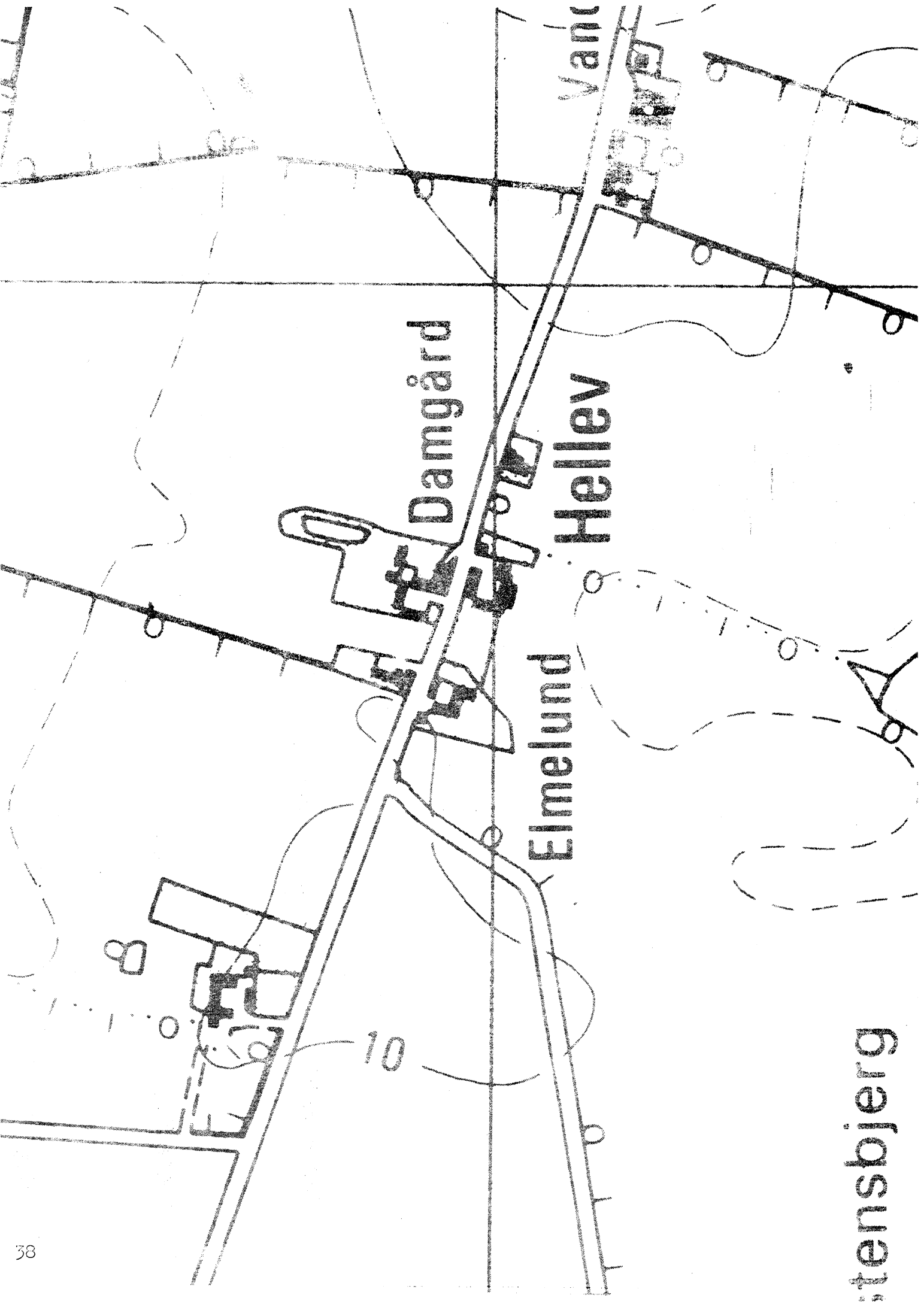
2) Udviklingstype.

Byen hørte allerede i senmiddelalderen under Kærstrup (Valdemarslot) og vedblev hermed endnu i 1903. Byen egaliseredes inden 1767. Som følge af den sene overgang til selveje stagnerede bebyggelsen totalt i det 19. årh.

Sammenfattende drejer det sig om en noget atypisk og sjælden anlægstype, der i usædvanlig grad har bevaret sin middelalderlig struktur.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1. Bytomten er for så vidt velbevaret, men fortepræget er gået tabt.
2. Kulturlandskabet har kun bevaret enkelte hegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: tomten af Hindemosegård, 1 frilagt gårdtomt.

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

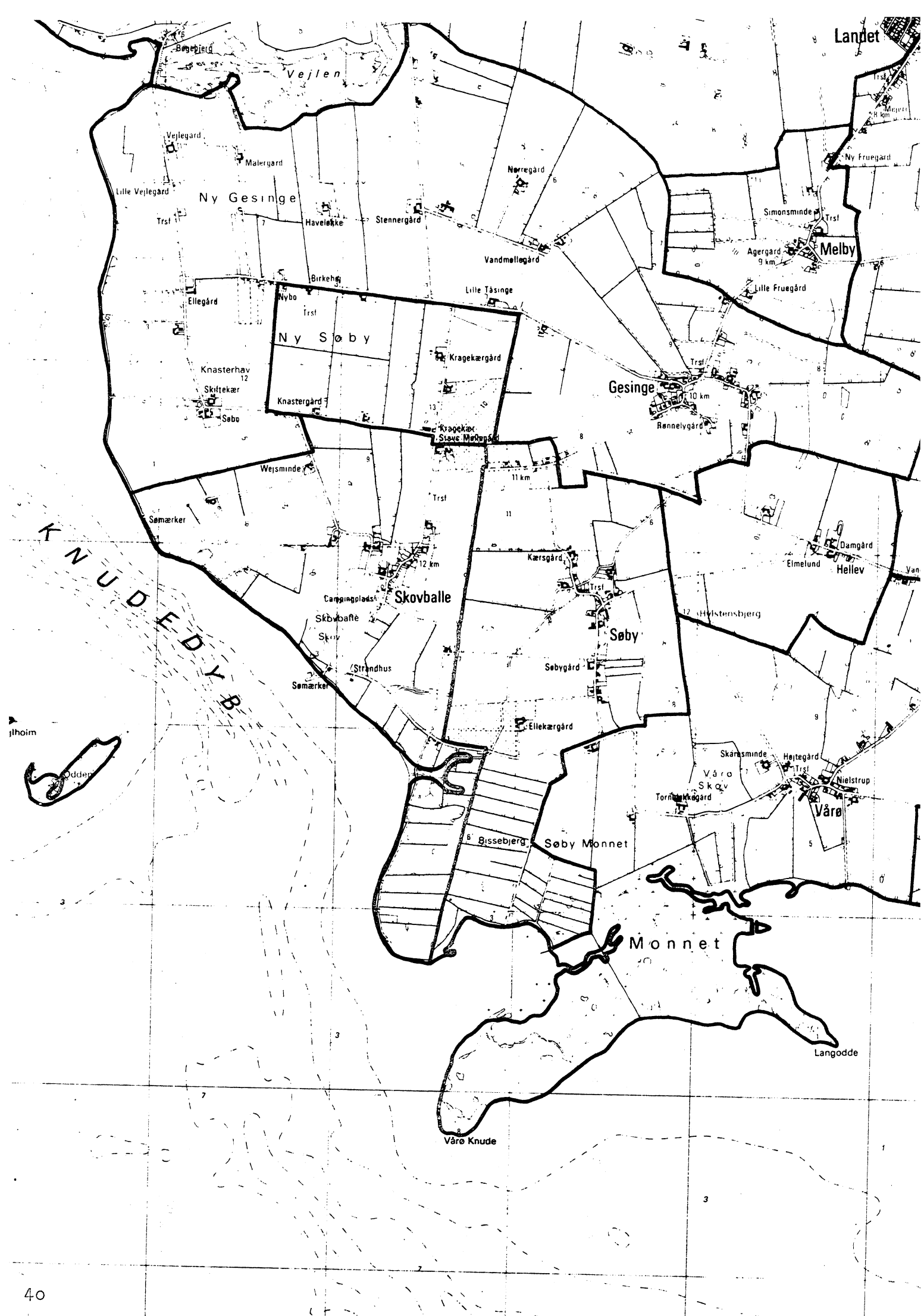
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

SKOVBALLE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Navn: Skovballe	Navnetype: -balle.
--------------------	-----------------------

Bemærkninger:

Skovballe er nævnt første gang 1460 i formen Skouballi. Efterleddet er balle, gl'da. balgh, som betyder terrænforhøjning.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
---------------------------	--------------------------------------

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt i middelalderen efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

Skovballe havde tidligere betydning som færgested, idet trafikken til Ærø og videre frem til Holsten for en stor del gik denne vej.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger forholdsvis spredt langs bygaden som har tre udvidelser. Husene ligger i et område i den østlige del af byen. Gård nr. 1a og 3 er en dobbeltgård.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby	☐ agerorientering	☒ skovorientering	☐ åorientering
☐ randby	☐ engorientering	☐ kystorientering	

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 1 gård.
☒ efter udskiftningen 1 gård.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 1 Jordandel i de omkringliggende ejer-lav.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Moræneflade.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Kun mod kysten.

☒ overvejende ager.

☐ overvejende med større indhold af

☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 30% af gårdene er flyttet ud. De to udflyttede gårdes tomter er frilagte, hvoraf den ene er det halve af en dobbeltgård. Der er kun bygget få huse i byen, og de er hovedsageligt placeret i den oprindelige hussamling. Vejforløbet er bevaret, men udvidelserne af vejen er væk.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Større skovareal "Skovballe Skov" er bevaret, hvor der dog er anlagt en campingplads.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
-----------------	-------------------------	------------------------------	--------------------------

STATISTIK

Areal: 242 ha, heraf opdyrket 1688: 56%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	35	55	45	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	9	6	6	6	7	9	10
Huse:					6		
Huse m/ jord:						9	15
Huse u/ jord:				1			1
I alt:	9	6	6	7	13	18	26

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
83 1664	1	5		5,8
50 1688		3	3	9,2
89 1844	3	6		4,8
70 1903	4	6		4,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	48	70	87
Børn:	25	44	21
I alt:	73	114	108

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
-----------------	-------------------------	------------------------------	--------------------------

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							6	
1844							9	9
1903							10	16

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 248 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 56%. Tallet skal dog tages med forbehold da Skovballe havde integreret dyrkningsfællesskab med nabobyerne, hvorfor ejerlavsskellene først fastlagdes ved udskiftningen. Skovballe takseredes i 1684 til 55 tdr.htk. og i 1844 til 45 tdr. Byen havde i 1684 trevangsbrug. I en periode fungerede Skovballe som færgested for forbindelsen til Ærø og Holsten. Byen synes som rydningsby udparcelleret af Søby i dennes kystskovbælte.

Skovballe stjerneudskiftedes i 1799 og siden er 2 gårde udflyttet.

I 1490 pantsatte Gertrud Monsdatter 1 gård i Skovballe og Ormegård (her) men ellers hørte størsteparten af byen nemlig 6 selvejergårde og 1 fæstegård i senmiddelalderen under bispelenet Kærstrup (Valdemarslot). Ved reformationen overgik Kærstrup til kronen, der i 1573 afhændede godset med bl.a. 8 gårde i Skovballe til adelsbesiddelse.

Efter en kort godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 (i 1664 var hele byen udlagt til Laurits Jørgensen, tolder i Nyborg) samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 7 gårde og 8 huse. Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot (stamhuset Thorseng).

Antallet af gårde synes i 1500-tallet at have været 8-9, men daler i 1600-tallet til 6, der til gengæld var unormalt store. I løbet af det 19. årh. ekspanderer gårdtallet til sit gamle niveau. Hus- og befolkningstallets stigning i det 19. år. ligger klart under det normale, formentlig som følge af den manglende overgang til selveje.

Gårdene var i 1684 meget store (i gennemsnit 9,2 tdr.htk.) Byen synes egaliseret i forbindelse med udskiftningen.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den lille rydnings-udflytterby er centralplaceret i sit ejerlav og har skovorientering. Byformen er slynget vejby i en løs opbygget skovbygdform.

2) Udviklingstype.

Byen fulgte fra senmiddelalder og endnu i 1903 Valdemarsslot gods. Antallet af gårde daler markant fra 1500 til 1600-tallet. Byen egaliseres formentlig på udskiftningstiden. På grund af manglende overgang til selveje fik ekspansionen i det 19. årh. kun begrænset omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret, men præget af vejreguleringer.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større skovareal og en del udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

Trsf

12 km

Skovballe

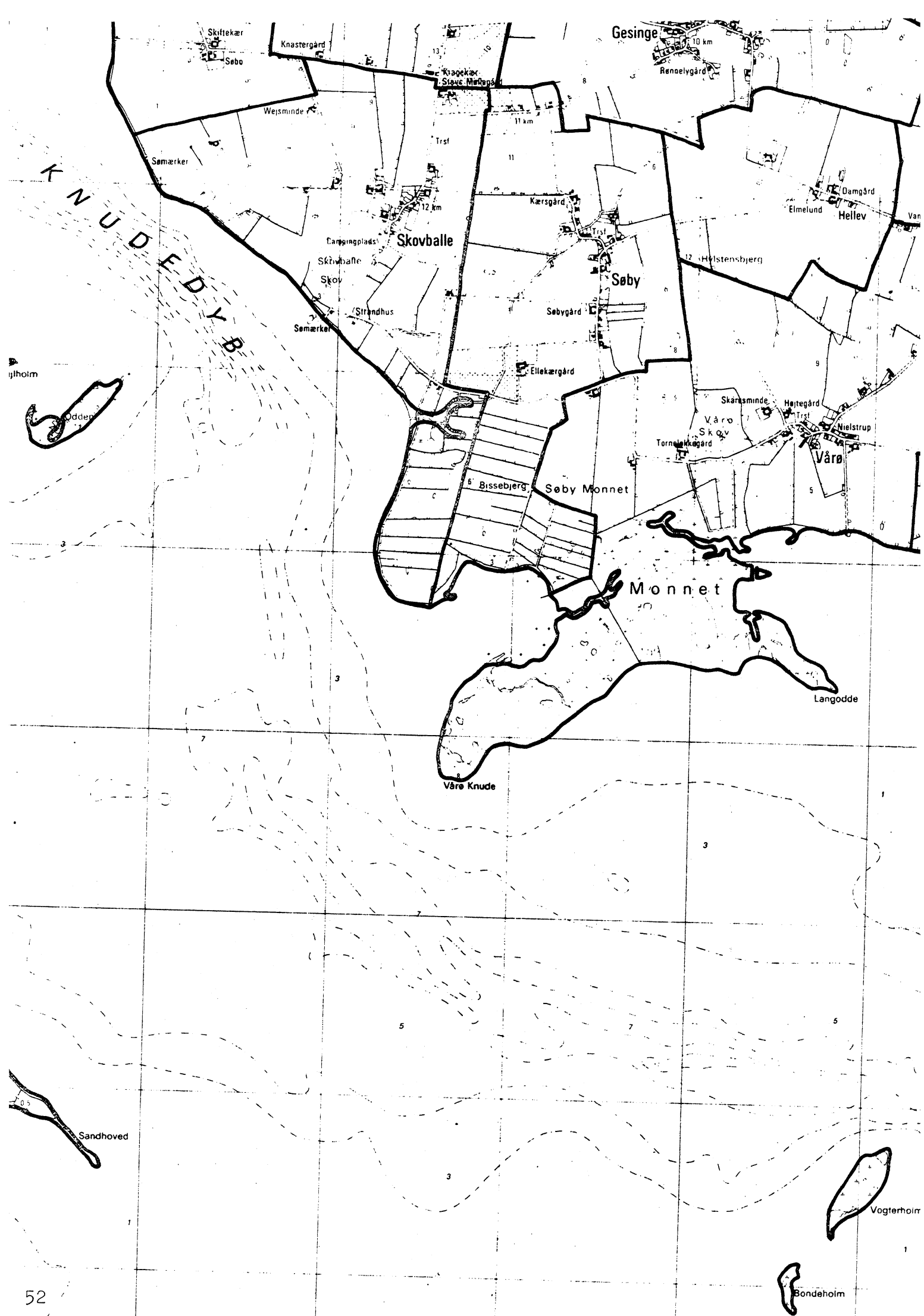
ringplads

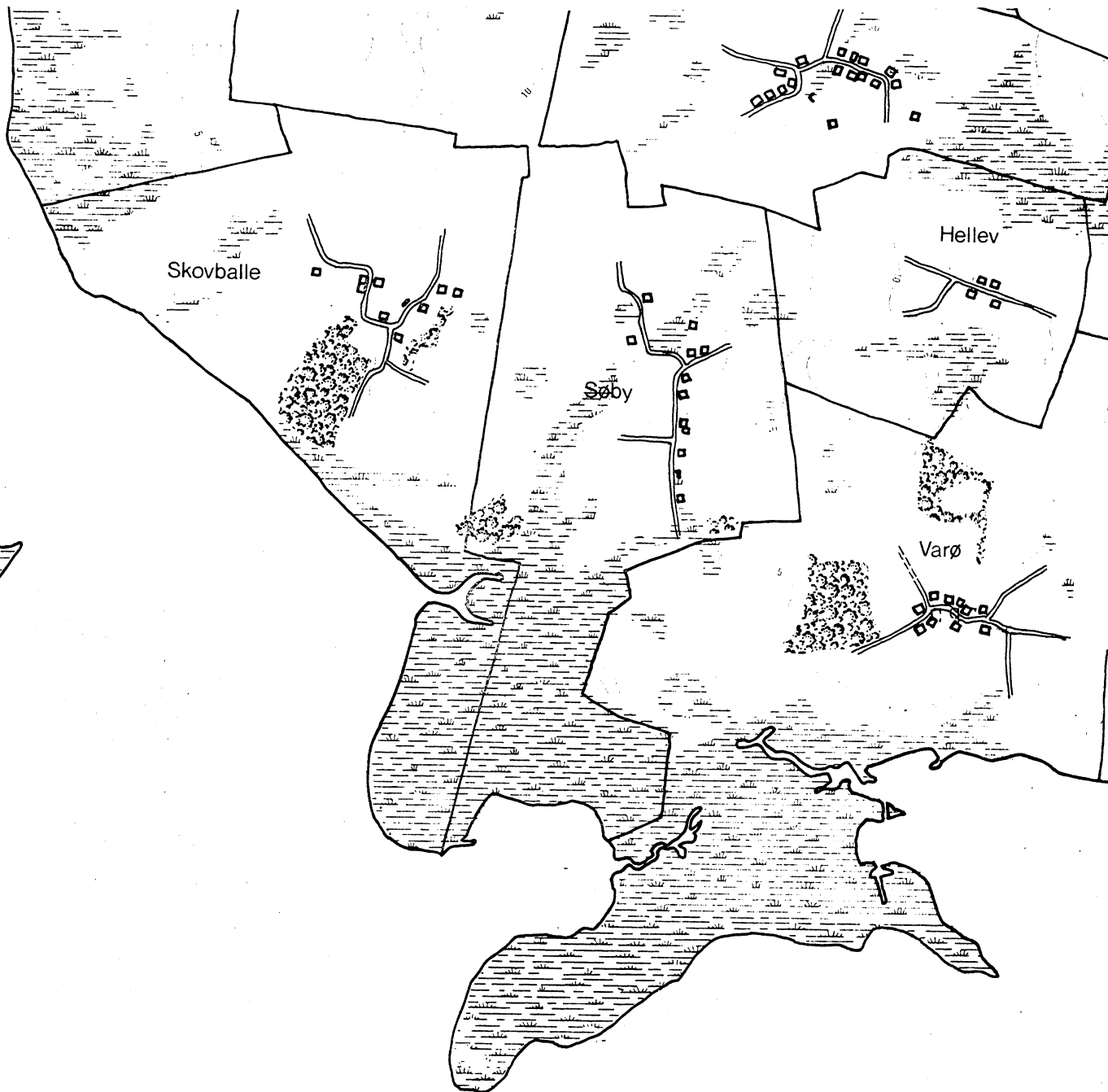
balle

50 Strandhus

7

The map is a historical cadastral or land ownership map. It features a grid of land parcels, many of which are labeled with handwritten names and numbers. The central area is labeled 'SKOV BALLE'. To the right, a large parcel is labeled 'Matr. N. 7'. Other names visible include 'Christen Pedersen', 'Jacob', 'Hans', and 'Jens'. The map is oriented with a north arrow pointing towards the top right.

STJOVL

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Navn: Stjovl	Navnetype: Stjovl
-----------------	----------------------

Bemærkninger:

Stjovl er nævnt første gang 1459 i formen Stioel, Stioæl. Navnet kommer af et navneord, ældre nydansk stiøfl, der i syddanske dialekter i almindelighed har formerne stjøl eller sjøl og betydningen "gadekær, vandingsted".

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger langs bygaden, som går fra sydøst mod vest. Midt i byen ligger et gadekær med en plads foran. Der er kun aftegnet et par enkelte huse i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Del af kuppelbakken. Bjerreby Kirkebakke. mod nord.

jordbund: Overvejende noræner. Saltvandstørv og -sand ved kysten.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er kun naturligt afgrænset ved kysten.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 20% af gårdene er flyttet ud. Gård nr. 10's tomt er frilagt. Der er kun bygget ganske få huse i byen. Vejforløbet er bevaret, men reguleret. Gadekæret er ligeledes bevaret, mens tofteskellene er væk eller regulerede.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større vådområde bevaret ved den sydøstlige kyst.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

STATISTIK

Areal: 298 ha, heraf opdyrket 1688: 46%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	48	42	67				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	11	10	10	10	11	11
Huse:		2	2		3		
Huse m/ jord:				1		5	8
Huse u/ jord:				3		1	2
I alt:	13	13	12	14	13	17	21
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
80 1664	2	8		4,8			
90 1688	3	7		4,2			
82 1844	2	9		5,4			
82 1903	2	9		5,3			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	53	81	74				
Børn:	14	32	33				
I alt:	67	113	107				

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							10	2
1844							11	6
1903							11	12

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 298 ha store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 46%. Byen havde integreret dyrkningsfællesskab med de omliggende byer og ejerlavsgrensene fastlagdes først ved udskiftningen, hvorfor opdykningsprocenten må tages med forbehold. Stjovl takseredes i 1684 til 42 tdr.htk. men i 1844 til hele 67 tdr.htk. Byen havde i 1688 trevangsbrug. Byen er placeret usædvanlig tæt ved kysten og synes som rydningsby udparcetteret i Bjerrebys kystskovbælte. Omkring 1800 var der imidlertid ikke levnet nogen skov.

Stjovl stjerneudskiftedes i 1799 og siden er 2 gårde flyttet ud.

I 1459 omtales en selvejergård i Stjovl. Da kronen overtog bispelenet Kærstrup ved reformationen hørte der under godset 2 fæstegårde i Stjovl Disse havde tidligere tilhørt rigshofmester Poul Laxmand. Da kronen afhændede Kærstrup (senere Valdemarslot) i 1573 medfulgte 11 gårde i byen. Efter en kort godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. I 1767 havde hovedgården 9 gårde og 3 huse, medens Fårevejle hovedgård på Langeland havde 1 gård. Endnu i 1903 var byen i sin helhed fæstegods under Valdemarslot (stamhuset Thorseng).

Antallet af gårde var i 1572 13 men dalede herefter til et niveau a 10-11, hvor en stabilisering indtraf. Som følge af den sene overgang til selveje blev husekspansionen i det 19. årh. af moderat omfang.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små og byen havde et egaliseret præg, omend det er usikkert, hvorvidt byen nogensinde er blevet egaliseret i sin helhed.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore rydnings-udflytterby er placeret usædvanlig tæt ved kysten. Byen er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Omkring 1800 var kystskoven helt forsvunden. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type.

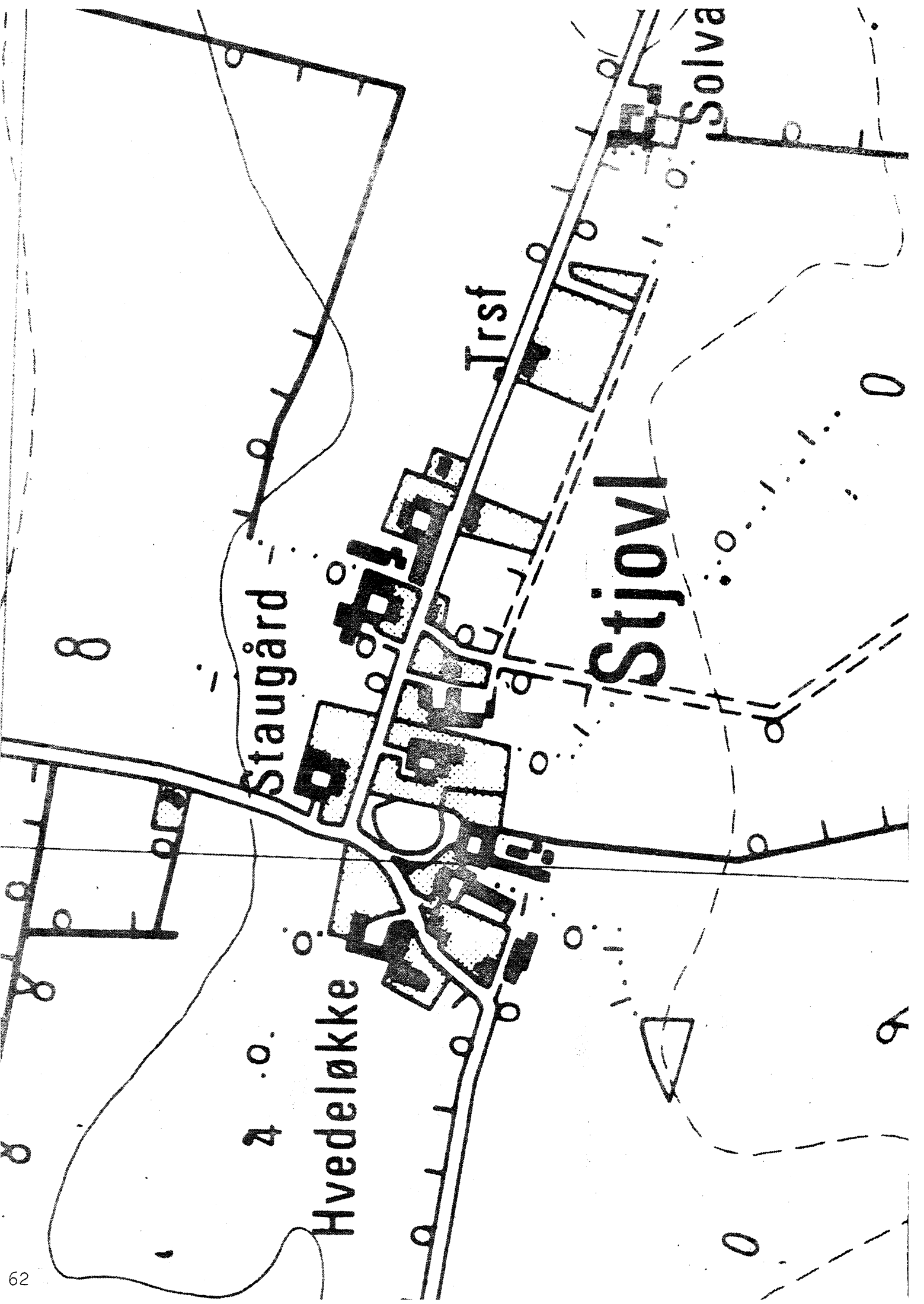
2) Udviklingstype.

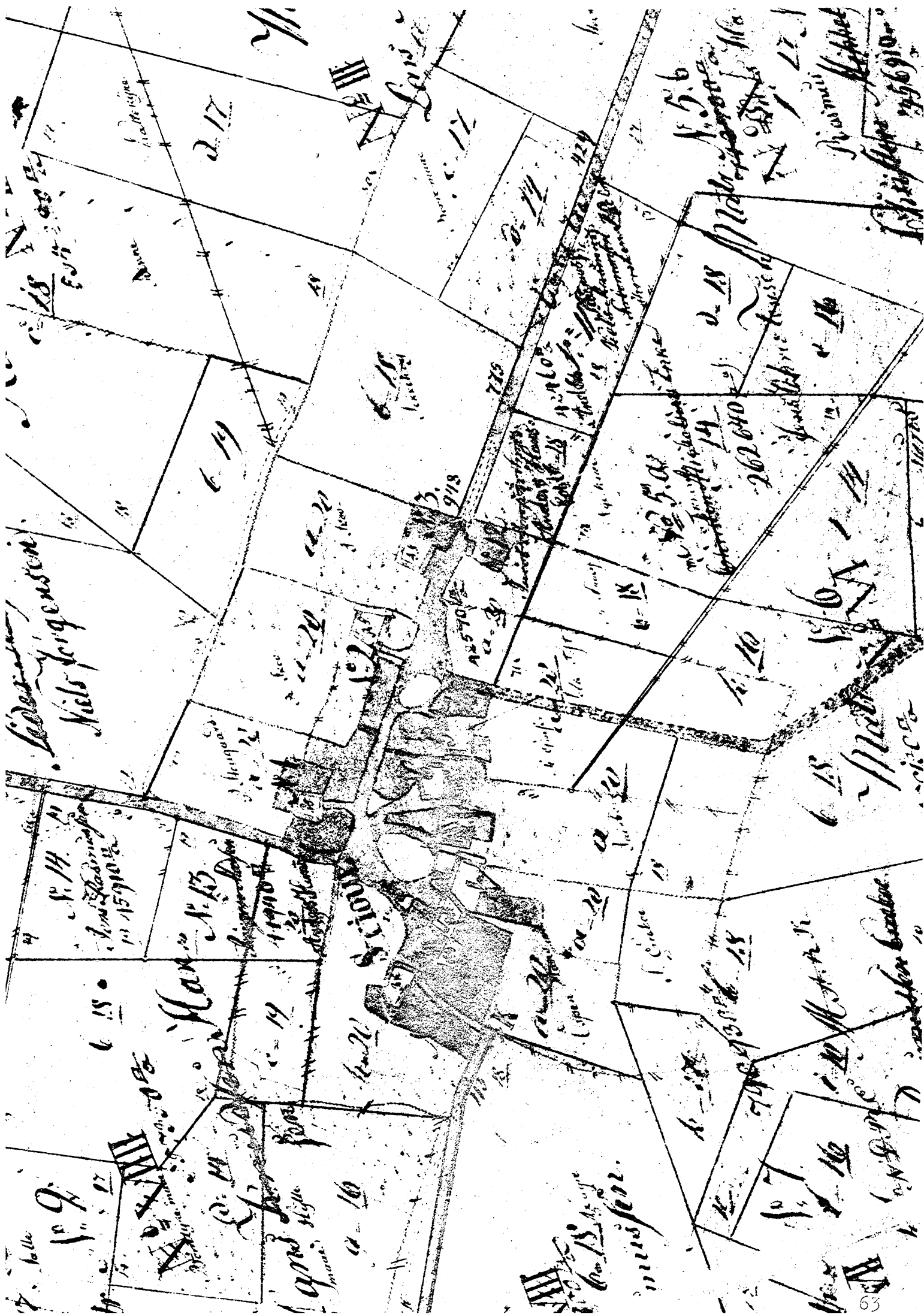
Byen samledes i 1500-tallet under Kærstrup (Valdemarslot) og forblev herunder (med en mindre afbrydelse) endnu i 1903. Som følge af den sene overgang til selveje fik bebyggelsesekspansionen i det 19. årh. meget moderat omfang.

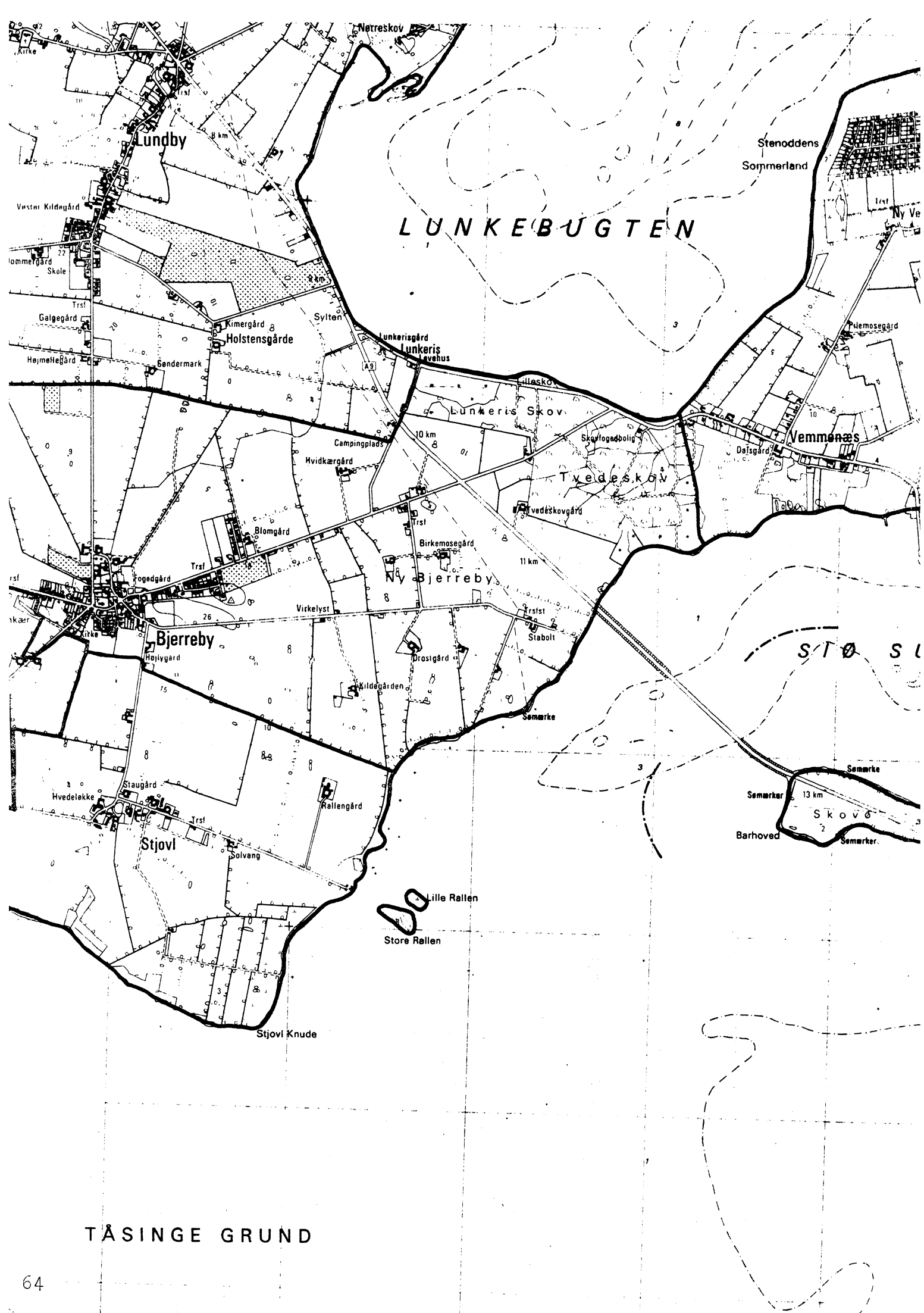
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

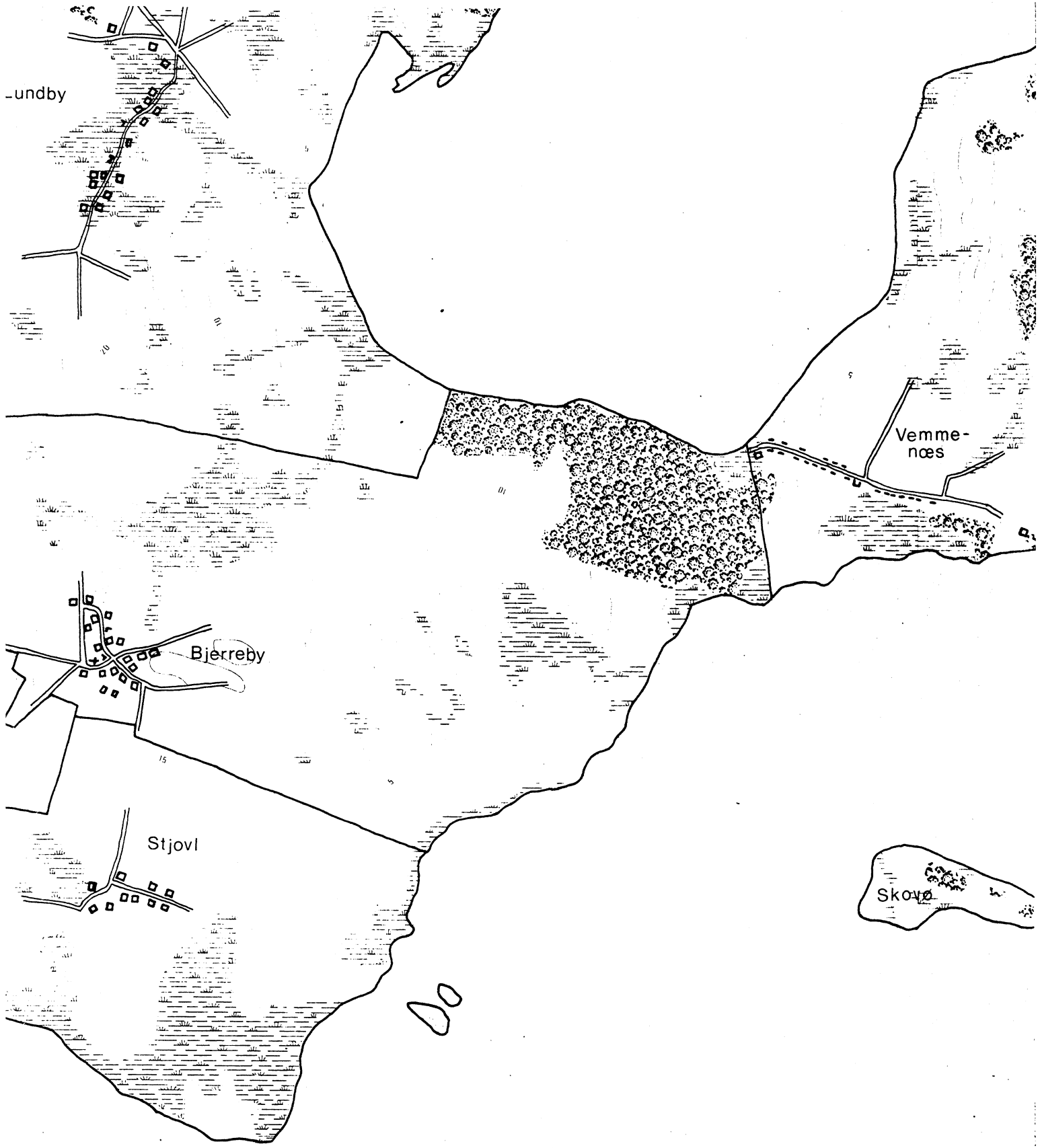
1. Bytomten er for så vidt velbevaret, men veje og skel er dog regulerede.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større vådområde, men kun enkelte udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 1 frilagt gårdtomt.

TÅSINGE GRUND

SØBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Navn: Søby	Navnetype: -by
---------------	-------------------

Bemærkninger:

Søby er nævnt første gang 1454 i formen Søby . Forleddet er navneordet, gl'da. sio, som betyder sø. Efterleddet er by, gl'da. by, som i de fleste stednavne betyder landsby.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Overgangen vikingetid-middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger langs den nordvest-sydgående bygade og ved en forgrening til denne. Den sydlige del af byen ligner en rektangulær, reguleret vej og vejforteby. Husene ligger dels spredt mellem gårdene, dels i en koncentration i den sydlige del af byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby	☒ agerorientering	☐ skovorientering	☐ åorientering
☐ randby	☐ engorientering	☐ kystorientering	

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 5 gårde.
☒ efter udskiftningen 1 gård.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Gesinge og Hellev.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Moræneflade med terrænstriber.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er kun naturligt afgrænset ved kysten.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 50% af gårdene er flyttet ud. Den ene af de udflyttede gårdes tomter er frilagt. Huskoncentrationen mod syd eksisterer stadig og vejforløbet er ligeledes bevaret. Der er bygget enkelte nye huse i byen især i den nordlige del af byen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

STATISTIK

Areal: 328 ha, heraf opdyrket 1688: 70%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	89	94	69				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	14	15	16	14	11	15	15
Huse:		3	3		11		
Huse m/ jord:						13	17
Huse u/ jord:				1			3
I alt:	14	18	19	15	22	28	35
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
81 1664	2	13	1	5,6			
57 1688	2	8	4	6,7			
67 1844	9	6		3,9			
73 1903	9	6		3,9			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	78	126	114				
Børn:	41	41	40				
I alt:	119	167	154				

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							16	3
1844							15	13
1903		2					15	18

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 328 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 70%. Byen havde imidlertid integreret dyrkningsfællesskab med naboejerlavene, hvorfor skellene først fastlagdes ved udskiftningen (jfr. de ejendommelige retlinede skelforløb). Byen havde i 1688 trevangsbrug og takseredes på grund af den intensive udnyttelse meget højt til 94 tdr.htk. i 1684 mod 69 tdr. i 1844. Af det oprindelige ejerlav er Skovballe udflyttet og udparceleret.

Søby stjerneudskiftedes i 1799 og siden er 6 gårde udflyttet.

Da kronen ved reformationen overtog det tidligere bispelen Kærstrup (Valdemarslot) hørte herunder 8 selvejergårde og 3 fæstegårde i Søby. Den ene af fæstegårdene havde tidligere tilhørt rigshofmester Poul Laxmand. Da kronen i 1573 afhændede Kærstrup medfulgte 18 gårde i Søby. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode med konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot, der i 1767 havde 10 gårde og 10 huse, medens hovedgården Fårevejle på Langeland da havde 2 gårde. Endnu i 1903 var byen i sin helhed fæstegods.

Antallet af gårde i 1500-1600-tallet varierer noget, men de egentlige gårdes antal synes dog at have været 14. Blandt de 16 gårde i 1664 er således en øde jord, der var delt mellem 2 gårde i Skovballe og et bol på 1,4 tdr.htk. I løbet af 1700-tallet daler gårdtallet noget for atter at genvinde sit gamle niveau inden 1844. På grund af den manglende overgang til selveje blev hus- og befolkningstallets vækst af meget beskeden omfang i det 19. årh.

Gårdene var i 1684 gennemsnitlig af normal størrelse. Byens gårde havde allerede i 1664 et egaliseret præg, men byen synes dog aldrig at have gennemlevet en egentlig egalisering.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	----------------------	---------------------------	-----------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby er centralplaceret i sit ejerlav og har ager-orientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. Byen havde integreret dyrkningsfællesskab med naboejerlavene og skellene fastlagdes først sent. Af det oprindelige ejerlav er Skovballe udflyttet og udparcelleret.

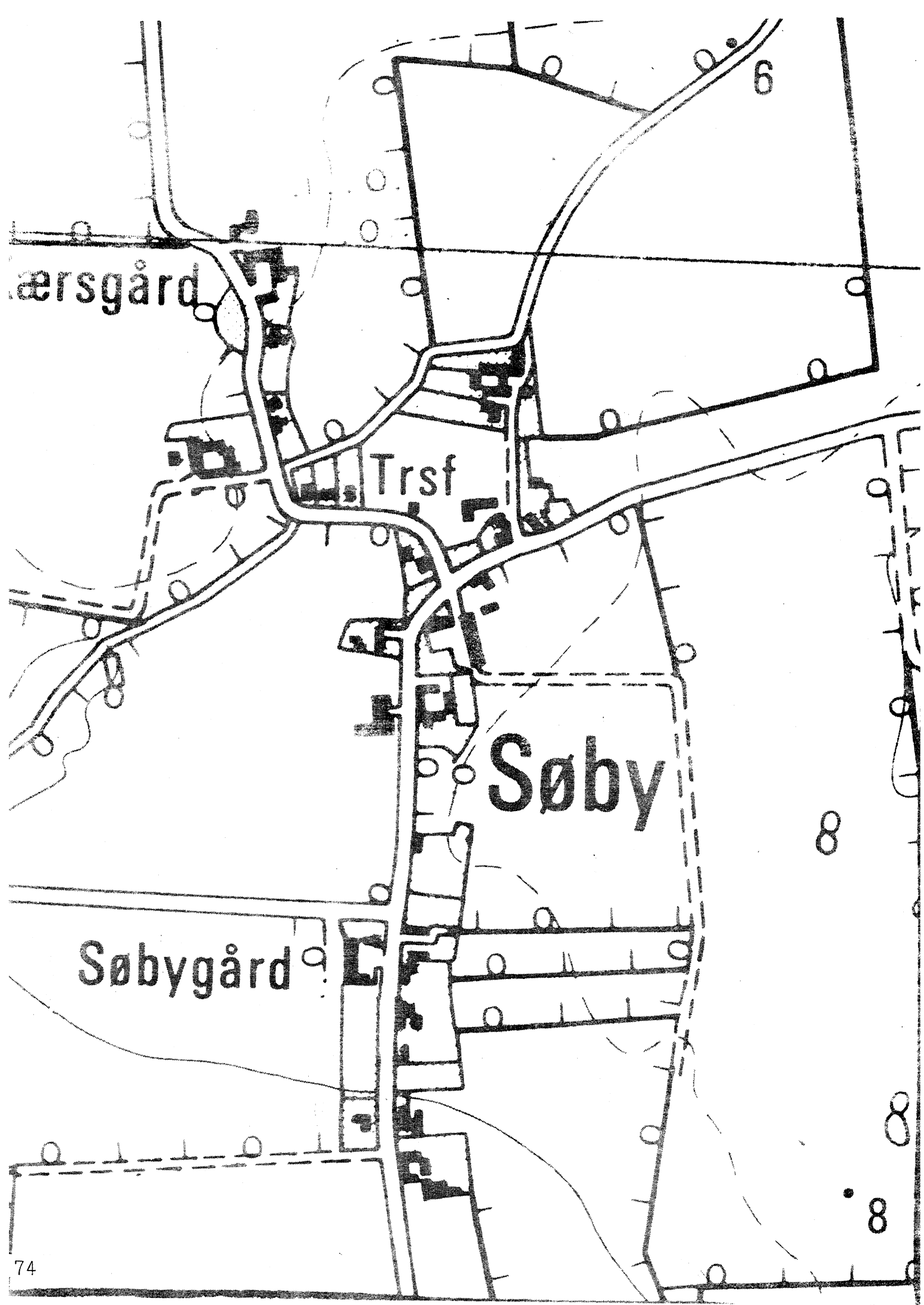
2) Udviklingstype.

Byen havde i senmiddelalderen et betydeligt indslag af selvejergårde, der hørte under bispelenet Kærstrup (senere Valdemarslot). Ved reformationen overgik godset til kronen, der afhændede det i 1573. Byen forblev imidlertid (stort set) samlet under Valdemarslot endnu i 1903 og fik som følge af den manglende overgang til selveje kun en begrænset bebyggelsesvækst i det 19. årh.

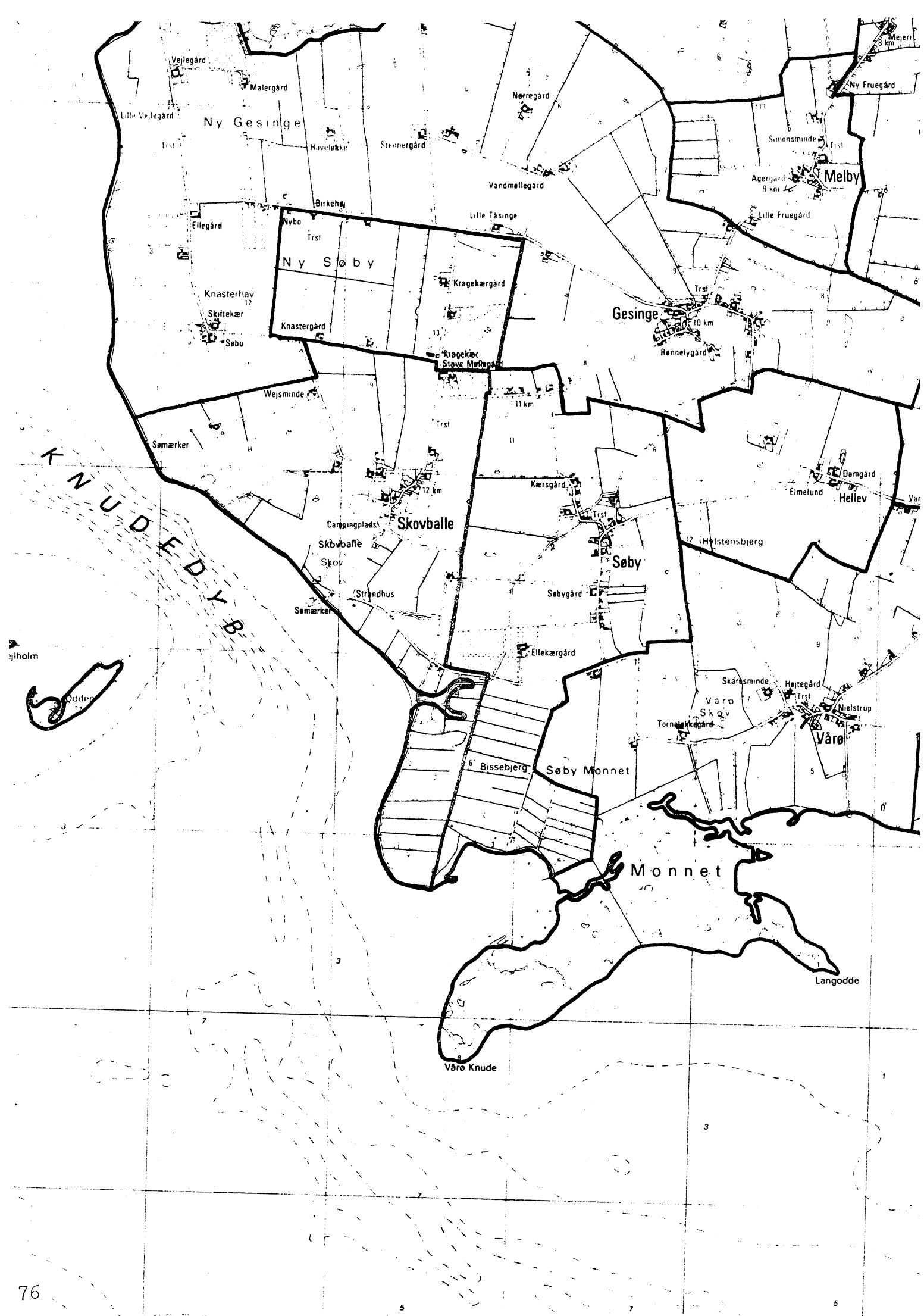
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig forholdsvis typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

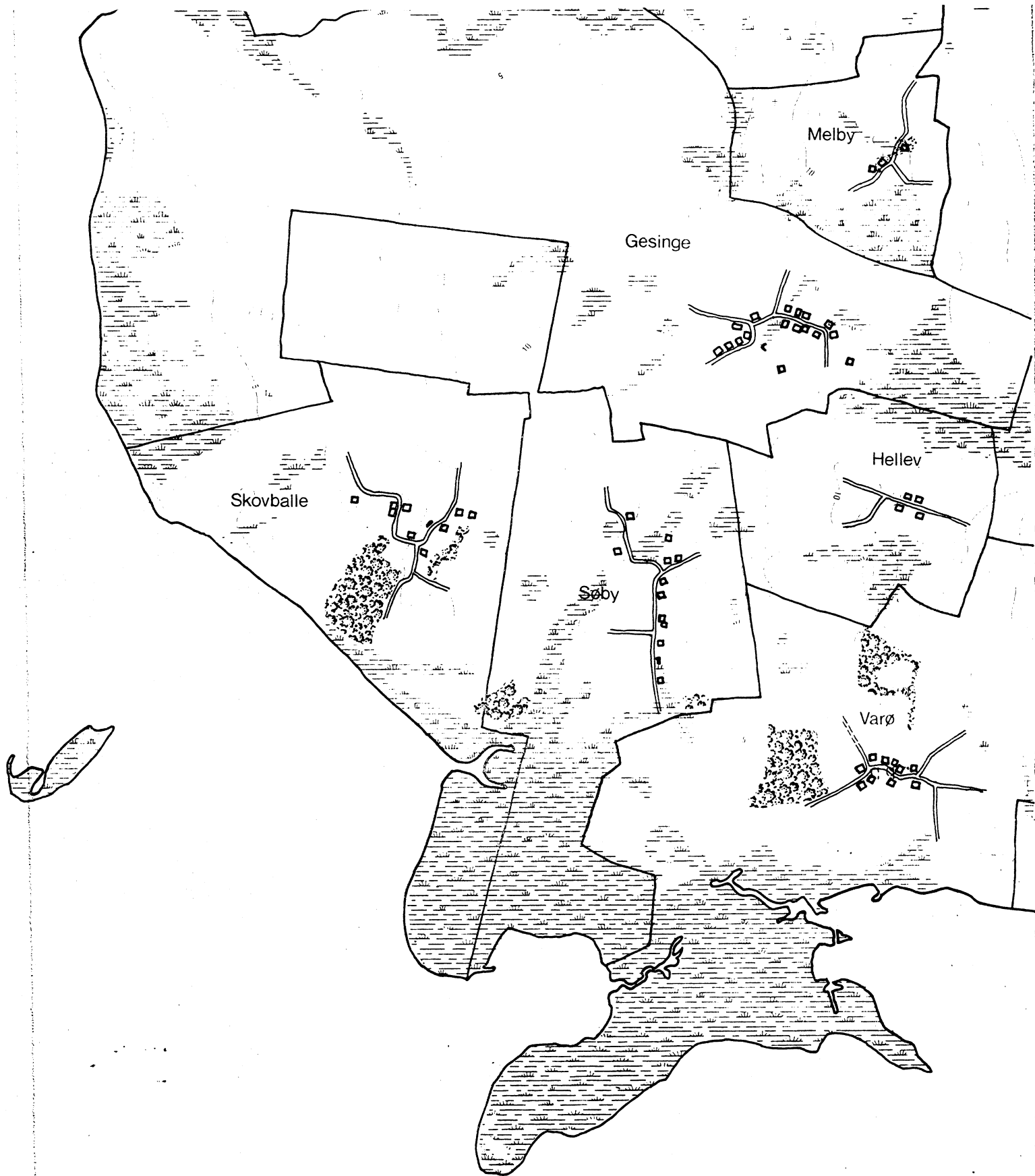
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret, men bytomtens løse præg er dog forstærket.
2. Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

[illegible]

VÅRØ

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Navn: Vårø	Navnetype: Vårø
-------------------	------------------------

Bemærkninger:

Vårø er nævnt første gang 1454 i formen Wore. Det kommer af navneordet, glåda. Wara, som betyder udyrket areal.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I 1600-1900 tallet lå præstegården i Vårø.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger forholdsvis tæt langs bygaden og ved forgreninger til denne. Der er aftegnet enkelte huse mellem gårdene, ved præstegården er der en huskoncentration.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1799 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 4 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Del af kuppelbakken Bjerreby Kirkebakke mod nordøst.

jordbund: Overvejende moræneler. Ferskvandstørsv på næsset.

naturlig afgrænsning: Kun mod kysten.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 40% af gårdene er flyttet ud. 3 af gårdtomterne er helt eller måske kun delvis frilagte. Vejforløbet er bevaret, men reguleret en del. Der er bygget enkelte nye huse langs bygaden. Der er tillige bygget gårde umiddelbart uden for byen, hvorved den er blevet "forlænget".

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større engareal "Monnet" og skovareal "Vårø Skov" bevaret.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

STATISTIK

Areal: 408 ha, heraf opdyrket 1688: 47%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	64	69	69	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	11	12	11	12	10	11	14
Huse:		4					
Huse m/ jord:				1		7	13
Huse u/ jord:				6		5	11
I alt:	11	16	11	19	10	23	38

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
64	1664	3	8		5,8
58	1688	4	8		5,8
73	1844	2	8	1	5,9
64	1903	5	9		4,6

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	86	114	92
Børn:	40	57	47
I alt:	126	171	139

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bjerreby

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							11	
1844	1						10	12
1903	3	14					11	10

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 408 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 47%. På grund af et intensivt dyrkningsfællesskab med nabobyerne fastlagdes ejerlavsgørserne imidlertid først ved udskiftningen, hvorfor opdykningsprocenten må tages med forbehold. Vårø havde i 1682 trevangsbrug og takseredes i 1684 til 69 tdr.hk. og i 1844 tilsvarende til 69 tdr.hk. Vårø skal muligvis opfattes som en adelby omend navnet nærmest tyder på en rydningsby i kystskovbælte. I 1806 berømmes husmand Rasmus Hansen i Vårø for sin gode selvanlagte frugttræsskole.

Vårø blokudskiftedes i 1799 og siden er 4 gårde flyttet ud.

Vårø hørte allerede i senmiddelalderen i sin helhed under bispelenet Kærstrup (Valdemarslot) og bestod i 1537 af 11 fæstegårde. Ved reformationen overgik Kærstrup til kronen, der afhændede godset i 1573 med bl.a. 13 gårde i Vårø. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot, der i 1767 havde 9 gårde og 5 huse i byen, der på denne tid tillige husede sognets præstegård. Endnu i 1903 lå størstedelen af byen samlet under Valdemarslot.

Antallet af gårde var med mindre svingninger 11 fra 1573 til 1844, og steg herefter til 14. På grund af den sene overgang til selveje er hus- og befolkningsvæksten beskeden i det 19. årh.

Gårdene var i 1684 af normal størrelse. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjerreby
----------	------------------	-----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejbytype.

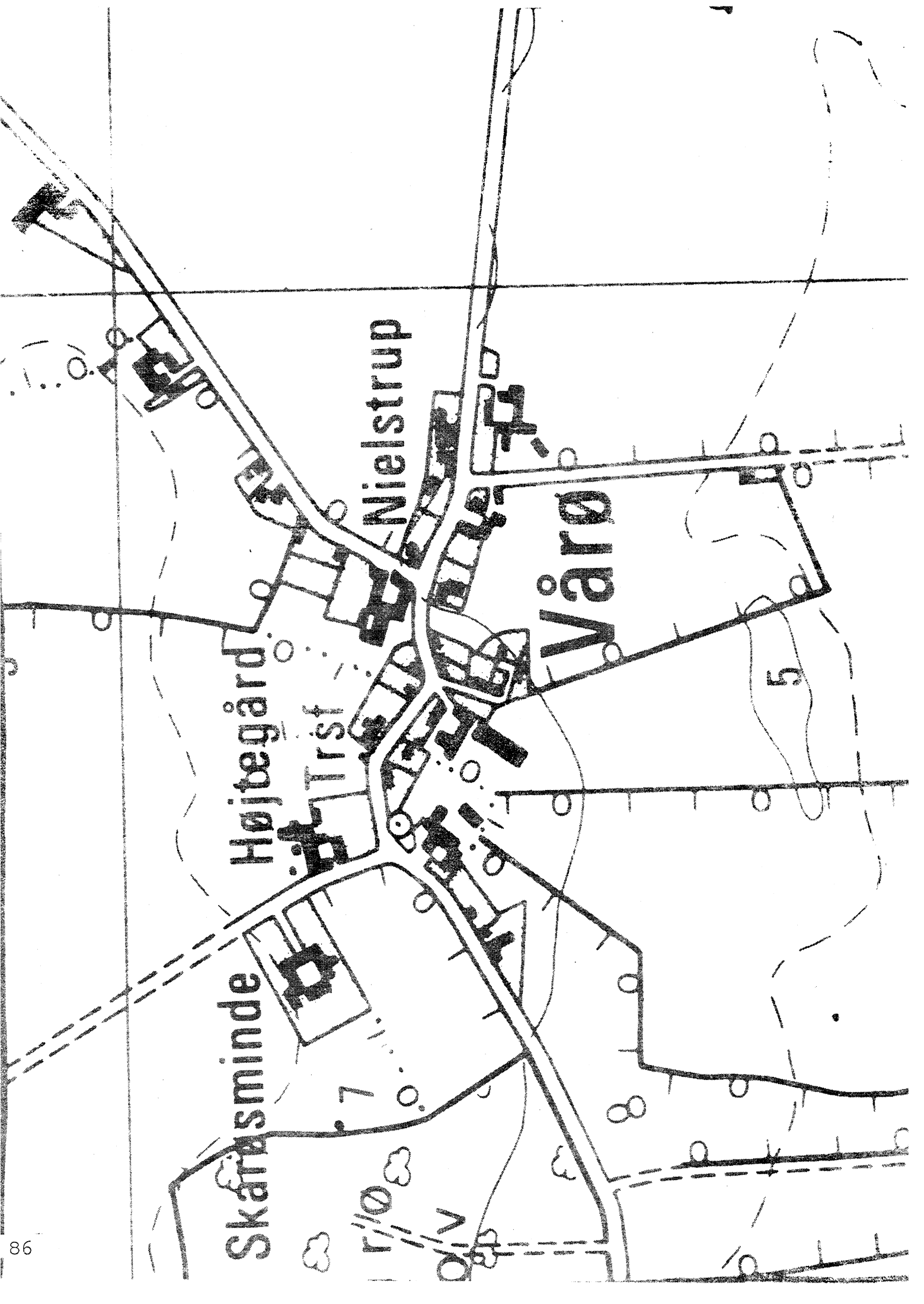
2) Udviklingstype.

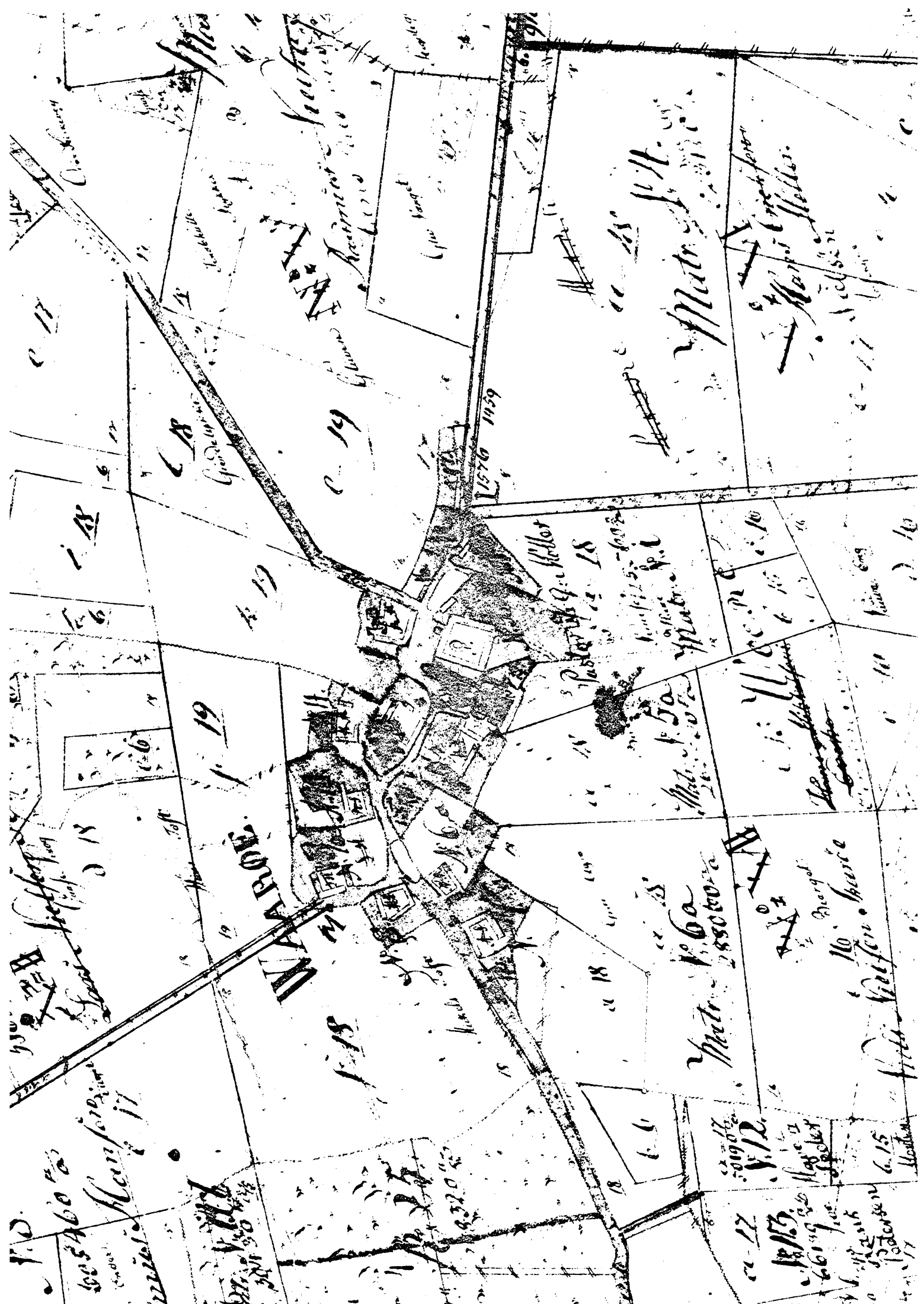
Byen hørte fra senmiddelalderen og stort set endnu i 1903 under Valdemarslot. Udviklingen formede sig ret trægt og på grund af den manglende overgang til selveje blev ekspansionen i det 19. årh. af beskedent omfang.

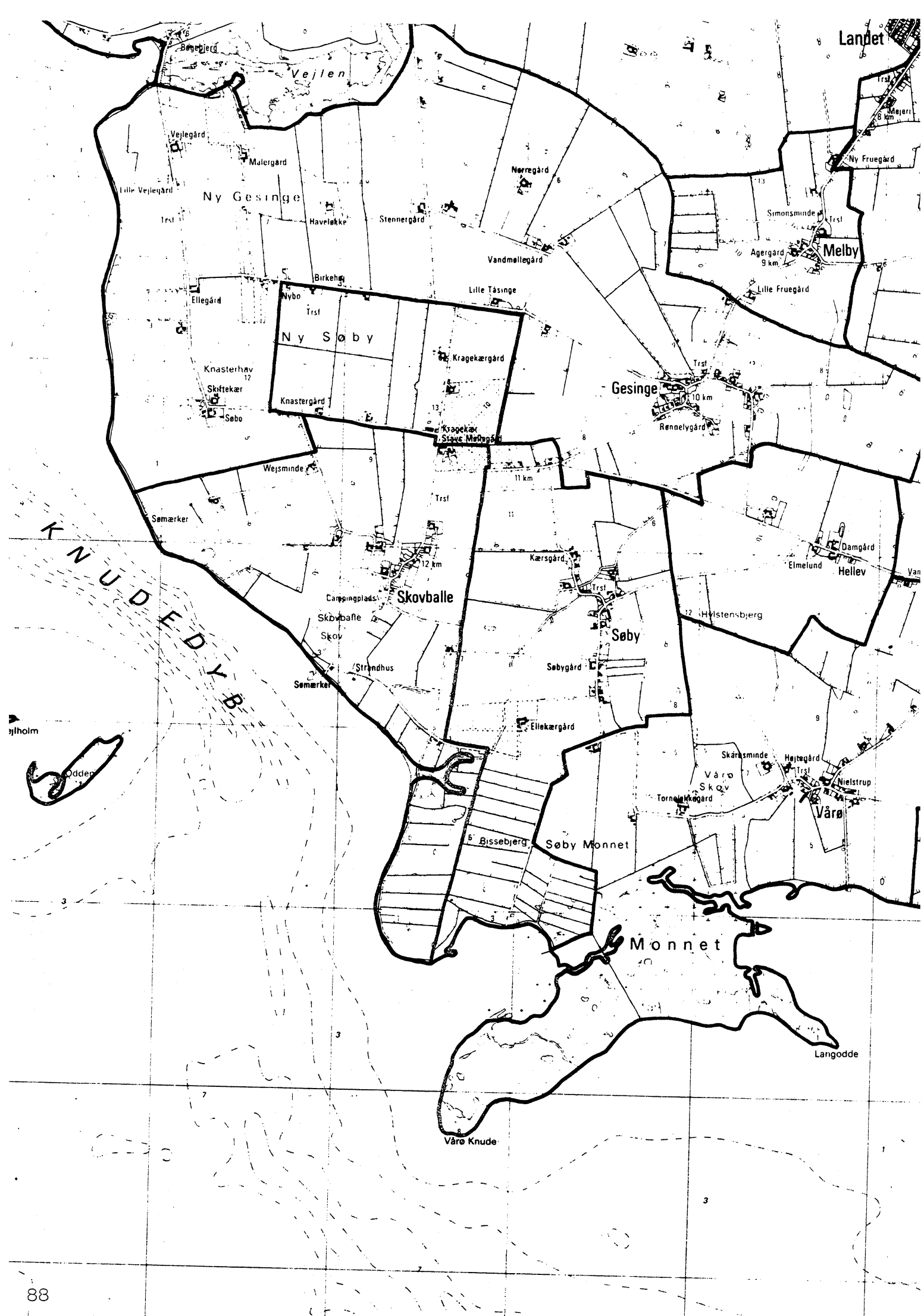
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret, men er dog præget af reguleringer.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større, ikke fredet endnu, engareal og et skovareal samt enkelte udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 3 frilagte gårdtomter.

BJERNEMARK

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Bjernemark	Navnetype: -mark.
---------------------	----------------------

Bemærkninger:

Bjernemark er nævnt første gang 1460 i formen Bierne, men læsningen af navnet i kilden er usikker, foruden at det formentlig drejer sig om et falskneri fra det 16. århundrede. Næste gang den nævnes er i 1537 i formen biernemarck. Forleddet er sandsynligvis en form af mandsnavnet gl̥da. Biørn. Efterleddet er mark, gl̥da. mark, som rimeligvis beyder skov eller rydning i dette tilfælde.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bjernemark
----------	------------------	-----------------------	---------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger i to afdelinger. Den sydøstlige består af 3 gårde, mens den nordvestlige del består af 5 gårde, som ligger så tæt og regelmæssigt, at det ligner en reguleret bydel. Husene ligger dels ved vejen mellem de to "afdelinger", dels nord for den regulerede bydel.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Bregninge og Knudsbølle.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldale mod vest og midt i ejerlavet. Terrænskrænter midt i ejerlavet. Et lille område med israndsbakker mod sydøst.

jordbund: Moræneler med små spredte forekomster af ferskvandstørv, -dynd og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Kun mod kysten.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 40% af gårdene er flyttet ud og 2 gårdtomter er frilagt (i den sydøstlige del af byen). Vejforløbet er bevaret. Der er kun bygget enkelte nye huse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større skovareal "Horseskov" bevaret. Ejerlavet er i øvrigt præget af spredt liggende gårde og huse.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
-----------------	------------------	-----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 330 ha, heraf opdyrket 1688: 45%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	96	62	54				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	3	12	11	8	11	15
Huse:	1		3		11		
Huse m/ jord:				1		14	23
Huse u/ jord:				3		2	11
I alt:	14	3	15	15	19	27	49
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1–4 tdr. htk.	5–8 tdr. htk.	8– tdr. htk.	Gennemsnit			
58 1664	1	8	3	8,0			
55 1:2 1688	6	4	1	5,6			
55 1844	7	4		3,5			
47 1903	8	6	1	4,3			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	60	73	97				
Børn:	25	37	34				
I alt:	85	110	131				

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1		11	3
1844					11	16		
1903	1	8			14	26		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 330 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 45%. Byen havde dog integreret dyrkningsfællesskab med Knudsbølle og moderbyen Bregninge, hvorfor ejerlavsskellene først fastlagdes ved udskiftningen. Opdyrkningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde i 1682 trevangsbrug, og takseredes i 1684 til 62 tdr. htk. og i 1844 tilsvarende til 54 tdr. Byen synes opstået ved udflytning og udparcellering i Bregninges kystskovbælte, og i 1664 takseredes byens skove til 400 svins olden. Der er endnu bevaret betydelige skove i ejerlavet.

Bjernemark blokudskiftedes i 1787 og siden er 3 gårde udflyttet.

Under bispelenet Kærstrup (Valdemarslot) hørte i senmiddelalderen 9 fæstegårde i Bjernemark. Ved reformationen overtoges Kærstrup af kronen, der atter afhændede godset med bl.a. 10 fæstegårde i Bjernemark i 1573. Som det fremgår af 1610-skattemandtallet var der herefter 3 gårde i byen der ikke var i den indensogns hovedgårds besiddelse og derfor var skattefri. Efter en kort godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 8 egaliserede gårde a 6-5-0-2 $\frac{1}{4}$ tdr. htk. foruden 11 huse. Endnu i 1903 lå byen stort set i sin helhed samlet under Valdemarslot (stamhuset Thorseng).

Antallet af gårde var i 1500-tallet 13 men faldt til 11 i 1688. I forbindelse med en egalisering nedsattes gårdtallet til 8 inden 1767. I løbet af det 19. årh. steg gårdtallet til 15. Hus- og befolkningsvæksten havde derimod moderat omfang i det 19. årh. som følge af den sene overgang til selveje.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små og byen kan muligvis opfattes som egaliseret i to klasser. Inden 1767 egaliseredes samtlige gårde på et niveau.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore udflytter-rydningsby er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. På grund af et intensivt dyrkningsfællesskab med nabobyerne fastlagdes skellene imidlertid først på udskiftnings-tiden. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type.

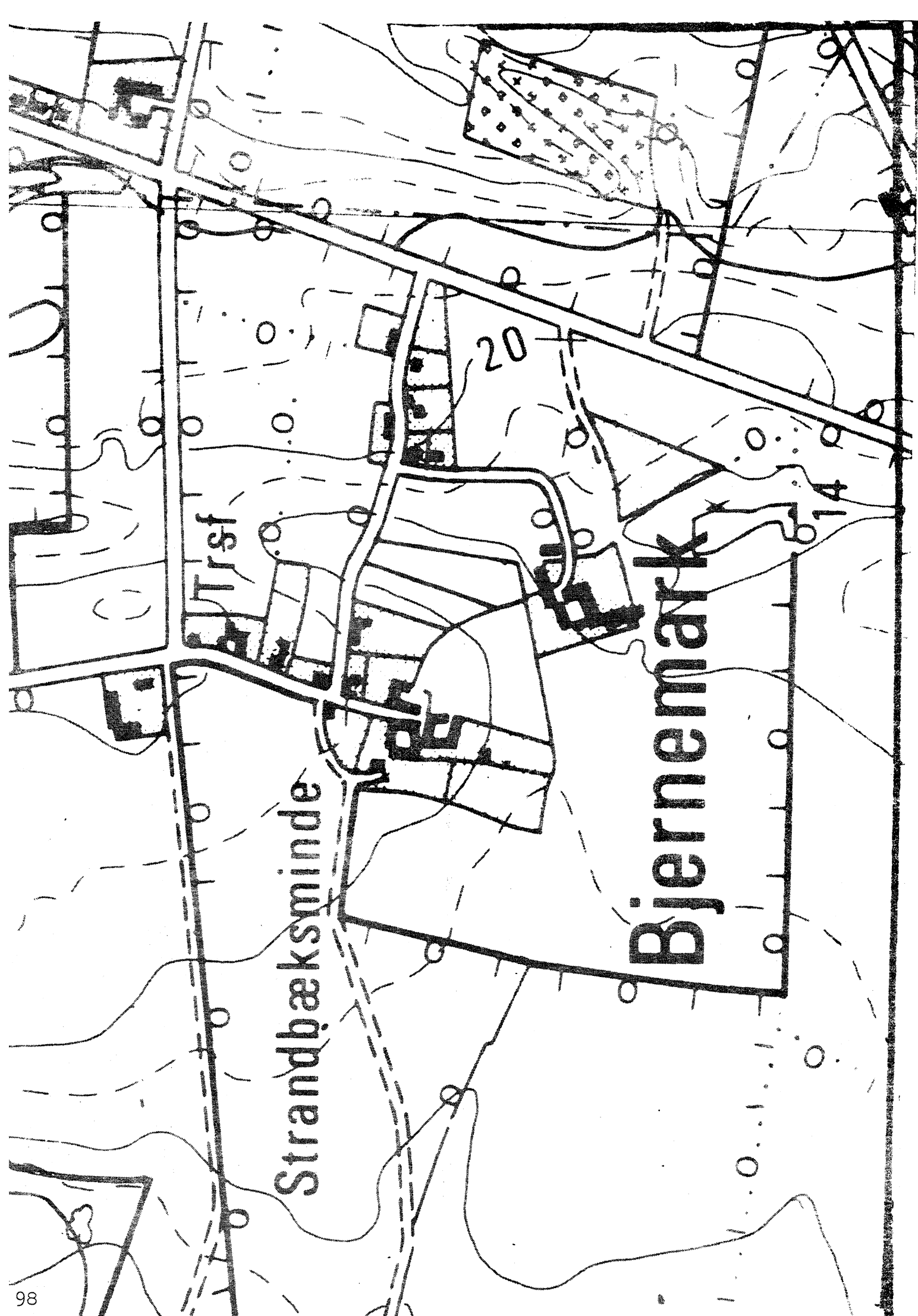
2) Udviklingstype.

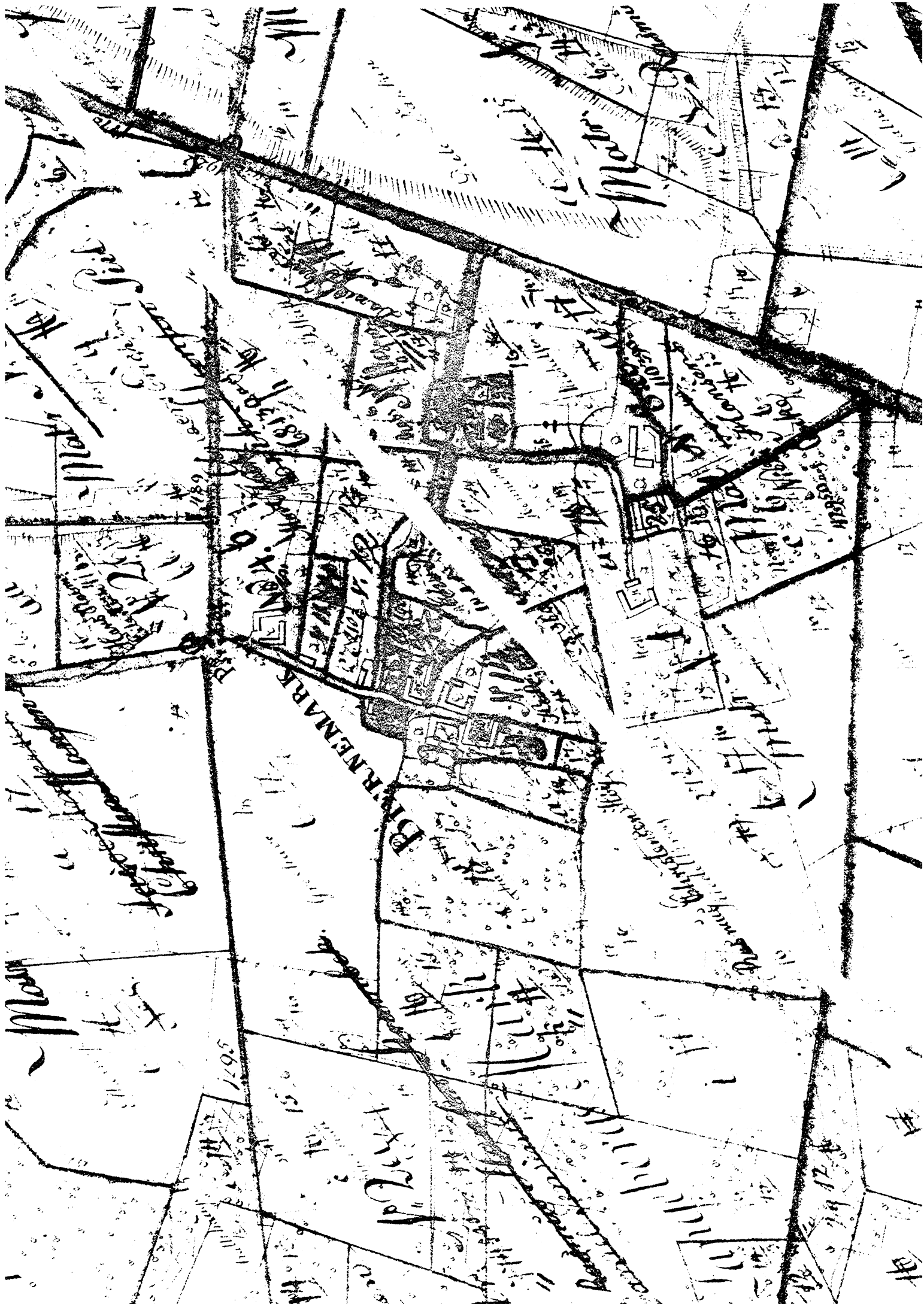
Byen var allerede i senmiddelalderen (stort set) samlet under den indensogns hovedgård Valdemarslot (Kærstrup) og forblev herunder (med en mindre afbrydelse) endnu i 1903. Byen egaliseredes inden 1767. Den sene overgang til selveje indebar en ret beskeden ekspansion i det 19. årh.

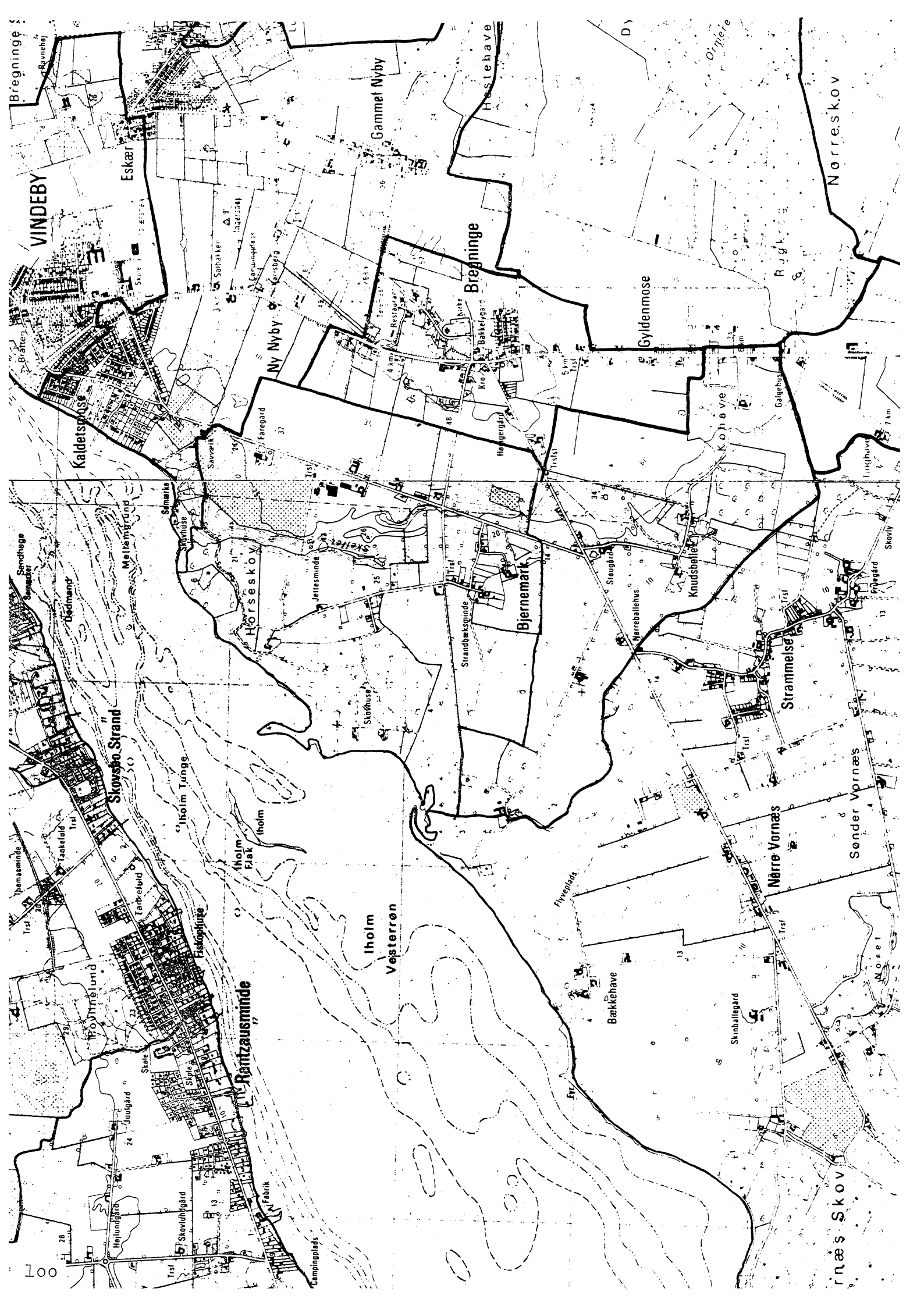
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

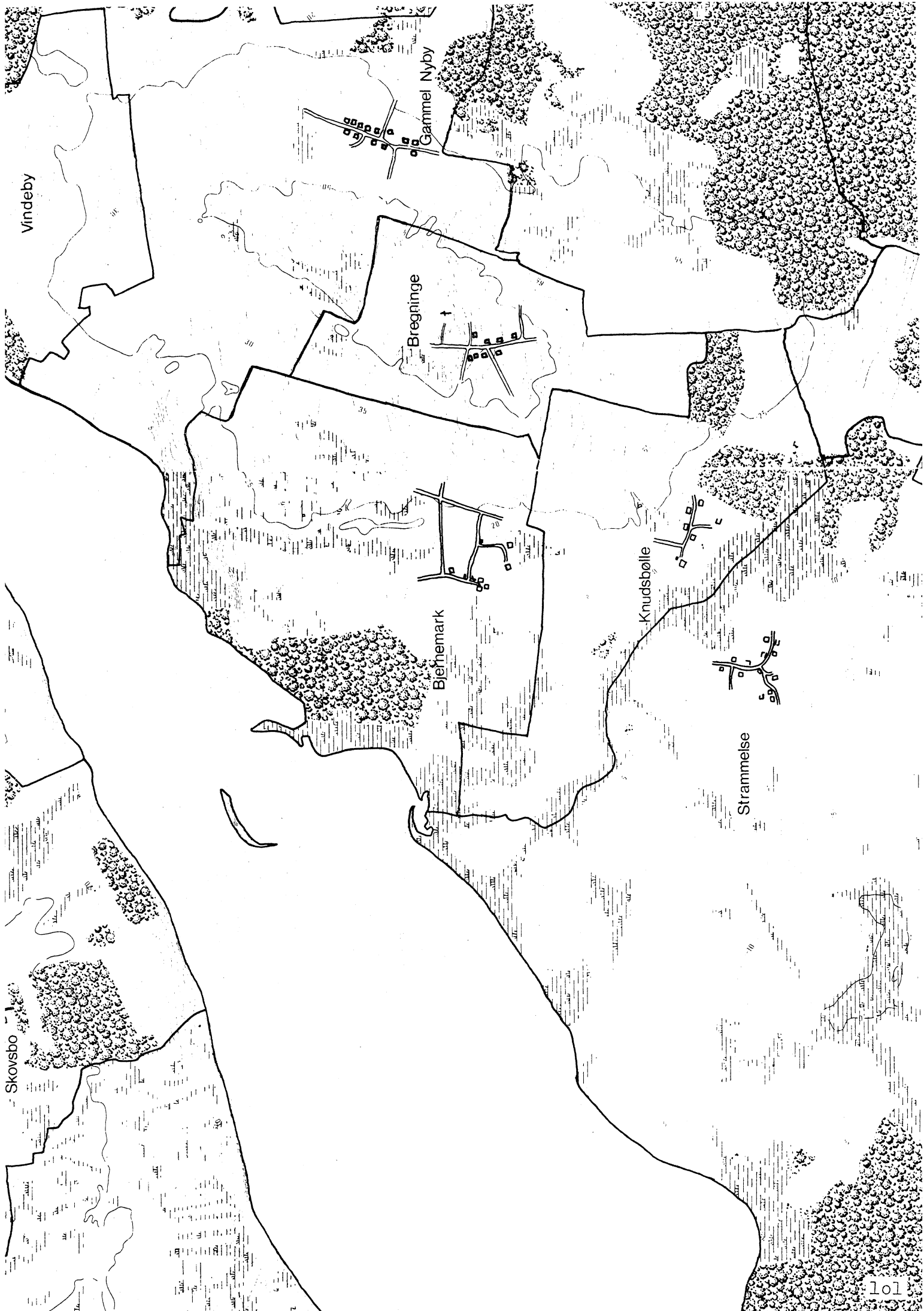
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret, men det løse præg er forstærket.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større skovareal, men kun enkelte udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

Vindeby

Gammel Nyby

Bregninge

Bjørnemark

Knudsbølle

Strammelse

Skovsbo

BREGNINGE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Bregninge	Navnetype: -inge.
--------------------	----------------------

Bemærkninger:

Bregninge er nævnt første gang 1375 i formen Bregning. Navnet er en afledning på -inge (fra et indbyggernavn på -ingar) af plantenavnet bregne.

Anlægstype: Adelby m. kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

I Bregninge sogn fødtes 1780 præsten H.C. Monrad.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger langs den nord-syd-gående bygade. Husene ligger især koncentreret omkring præstegården. Kirken ligger isoleret fra den øvrige bebyggelse nordøst for denne. Møllen ligger nord for kirken.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Bjernemark og Knudsbølle.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G Sydfyn og øer. Israndsbakker mod NØ. Tunneldale mod NØ.
Terrænskrænter langs kysten og den sydlige ejerlavsgrænse.

jordbund: Moræneler og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Ikke naturlig afgrænset.

- ☒ overvejende ager.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. Der er blevet bygget mange nye huse i byen. Vejforløbet er bevaret, men reguleret meget. Bygaden er en del af hovedvej A 9.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Ejerlavet er præget af en del "landevejsbyggeri".

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

STATISTIK

Areal: 144 ha, heraf opdyrket 1688: 80%.							
Tønder hartkorn	1664	1688		1844		1903	
	28	40		25			
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	7	2	6	6	5	5	6
Huse:			1		7		
Huse m/ jord:						6	7
Huse u/ jord:						3	8
I alt:	7	2	7	6	12	14	21
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
67 1664	4		1		1		4,7
100 1688			6				6,7
60 1844	2		3				4,5
100 1903	6						2,2
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	55		73		74		
Børn:	32		44		23		
I alt:	87		117		97		

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1	1	5	
1844	1				4	9		
1903					6	15		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 144 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 80%. Bregninge havde imidlertid integreret dyrkningsfællesskab med udflytterbyerne Knudsbølle og Bjernemark, hvorfor ejerlavsgrensene først fastlagdes ved udskiftningen. Opdykningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 højt på grund af den intensive opdykning til 40 tdr.htk. mod 25 tdr. i 1844. Byens jorder var ret dårlige og i 1572 hedder det, at præstegården kun havde boghvedejord og sandjord. Den kom da også til at ligge øde 100 år frem, og i 1668 var der bygget 2 små gadehuse på dens plads. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret udflytterbyerne Bjernemark og Knudsbølle samt hovedgården Kærstrup, der senere flyttedes og skiftede navn til Valdemarslot. I 1572 havde præstegården andel i Bregninge Skov og i Byskov. Den sidste synes senere forsvundet.

Bregninge blokudskiftedes i 1787 og siden er 3 gårde udflyttet.

Under bispelenet Kærstrup hørte i senmiddelalderen 4 fæstegårde (heraf 1 ugedagsmand) og 1 kirkegård i Bregninge. Ved reformationen overtog kronen godset, men da kronen atter afhændede det i 1573 fulgte med Kærstrup kun 2 gårde og 1 jord i Bregninge. Endnu i 1610 optræder 2 af byens gårde da også som skattepligtige og har altså følgelig ikke tilhørt den indensogns hovedgård. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode og konfiskation af godset i 1663 samledes byen atter (bortset fra præstegården) under Valdemarslot, der i 1767 havde 4 egaliserede gårde a 6-0-1-1 tdr.htk., 6 huse og 2 vejrmøller. Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot.

Antallet af gårde i byen daler fra 7 i 1572 til 5 i 1774, delvis i forbindelse med en egalisering. På grund af den manglende overgang til selveje er hus- og befolkningstallets vækst i det 19. årh. ret besked.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis store. Byen egaliseredes rimeligvis mellem 1664 og 1684, og egaliseredes i så fald endnu én gang inden 1767.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille kirke-adelby af før-vikingetids navneendelsen -inge er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret udflytterbebyggelserne Knudsbølle og Bjernemark, der begge havde integreret dyrkningsfællesskab med moderbyen samt Kærstrup, der fra senmiddelalderen var øens betydeligste hovedgård.

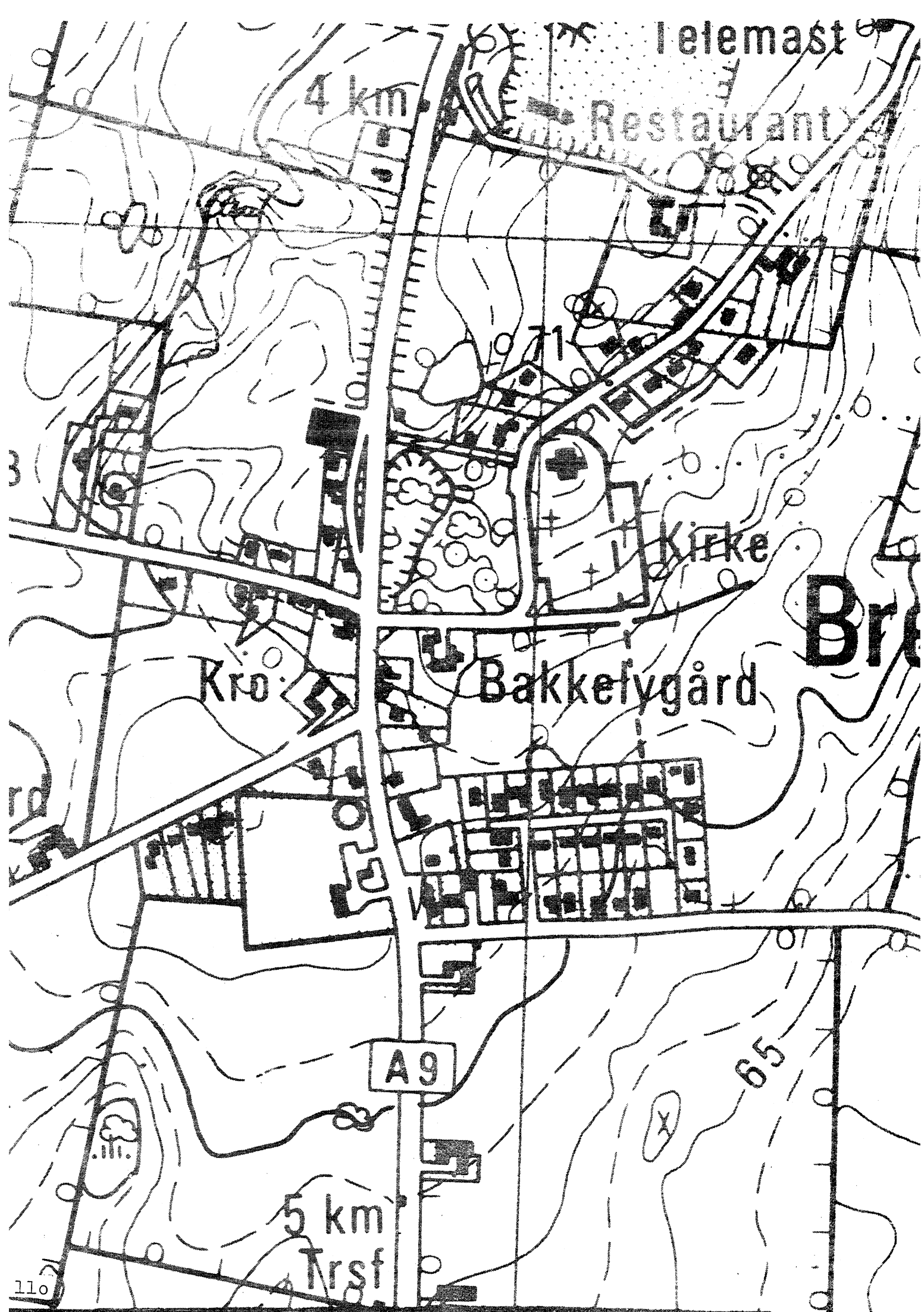
2) Udviklingstype.

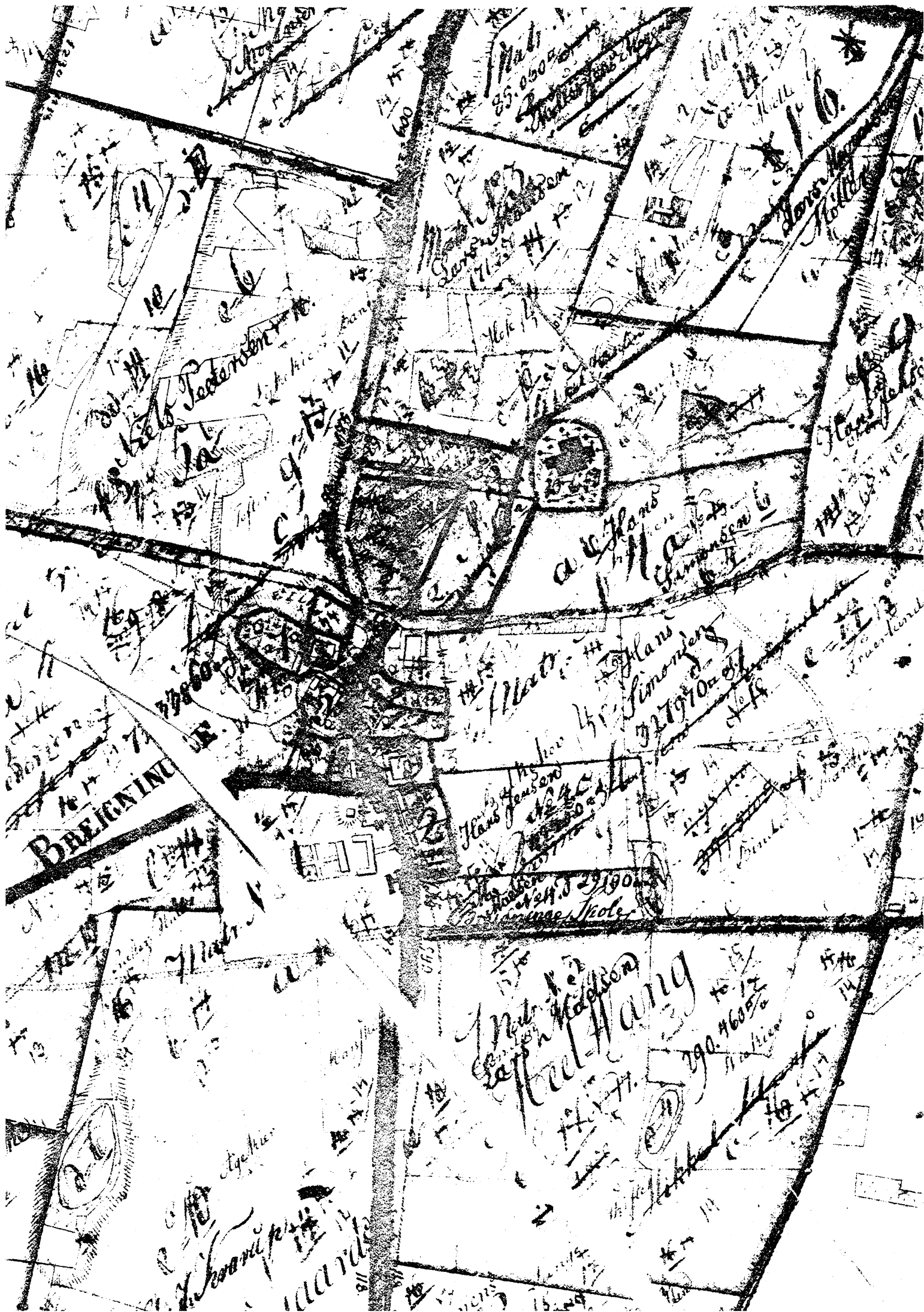
Byen var allerede i senmiddelalder (stort set) samlet under Kærstrup (senere Valdemarslot) og forblev herunder endnu frem til 1903. Byen egaliseredes 1-2 gange, men udviklede sig i øvrigt ret trægt. Den manglende overgang til selveje betød moderat ekspansion i det 19. årh.

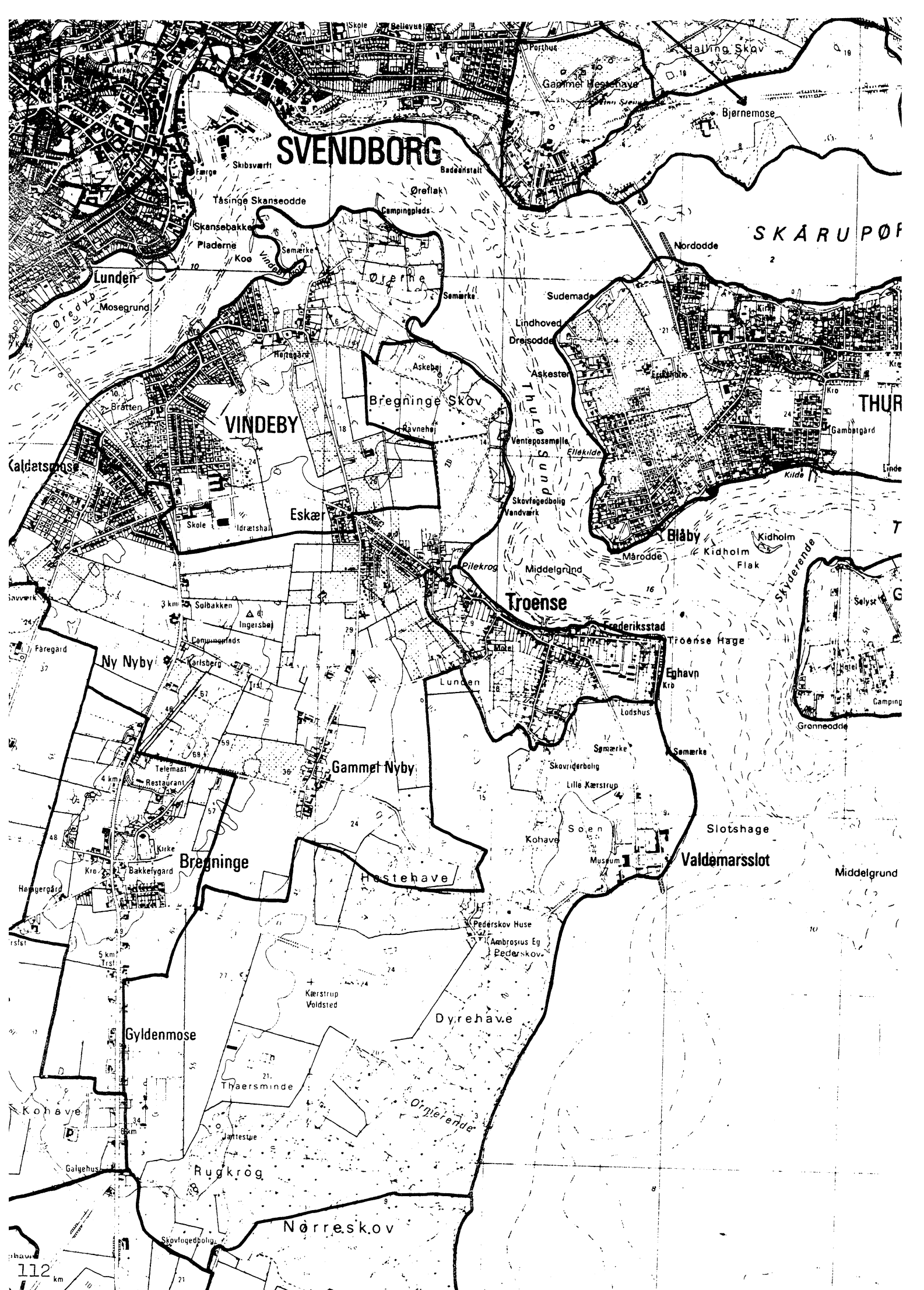
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

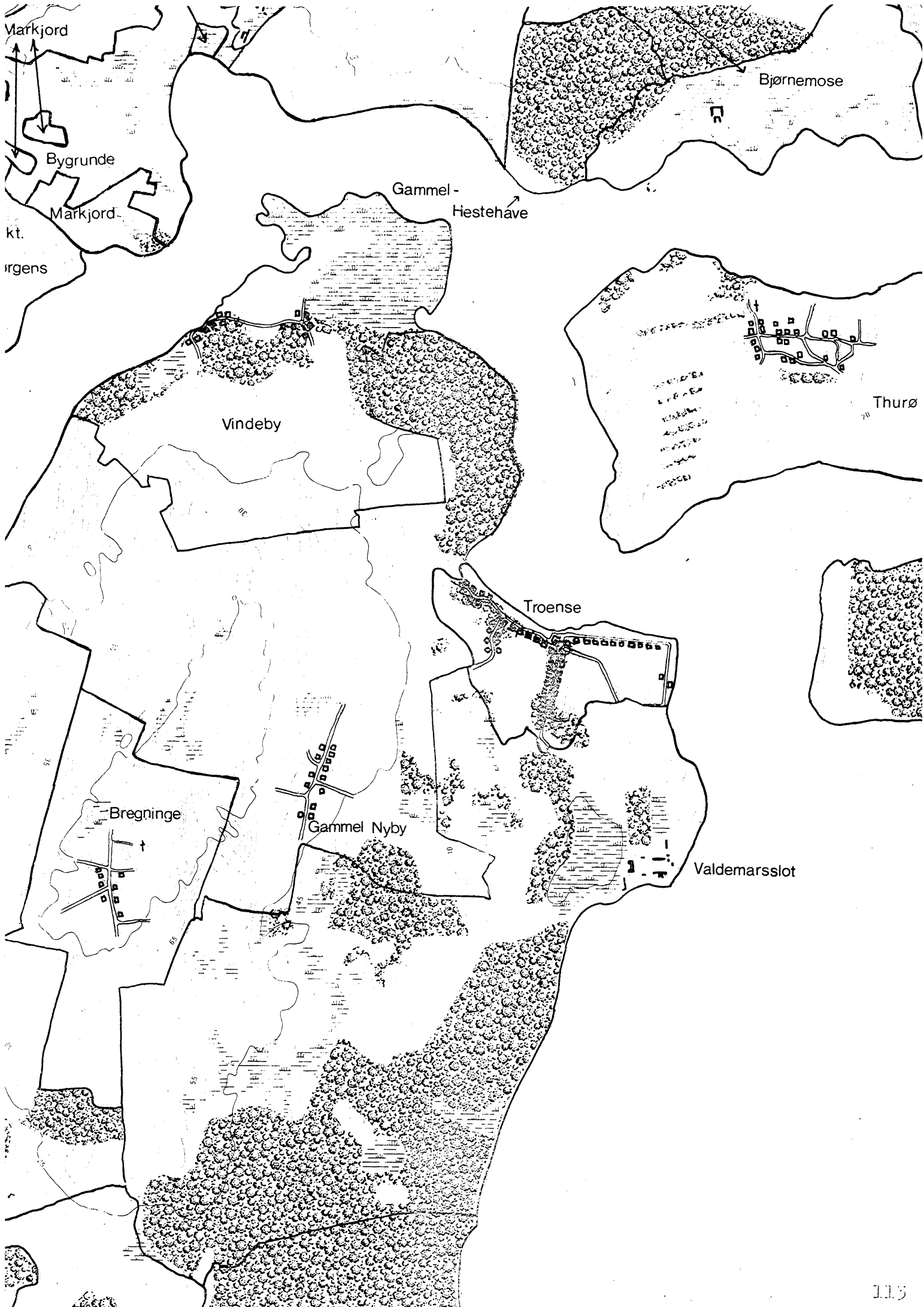
Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet har kun bevaret enkelte hegn.
- 3) Særlige relikter: kirke.
- 4) Arkæologiske interesser: 1 enkelt frilagt gårdtomt.

KNUDSBØLLE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Knudsbølle	Navnetype: -bølle.
---------------------	-----------------------

Bemærkninger:

Knudsbølle er nævnt første gang 1454 i forme Knutzbyl. Forleddet er en form af mandsnavnet, gl'da. Knut. Efterleddet er bølle, gl'da. bøli, som rimeligvis oprindeligt betød helgård.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

Den øst-vest-gående bygade har en udvidelse, som kan være en forte. Der ligger gårde på begge sider af forten. Uden for dette "centrum" ligger 3 gårde, som ikke har "kontakt" med den øvrige bebyggelse. Husene ligger ved bygaden vest for forten.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Bjernemark og Bregninge.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldal og terrænskrænter midt gennem ejerlavet.

jordbund: Moræneler med små forekomster af ferskvandstørv, saltvands-sand og -dynd.

naturlig afgrænsning: Mod syd og vest (sogneskel).

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 40% af gårdene er flyttet ud. To af de udflyttede gårdes tomter er frilagte (1a og 3a). Vejforløbet er bevaret, men forten er væk. En del af husene er også væk, og der er kun bygget enkelte nye.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Større skovareal "Kohave" er bevaret.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

STATISTIK

Areal: 239 ha, heraf opdyrket 1688: 55%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	73	49	50				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	8	2	7	8 ¹	7	8	10
Huse:			4 ¹		6		
Huse m/ jord:						6	11
Huse u/ jord:				5		2	3
I alt:	8	2	11	13	13	16	24
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
57 1664			2		5		10,4
100 1688			7				7,0
88 1844	1		7				5,8
60 1903	3		7				5,0
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	49		116		70		
Børn:	15		48		30		
I alt:	64		164		100		

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							7	4
1844					8	8		
1903					10	14		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 232 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 55%. Byen havde dog integreret dyrkningsfællesskab med Bjernemark og moderbyen Bregninge, hvorfor ejerlavsskellene først fastlagdes ved udskiftningen. Opdykningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 til 49 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende til 50 tdr. htk. Byens skove takseredes i 1664 kun til 2 svins olden, men det er dog muligt, at de er takseret under et med Bjernemark (400 svins olden). I 1664 hedder det, at gårdene giver 15 mk i landgilde af Diver marken, der imidlertid var hovedgårdstakst. Mod vest i ejerlavet er anlagt Bukkehave Mølle, der omtales fra 1600-tallet. Stougård lidt nord for Knudsbølle var omkring 1550 en lille væbnergård med bl.a. 2 gårde i Vindeby. Den opkøbtes på dette tidspunkt af Egeskovgård og kom senere under Valdemarslot.

Knudsbølle stjerneudskiftedes i 1787 og siden er 3 gårde udflyttet.

Under bispelenet Kærstrup (senere Valdemarslot) hørte i senmiddelalderen 5 fæstegårde i Knudsbølle. Ved reformationen overgik godset til kronen, der i 1573 afhændede Kærstrup med bl.a. 5 gårde og 1 jord i Knudsbølle til adelsbesiddelse. Endnu i 1610 lå der 2 skattepligtige gårde i byen og disse har følgelig ikke tilhørt den indensogns hovedgård. Blandt disse har den tidligere hovedgård Stougård (1664: 17 tdr. htk.) været, men inden længe samledes byen under godset. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 7 egaliserede gård a 6-1-2-2½ tdr.htk. 5 huse og Bukkehave Møllehus. Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot.

Antallet af gårde var fra 1572 til 1844 7-8 og steg herefter til 10. På grund af den manglende overgang til selveje steg hus- og befolkningstallet kun moderat i det 19. årh.

Gårdene var i 1684 forholdsvis store og byen er muligvis egaliseret første gang mellem 1664 og 1684 og i givet fald anden gang inden 1767.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -bølle er randplaceret i sit ejerlav og har ager/engorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. I ejerlavet er anlagt Bukkehave Mølle, samt enestegården Stougård, der i 1500-tallet var en lille hovedgård.

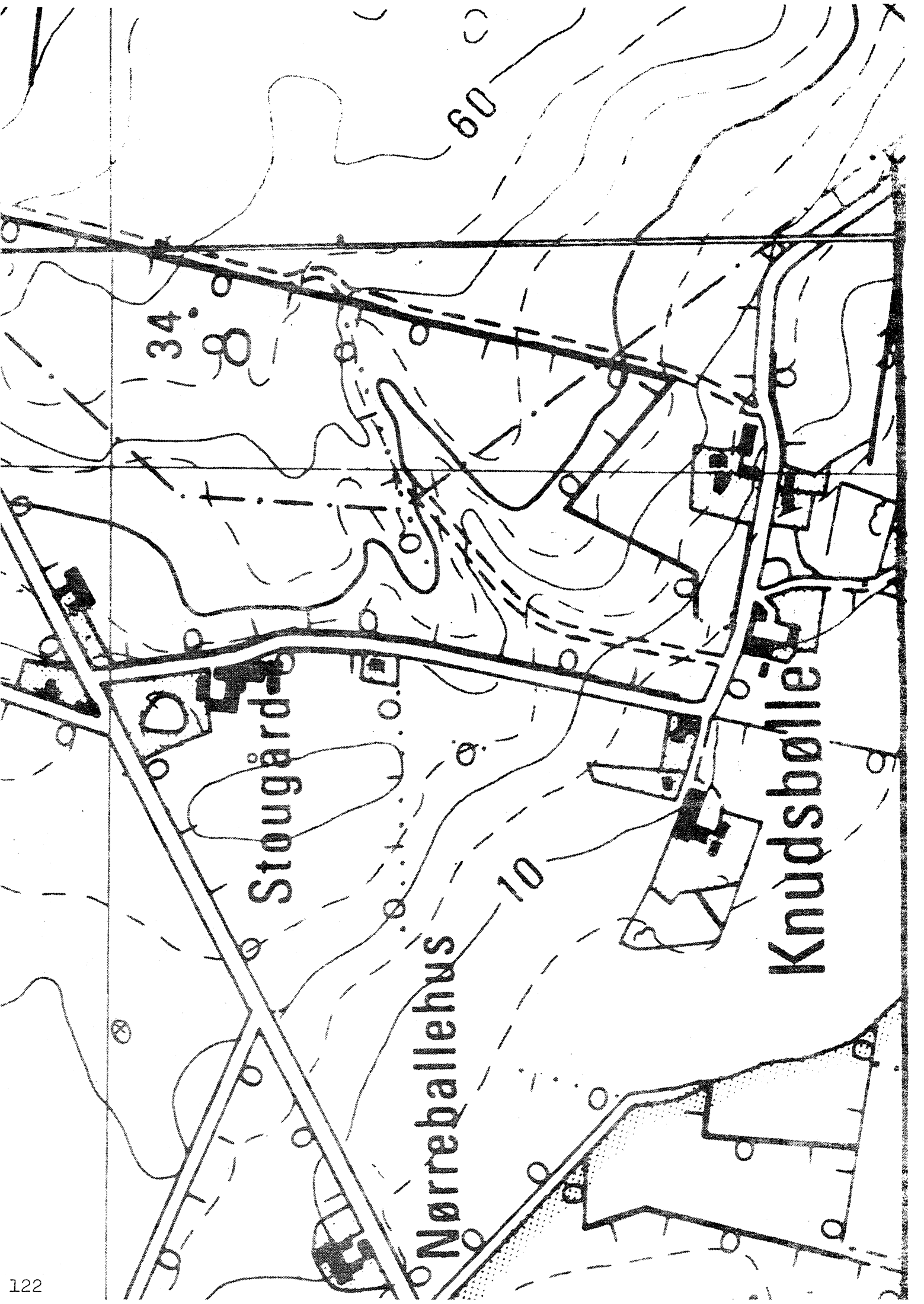
2) Udviklingstype.

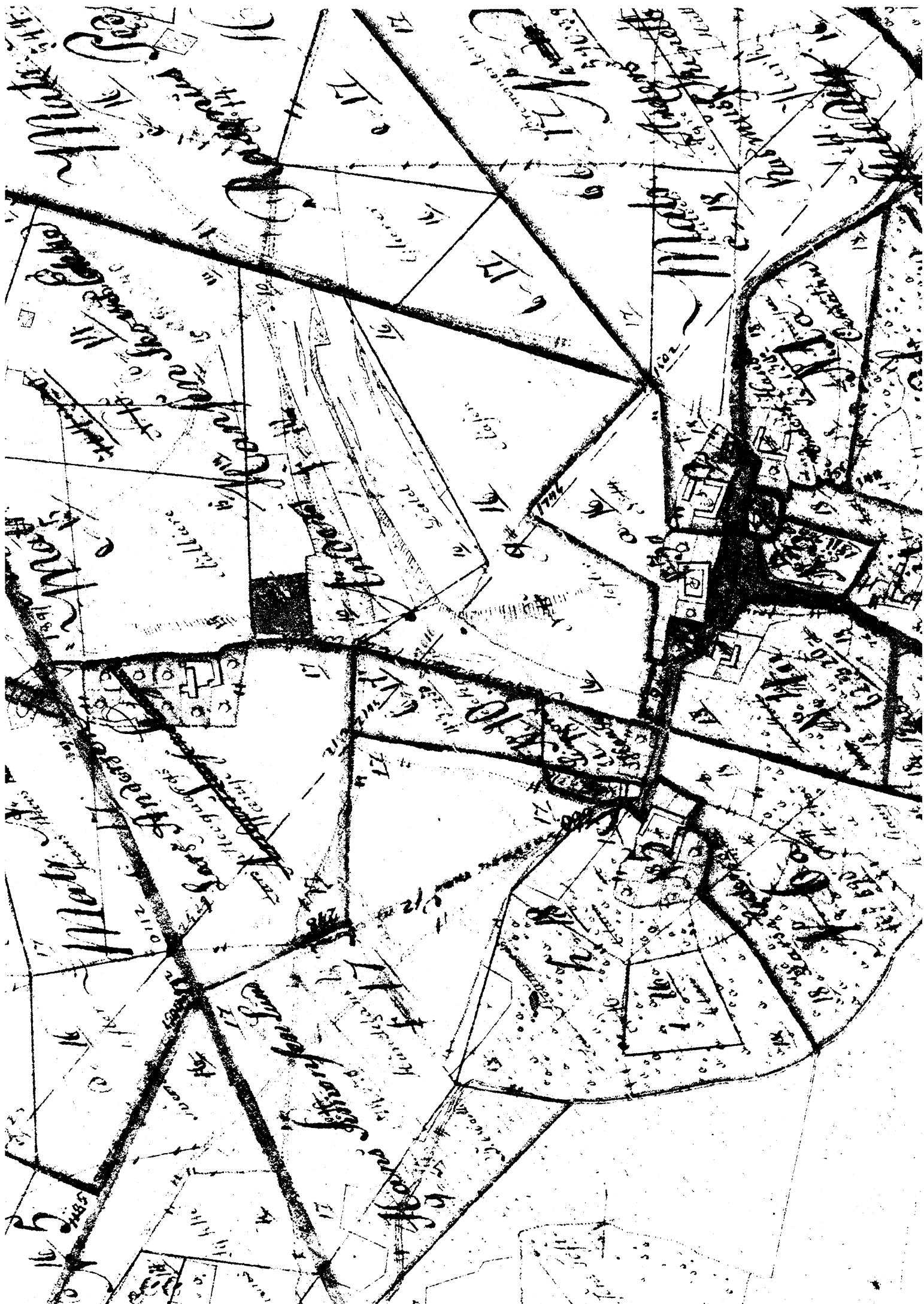
På trods af Stougård godset var størsteparten af byen allerede i senmiddelalderen samlet under Valdemarslot (Kærstrup), og Knudsbølle forblev - med en enkelt afbrydelse - herunder endnu frem til 1903. Byen egaliseredes 1-2 gange. Ekspansionen i det 19. årh. blev moderat som følge af den manglende overgang til selveje.

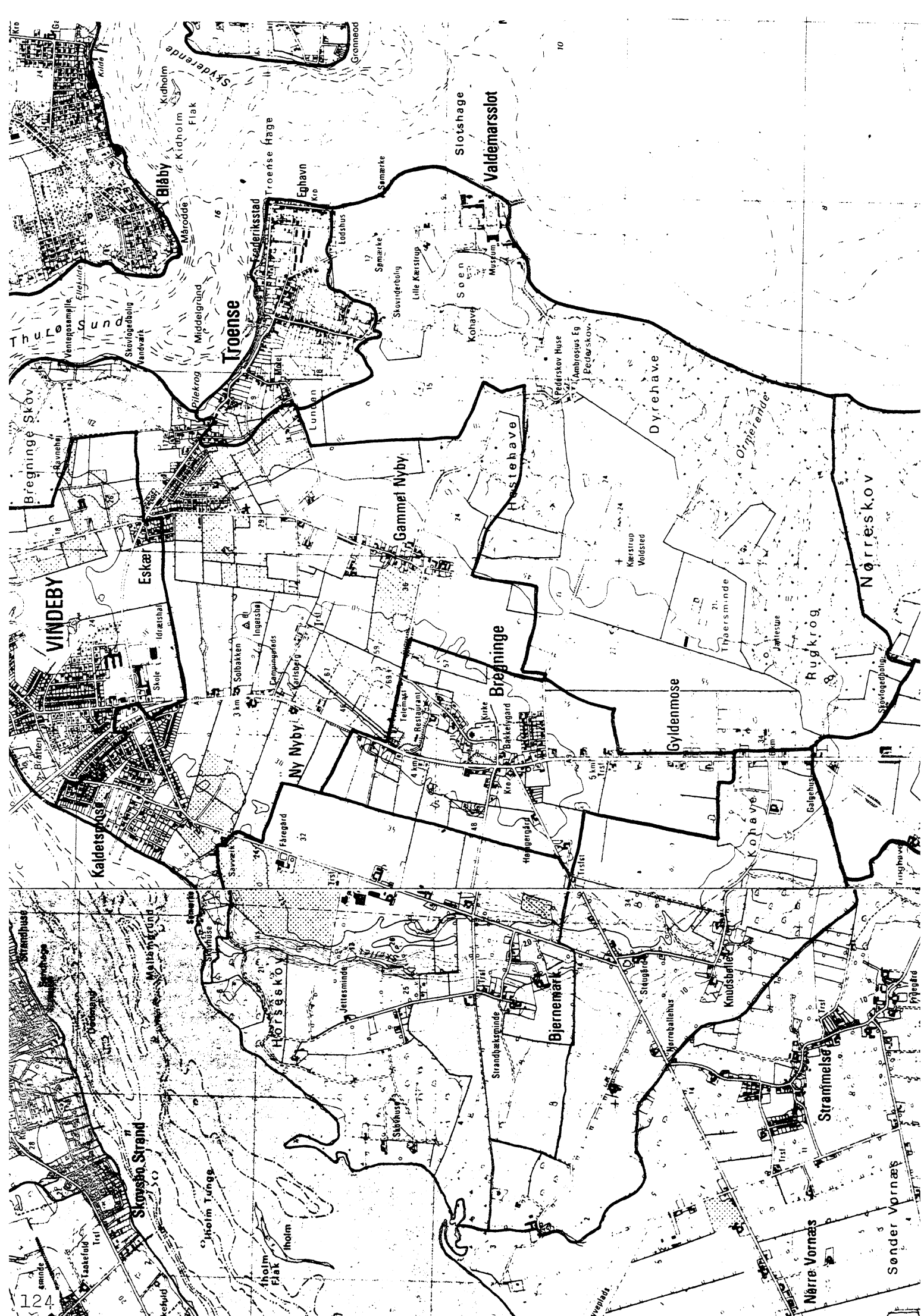
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret, men forten er forsvundet.
2. Kunturlandskabet har bevaret et større skovareal, men ingen hegn af betydning.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: to frilagte gårdtomter.

NYBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Nyby	Navnetype: -by el. -bygge eller -bygd.
-------------------	--

Bemærkninger:

Nyby er nævnt første gang 1366 i formen Nybygge. Forleddet er tillægsordet ny. Efterleddet kan være glde. byggi, som betyder bebyggelse, by som betyder landsby eller bygd., som betyder (mindre) bebyggelse.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomtén Rektangulær, reguleret vej- og vejforteby. (!)

Gårdene ligger tæt ved hinanden og ved den nord-syd-gående bygade. Husene ligger mellem gårdene. Gård nr. 10 ser ud til at være en del større end de øvrige.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 4 gårde.
☒ efter udskiftningen 5 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3 Dyrkningsfællesskab med Vindeby samt
~~jord i omkringliggende ejerlav.~~

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldale mod NV og Ø. Israndsbakker med terrænskrænter midt gennem ejerlavet.

jordbund: Overvejende moræner.

naturlig afgrænsning: Kun mod kysten.

- ☒ overvejende ager
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

75% af gårdene er flyttet ud. Der er bygget huse på de udflyttede gårdes tomter. Vejforløbet og gadekæret er bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Ejerlavet er bebygget med en del gårde foruden at Vindeby er "vokset" ind i ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 445 ha, heraf opdyrket 1688: 46%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	61	72	84	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	1	12	12	12	10	12
Huse:	¹ 3		5		11		
Huse m/ jord:				² 2		34	70
Huse u/ jord:				8			10
I alt:	16	1	17	22	23	44	92

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
67 1664	5	7		5,1
100 1688		12		6,0
70 1844	3	7		4,4
50 1903	5	7		4,1

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	80	146	188
Børn:	56	91	103
I alt:	136	237	291

1. Heri 2 møller.
2. Heri 1 mølle.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					12	5		
1844					10	34		
1903					12	80		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 445 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 46%. Byen havde dog integreret dyrkningsfællesskab med nabobyerne, hvorfor ejerlavsskellene først fastlagdes ved udskiftningen. Opdyrkningsprocenten må derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 til 72 tdr.htk. og i 1844 til 84 tdr.htk. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret Vindeby, Troense og Svenderup. Svenderup by lagdes efter 1573 under Kærstrup (Valdemarslot) ligesom hovedgården inddrog en del af Troenses jorder. Ved kysten ligger Ventepose Mølle, der blev drevet indtil 1934. En flad banke, Pilebanken, udpeges som en voldsted, hvor Pilsslottet skal have ligget. Faktisk omtales en hovedgård Pilegård med 4 gårde i Nyby i 1366.

Nyby blokudskiftedes i 1787 og siden er 9 gårde udflyttet.

I 1366 skødede Esge Broch Pilegård med 4 gårde i Nyby (hvoraf 1 øde) til Valdemar Atterdag. Senere afhændede kronen gods til Odensebispen. Under bispelenet Kærstrup hørte ved reformationen, hvor det atter overgik til kronbesiddelse, 13 gårde i Nyby, heraf 1 selvejergård. De 9 af gårdene ydede ugedagstjeneste til Kærstrup (Valdemarslot). Da kronen afhændede Kærstrup i 1573 medfulgte "kun" 11 gårde i Nyby og en 12. gård opføres da også som skattepligtig i 1610 og kan altså på dette tidspunkt endnu ikke have tilhørt den indensogns hovedgård (hvilket gav skattefri status.). Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot.

Antallet af gårde lå i 1500-1700-tallet på 12-13, og efter en mindre nedgang i 1844 genvandtes det tidligere niveau. Antallet af huse var allerede højt i 1600-tallet som følge af hovedgårdens hoveribehov. I løbet af det 19. årh. vokser hus- og befolkningstal i usædvanligt omfang, og der opstår bymæssige bebyggelser i ejerlavet.

Byens gårde var i 1684 af normal størrelse. Byen synes egaliseret mellem 1664 og 1684, og egaliseredes endnu en gang inden 1767, hvor de 12 gårde hver var på $6-2-2-2\frac{3}{4}$ tdr.htk.

Det meste af byen brændte i 1916.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby af vikingetidssnavnetypen -by er randplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byen havde integreret dyrkningsfællesskab med nabobyerne og ejerlavsgrensene fastlagdes derfor først på udskiftningstiden. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret Vindeby, Svenderup og Troense. De to sidste lagdes senere henholdsvis helt og delvist under Kærstrup (Valdemarslot). Byformen er den på Fyn sjældne rektangulære regulerede vejby. Ejerlavet rummer et muligt voldsted, der formentlig står i forbindelse med en middelalderlig hovedgård Pilegård, samt en mølle Ventepose Mølle.

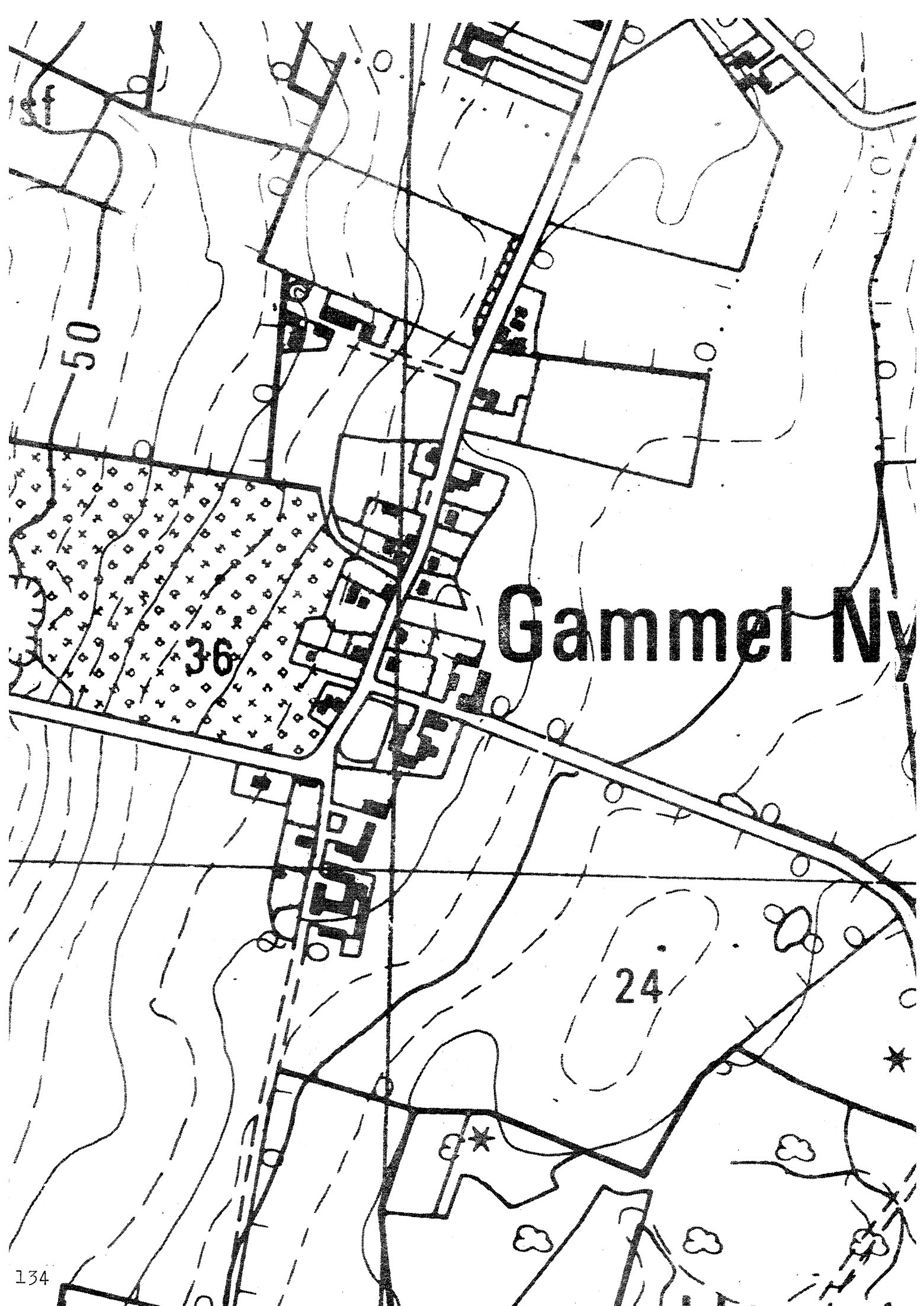
2) Udviklingstype.

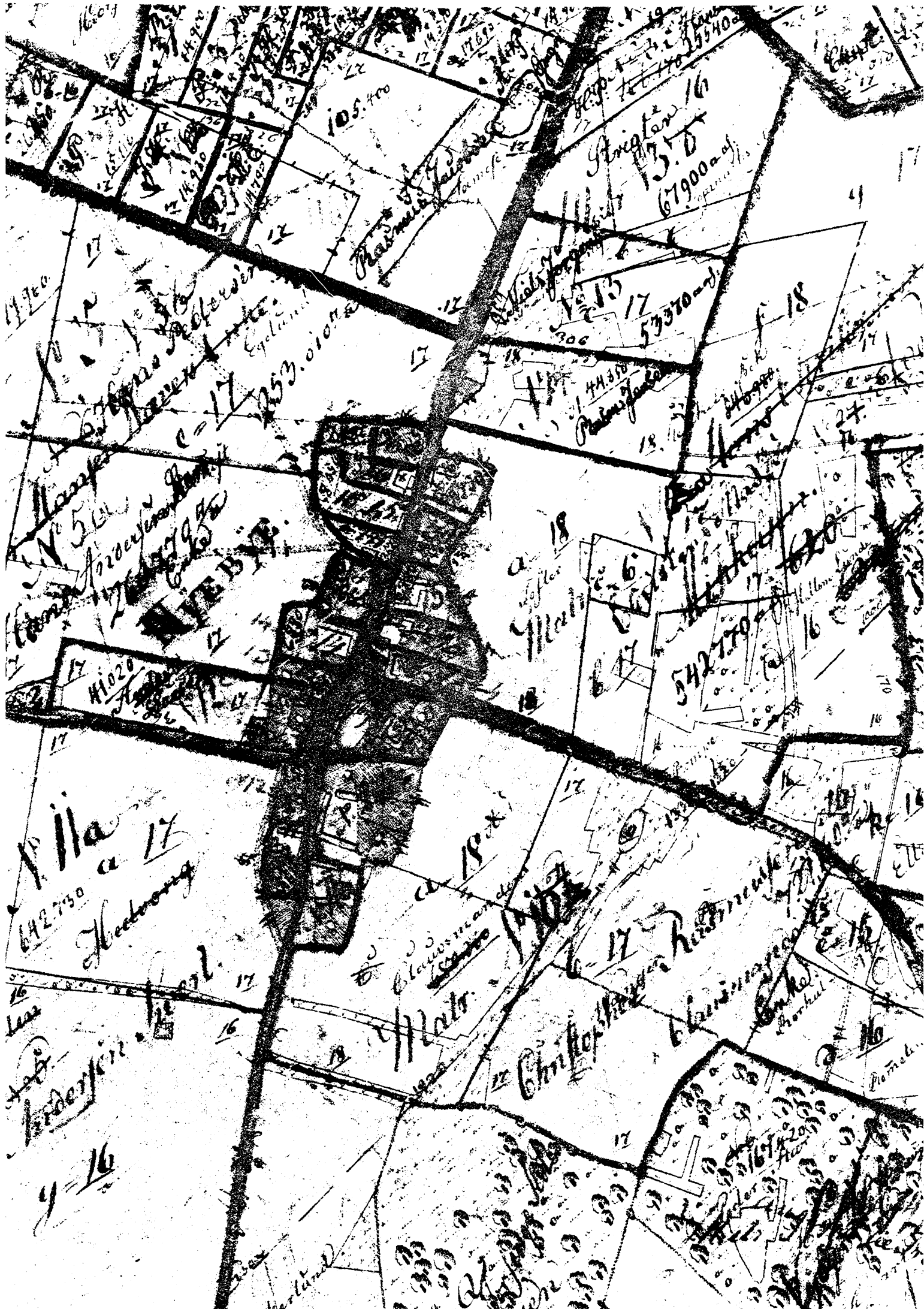
I 1366 opkøbte Valdemar Atterdag Pilegård med 4 gårde i Nyby. Gårdene lagdes under kronlenet Kærstrup (Valdemarslot), og byen forblev knyttet til dette gods endnu frem til 1903. Som følge heraf egaliseredes byen 1-2 gange, og på grund af hovedgårdens hoveribehov var der allerede et betydeligt antal huse i 1600-tallet. I det 19. årh. udviklede der sig bymæssige bebyggelser i ejerlavet. Det meste af byen brændte i 1916.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis sjælden og typeren anlægstype med mange udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst og delvis nybebygget.
2. Kulturlandskabet er præget af nybebyggelse.
3. Særlige relikter: et voldsted.
4. Arkæologiske interesser: 1 enkelt frilagt gårdtomt.

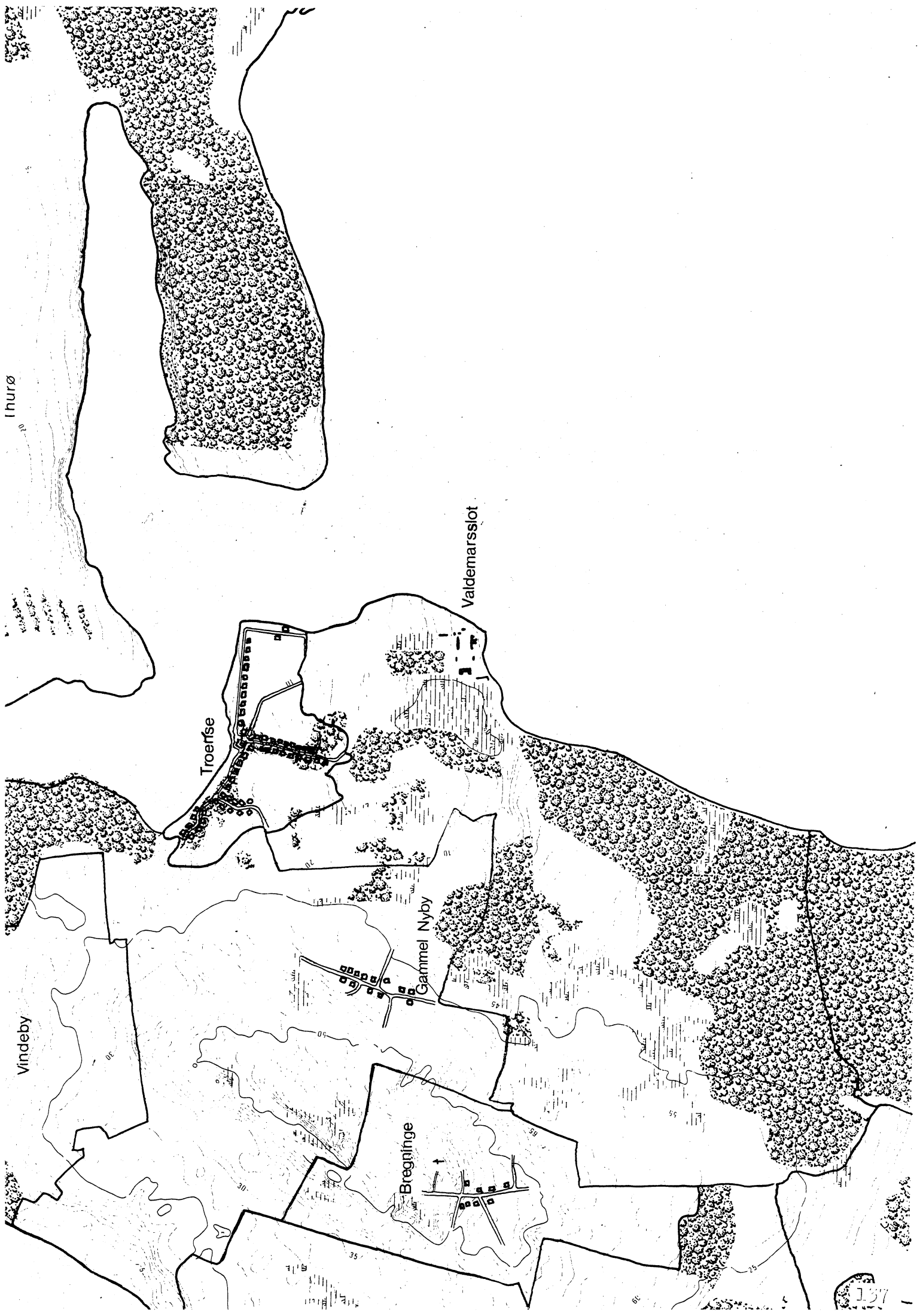

136

136

TROENSE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Troense	Navnetype: -næs.
------------------	---------------------

Bemærkninger:

Troense er nævnt første gang 1454 i forem Trwns. Forleddet kan være en form af particialadjektivet, glda. thrutin, som betyder opsvulmet, hoven. Efterleddet er næs, og Troense er oprindeligt navnet på den store næs nord for Valdemar Slot, ved hvis rod byen ligger. Navnet har på et senere tidspunkt fået tilføjet endelsen -e.

Anlægstype: Udflytter-rydningsby.	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
--------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterby er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten "småby".

Byen er opløst i 1844. Der er ikke indsat bytomtkort, fordi det ikke er muligt at afgøre, hvor den oprindelige landsby lå.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby	☐ agerorientering	☐ skovorientering	☐ åorientering
☐ randby	☐ engorientering	☐ kystorientering	

c. Udskiftning

år: 1787 figur:

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
- ☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 2 Jord i omkringliggende ejerlav.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldale SØ i ejerlavet.

jordbund: Moræneler med et enkelt større område med ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Kun mod kysten.

- ☐ overvejende
- ☐ overvejende med større indhold af
- ☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten "småby".

Byen er opløst i 1844. Der er ikke indsat bytomtkort, fordi det ikke er muligt at afgøre, hvor den oprindelige landsby lå.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787 figur:

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 2 Jord i omkringliggende ejerlav.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldale Sø i ejerlavet.

jordbund: Moræneler med et enkelt større område med ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Kun mod kysten.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

STATISTIK

1

Areal: 62 ha, heraf opdyrket 1688: 146 tdr.land.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	35	27	15	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	9	0	9	7		2	
Huse:	2		13		98		
Huse m/ jord:				2		86	
Huse u/ jord:				12		4	
I alt:	11	0	22	21	98	92	

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
78 1664	7	1	2	3,9
71 1688	5	2		3,7
100 1844	2			3,5
1903				

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	265	662	566
Børn:	169	329	289
I alt:	434	991	855

1. Ejerlavet må være blevet mindre mellem 1688 og 1844.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					9	13		
1844					2	90		
1903								

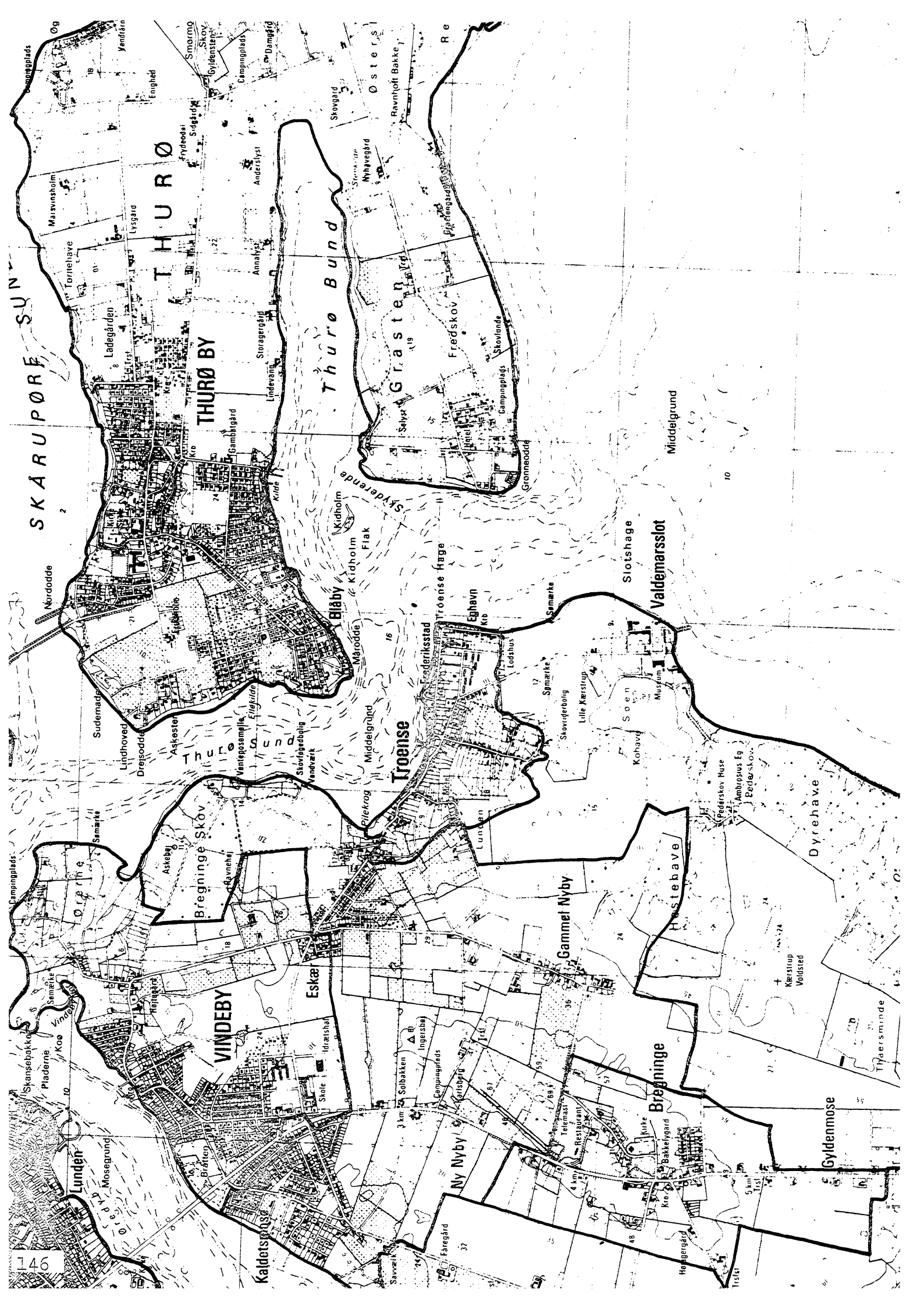
Udviklingsbeskrivelse:

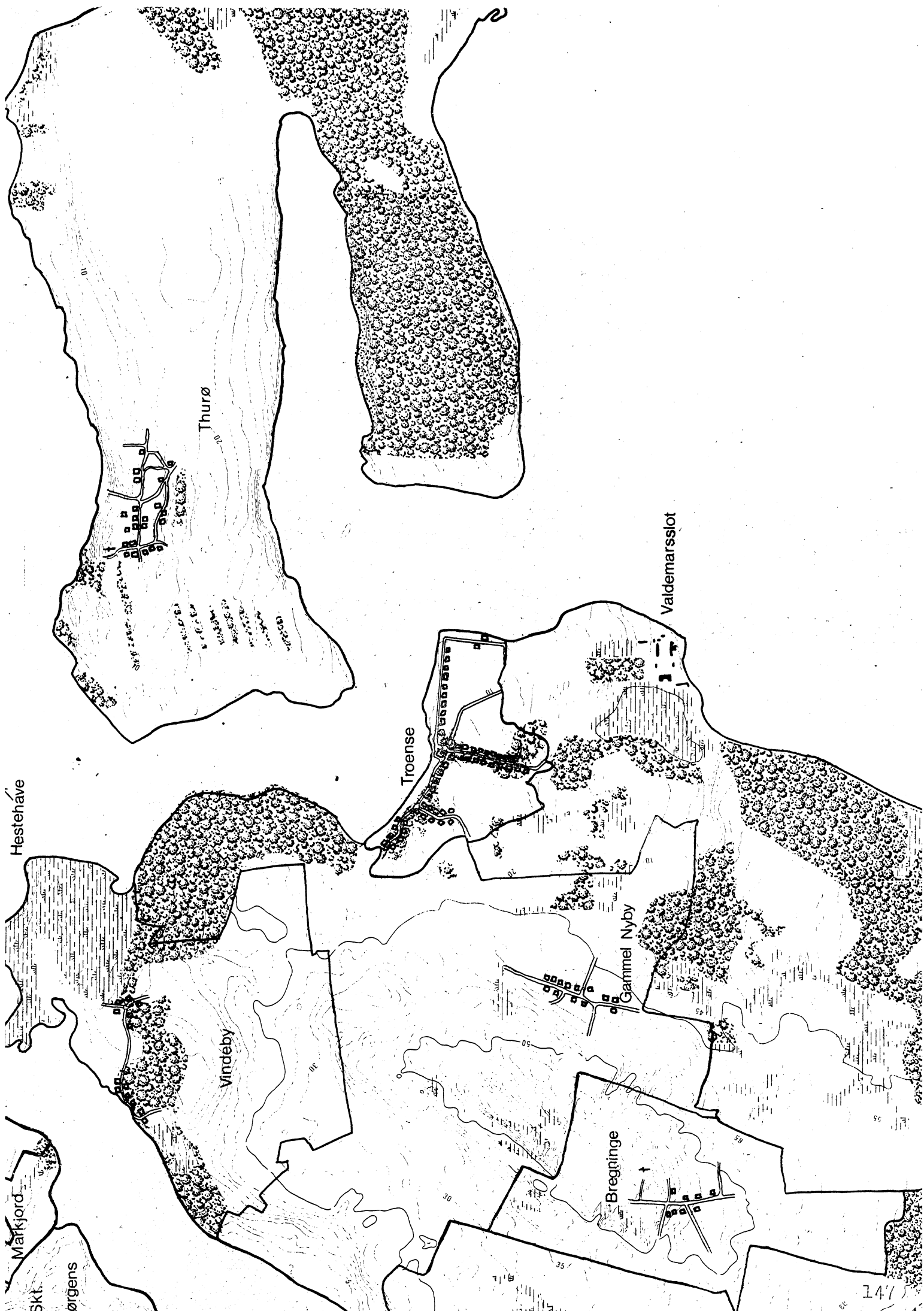
Troense er som udflytter-rydningsby udparcelleret i Nybys kystskovballe. Byen tilhørte Kærstrup hovedgård, der først i 1600-tallet flyttedes og opbyggedes som Valdemarslot på og af Troense grund. Der blev i første omgang inden 1668 taget 40 tdr. land af byens jord og inden udskiftningen foretoges yderligere udvidelser, således at byens hartkorn faldt fra 27 tdr. i 1684 til 15 tdr. i 1844. I løbet af 1700-tallet forvandlede den lille landsby til en stor ladepladsby, der i 1806 blev beskrevet som en stor herlighed for øen.

Byen havde da 100 huse, der beboedes af søfolk, skibsbyggere, skippere og fiskere. Som følge heraf er Troense ikke medtaget i landsbyvurderingen, men enkelte udviklingstræk skal dog fremdrages.

Byen lå allerede i senmiddelalderen under Kærstrup, der da var et bispelen, og bestod i 1537 af 9 gårde, hvoraf 8 var ugedagsmænd. De to af gårdene var rene småbol. Byen vedblev med at høre under Valdemarslot endnu i det 19. årh. Byens struktur var uændret endnu i 1684, men inden 1767 var den afgørende ændret. Byen havde da ikke længere gårde, men 79 huse, hvortil kom 1 vejrmølle og 15 huse i Frederiksstad. Ladepladsen Troense var en realitet. Byen forsynedes med en skole i 1790 (nu museum) og et fattighus. Den hjemmehørende flåde var omkring 1800 10-12 jagter.

Troense er i dag usædvanlig rig på bindingsværksbygninger fra sidste halvdel af det 18. årh. og ikke mindre end 30 af byens huse er optaget i bygningsfredningslisten.

VINDEBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Vindeby	Navnetype: -by.
------------------	--------------------

Bemærkninger:

Vindeby er nævnt første gang 1460 i formen Vineby. Kilden er dog formentlig et falskneri fra det 16. årh. Forleddet er en form af folke-navnet, glɔa. windir, som betyder vender. Efterleddet er by, glɔa. by, som i de fleste stednavne betyder landsby.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger ret spredt langs den nordøst-sydvest-gående bygade. Der er aftegnet en del huse langs bygaden især ved kysten.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☐ agerorientering ☒ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☒ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1787 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 2+1 vange.

Dyrkningsfællesskab med Nyby
og jord i omkringliggende ejer-
lav.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldale midt i ejerlavet.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv, smeltevandssand, saltvandssand
og -tørv mod N.

naturlig afgrænsning: Kun mod kysten.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. Den østlige del af byen er den bedst bevarede, mens den del der lå ved kysten er helt væk nu. Vejforløbet er bevaret, men udbygget ved kysten.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større engareal "Ørerne" bevaret. Ejerlavet er i øvrigt stærkt bebygget.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Bregninge

STATISTIK

Areal: 223 ha, heraf opdyrket 1688: 49%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	54	42	43	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	8	0	7	6	5	7	7
Huse:			8		5		
Huse m/ jord:						20	29
Huse u/ jord:				8			9
I alt:	8	0	15	14	10	27	45

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
29 1664	2	2	3	7,7
100 1688		6		7,0
57 1844	3	4		4,6
57 1903	3	4		4,6

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	60	125	147
Børn:	33	64	76
I alt:	93	189	223

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							7	8
1844					7	20		
1903		8			7	30		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 223 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 49%. Byen havde imidlertid integreret dyrkningsfællesskab med moderbyen Nyby, hvorfor ejerlavsgrensene først fastlagdes på udskiftningstiden. Opdyrkningsprocenten på derfor tages med forbehold. Byen havde trevangsbrug og takseredes i 1684 til 42 tdr.htk. og i 1844 tilsvarende til 43 tdr. Byen synes udflyttet og udparcelleret i Nybys kystskovbælte. I 1664 takseredes byens skove til 310 svins olden og endnu omkring 1800 var der betydelige skove i ejerlavet. Byen er noget atypisk placeret ud til kysten, hvilket imidlertid hænger sammen med, at Vindeby var færgelav.

Byen blokudskiftedes i 1787 og siden er 3 gårde flyttet ud.

Under bispelænet Kærstrup (Valdemarslot) hørte ved reformationen 1 selvejergård og 4 fæstegårde i Vindeby. På dette tidspunkt overtoges godset af kronen, der atter afhændede det i 1573 med bl.a. 9 gårde i Vindeby til adelig besiddelse. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 5 egaliserede gårde a 6-4-0-0 tdr.htk. og 15 huse. Endnu i 1903 lå byen stort set i sin helhed samlet under Valdemarslot.

Byen havde i 1500-tallet 8-9 gårde, men antallet dalede støt bl.a. som følge af egaliseringen til 5 i 1774. Inden 1844 steg antallet dog atter til 7. Hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. er særdeles markant. Vindeby var i færd med at udvikle sig til bymæssig bebyggelse.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis store. Byen synes egaliseret mellem 1664 og 1684, og egaliseredes siden endnu en gang inden 1767.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Bregninge
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse

1) Anlægstype.

Den lille udflytterby er randplaceret i sit ejerlav, og har kystori-entering. Byen fungerede som færgeby. Byformen er en løst opbygget slynget vejby-type. Byen havde dyrkningsfællesskab med moderbyen Nyby.

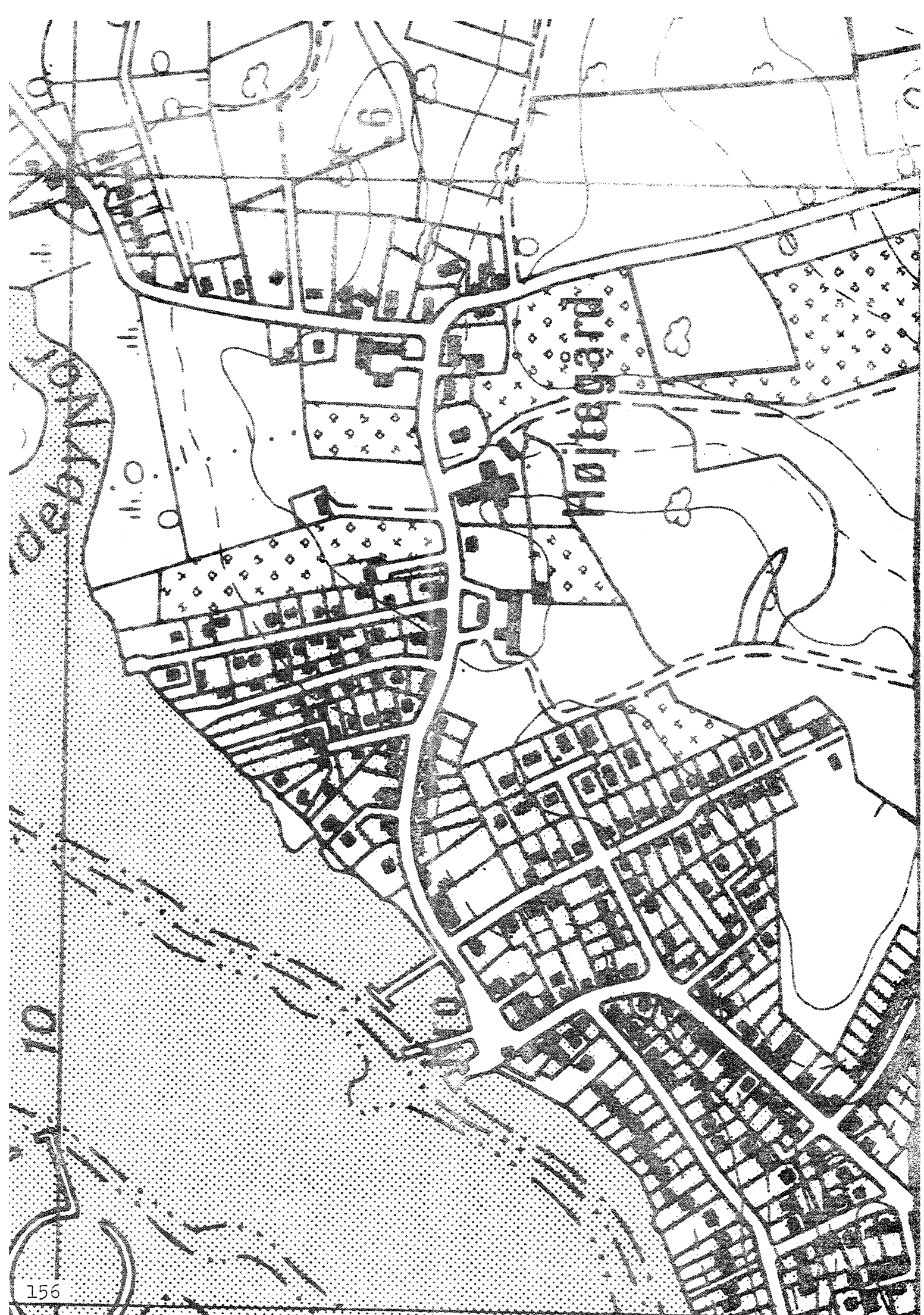
2) Udviklingstype.

Byen hørte allerede i senmiddelalderen under Kærstrup (Valdemarslot) og vedblev hermed (med en mindre afbrydelse) endnu i 1903. Byen egaliseredes 2 gange. I det 19.-20. årh. udviklede Vindeby sig til bymæssig bebyggelse.

Sammenfattende drejer det sig om en noget speciel anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

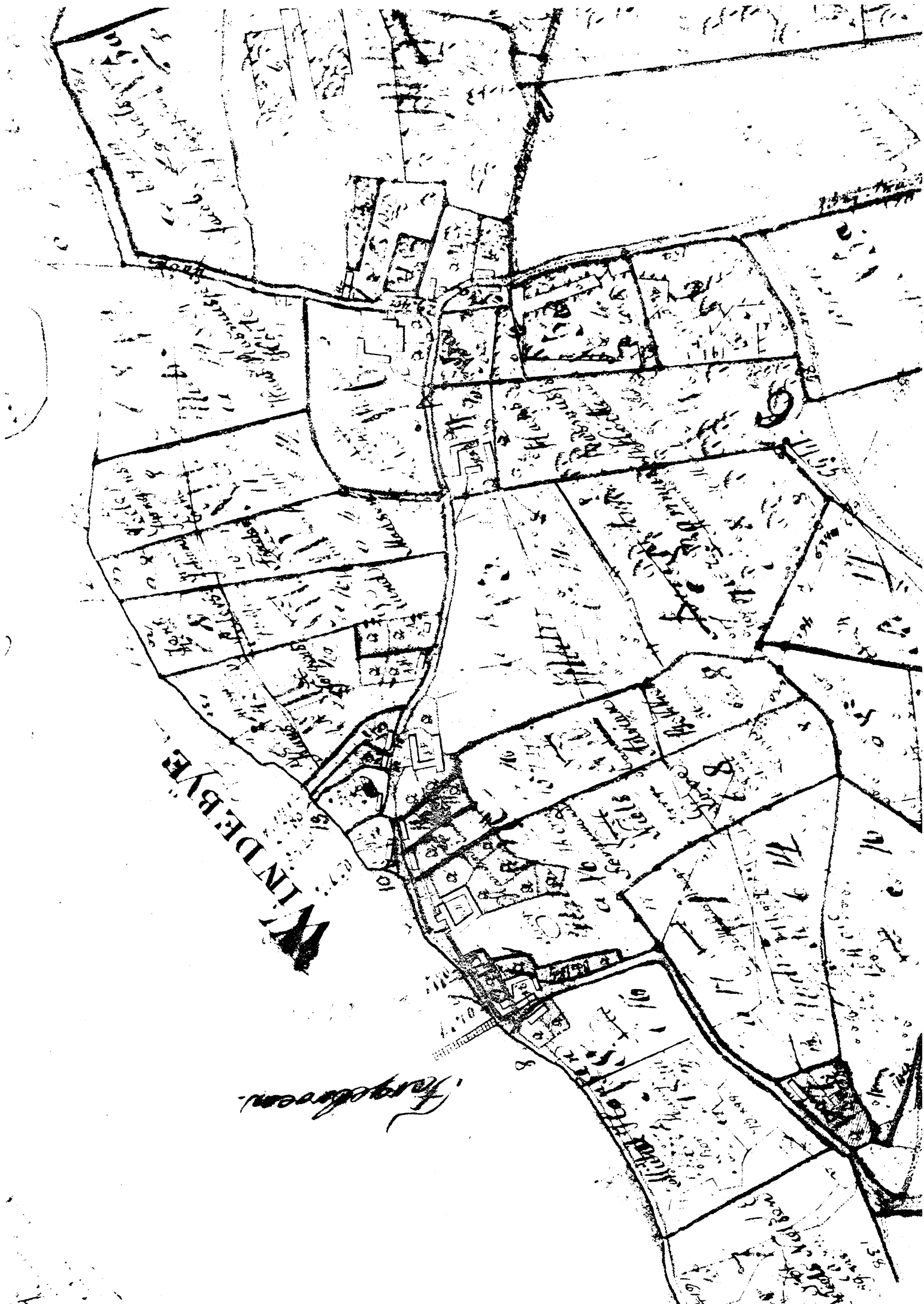
Relikt-vurdering: Mindre interesse.

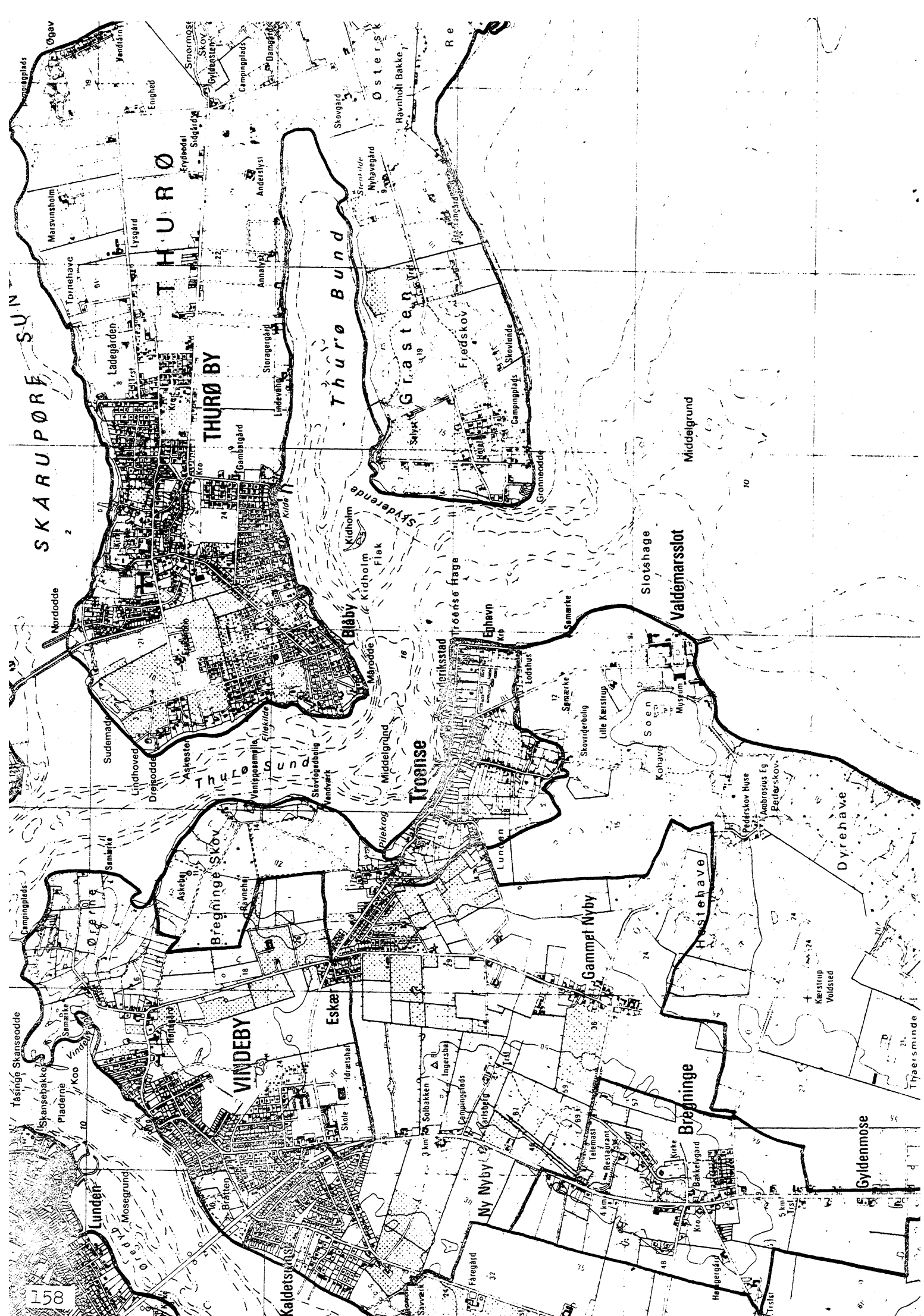
1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning og er stærkt bebygget.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

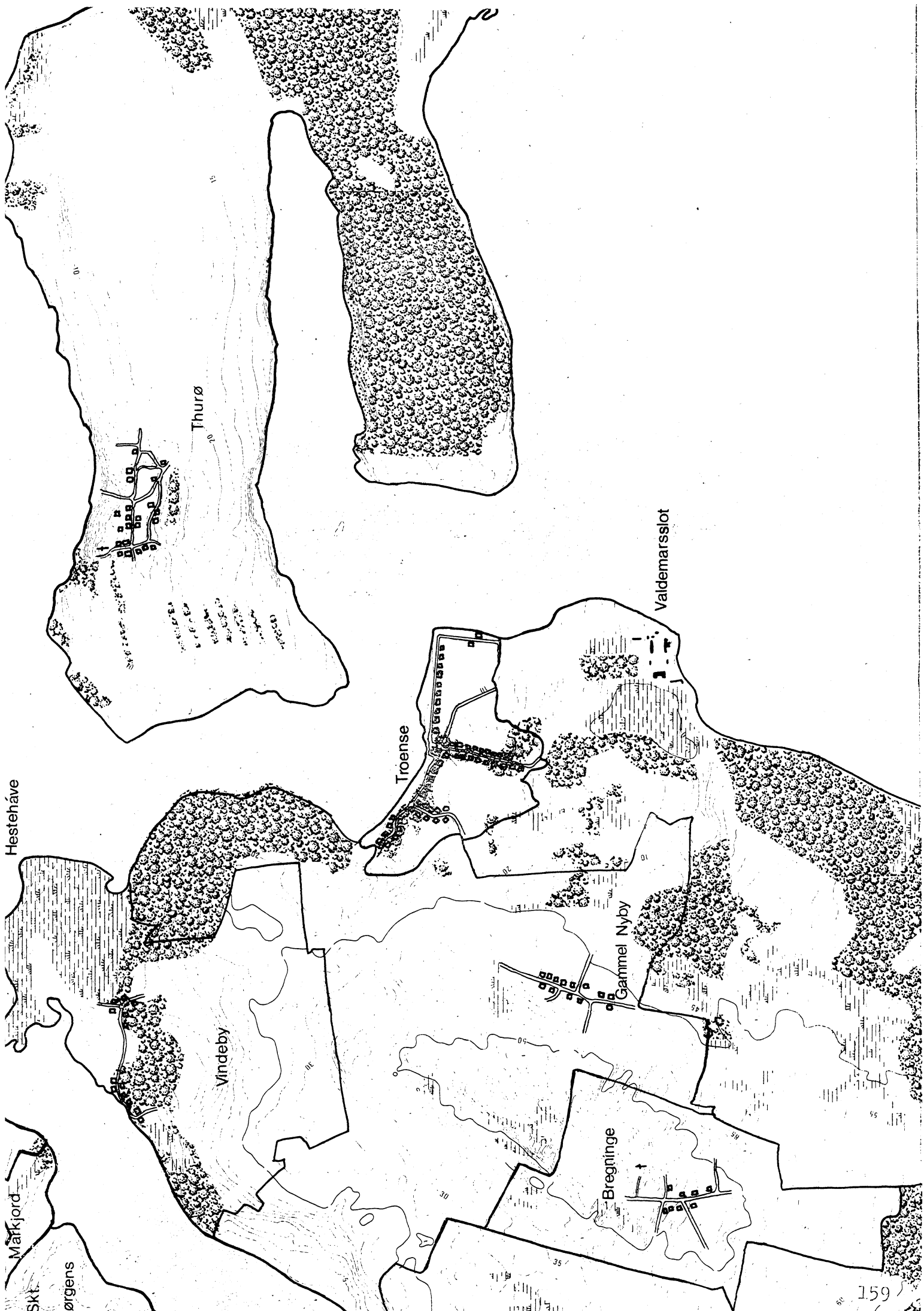

WINDMILL

WINDMILL

EGENSE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Navn: Egense	Navnetype: -næs.
---------------------	-------------------------

Bemærkninger:

Egense er nævnt første gang 1374 i formen Eknæs. Forleddet er trænavnet, gl'da. ek, som betyder eg. Efterleddet er næs, gl'da. næs, som betegner en halvø, omgivet af vand på tre sider.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Egense sogn fødtes 1758 slotsgartner Peter Lindegaard, 1801 hippologen P.W. Balle, 1686 missionæren Einer Prip.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Egense

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger tæt op ad den nord-syd-gående bygade. En del af gårdene ligger meget tæt, især i den sydligedel af byen. Husene ligger ligeledes tæt op ad bygaden midt i byen. Kirken ligger isoleret fra selve byen nordøst for denne.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1806 figur: Blokudskiftning, enkelte gårde med stjerneudskiftning ved byen.

d. Udflytning

☒ ved udskiftningen 12 gårde.
☒ efter udskiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 sås årligt. Vangelag med Øster Skerlinge.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Tunneldale ved kysten og midt i ejerlavet. Terrænskranter og gruslængdebakker mod vest.

jordbund: Moræneler med spredte forekomster af ferskvandstørv, -dynd, -ler og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod Skovsbo, Lehn-skov og Hvidkilde.

☒ overvejende ager.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. Der er kun bygget meget få nye huse i selve byen, hvorfor der også er hele 9 gårdtomter frilagt. Vejforløbet og de fleste udskiftningshegn, der går op til byen er bevaret. Der er bygget en del huse i den sydlige del af byen, men de fleste af disse ligger et stykke fra bygaden.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste udskiftningshegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

Der er opstået en del bebyggelse ved kysten.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 679 ha, heraf opdyrket 1688: 57%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	251	144	130	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	23	1	23	27	27	24	29
Huse:			11		20		
Huse m/ jord:				2		24	52
Huse u/ jord:				12		1	19
I alt:	23	1	34	41	47	49	100

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
41 1664		7	15	11,4
41 1688	13	9	5	5,3
100 1844	1	23		4,8
69 1903	18	11		3,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	193	306	399
Børn:	109	157	180
I alt:	302	463	579

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664 1)			1		22	11	4	
1844	1	4			23	21		
1903	29	61				10		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 679 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 57%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes på grund af den intensive udnyttelse ret højt til 144 tdr. i 1684 mod 130 tdr. i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet fra 1664 ret højt, således som det ofte er tilfældet i kyst-ejerlav. Egenses placering i det inderste hjørne af ejerlavet er ligeledes typisk for kystzonen. Endnu i 1664 synes der at have været noget skov tilbage, og byen takseredes da for 30 svins olden, men omkring 1800 var kystskoven stort set forsvundet. I 1690 hedder det, at avlen mest består af havre på grund af jordens dårlige kvalitet.

Til gengæld var der gode eng- og overdrevsressourcer. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret torpen Skovsbo, samt hovedgårdene Lehnkov (nævnt fra 1412), Søbo (nævnt fra 1423 i 1600-tallet lagt under Hvidkilde) og Hvidkilde (nævnt fra 1374). Inden 1565 blev der yderligere lagt jord fra Egense under Hvidkilde og inden 1725 blev en gård med 7 tdr.htk. lagt under Hvidkilde. Hvidkilde var i 1644 på 127 tdr.htk, medens Lehnkov var på 36 tdr.htk. Fra 1727 har Lehnkov hørt under Hvidkilde. En landsby Banketofte omtales fra 1394. Den var i 1572 på 4 gårde. I 1664 opregnes de 4 (egaliserede) gårde imidlertid som ødebrug unger Egensegårde og landsbyen nævnes ikke siden, hvorimod gårdtallet i Egense stiger med 4. Muligvis er der blot tale om en ændret navneskik. Banketofte kan være identisk med den isolerede sydlige gårdgruppe i Egense by.

Egense blokudskiftedes i 1806 og siden er 14 gårde flyttet ud.

Under kronlenet Nyborg hørte i 1563 3 selvejergårde i Egense, en fjerde (fæste-) gård erhvervedes i 1581, men i 1584 afhændedes de 4 gårde til Lehnkov. Kronen havde herefter kun 1 præstegård, medens Lehnkov i 1664 havde 16 gårde og 11 huse og Hvidkilde 6 gårde (heraf 3 i Banketofte). Efter de to godsers sammenlægning besad Hvidkilde i 1781 21 egaliserede gårde og 17 huse. Endnu i 1844 holdes byen samlet under baroniet Lehn, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet for gårdenes vedkommende.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
----------	---------	----------	-------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664								
1844								
1903								

Udviklingsbeskrivelse:

Antallet af gårde var fra 1500-1700-tallet uforandret 27 (under hensyntagen til de 4 Banketoftegårde) og på grund af den sene overgang til selveje fastholdes gårdtallet stort set i det 19. årh. Hus- og befolkningstallets ekspansion i det 19. årh. ligger ligeledes i underkanten af det normale.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis små, som det er typisk for kystzonen. Byen egaliseredes inden 1781 og fastholdt sin egaliserede struktur endnu i 1844.

1) Incl. 4 gårde i Banketofte, der regnes under Egense By.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby er - som typisk for kystejlerlav - placeret i det inderste hjørne af sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. En sydlige gård-gruppe har muligvis tidligere båret det selvstændige bynavn Banke-tofte. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret udflytterbyen Skovsbo, samt flere hovedgårde. Særligt Hvidkilde har gjort gentagne indhug i ejerlavet. Byens gårde var - som typisk for kystejlerlav - forholdsvis små. Kystskoven var omkring 1800 stort set forsvunden.

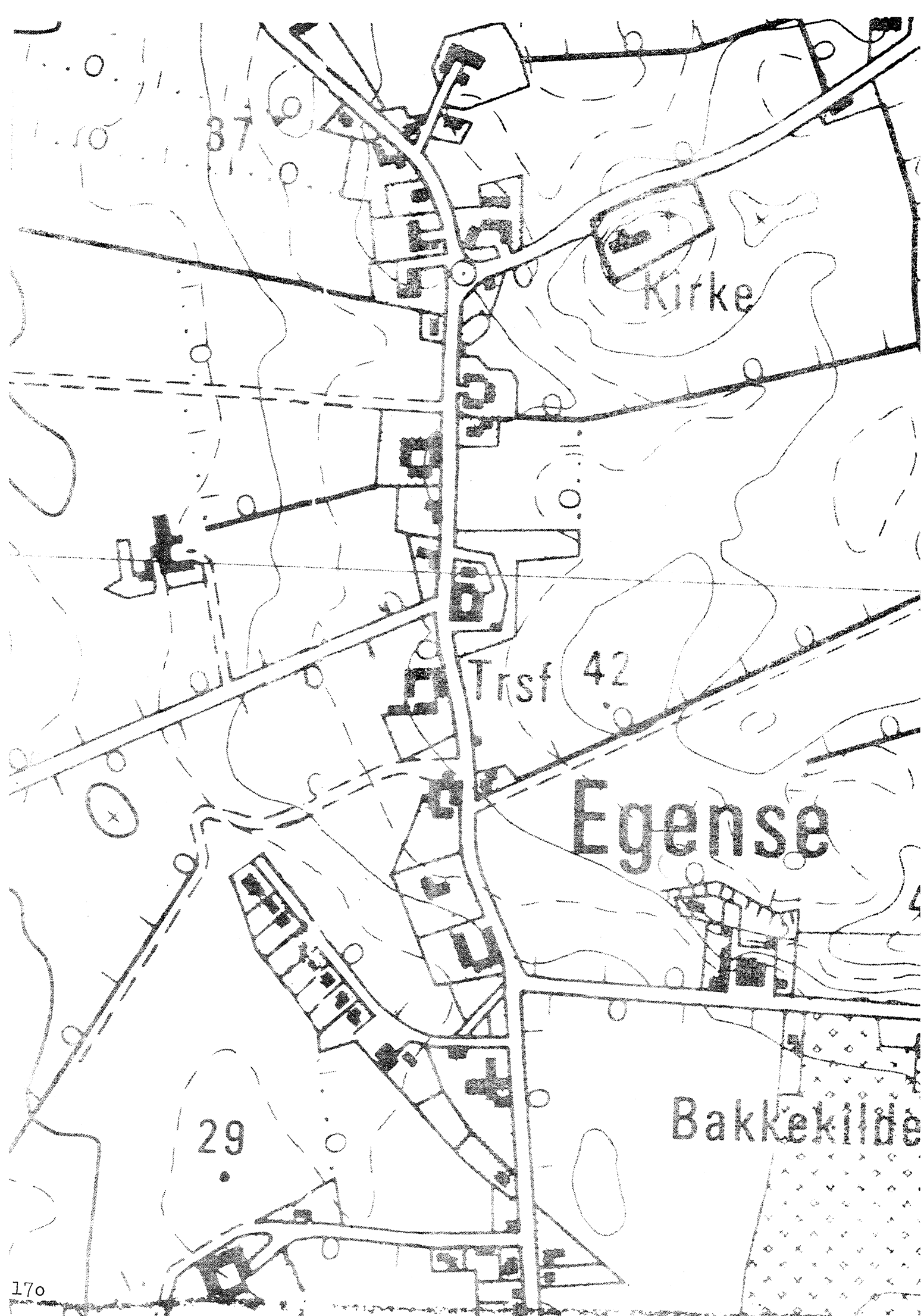
2) Udviklingstype.

Byen domineredes allerede i 1500-tallet af de indensogns hovedgårde Lehnkov og Hvidkilde, der i 1700-tallet samledes under baroniet Lehn. Byen egaliseredes inden 1781. En sen overgang til selveje fulgtes af moderat ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn, men der er opstået en del bebyggelse ved kysten.
3. Særlige relikter: kirke.
4. Arkæologiske interesser: 9 frilagte gårdtomter.

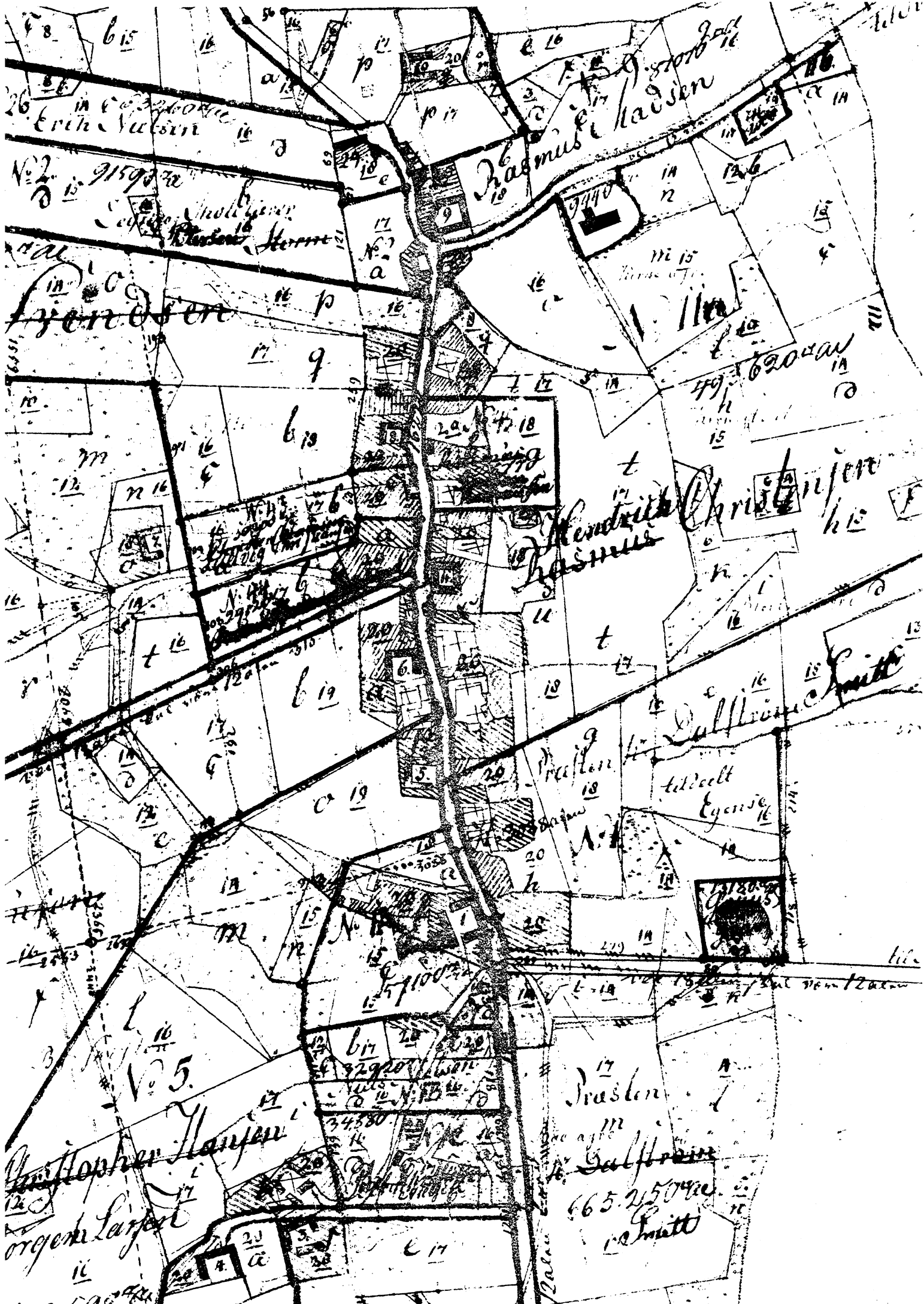
Kirke

Trsf 42

Egense

Bakkekilde

29

8. 615 16
26. Erin Valsen 16
N. 2 16 91590

16 16 16
Hasmus & Hadsen
16 16 16
16 16 16

16 16 16
Hasmus
16 16 16
16 16 16
16 16 16

16 16 16
Christen Jensen
16 16 16
16 16 16
16 16 16

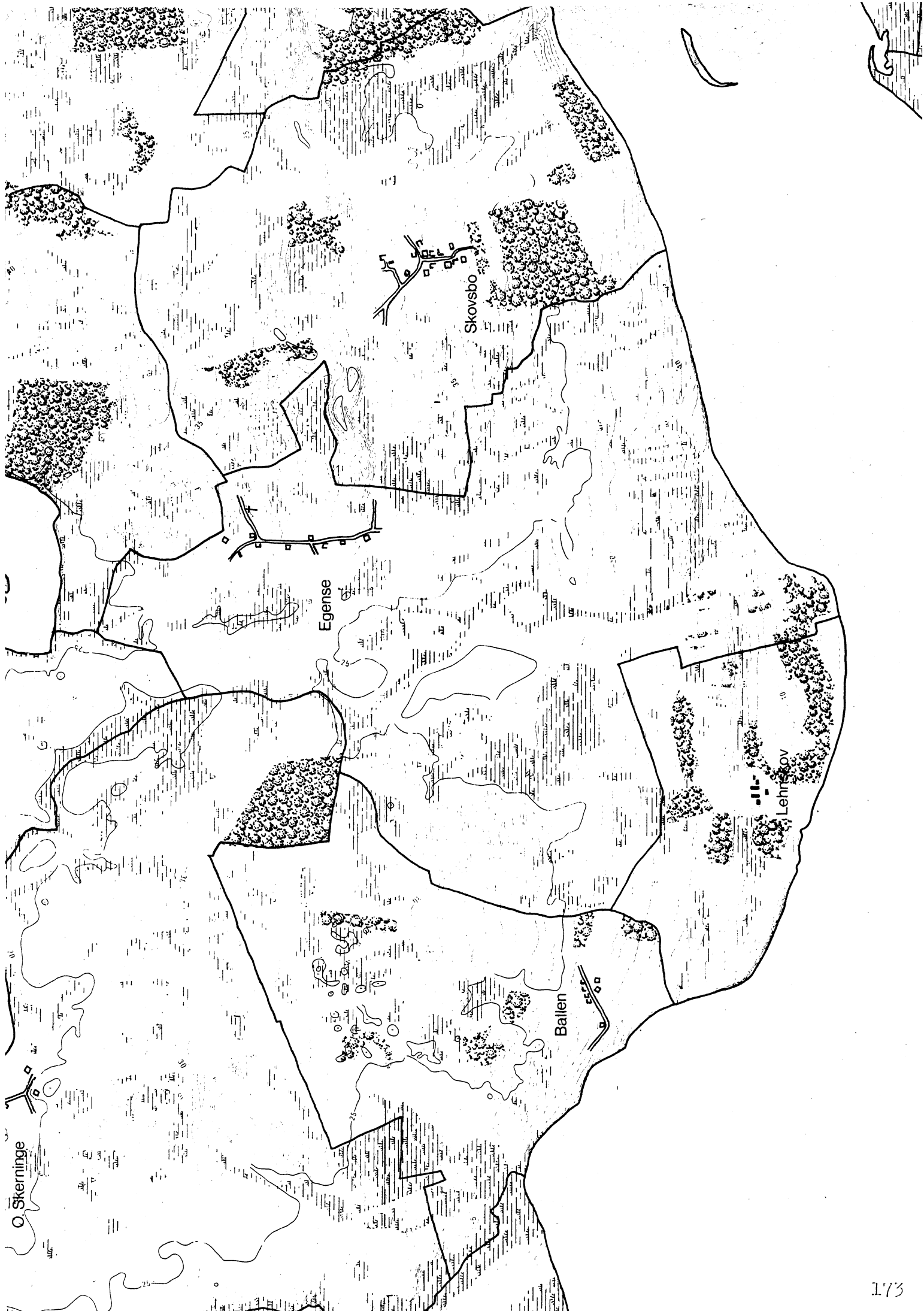
16 16 16
Hans Hansen
16 16 16
16 16 16
16 16 16

16 16 16
Dallmann
16 16 16
16 16 16
16 16 16

16 16 16
Hans Hansen
16 16 16
16 16 16
16 16 16

16 16 16
Dallmann
16 16 16
16 16 16
16 16 16

SKOVSBO

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Navn: Skovsbo	Navnetype: -bo.
------------------	--------------------

Bemærkninger:

Skovsbo er nævnt første gang 1423 i formen Skousbo. Denne tidlige form angår dog den forsvundne hovedgård Skovsbo. Forleddet er skov. Efterleddet er bo, glda. bo, som betyder gård.

Anlægstype: Middelalderlig rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
--	---------------------------------------

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt i middelalderen efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger uregelmæssigt men tæt langs den nordvest-syd-gående bygade. Husene ligger spredt mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1785 figur: Blokudskiftning. Strimmeludskiftning flere steder syd for byen. Større husmandsudstykker ved den sydlige ejerlavsgrense. *ning*

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 8 gårde.
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G/K. Sydfyn og øer. Tunneldale ved kysten. Gruslængdebakker og hatformede bakker midt i ejerlavet.

jordbund: Moræneler med små forekomster af ferskvandstørv, -dynd og -sand.

naturlig afgrænsning: Dele af grænsen mod Egense er ikke naturlig.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. 3 gårdtomter i den nordvestlige del af byen er frilagte. De øvrige gårdtomter er bebygget med huse. Til trods for det store antal udflyttede gårde, er der ikke bygget så mange huse i byen. Den nordvestlige del af bygaden er nedlagt. Det er de ved udskiftningen anlagte veje som er dominerende nu.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☐ størsteparten opdyrket

Større skovareal "Povlinelund" bevaret. Husudstyknings Fiskophuse er vokset betydelig.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 481 ha, heraf opdyrket 1688: 44%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	132	84	77				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	15	1	16	16	16	14	15
Huse:	1 ¹		5		+?		
Huse m/ jord:				2 ¹		27	33
Huse u/ jord:				4			22
I alt:	16	1	21	22	16+?	41	70
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
38 1664	4	6	6	8,3			
63 1688	9	6	1	5,3			
93 1844	3	11		4,8			
80 1903	7	8		4,4			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	134	188	231				
Børn:	72	70	102				
I alt:	206	258	333				

1. Incl. Skovmøllen.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Egense

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664				1	10	4	6	
1844	1				13	27		
1903	15	44				11		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 481 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 44%. Skovsbo havde da trevangsbrug i et delvist dyrkningsfællesskab med moderbyen Egense, hvorfra Skovsbo er udflyttet. Skovsbo takseredes i 1684 til 84 tdr.htk. i 1844 tilsvarende til 77 tdr. Byen har karakter af at være anlagt som rydningsby i kystskovbæltet, og i 1664 takseredes byens skove for 60 svins olden. Endnu omkring 1800 var der betydelige skovarealer tilbage. I det oprindelige ejerlav er gjort indhug af hovedgårdene Søbo (fra 1600-tallet lagt under Hvidkilde) og Hvidkilde. I 1609 hedder det, at halvdelen af en gårds jord i Skovsbo er lagt under Hvidkilde og i 1681 omtales det, at den tidligere hovedgård Skovsbogård er lagt under Hvidkilde.

Skovsbo blokudskiftedes i 1785 og siden er 8 gårde udflyttet.

En hovedgård Skovsbo omtales fra 1423. Voldstedet til Skovsbogård sløjfedes omkring 1936. I 1664 var Skovsbogård en øde fæstegård på 25 tdr.htk. Den lagdes senere under Hvidkilde. I 1664 var den indensogns hovedgård Hvidkilde klart dominerende med 10 gårde og 4 huse. I 1781 havde Hvidkilde (baroniet Lehn) 14 gårde og 6 tdr.htk. samt 11 huse i byen. Endnu i 1844 lå byen samlet under baroniet, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet for gårdenes vedkommende.

Antallet af gårde i byen er - som følge af den sene overgang til selveje - stort set konstant i byen fra 1500-tallet til 1903. Medens hus-tallet ekspanderer i normalt omfang. Befolkningstvæksten fra 1787 til 1901 ligger under det normale.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små, således som det er typisk for kystzonen. Byen egaliseredes mellem 1684 og 1781.

Skovsbo Mølle, senere kaldet Skovmølle, omtales fra 1500-tallet.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Egense
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore udflytter-rydningsby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. Byen er opstået ved udparcellering fra moderbyen Egense i dennes kystskovbælte.

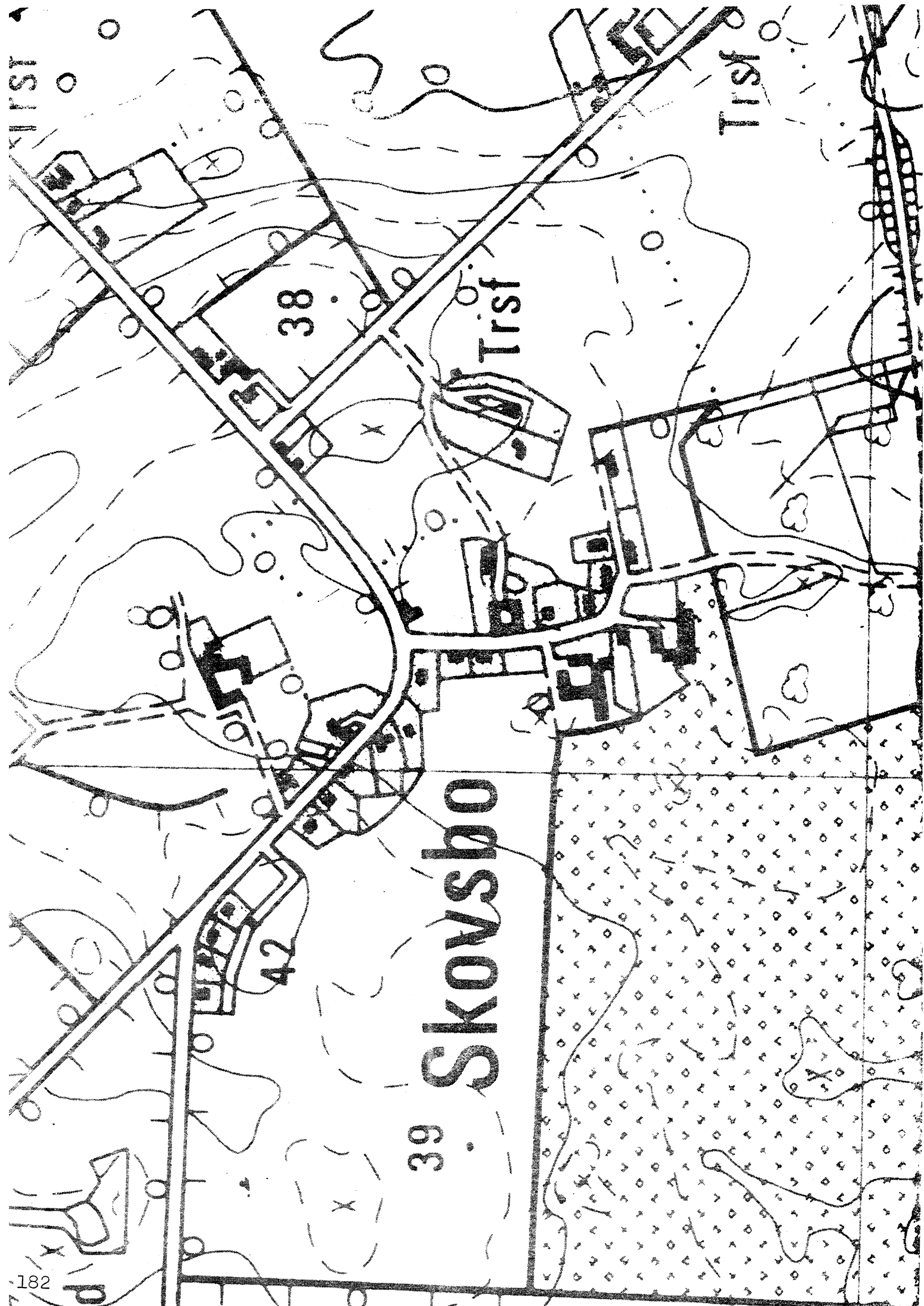
2) Udviklingstype.

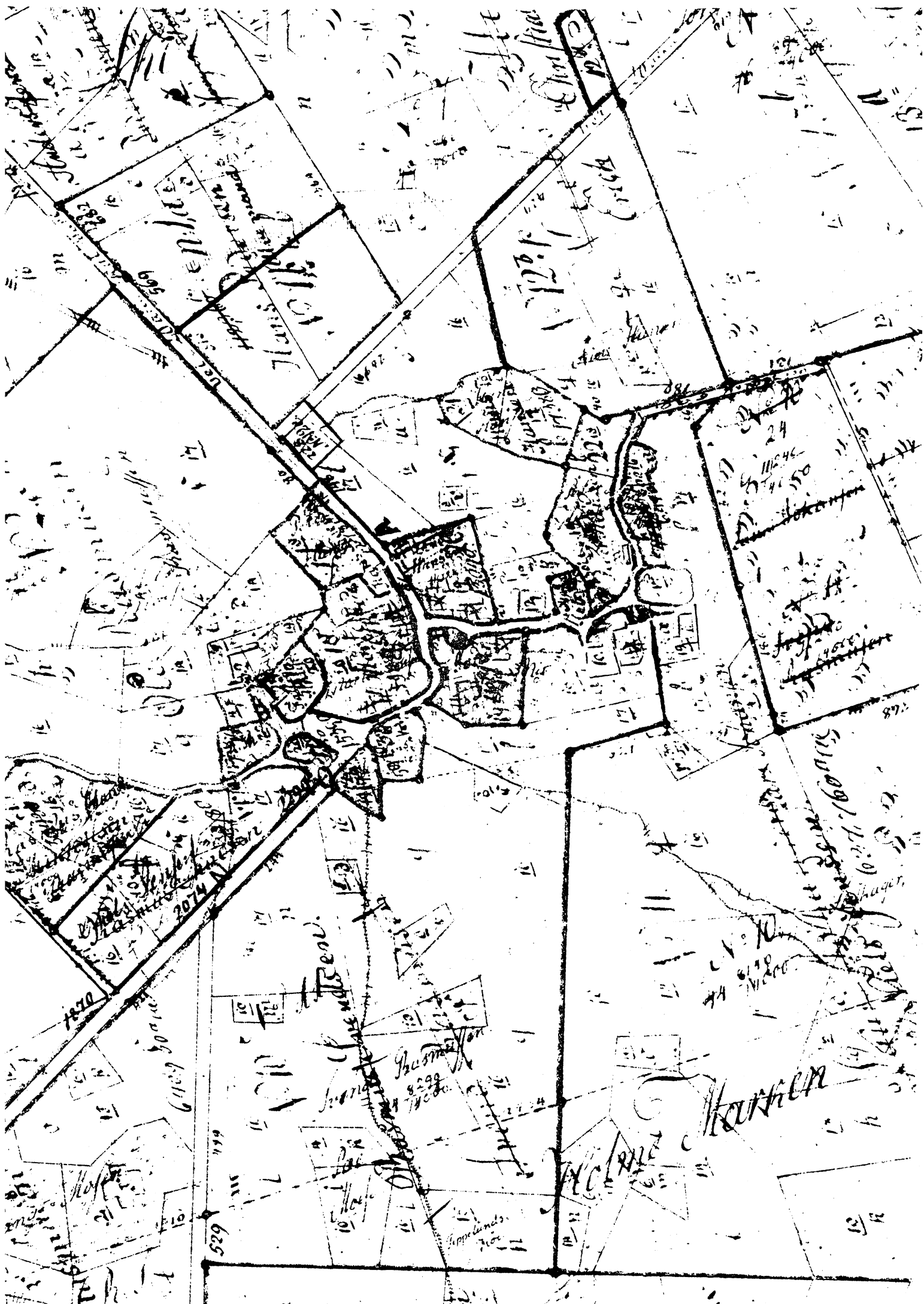
Byen husede i senmiddelalderen en hovedgård Skovsbogård, der i 1600-tallet lagdes under Hvidkilde. Hvidkilde var allerede da dominerende besidder i byen, der egaliseredes inden 1781. En sen overgang til selveje fulgtes af forholdsvis moderat ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med enkelte udviklingsmæssige karakteristika.

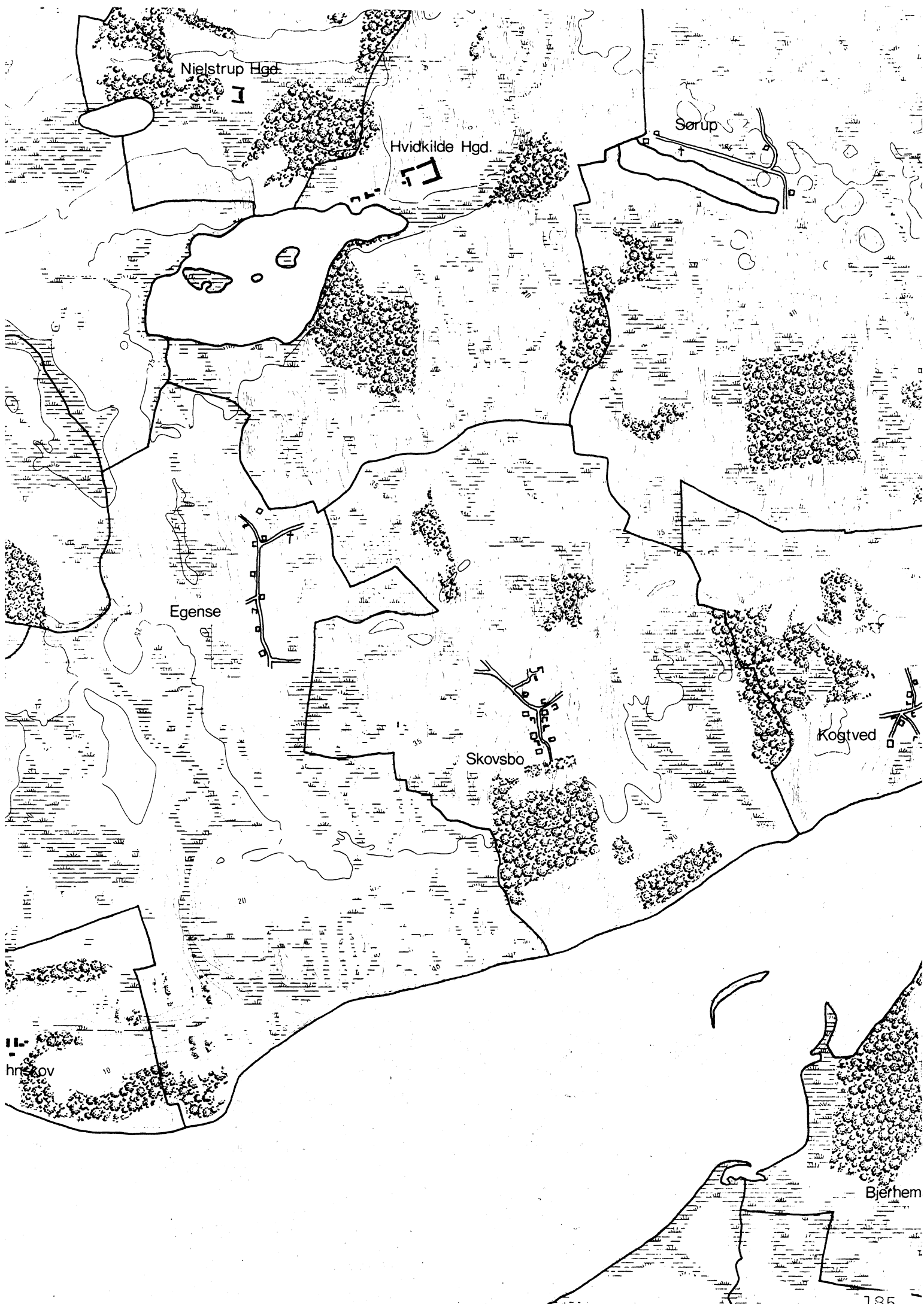
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning, men et større skovareal.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: et udpløjet voldsted, 3 frilagte gårdtomter.

LUNDBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Navn: Lundby	Navnetype: -by.
-----------------	--------------------

Bemærkninger:

Lundby er nævnt første gang 1459 i formen Londh. Navnet består af lund, gl. lund, som betyder lille skov. Efterleddet er by, som betyder landsby, men det er muligt at by er en senere tilføjelse til bebyggelsesnavnet.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

På Lundby mark, sydøst for byen, har der stået et Skt. Olafs kapel, hvoraf der nu ikke mere findes rester. Det blev brudt ned i 1634, og stenene anvendtes til en tilbygning på Bjerreby kirke. I kapellet var et Skt. Olafs billede, som blev båret om markerne, når sædet var sået. Midt i kapellet var der en kilde, som tilstoppedes, men nu vælter nedfor og benyttes som vandingssed.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De fleste gårde ligger tæt op ad den slyngede nordøst-sydvest gående bygade. Husene ligger jævnt fordelt mellem gårdene, på nær en mindre koncentration omkring præstegården. Sidstnævnte ligger isoleret fra den øvrige bebyggelse i den nordvestlige del af byen. Kirken ligger isoleret vest for præstegården.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1788 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 8 gårde.
☒ efter udskiftningen 5 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 i årlig drift.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn og øer. Tunneldale og terrasseskrænt mod NØ.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod Melby og Strammelse.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

60% af gårdene er flyttet ud. De nedlagte gårdtomter er blevet bebygget med huse. Tofteskellene er regulerede og vejforløbet er bevaret, men udbygget en del.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del u-hegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større skovareal "Nørreskov" bevaret i den nordøstlige del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

STATISTIK

Areal: 669 ha, heraf opdyrket 1688: 51%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	149	114	139	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	28	25	25	22	22	22	27
Huse:	5	6	10		24		
Huse m/ jord:				3		39	59
Huse u/ jord:				7		2	13
I alt:	33	31	35	32	46	63	99

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
67	1664	3	18	3	6,2
95	1688	1	21		5,1
72	1844	5	16	1	5,4
56	1903	12	14	1	4,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	170	259	273
Børn:	96	160	134
I alt:	266	419	407

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							24	10
1844	2						20	41
1903	1	7					26	65

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 669 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 51%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes i 1684 til 114 tdr.htk. mod 139 tdr. i 1844. Byens skove takseredes i 1664 til 50 svins olden. I ejerlavets vestlige del ligger Landet kirke isoleret. Syd for Lundby lå indtil 1634 et Skt. Olafs kapel.

Lundby blokudskiftedes i 1788 og siden er 13 gårde flyttet ud.

Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under bispelenet Kærstrup. Da kronen ved reformationen (gen-) overtog lenet lå der til lenet i Lundby 19 selvejergårde, 5 fæstegårde (heraf havde 3 tidligere tilhørt rigshofmester Poul Laxmand) og 1 kirketjener gård - formentlig altså hele landsbyen. I 1573 afhændede kronen Kærstrup (Valdemarslot) med tilhørende gods bl.a. omkring 24 gårde i Lundby. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot, hvorunder den endnu befandt sig i 1903.

Antallet af gårde faldt fra 27 i 1572 til 22 i 1688, men byen genvandt fra 1844 til 1903 sit gamle gårdtal. Hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. har moderat omfang.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis små og havde et egaliseret præg. Byen egaliseredes (endnu en gang) inden 1767, hvor de 21 gårde var på $4-2-2-\frac{1}{84}$ tdr.htk.

I 1572 hedder det, at præstegårdens jord er samlet i et indgrøftet enemærke mellem kirken og præstegården.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
-----------------	-------------------------	------------------------------	------------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store adelby af vikingetids-navnetypen -by er centralplaceret i sit ejerlav og har engorientering. Byformen er en løs og langstrakt udgave af den almindelige slynget vejby-type. I ejerlavets vestlige del ligger sognekirken isoleret, medens et kapel mod syd i ejerlavet blev nedrevet i 1634.

2) Udviklingstype.

Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under Kærstrup (Valdemarslot) len. Med en mindre afbrydelse lå byen endnu i 1903 samlet under Valdemarslot, der egaliserede byen 1-2 gange. Ekspansionen i det 19. årh. havde moderat omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret et større skovareal og en del udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: kirke, en kilde.
4. Arkæologiske interesser: en kapeltomt, omkring 4 frilagte gårdtomter.

Øster Kildegård

22

Østergård

Skole

Trst

10

Handwritten text on the left side of the map, including names and numbers.

Handwritten text in the upper left section, including the name "Müller" and the number "6 14".

Handwritten text in the upper middle section, including the name "Müller" and the number "562.958".

Handwritten text in the middle left section, including the name "Müller" and the number "183".

Handwritten text in the middle right section, including the name "Müller" and the number "673.970".

Handwritten text in the lower left section, including the name "Müller" and the number "42.820".

Handwritten text in the lower middle section, including the name "Müller" and the number "44.050".

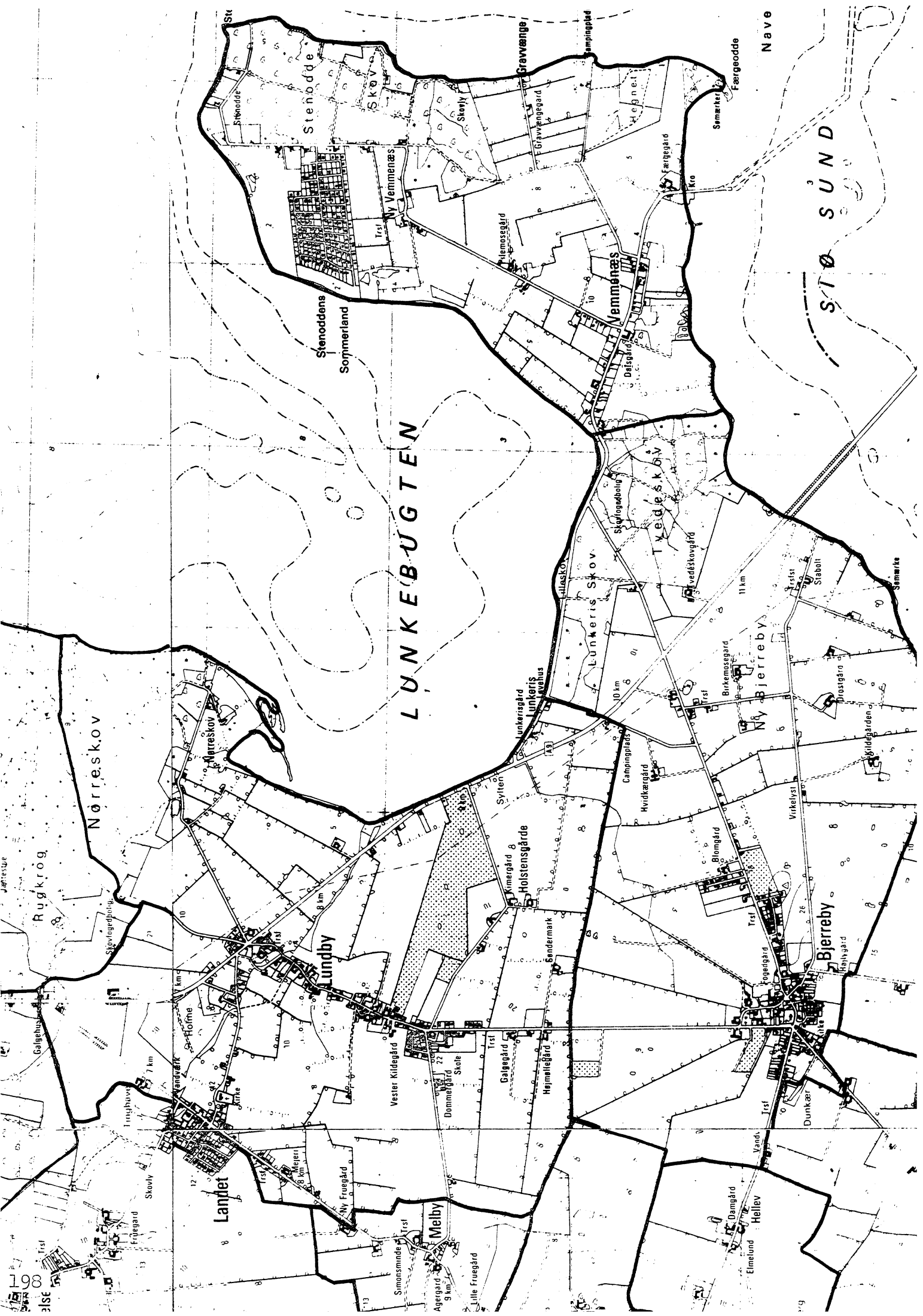
Handwritten text in the lower right section, including the name "Müller" and the number "42.820".

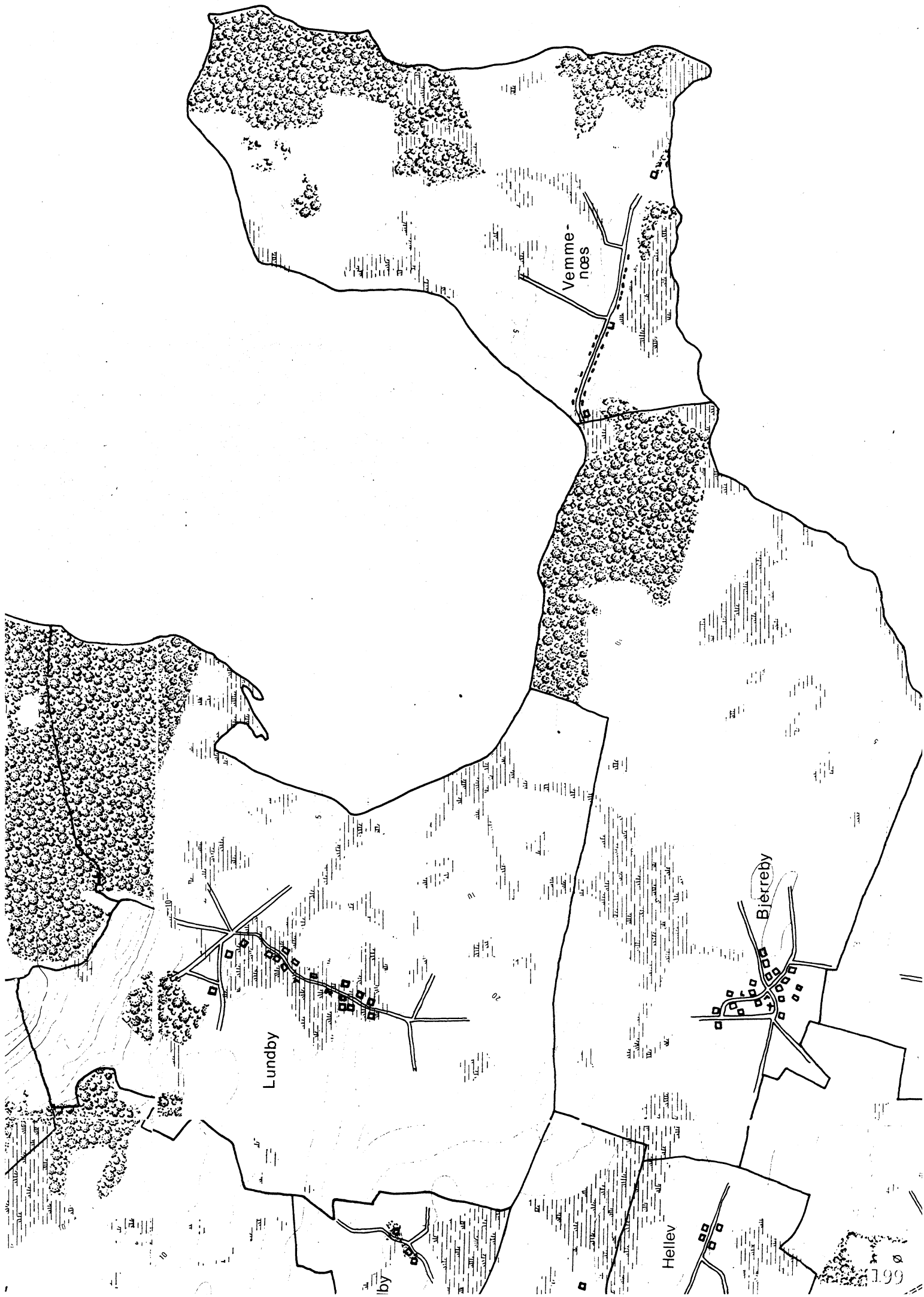
Handwritten text in the bottom left section, including the name "Müller" and the number "42.820".

Handwritten text in the bottom right section, including the name "Müller" and the number "42.820".

MELBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
-----------------	-------------------------	------------------------------	------------------------

Navn: Melby	Navnetype: -by
-----------------------	--------------------------

Bemærkninger:

Melby er nævnt første gang 1459 i formen Mædelby. Forleddet er tillægsordet, glda. mæthal, som betyder midt. Efterleddet er by, glda. by, som i de fleste bebyggelsesnavne betyder landsby.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
---	--

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten Slynget vejby.

Byens 3 gårde ligger ved den nord-sydvest gående bygade sammen med et par enkelte huse.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1788 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation:

vangeantal:

Jordandele i de omkringliggende ejerlav (Strammelse, Lundby og Gesinge).

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn og øer.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Det er kun den sydlige grænse, som synes naturlig.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

De tre gårde ligger endnu i byen. Vejforløbet er bevaret, men der er bygget enkelte huse i byen. I udkanten af byen er der kommet enkelte nye gårde til, som har "forlænget" den oprindelige by. Tofteskellene er ikke bevaret. Udskiftningshegnene, der går op til byen er bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del u-hegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
-----------------	-------------------------	------------------------------	------------------------

STATISTIK

Areal: 86 ha, heraf opdyrket 1688: 74%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	21	20	19	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	3	3	3	3	3	3	3
Huse:					2		
Huse m/ jord:						2	2
Huse u/ jord:							1
I alt:	3	3	3	3	5	5	6

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
67 1664		2	1	7,0
66 1688		2	1	6,7
100 1844		3		6,0
100 1903		3		6,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	21	23	28
Børn:	4	5	13
I alt:	25	28	41

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664					1		3	
1844							3	2
1903							3	3

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 86 ha lille ejerlav var i 1688 opdyrket 74%. Den lille by var dog dyrkningsmæssig totalt integreret i naboejerlavene og skellene fastlagdes først på udskiftningstiden, hvorfor opdykningsprocenten må tages med forbehold. Byen takseredes i 1684 til 20 tdr.htk. og i 1844 til 19 tdr. Byen er udflyttet og udparcelleret af Strammelses ejerlav.

Melby stjerneudskiftedes i 1788, men der skete ingen udflytning af gårdene.

Byen hørte i senmiddelalderen under bispelenet Kærstrup, der ved kronens (gen-) overtagelse af godset ved reformationen i 1536 havde 2 selvejergårde og 1 fæstegård i Melby under sig. Fæstegården havde tidligere tilhørt rigshofmester Poul Laxmand. Da kronen i 1573 afhændede Kærstrup (Valdemarslot) til adelsbesiddelse medfulgte bl.a. de 3 gårde i Melby. Efter en kort godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 3 egaliserede gårde a 6-3-0-0 tdr.htk. og 2 huse. Endnu i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot.

Antallet af gårde var fra 1572 til 1903 uforandret 3, ligesom hustallet ikke spiller nogen rolle. Befolkningsvæksten fra 1787 til 1901 er derfor moderat.

Gårdene var i 1684 af normal størrelse. Byen egaliseredes inden 1767 og bibeholdt sin egaliserede struktur endnu i 1903.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille udflytterby af vikingetids navnetypen -by er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type.

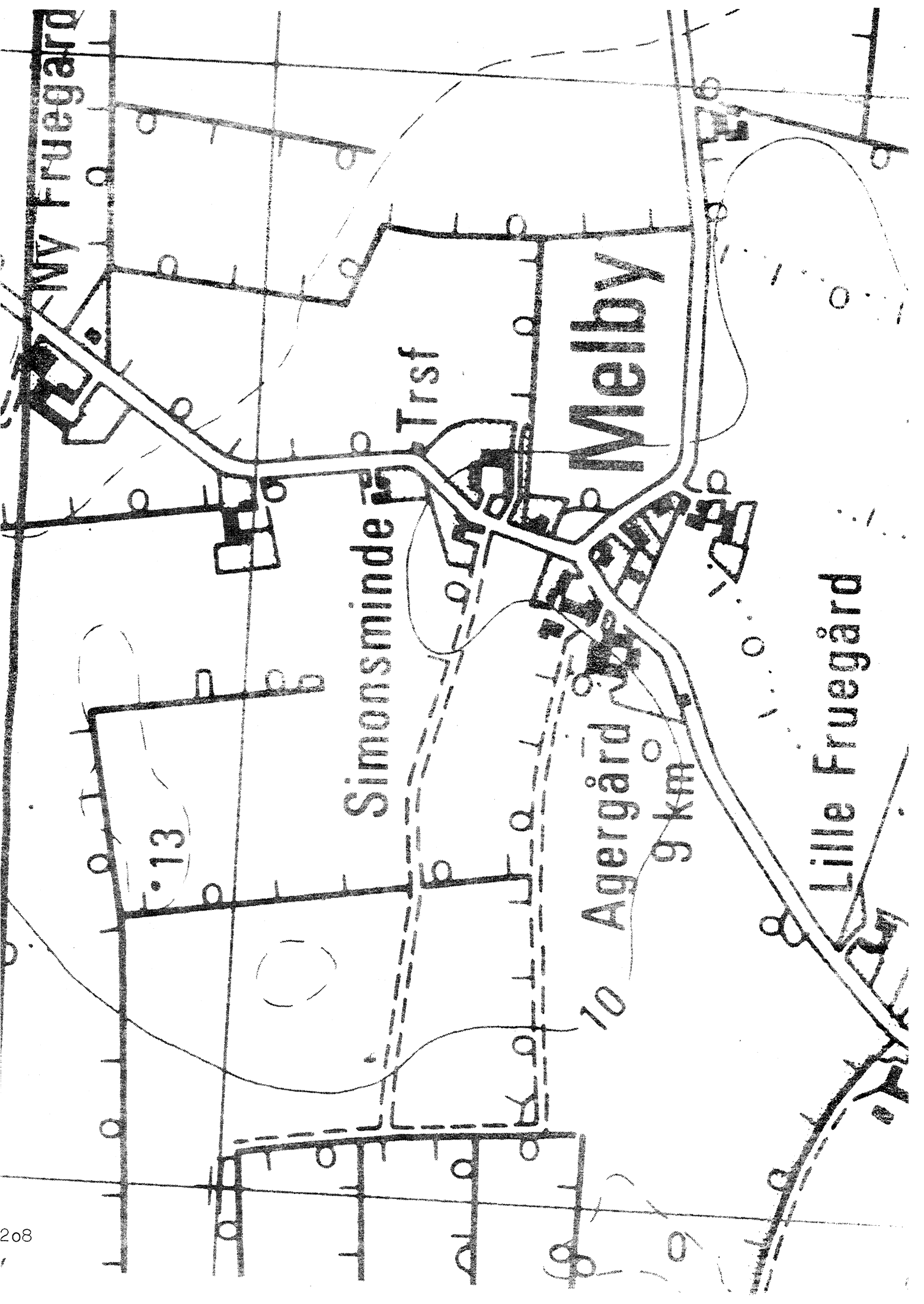
2) Udviklingstype.

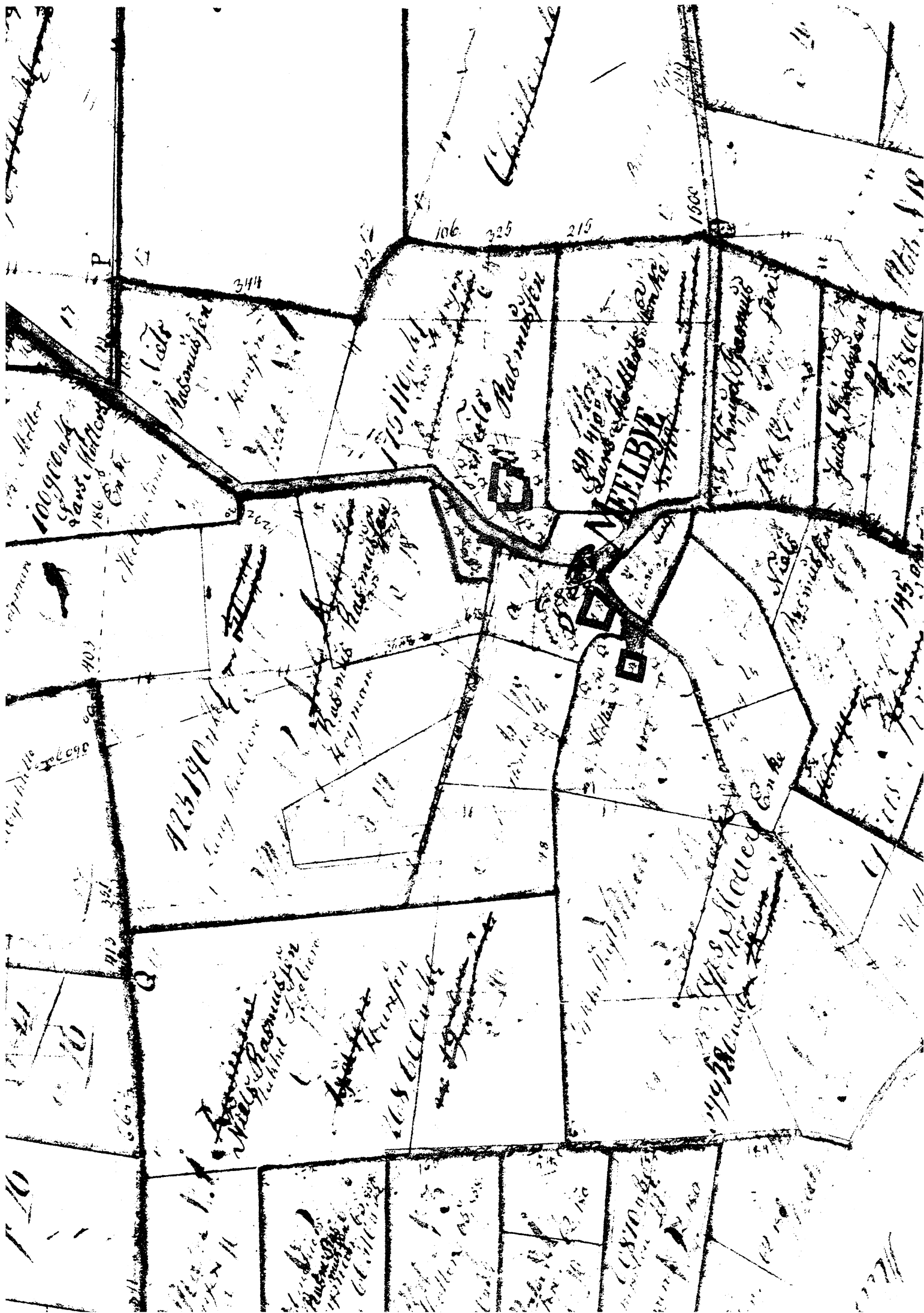
Byen domineredes i senmiddelalderen af selvejergårde under Kærstrup len (Valdemarslot). Endnu i 2903 lå byen samlet under Valdemarslot. Byen egaliserede inden 1767 og bevarede endnu i 1903 sit oprindelige simple præg.

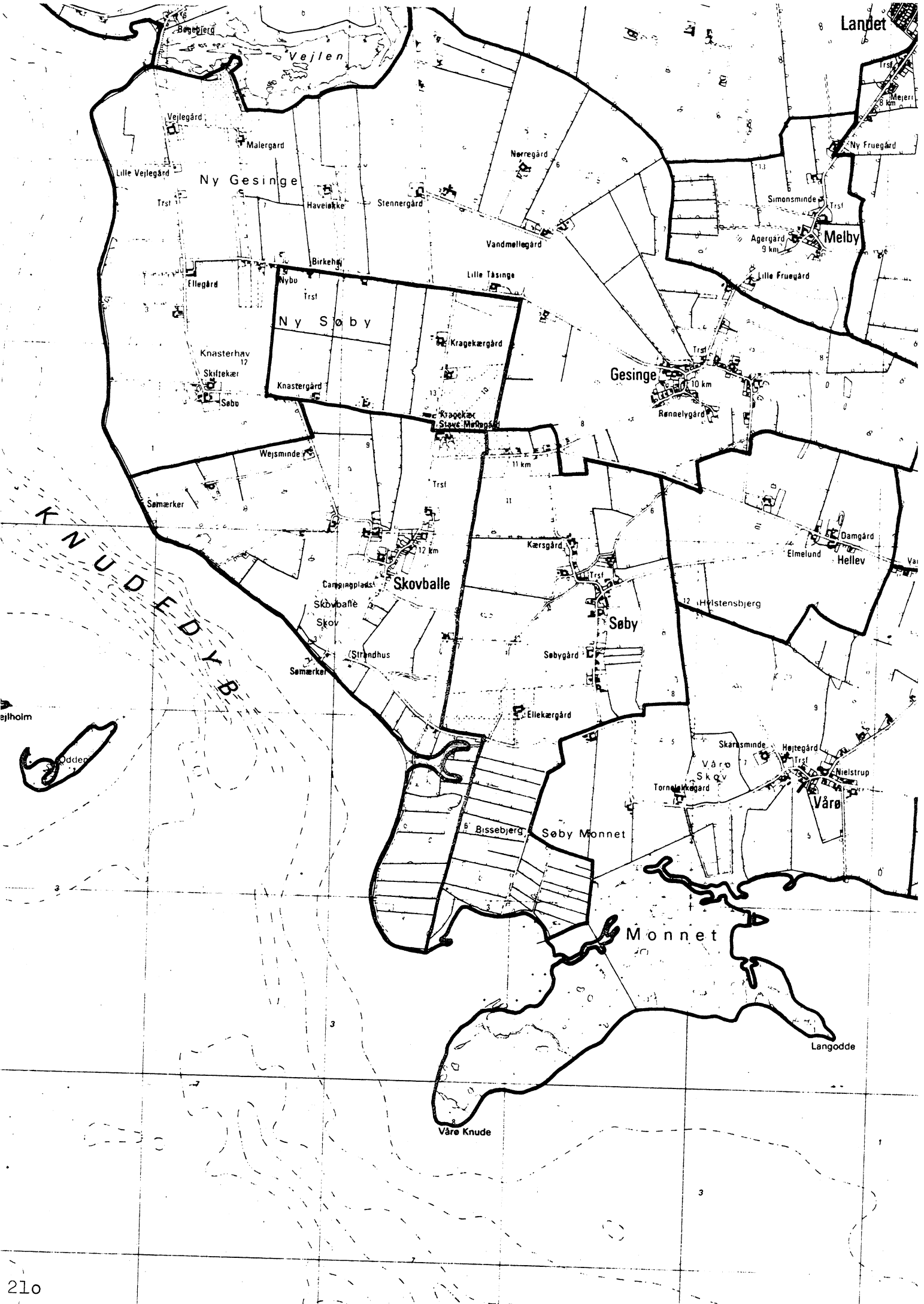
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype der i udstrakt grad har bevaret sit oprindelige præg.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

1. Bytomten er velbevaret, idet dog tofteskellene er forsvundne.
2. Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

STRAMMELSE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
-----------------	-------------------------	------------------------------	------------------------

Navn: Strammelse	Navnetype: -løse
----------------------------	----------------------------

Bemærkninger:

Strammelse er nævnt første gang 1367 i formen Stremløsze. Forleddets tolkning er meget usikker, men det kan være tillægsordet stram. Efterleddet er løse, som har dobbelt oprindelse. Det kan ikke afgøres fra hvilken gruppe dette løse strammer, det kan dels tilhøre gruppen som betegner en mangel, hvis art angives i forleddet. Det kan også tilhøre gruppen hvis betydning muligvis kan være eng eller græsgang.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
------------------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Den store langstrakte by har en nord-sydøst gående bygade med mange forgreninger. Gårdene ligger forholdsvis spredt i den sydøstlige del af byen. En større huskoncentration fører op til de mere tætliggende gårde midt i byen, hvorefter de igen bliver mere spredtliggende mod nord. Der er en dobbeltgård midt i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby	☒ agerorientering	☐ skovorientering	☐ åorientering
☒ randby	☒ engorientering	☐ kystorientering	

c. Udskiftning

år: 1788 figur: Strimmeludskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 5 gårde.
☒ efter udskiftningen 12 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn og øer. Tunneldale i randen af ejerlavet. Naturskab marint forland enkelte steder mod V.

jordbund: Moræneler med små forekomster af ferskvandsdynd, -tørsv, saltvandssand og -tørsv.

naturlig afgrænsning: Naturligt afgrænset på nærgrænsen mod Lundby.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.

☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 60% af gårdene er flyttet ud. Vejforløbet er bevaret, men tofteskellene er forsvundet efter regulerede huskoncentrationen i den sydøstlige del af byen er bevaret. Der er bygget en del huse i byen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☐ størsteparten opdyrket

Vornæs skov bevaret. Flere engarealer er bevaret. Ejerlavet er i øvrigt præget af en del bebyggelse.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

STATISTIK

Areal: 1111 ha, heraf opdyrket 1688: 50%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	258	212	205	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	34	30	29	28	28	41	44
Huse:	5	7	15		26		
Huse m/ jord:				3		42	54
Huse u/ jord:				13		6	23
I alt:	39	37	44	44	54	89	121

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

		1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
41	1664	3	12	14	8,9
93	1688		24	4	7,5
59	1844	16	25		4,5
52	1903	21	22	1	4,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	215	371	374
Børn:	95	192	175
I alt:	310	563	549

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Landet

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1				29	15
1844							41	48
1903		7					44	70

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 111 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 50%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes i 1684 til 212 tdr.htk. og tilsvarende til 205 tdr.htk. i 1844. Den løst opbyggede bytomt var inddelt i 4 baller (Bro-balle, Lunds-balle, Nørre-balle og Skindballe), og var som typisk for kyst-ejerlav placeret i ejerlavets indre hjørne. De betydelige kystskove vurderedes i 1664 til 408 svins olden. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret Melby, samt en landsby Sekkedrup vest for Strammelse. Byen nedlagdes igen i senmiddelalderen, men bevidnes af marknavne. En gård "Vigh" omtales i 1500-1600-tallet. En Gammeltofte på Langemark vidner om den vikingetidige forgængerbebyggelses placering.

Strammelse strimmeludskiftedes i 1788 og siden er 17 gårde flyttet ud.

I 1367 erhvervede Valdemar Atterdag Strammelse fang af Per Då og Eske Brok. Byen lagdes under Kærstrup len, der i 1400-tallet blev bispelen for Odensebispen. Da kronen ved reformationen genovertog lenet hørte der herunder 13 selvejergårde, 15 fæstegårde og 1 kirketjenergård. Da kronen afhændede Kærstrup (Valdemarslot) i 1573 medfulgte 31 gårde i Strammelse. Efter en kortvarig godsopløsningsperiode og konfiskation i 1663 samledes byen atter under Valdemarslot. Den bestod i 1767 af 28 gårde a 7-1-2-1 $\frac{6}{7}$ tdr.htk. foruden 21 huse. Hertil kom 9 huse i Vornæs Skov. Endn- i 1903 lå byen samlet under Valdemarslot (stamhuset Thorseng).

Antallet af gårde daler fra 34 i 1572 til 28 i 1688 og dette niveau holdt sig herefter frem til 1774. I løbet af det 19. årh. voksede gårdtallet stærkt til 44 gårde, medens hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. havde mere moderat omfang.

Gårdene var i 1684 store, i gennemsnit 7,5 tdr.htk., og byen synes egaliseret mellem 1664 og 1684. En ny egalisering fulgte inden 1767.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Landet
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store adelby af før-vikingetidssnavneendelsen -løse er som typisk for kystejervlav placeret i et indre hjørne af ejerlavet og har ager/engorientering. Byformen er en løst opbygget udgave af den almindelige slyngede vejby type. Byen var inddelt i 4 baller. En Gammeltofte vidner om forgængerbebyggelsens placering. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret udflytterbyerne Melby og Sekkedrup, hvoraf den sidstnævnte atter nedlagdes i senmiddelalder, desuden en navngivet gård Vig. I 1700-tallet opstod en husmandskoloni Vornæs.

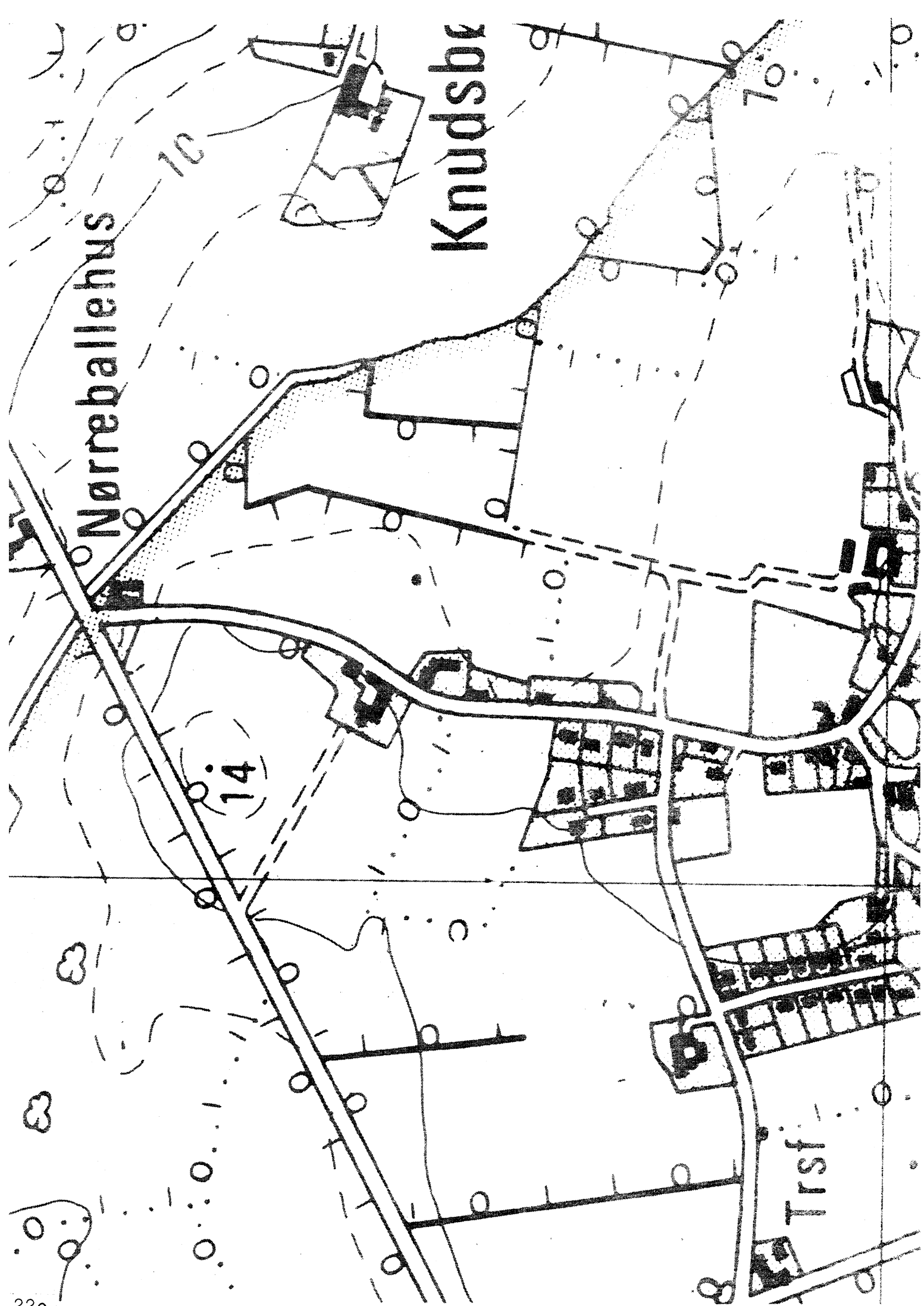
2) Udviklingstype.

Byen havde i senmiddelalderen et betydeligt indslag af selvejergårde under Kærstrup len. Fra senmiddelalderen og (med en mindre afbrydelse) endnu i 1903 fulgte landsbyen Kærstrup (Valdemarslot). Byen egaliseredes 1-2 gange inden 1767. Ekspansionen i det 19. årh. var moderat.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn samt større skov- og engarealer.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: En Gammeltofte, tomten af Sekkedrup og Vig, omkring 4 frilagte gårdtomter i byen.

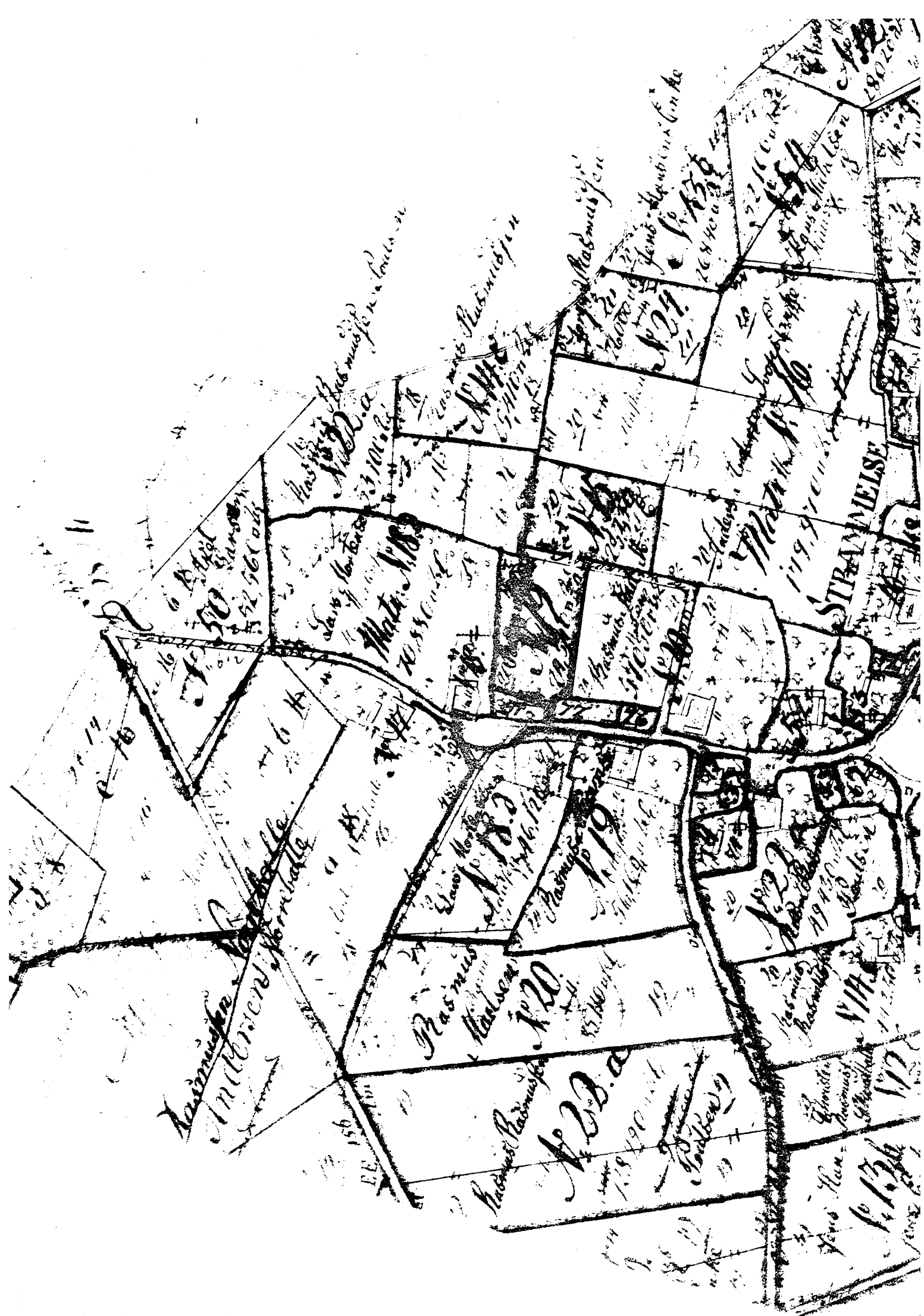

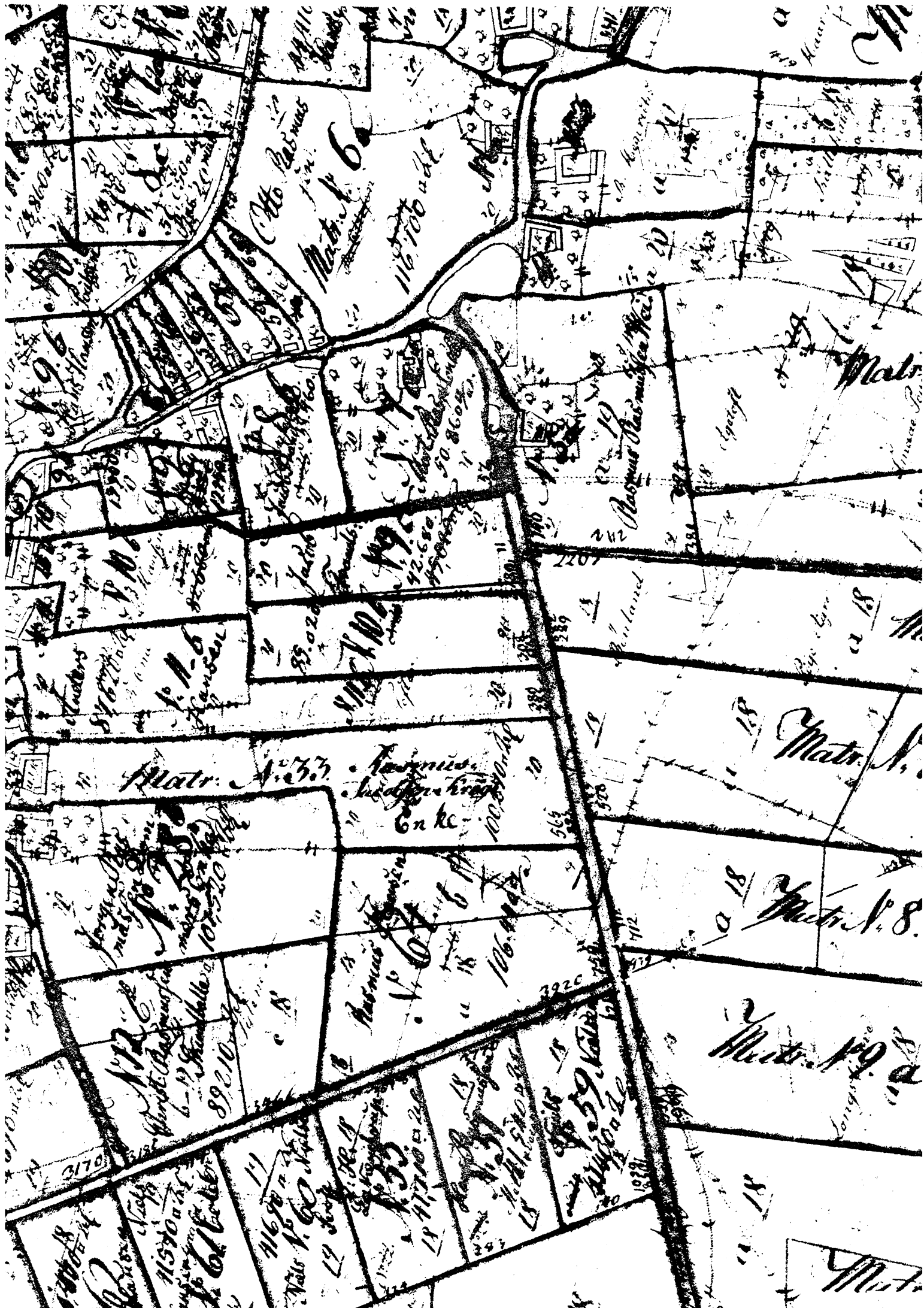
Strammelse

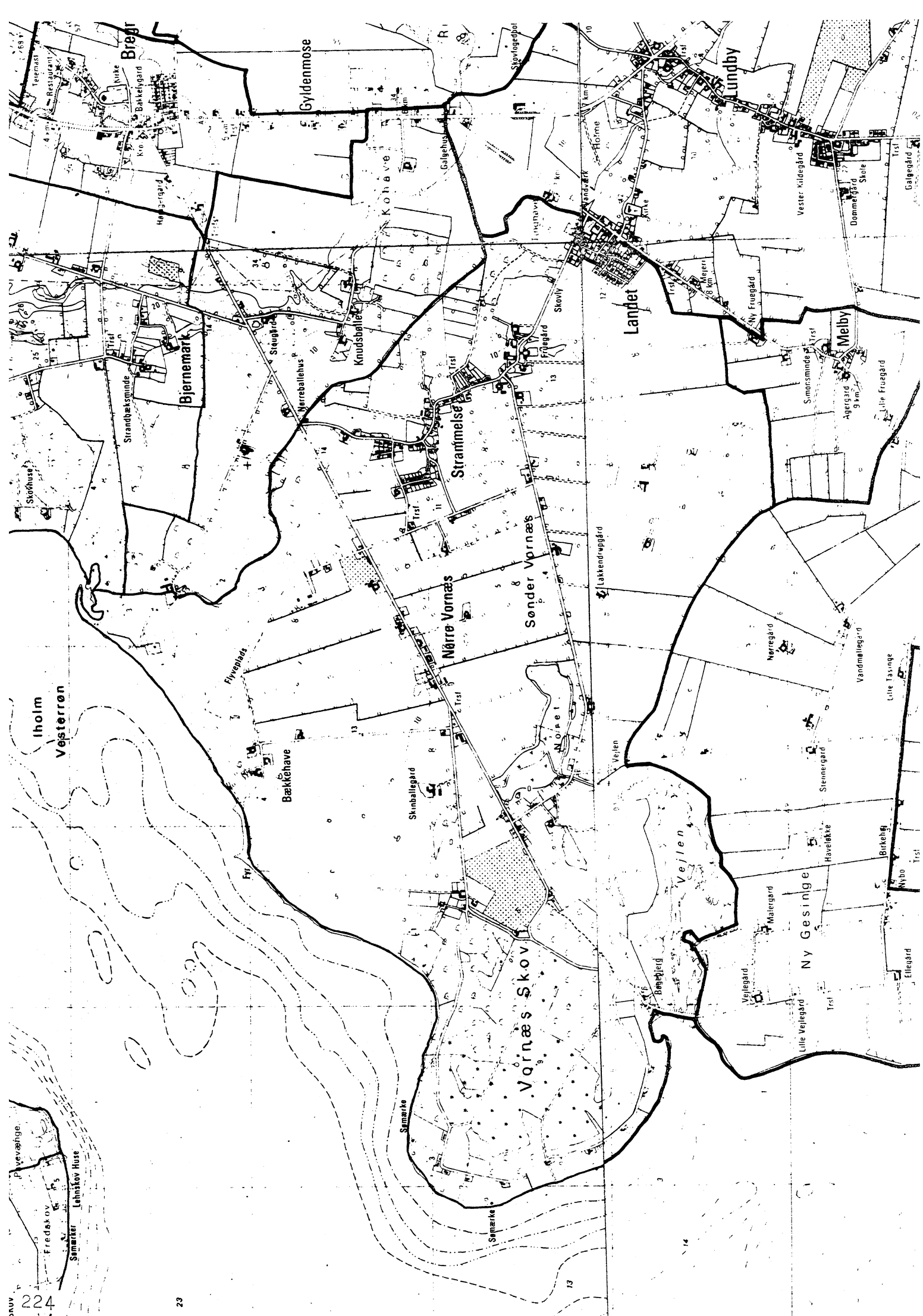
Trst

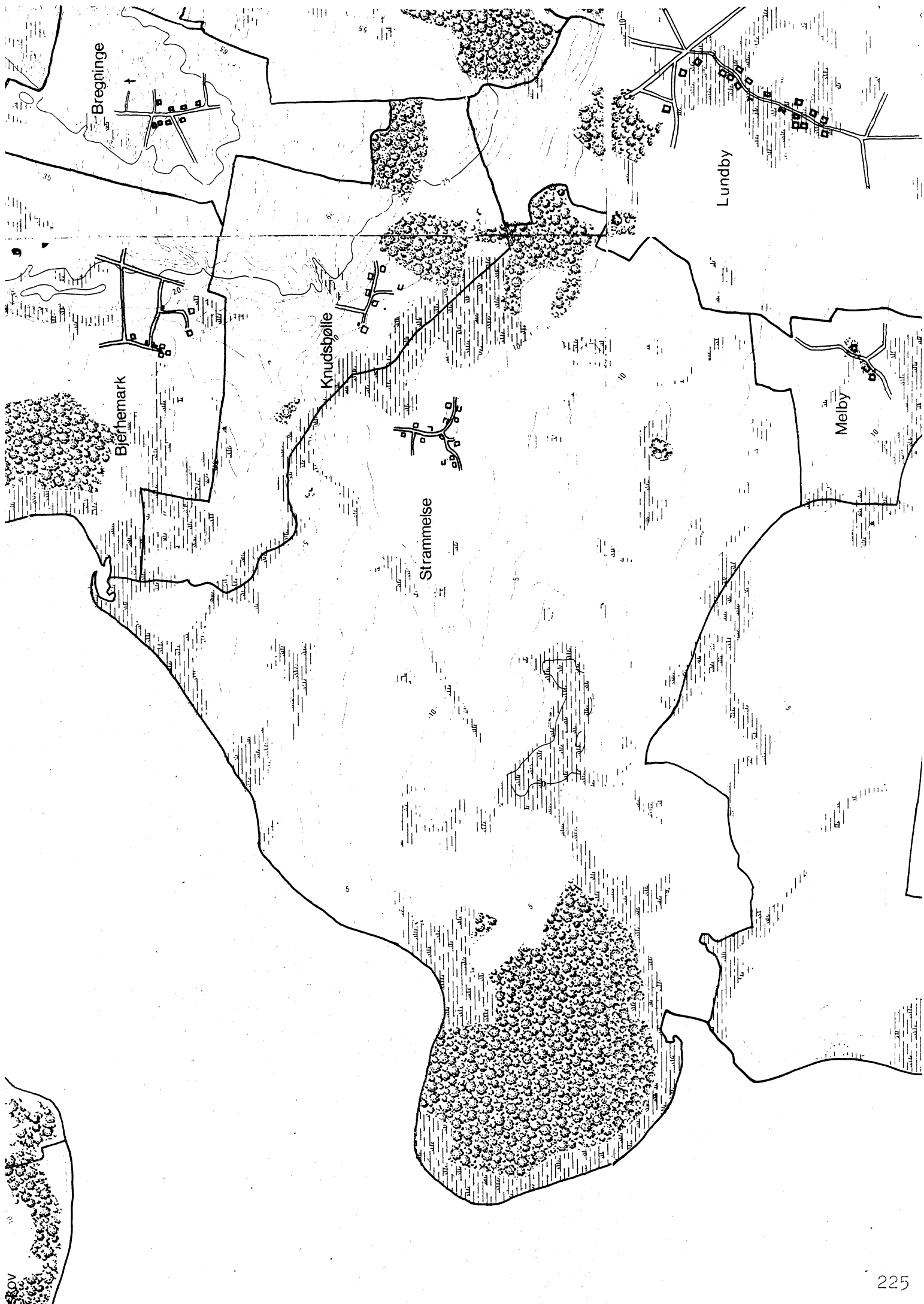
Frøegård

es

HOLMDRUP

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Navn: Holmdrup	Navnetype: -torp.
-------------------	----------------------

Bemærkninger:

Holmdrup er nævnt første gang 1470 i formen Horbedroppe. Forleddet er mandsnavnet, gl'da. Hornbori. Efterleddet er torp, gl'da. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Byen er opløst på det tidspunkt, hvor kortet her er tegnet, og der ligger tilsyneladende kun én gård tilbage i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1781 figur: Strimmeludskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 12 gårde.
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G/K. Sydfyn/Østfyn. Israndsbakker og drumlines mod N. Grusfladbakke, gruslængdebakker og åse mod S.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er naturligt afgrænset til alle sider.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 90% af gårdene er flyttet ud. En yderligere beskrivelse af by-tomten er ikke mulig på grund af de dårlige kortforhold.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større skovarealer "Store Have" og "Fruerskov" bevaret. Engarealer mod N.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Skårup

STATISTIK

Areal: 718 ha, heraf opdyrket 1688: 37%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	76	84	108	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	12	8	13	12	13	14	18
Huse:	5	4	4		22		
Huse m/ jord:				3		20	25
Huse u/ jord:				2		3	6
I alt:	17	12	17	17	35	37	49

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
69 1664	3	9	1	5,8
33 1688	4	5	3	6,9
93 1844	1	13		7,0
50 1903	7	10	1	5,3

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	138	166	184
Børn:	69	72	85
I alt:	207	238	269

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Skårup

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	6				2	2	5	2
1844							14	23
1903	18	31						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 718 ha store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 37%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets store indhold af skov omkring 1800. På grund af den ekstensive udnyttelse takseredes byen ret lavt til 84 tdr. htk. i 1684 mod 108 tdr. i 1844. En Gammeltofte vidner om den vikingetidige forgænger for den nuværende bebyggelse.

Holmdrup strimmeludskiftedes i 1781 og næsten samtlige gårde udflyttedes straks, hvorfor det er vanskeligt at erkende den oprindelige struktur. Under Nyborg len lå i 1563 6 selvejergårde i Holmdrup, hertil kom 3 fæstegårde, der indtil reformationen havde tilhørt stiftet. I 1580 bortmageskiftede kronen de 3 stiftsgårde og 1 kirkegård i Holmdrup til nabohovedgården Klingstrup. Herefter havde kronen i 1664 6 selvejergårde tilbage, medens Lehnkov i 1664 havde 4 gårde og 2 huse. Kronens 6 selvejergårde var imidlertid i 1664 forlenede til Claus von Rønnow, der oprettede Holmdrup gård (senere Fruergård) af 2-3 gårde og senere yderligere forøgede den. 1733 indlemmedes den i baroniet Lehn (Hvidkilde). Baroniet bead i 1781 øjensynlig hele byen: 13 gårde og 20 huse. Endnu i 1844 var byen i sin helhed fæstegods, men inden 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde var i 1500-1700-tallet omkring 13. I 1610 mandtallet mangler de skattefri enheder til den indensogns hovedgård Klingstrup. I forbindelse med overgangen til selveje steg gårdtallet til 18, medens hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. derimod havde begrænset omfang. Allerede i 1700-tallet var der dog et betydeligt antal huse i byen, muligvis som følge af Holmdrupgårds eksistens.

Gårdene var i 1684 i gennemsnit forholdsvis store. Byen egaliseredes i forbindelse med udskiftningen.

FYNS.AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Ejerlavet var endnu omkring 1800 stærkt præget af skov. Byformen er den almindelige forekommende slynget vejby-type. En Gammeltofte vidner om den vikingetidige forgængerbebyggelses placering.

2) Udviklingstype.

Byen domineredes i senmiddelalder af selvejergods og stiftsgods. I løbet af 1500-tallet erhvervede nabohovedgården Klingstrup en del gods. I 1660'erne oprettedes af det tidligere selvejergods en lille herregård Holmdrupgård (Fruergård), der dog snart lagdes under baroniet Lehn, der var enebesidder i 1781. Ved udskiftningen gennemførtes en egalisering og næsten samtlige gårde flyttedes ud. Overgangen til selveje ledsagedes af moderat ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning, men dog større eng- og skovarealer.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: En Gammeltofte, adskillige frilagte gårdtomter.

Hans Christian Andersen's father
984.60 4/2

1067.150 4/2

Likewise Christian

Peter Andersen

H. Andersen
Bertel Andersen

216.60 4/2

768.270 4/2

Andersen
Bertel Andersen

46.970

50.340

52.020

Therese
Andersen

Ha

Niels Jensen

44.090^{1/2}

49.370.
Hans Nielsen
123.620^{1/2}

530^{1/2}
2040^{1/2}
7.140^{1/2}

Anders Rasmussen

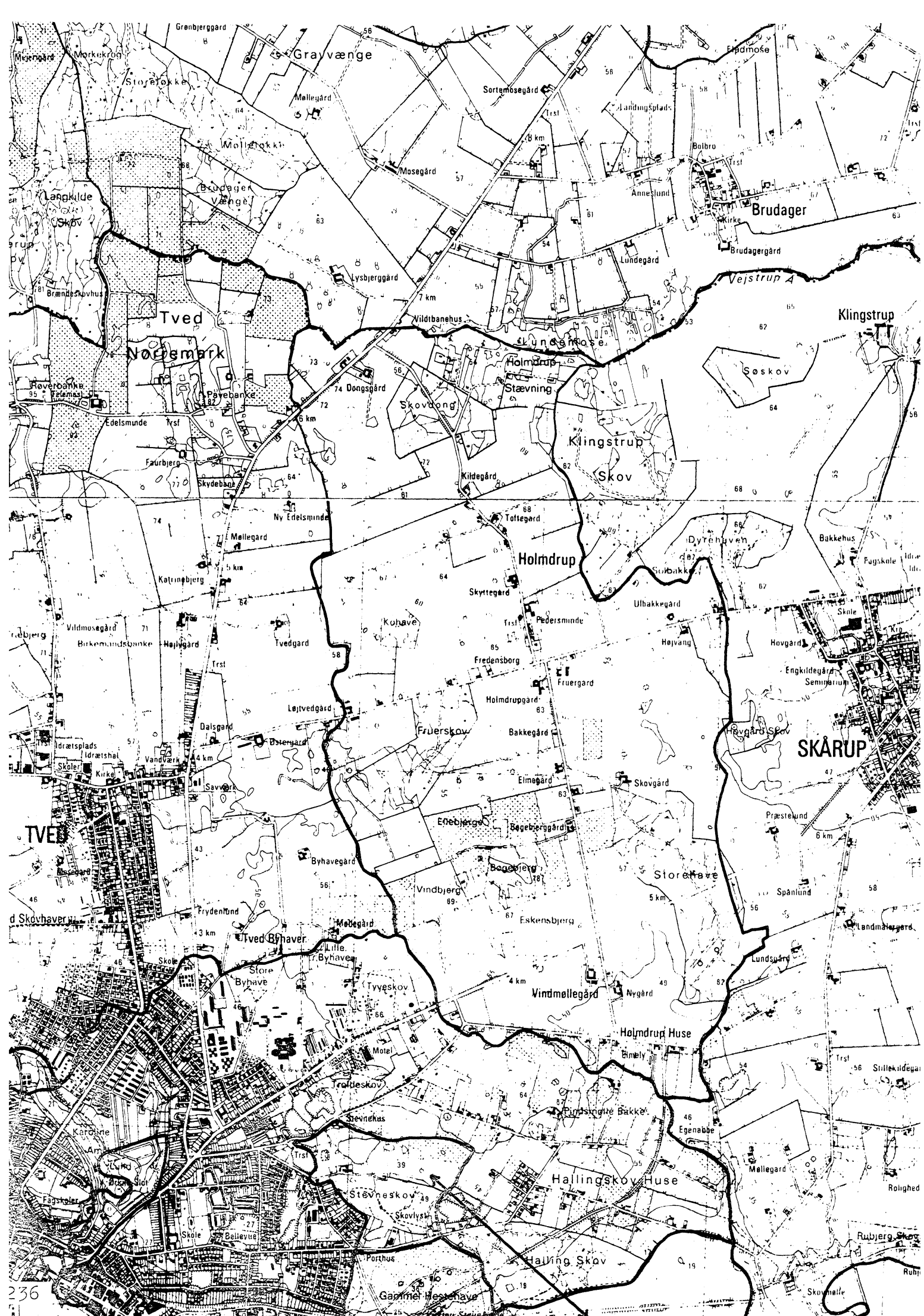
Rasmus Nielsen

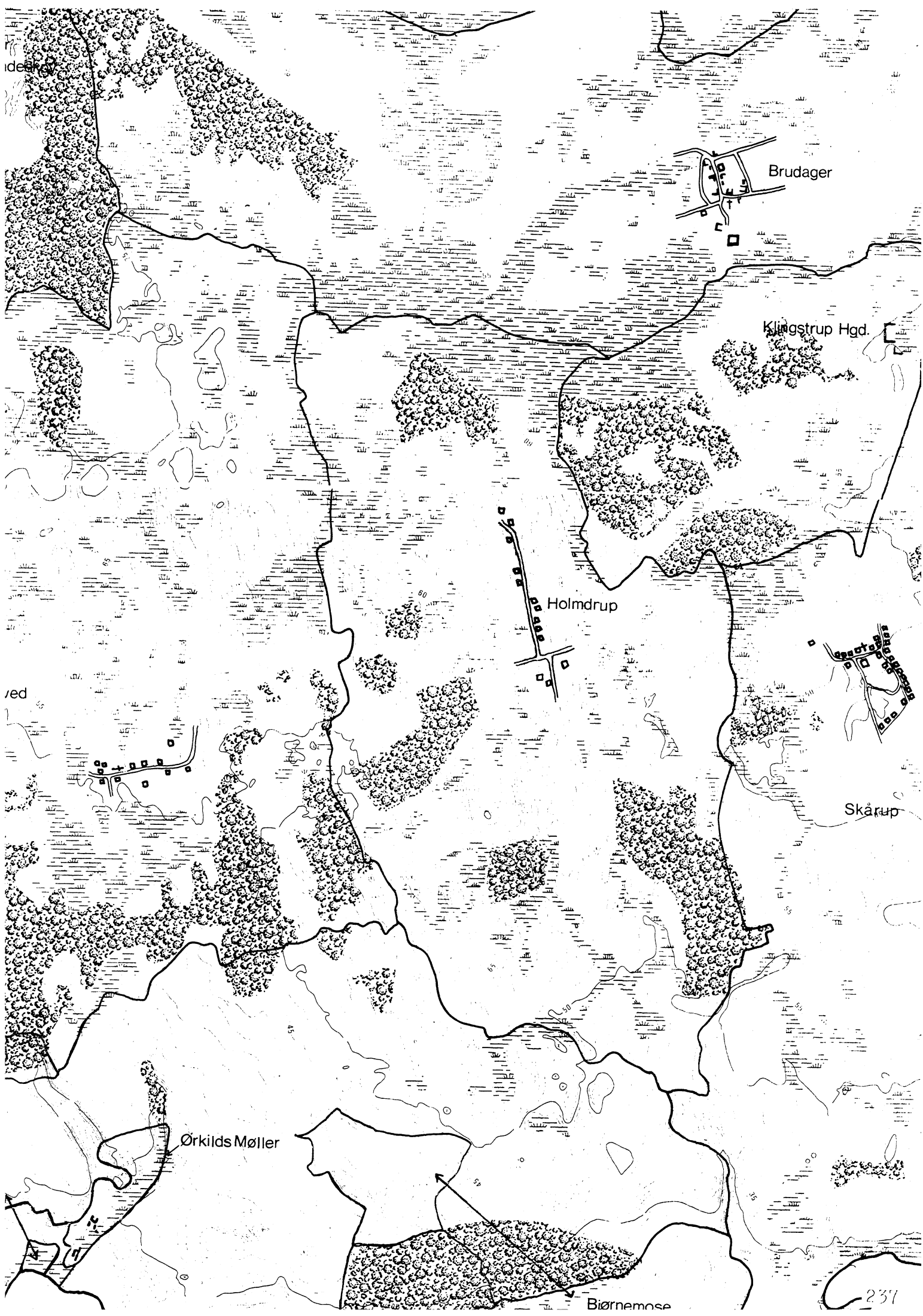
1.022.150^{1/2}

Hans Hansen
47.940^{1/2}

Hans Rasmussen
6.16
36.00

Hans Andersen
and Thomasen
1.076.180^{1/2}

ide

red

SKÅRUP

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Navn: Skårup	Navnetype: skorp
-----------------	---------------------

Bemærkninger:

Skårup er nævnt første gang 1319 i formen Scorp. Navnet er oprindeligt en form af navneordet, glda. skorp, som anvendes i nordiske stednavne om terræn med tør og ujævn overflade eller om en mindre, afrundet forhøjning. Byen ligger ved kanten af et højdeplateau, hvorfra terrænet falder stærkt ned mod Storebælt. I slutningen af middelalderen er navnet omtydnet, påvirket af torpnavnene.

Anlægstype: Adelby m. kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Skårup Statsseminarium oprettedes 1803 af P.A. Wedel. Skårup husholdningsskole oprettedes 1935 af havebrugskandidat Claus Clausen. I Skårup sogn fødtes 1847 retshistorikeren Ludvig Holberg, 1874 aktuar, direktør for Statsanstalten for livsforsikring Lars Iversen, 1882 departementschef, teaterchef Andreas Møller.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby.

Gårdene ligger forholdsvis tæt langs det komplicerede vejnet. Husene ligger dels spredt mellem gårdene, dels i en klynge ved kirken. I den sydlige del af byen er der en fortelignende gadeudvidelse. Kirken ligger i den nordvestlige del af byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1796 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 8 gårde.
☒ efter udskiftningen 16 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 3+1 sås årligt. Vangelag med Øster Aby.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G/K. Sydfyn/Østfyn. Tunneldale i den sydlige del. Ekstramarginal smeltevandsdal ved kysten.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv og -ler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturlig afgrænset mod Klingstrup og dele af grænsen til Øster Aby.

- ☒ overvejende agerjord.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Omkring 80% af gårdene er flyttet ud og deres tomter er bebygget med huse. Vejforløbet er bevaret, men stærkt udbygget på grund af det store parcelhusbyggeri, der er i byen. Gadeudvidelserne er ikke bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 803 ha, heraf opdyrket 1688: 50%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	218	150	151	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	29 ¹	14 ¹	30	31	29	38	42
Huse:	7	10	6		22		
Huse m/ jord:				9 ¹		53	65
Huse u/ jord:				3		8	70
I alt:	36	24	36	43	51	99	177

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
41 1664	6	10	13	7,5
74 1688	19	10	2	4,7
71 1844	33	4	1	3,3
62 1903	35	6	1	2,9

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	211	477	629
Børn:	113	217	252
I alt:	324	694	881

1. Incl. Skovmøllen.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	3		5		15	6	7	
1844	35	45					3	16
1903	42	135						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 803 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 50%. Byen havde da trevangsbrug og vanglag med Øster Åby. Den takseredes i 1684 til 150 tdr. htk. og i 1844 tilsvarende til 151 tdr. htk. Byen er som typisk for kystejervlav placeret i det indre hjørne af sit ejerlav. Af det oprindelige ejerlav er mod nord udparcelleret udflytterbyen (senere hovedgården) Klingstrup. Klingstrup omtales allerede som hovedgård fra 1351. Den kom i 1400-tallet til Odensebispen og ved reformationen til kronen, der i 1577 videre afhændede den til adelig besiddelse. Først i 1600-tallet lagdes Klingstrup by under hovedgården, ligesom der inden 1690 blev taget jord fra Skårup og lagt under hovedgården. I kystskovbæltet opstod i senmiddelalderen en fiskerbolskoloni Skårupøre. I 1572 var der ikke færre end 20 huse i sognet, hvilket formentlig afspejler fiskeriets betydning. I kystskovbæltet anlagdes endvidere Skovmøllen, der nævnes fra 1500-tallet.

Skårup blokudskiftedes i 1796 og siden er 20-25 gårde udflyttet.

En lille landsbyhovedgård Skårupgård omtales fra 1486 til sidst i 1500-tallet. Den var bondegård i 1610 men bevarede navnet Skårup Hovgård og har senere været brugt til adeligt enkesæde. Der fandtes et nu sløjfet voldsted ved Skårupgård. I 1664 havde hovedgården 2 fæstere og var på 19 tdr. htk. Hovedgården synes dog aldrig at have haft de store besiddelser i byen. Da kronen overtog stiftsgodset ved reformationen medfulgte bl.a. 11 gårde i Skårup, hvoraf 7 var egaliserede og 3 rene småbrug. Godset lagdes under Nyborg Len, hvorunder i forvejen lå 7 selvejergårde. Hertil kom præstegården og kronen var således ved reformationen dominerende besidder i Skårup.

I 1577 afhændede kronen imidlertid Klingstrupgård og i 1580 afhændedes yderligere 10 gårde i Skårup til Klingstrupgård, der i 1664 var nået op på 15 gårde (incl. Skårupgård) og 6 huse i byen. Kronen havde endnu 3 selvejergårde samt 5 andre gårde, hvoraf de 3 lå til Skårup Hospital.

Hundrede år efter var Klingstrups andel 18 gårde (heraf 15 egaliserede) og 11 huse. Øvrige lodsejere var Bjørnemose, Broholm, Tidselholt og Vejstrup. Klingstrup gods udparcelleredes allerede omkring 1800 og overgangen til selveje var således vidt fremskredet i 1844 og afsluttet inden 1903.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
----------	---------	----------	-------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664								
1844								
1903								

Udviklingsbeskrivelse:

Antallet af gårde lå i 1500-1700-tallet omkring 30 og voksede i normalt omfang i forbindelse med overgangen til selveje, hvorimod hus- og befolkningseksansionen i det 19. årh. var særdeles markant. Skårup fik statsseminarium i 1803 og har siden udviklet sig som bymæssig bebyggelse og stationsby.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis små. Byen blev allerede i senmiddelalderen udsat for lodsejervise egaliseringer, men den synes aldrig egaliseret i sin helhed. Et bystævne i Skårup er anlagt i midten af 1800-tallet.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Skårup

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby er som typisk for kystejlerlav placeret i det inderste hjørne af sit ejerlav. Byformen er vejklungeby. Af det oprindelige ejerlav er udparcelleret udflytterbyen (senere hovedgården) Klingstrup. Hovedgården har i 1600-tallet gjort indhug i ejerlavet. I kystskovbæltet er i senmiddelalderen anlagt Skovmøllen og fiskerbolskolonien Skårupøre.

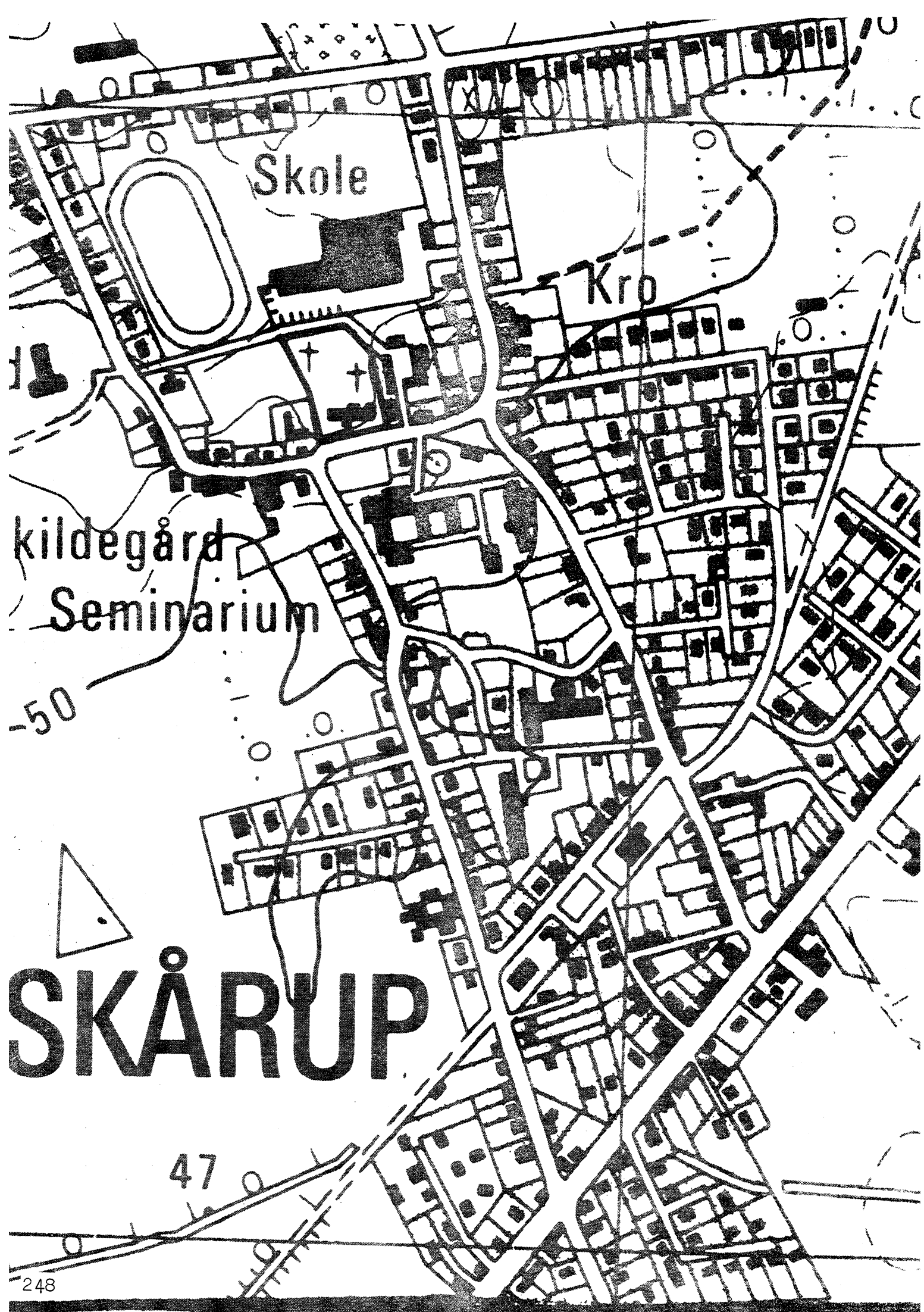
2) Udviklingstype.

Byen husede i senmiddelalderen en hovedgård Skårup Hovgård, der dog ikke spillede nogen større rolle i byen. Odensebispen ejede ved reformationen Klingstrupgård med bl.a. 11 gårde i Skårup. Godset overtoges ved reformationen af kronen, der i forvejen besad 6 selvejer-gårde. I 1577 blev Klingstrupgård atter adelig hovedgård og i 1600-1700-tallet besad hovedgården halvdelen af byens gårde. Byen udsattes kun for lodsejervise egaliseringer. En tidlig overgang til selveje ledsagedes af betydelig ekspansion og Skårup blev stations- og seminariumby.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet har kun bevaret en del udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: kirke, seminarium.
4. Arkæologiske interesser: -

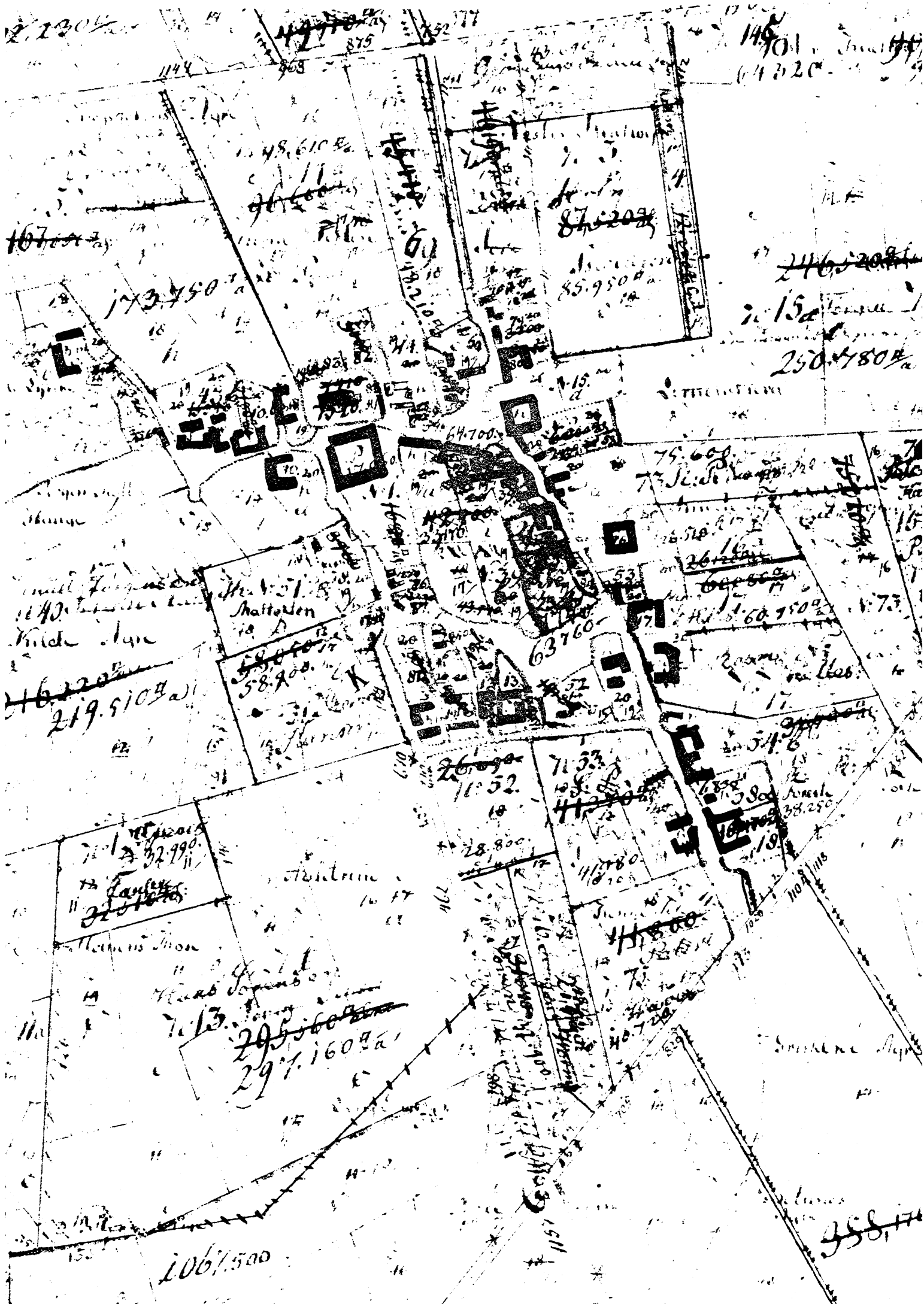
Skole

Kro

Kildegård
Seminarium

SKÅRUP

47

2.2304

145 101
64 220

107000

173.450

48.610

96.500

84.200

85.950

246.200

15.500

250.780

1140
Kilde
16.220

219.910

Matterden

58.900

63760

60.950

26.090
10.52

71.33

54.8

16.300

16.700

18.100

11.800

11.300

11.300

11.300

11.300

11.300

11.300

71.33
32.990
Langer
21.100

Hans Jorgensen

11.300

29.160

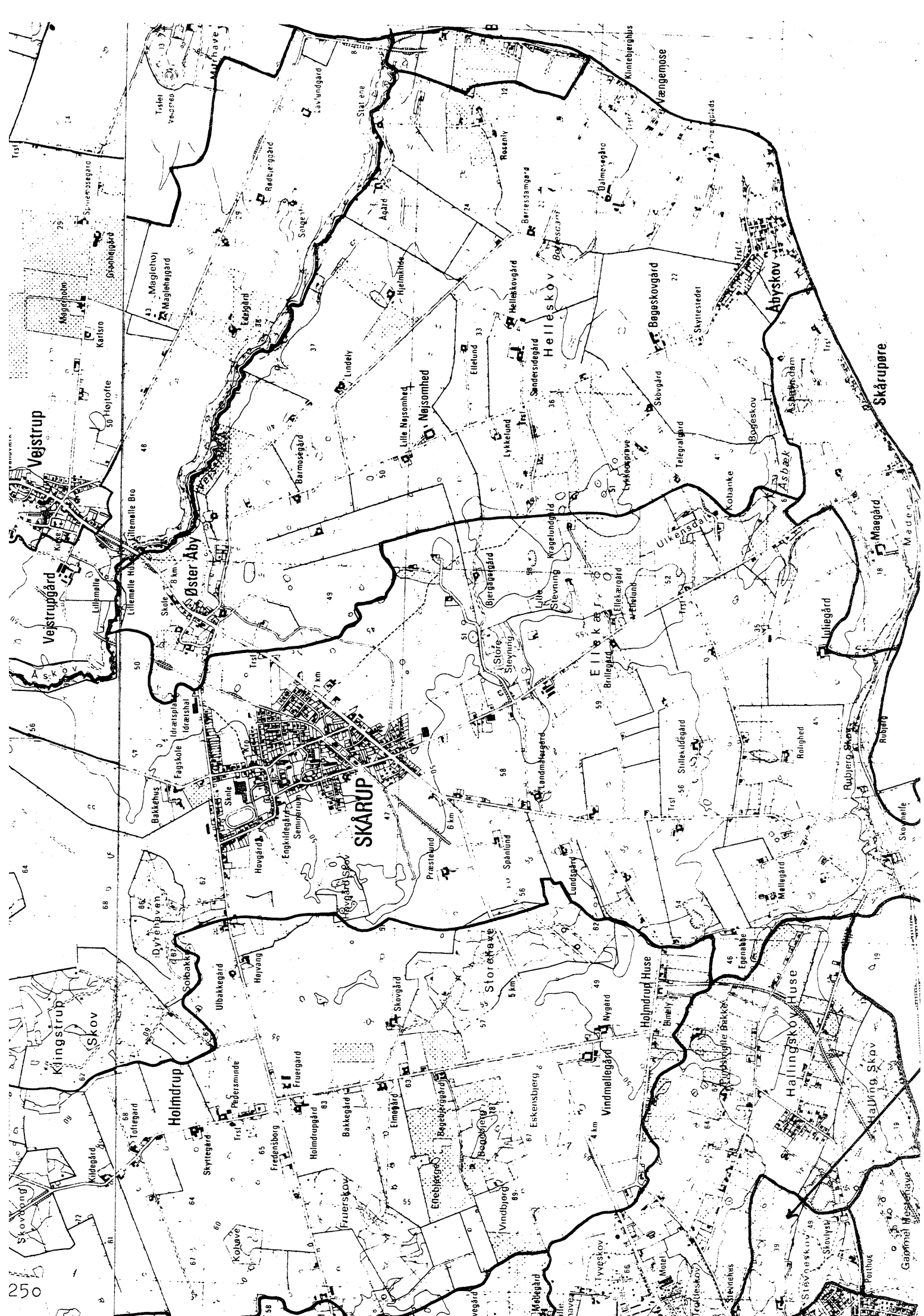
29.160

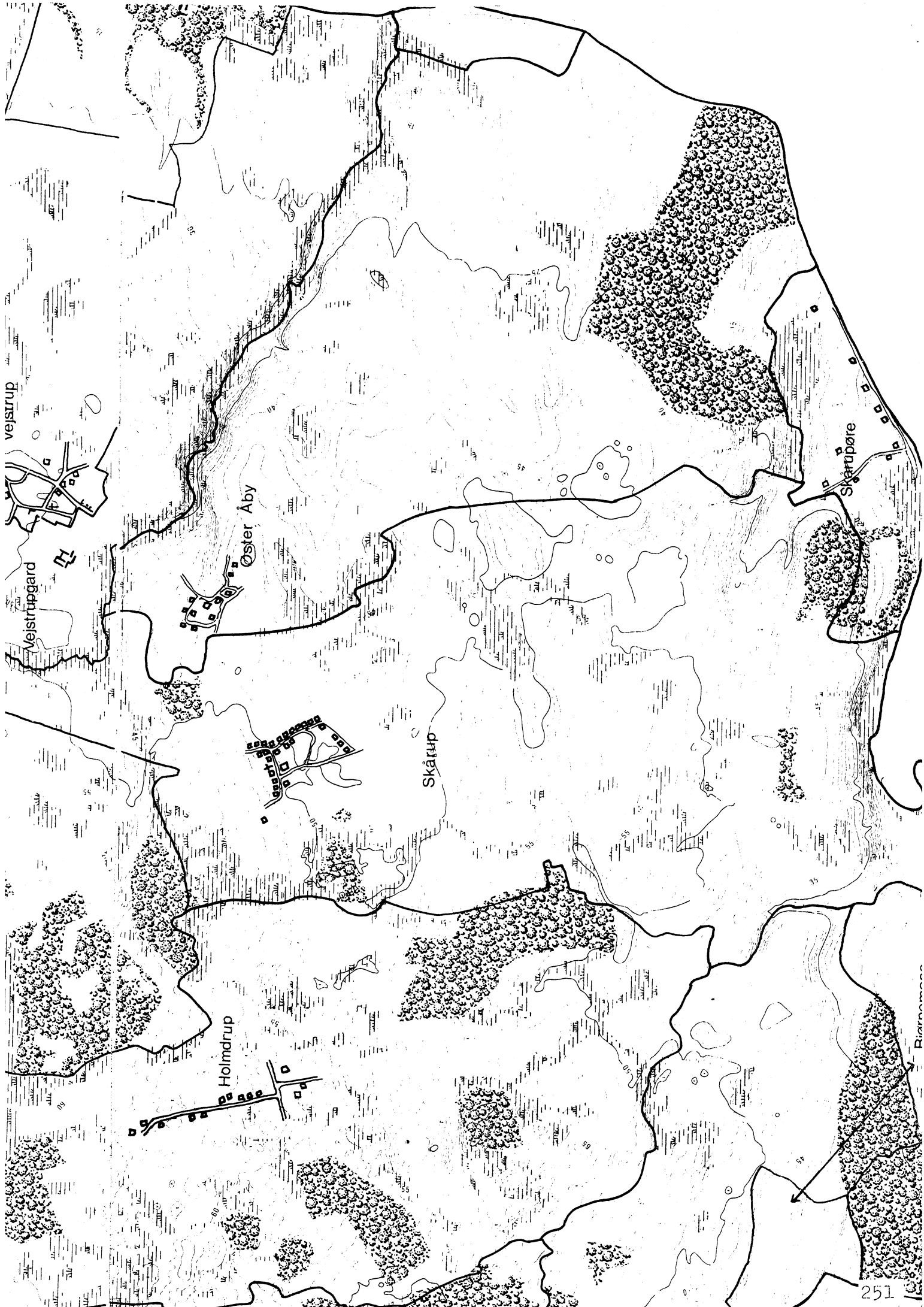
106.500

106.500

106.500

358.17

SKÅRUPØRE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Navn: Skårupøre	Navnetype: -øre.
--------------------	---------------------

Bemærkninger:

Skårupøre er nævnt første gang 1531 i formen Skorpøør. Det første led er navneordet gl'da. skorp, som anvendes i nordiske stednavne om terræn med tør og ujævn flade eller om en mindre afrundet forhøjning. I slutningen af middelalderen er navnet blevet omtydet, påvirket af torp-navnene. Efterleddet er øre.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse.	Anlæggelsestidspunkt: Senmiddelalder.
-------------------------------------	--

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby, som i dette tilfælde er Skårup.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten

Byen opfylder ikke kriteriet for en landsby og byens reliktværdi er derfor ikke vurderet.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1796 figur:

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation:

vangeantal:

Individuelt indelukke.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn/Østfyn. Tunneldale og naturskabt marint forland ved kysten.

jordbund: Moræneler med større forekomster af ferskvandstørv ved Åsbæk dam. Saltvandsgrus, tørv og sand ved kysten.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er kun naturligt afgrænset ved kysten.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten 	☐ velbevaret ☐ delvis bevaret	☐ opløst ☐ opløst og nybebygget
--	--	--

b. Skelsystem		
☐ vangesystemets hegn	☐ udskiftningshegnene	☐ intet af betydning

c. Ressourceområde		
☐ større engareal ☐ større overdrevsareal	☐ større skovareal ☐ størsteparten opdyrket	☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Skårup

STATISTIK

Areal: 103 ha, heraf opdyrket 1688: 24%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	18	8	16	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	1		6	2	1	5	4
Huse:	8	9	3		13		
Huse m/ jord:				7 ¹		6	9
Huse u/ jord:							20
I alt:	9	9	9	9	14	11	33

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
83 1664	5	1		3,0
100 1688	2			1,7
80 1844	4	1		2,7
75 1903	3		1	4,6

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	61	109	82
Børn:	28	42	41
I alt:	89	151	123

1. Heri Apes Mølle.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Skårup

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							6	3
1844	4	5			1	1		
1903	4	29						

Udviklingsbeskrivelse:

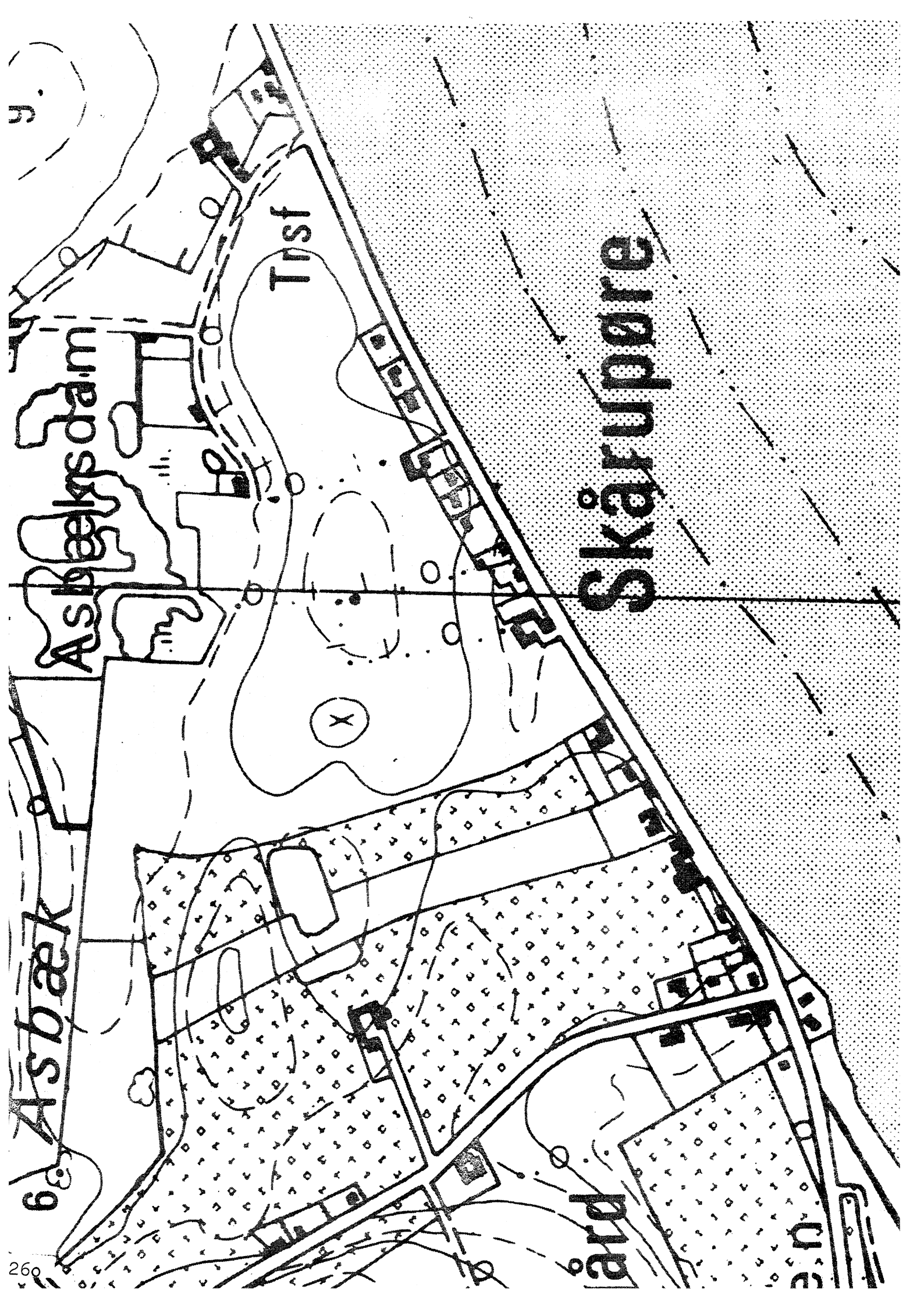
Af det 103 ha store ejerlav var i 1688 kun dyrket 24%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets præg af strandenge og kystskove. Skårupøre takseredes i 1684 til 8 tdr.htk. og i 1844 til 16 tdr.htk., hvilket formentlig vidner om en betydelig opdyrkning i den mellemliggende periode. Skårupøre har ikke landsbykarakter og er derfor ikke medtaget til egentlig vurdering i denne registrering. Det drejer sig om en fiskebolskoloni orienteret umiddelbart mod kysten, der første gang (med en enkelt enhed) omtales i 1531 og som i 1572 var vokset til en bebyggelse på 1 gård og 8 småbrug. I 1677 hedder det at Skårupøre bestod af 3 "hele bol" og 7 halve (det vil sige husmandsbrug). I 1682 omtales Aspes Mølle ved Aspes Dam i Skårupøre.

Senere fungerede Skårupøre tillige som udskibningssted. Bolene havde ikke dyrkningsfællesskab men individuelle løkker.

Odensebispen havde i senmiddelalderen et enkelt bol i Skårupøre. Ved reformationen kom det til kronen, der i 1580 afhændede bolet til Klingstrupgård. I 1664 var enhederne fordelt på diverse lodsejere, idet Lindved dog havde 3 gårde og 1 huse. Hundrede år efter var byen stort set delt mellem Bjørnemose (3 gårde og 1 hus) samt Klingstrup (1 gård og 7 huse).

Gårdene var dog rene småbrug og blev i 1774 for størstepartens vedkommende blot regnet for huse. Overgangen til selveje skete tidligt.

Kolonien havde fra anlæggelsen et egaliseret præg, men den synes dog aldrig at have været udsat for en egentlig egalisering.

6. Asbæk

Asbæksdam

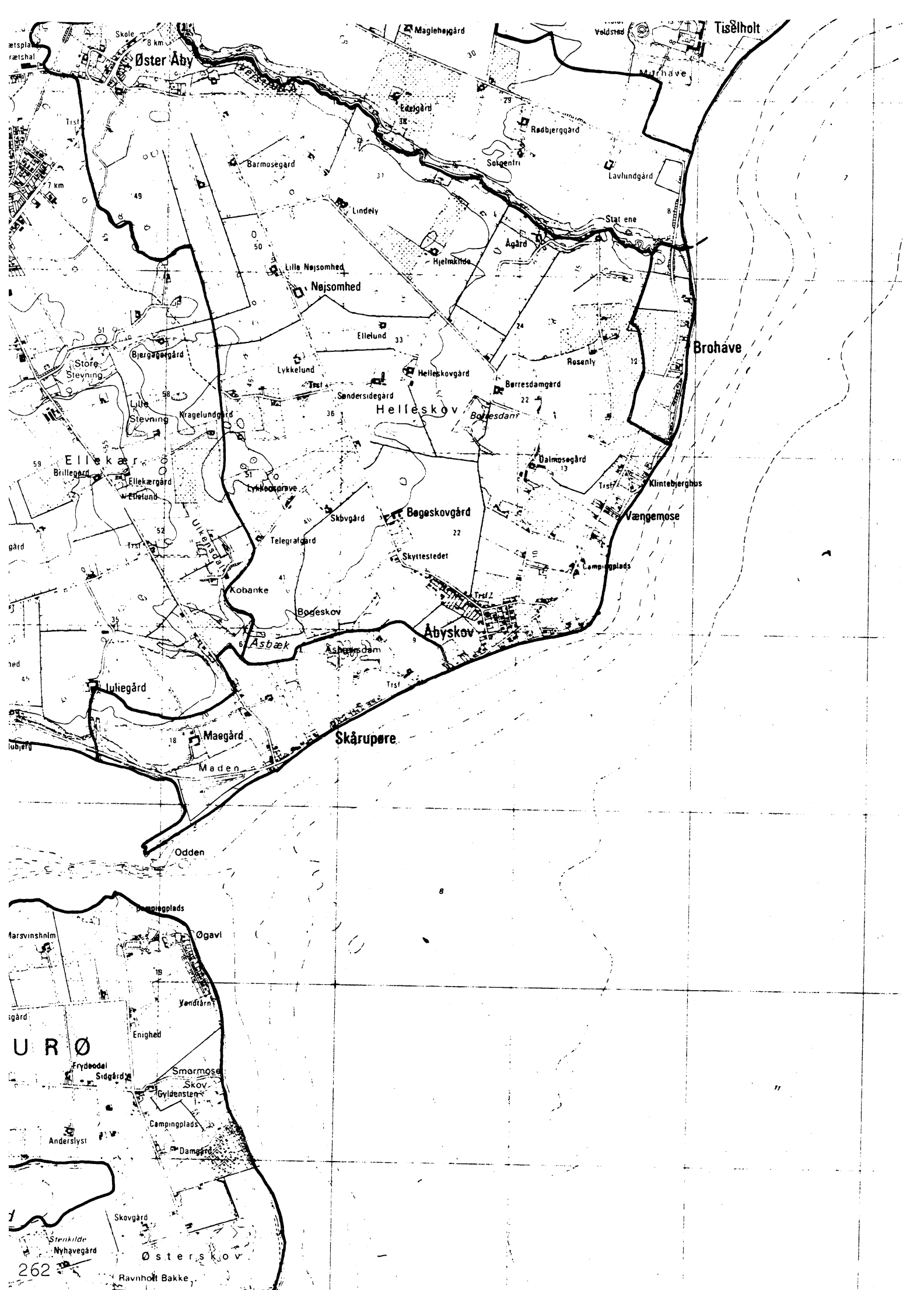
Trst

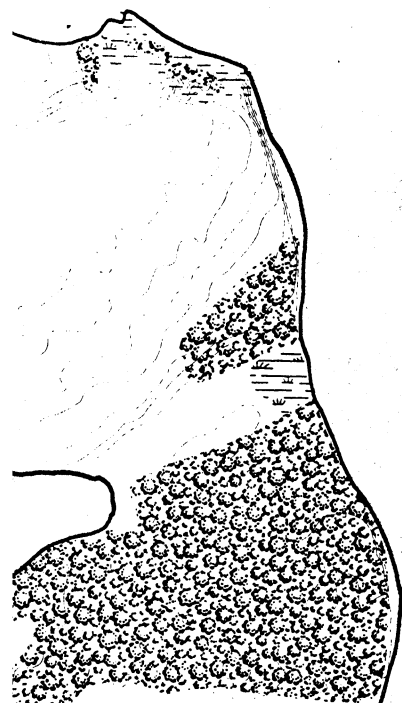
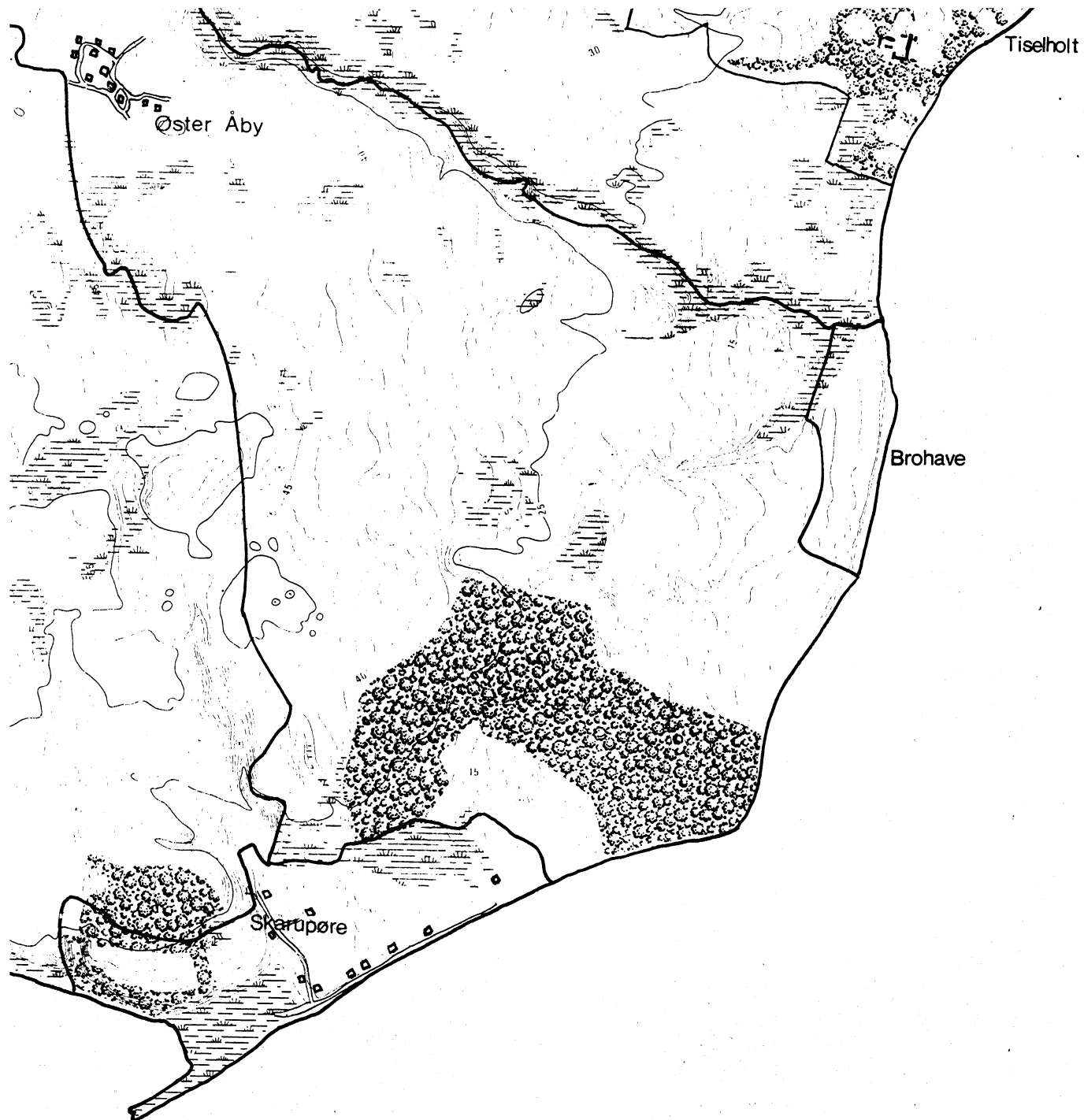
Skårupøre

ård

en

ØSTER ÅBY

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

Navn: Øster Åby	Navnetype: -by.
--------------------	--------------------

Bemærkninger:

Øster Åby er nævnt første gang 1470 i formen Aaby, men kilden kan dog også referere til en af de andre byer, som hedder Åby på Fyn. Navnet skyldes byens beliggenhed ved Vejstrup Å. Efterleddet er by, glda. by, som i de fleste stednavne betyder landsby.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangne mellem vikingetid og middelalder.
Bemærkninger: En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.	

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby.

Gårdene ligger tæt mellem de to bygader. I den nordvestlige del af byen ligger der en dobbeltgård. Husene ligger spredt mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby	☒ agerorientering	☐ skovorientering	☐ åorientering
☒ randby	☐ engorientering	☐ kystorientering	

c. Udskiftning

år: 1794 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 8 gårde.
☒ efter udskiftningen 11 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3+1 sås årligt. Vangelag med Skårup og Vejstrup.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Østfyn. Terrænskrænter og plateaubakker mod SØ.

jordbund: Moræneler med små forekomster af ferskvandstørnv, -sand, -ler og smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Dele af grænsen mod Skårup er ikke naturlig.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 90% af gårdene er flyttet ud. Byen er ikke blevet udbygget i særlig høj grad så en del af gårdtomterne er frilagte. Vejforløbet er kun delvis bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte u-hegn bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Skårup
----------	------------------	-----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 738 ha, heraf opdyrket 1688: 44%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	152	107	136				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	22	17	16	16	21	32	29
Huse:	4	1	4		13		
Huse m/ jord:						44	68
Huse u/ jord:				1		4	35
I alt:	26	18	20	17	34	80	132
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
63 1664	1	2	13	9,5			
94 1688		15	1	6,7			
63 1844	23	8	1	3,5			
59 1903	19	8	2	4,0			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	126	323	376				
Børn:	74	179	161				
I alt:	200	502	537				

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Skårup

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:		gårde	huse	gårde	huse
	gårde	huse	gårde	huse				
1664					16	4		
1844	30	38					2	10
1903	28	103					1	

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 738 ha store ejerlav var i 1688 opdyrket 44%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes til 107 tdr.htk. mod 136 tdr. i 1844. Byen er som typisk for kystejerlav placeret i den inderste hjørne og kystskovene havde betydeligt omfang. I 1626 havde alene 4 af byens gårde skov til 125 svins olden. Inden 1690 inddrog nabohovedgården Klingstrup en del jord fra ejerlavet. Ligesom der i kystskoven blev afbrudt en række enheder, hvis jord lagdes til Tidselholt. Formentlig er det Brohave ejerlavet, der på denne vis er blevet udparcelleret.

Øster Åby blokudskiftedes i 1794 og siden er 19 gårde udflyttet.

Ar 1500 erhvervede Ludvig Nielsen Rosenkrantz en gård i byen. Odense-bispen havde en fæstegård, der ved reformationen lagdes under kronlenet Nyborg, hvor der i forvejen var en selvejergård. I 1626 havde Eske Brock 4 gårde og 1 huse i byen. Inden 1664 var hele byen samlet under den indensogns hovedgård Klingstrup. Klingstrup udparcelleredes imidlertid allerede omkring 1800 og i 1844 var overgangen til selveje vidt fremskredet.

Antallet af gårde faldt fra 22 i 1572 til 16 i 1644 i forbindelse med hovedgårdseksansionen. Inden 1774 genoprettedes det tidligere niveau i forbindelse med en egalisering. Overgangen til selveje ledsagedes af en meget kraftig gård-, hus- og befolkningsvækst.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis store, og byen synes egaliseret 1. gang mellem 1664 og 1684. I løbet af 1700-tallet gennemførtes en ny egalisering og byen bestod herefter omkring 1770 af 21 gårde a 4-6-1- $\frac{1}{3}$ tdr.htk. og 12 huse.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Skårup

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore adelby af vikingetids navnetypen -by er som typisk for kystejervlav placeret i det inderste hjørne af sit ejerlav. Byformen er vejklyngeby. I det oprindelige ejerlav har hovedgårdene Klingstrup og Tidselholt gjort indhug. Ved samme lejlighed nedlagdes en række småenheder i kystskovbæltet.

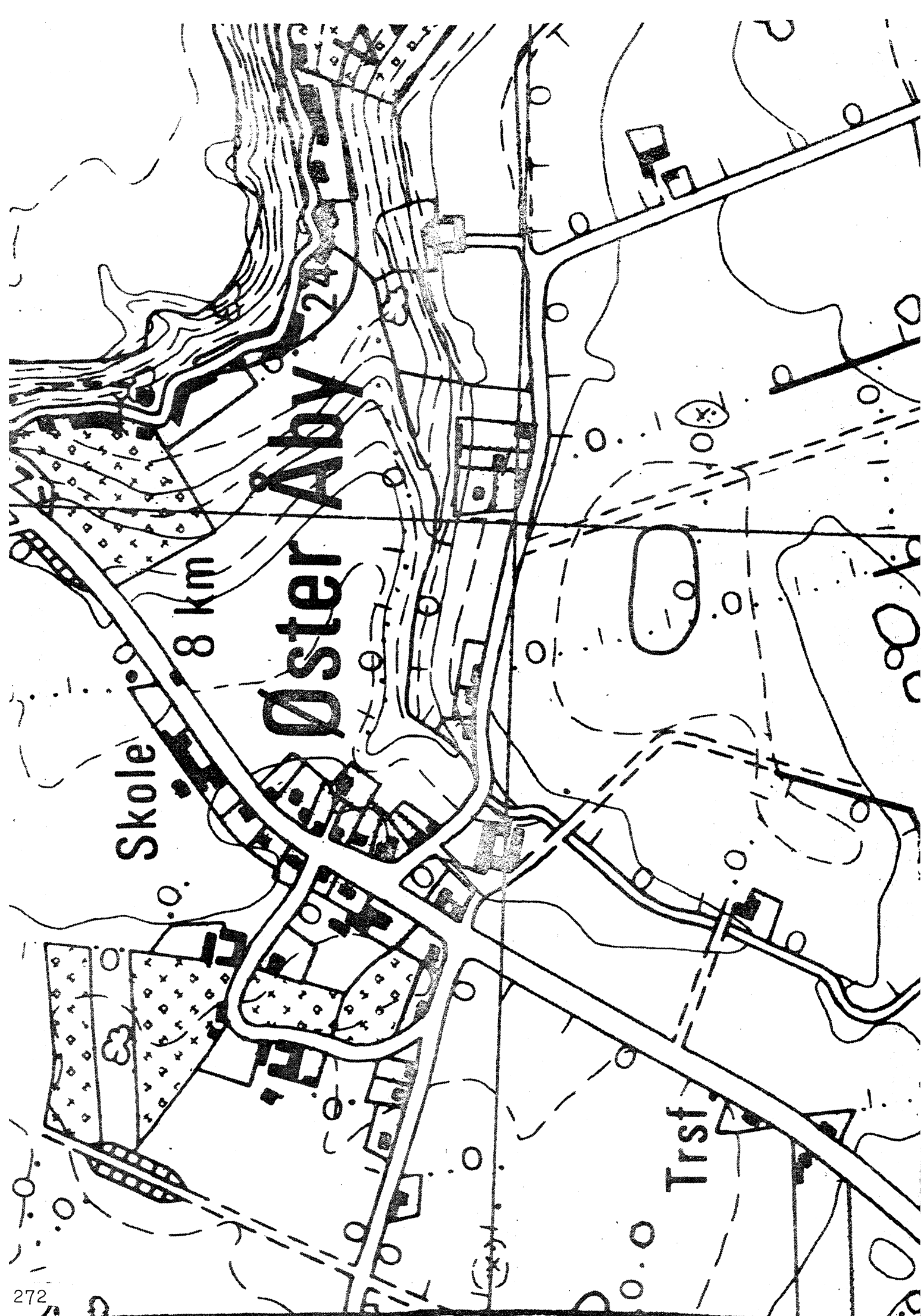
2) Udviklingstype.

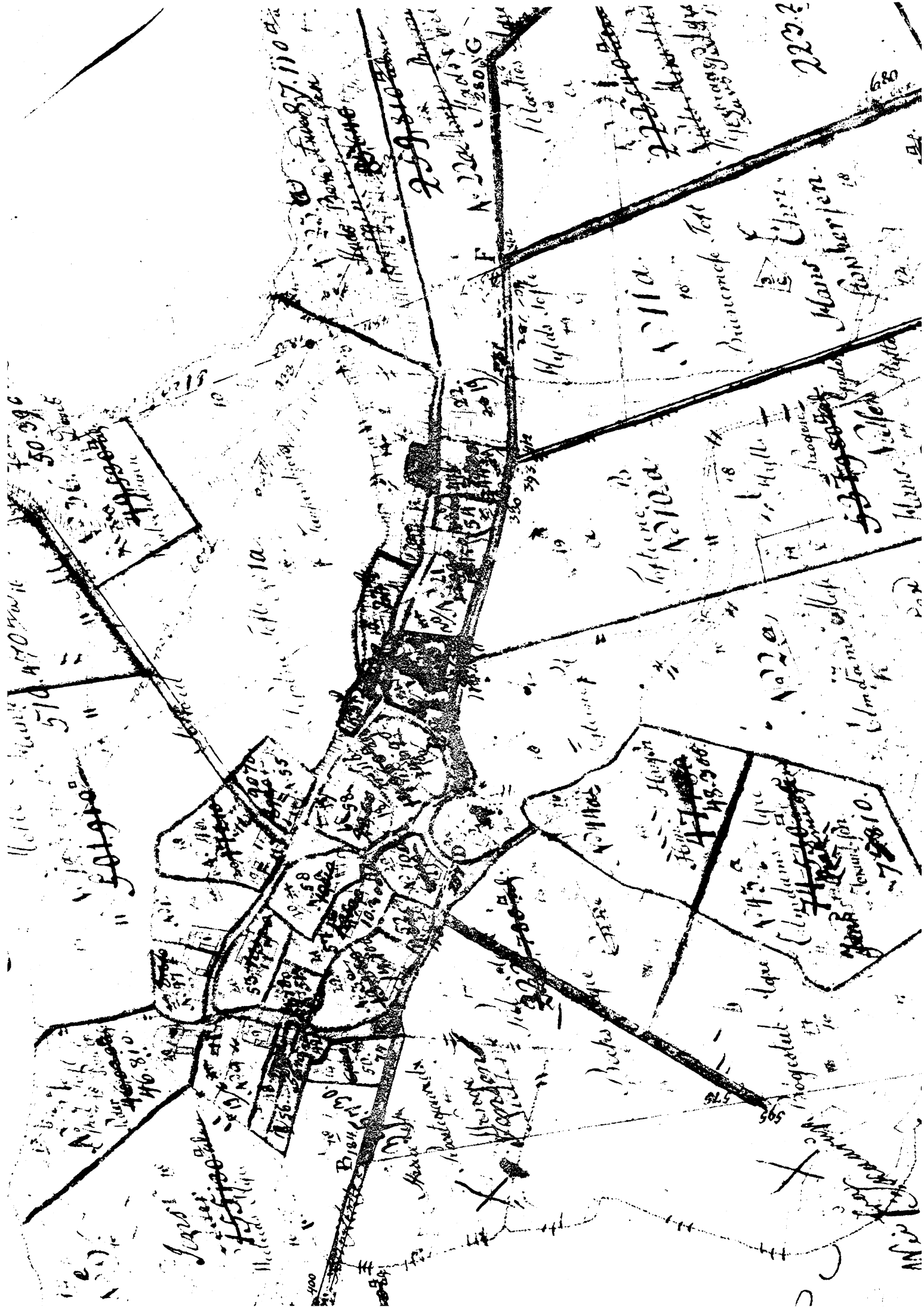
Byen samledes inden 1664 under nabohovedgården Klingstrup, der gennemførte to egaliseringer, hvoraf den sidste øgede gårdtallet fra 16 til 21. En tidlig overgang til selveje ledsagedes af kraftig bebyggelses- og befolkningsvækst.

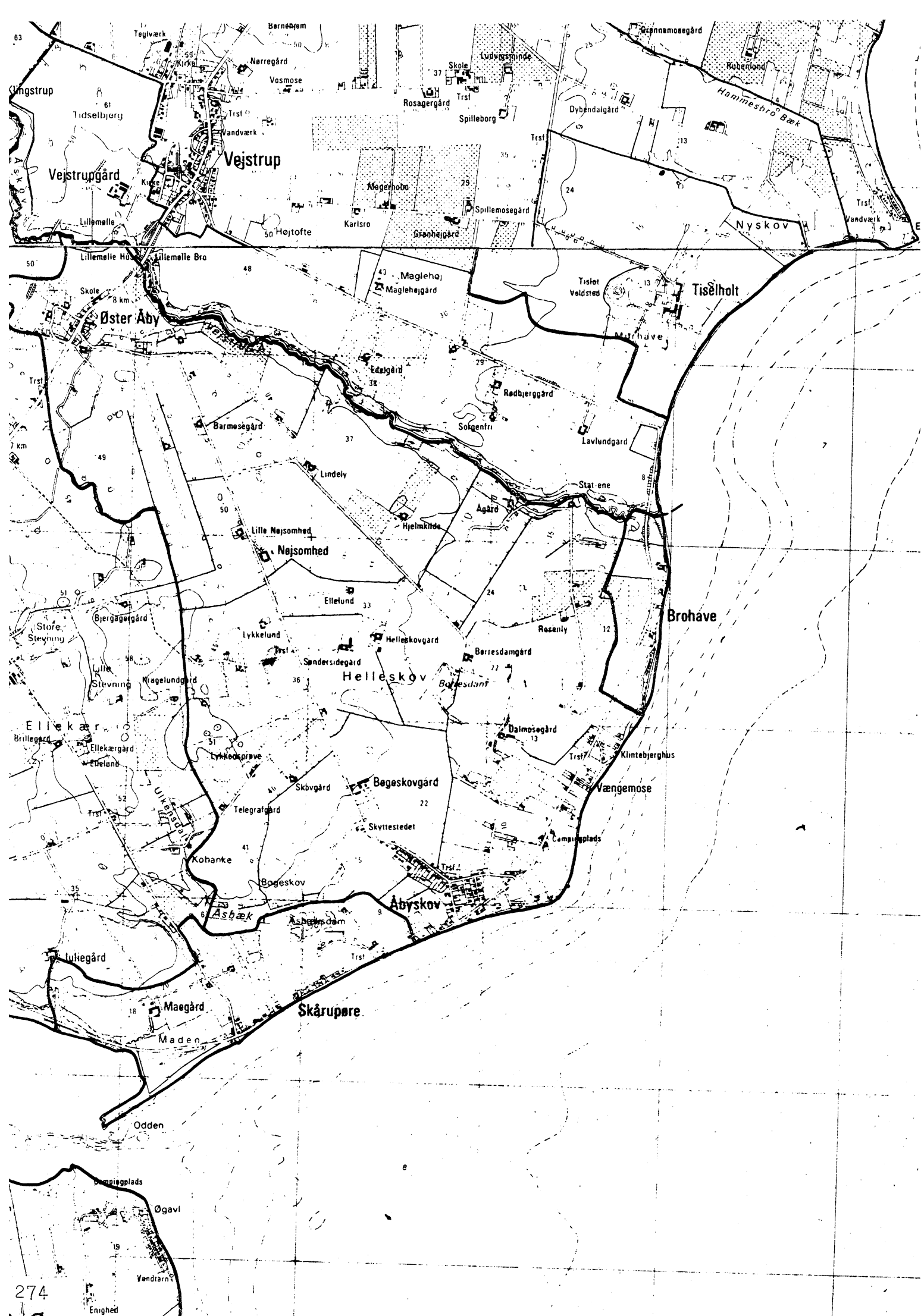
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret enkelte udskiftningshegn.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: en halv snes frilagte gårdtomter.

KOGTVED

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Kogtved	Navnetype: -tved.
------------------	----------------------

Bemærkninger:

Kogtved er nævnt første gang 1462 i formen Kobetwedh. Forleddet er måske navneordet, gl'da. kovi, som betyder "kammer, lidet rum eller værelse i eller ved en bygning, på fynsk brugt i betydningen en liden hytte, en bod, et skur". Det kunne så være brugt som fiskerhytter. Efterleddet er tved, gl'da. thwet, som betegner "rydning, fældet skov".

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
---------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En rydningsby er en landsby, som er anlagt i middelalderen efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

Kogtved hørte tidligere til Sørup sogn indtil dette blev lagt ind under Svendborg i 1931.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger langs den nord-sydvest gående bygade. I den nordlige del er det to dobbeltgårde. Der ligger enkelte huse mellem gårdene.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☒ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1811 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K/G. Sydfyn. Del af Egense ås og terrænskrænter.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv og -ler.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod nord og øst.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 40 % af gårdene er flyttet ud og vejforløbet er bevaret. Byen er dog blevet stærkt bebygget, fordi den er blevet en del af Svendborg.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Ejerlavet er stærkt bebygget mod syd og øst.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
-----------------	-------------------------	------------------------------	---------------------------

STATISTIK

Areal:							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844		1	1903	
	87	44	65				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	9	4	11	10	10	12	12
Huse:	11	13	9		18		
Huse m/ jord:				7		21	63
Huse u/ jord:				1		1	133
I alt:	20	17	20	18	28	34	208
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
45	1664	3	5		3		7,9
50	1688	5	3		2		4,4
67	1844	8	3		1		4,7
75	1903	9	3				3,7
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:		124		94			
Børn:		71		46			
I alt:		195		140			

1. Incl. Sct. Jørgensgård.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3	4			8	5
1844	2	1					10	21
1903	12	193						3

Udviklingsbeskrivelse:

Kogtved takseredes i 1684 for 44 tdr.htk. I forhold hertil er landgildehartkornet for 1664 påfaldende højt, hvilket ofte er tilfældet for kystejерlav. Byen er opstået som rydningsby ved udparcellering i Sørups kystskovbælte. I 1664 takseredes byens skove for 23 svins olden. Ved kysten er senere opstået en fiskerbolskoloni Strandhuse, hvis enheder ofte regnes sammen med Kogtved. I 1700-tallet omtales et teglværk i Kogtved.

Kogtved stjerneudskiftedes i 1811 og siden er 3 gårde flyttet ud.

I 1664 ejede Sct. Jørgens Hospital 3 gårde og 4 huse i byen, medens Hvidkilde gods havde 2 gårde og 4 huse. I 1781 var Hvidkilde nået op på 10 gårde (incl. Teglværksgården og Brydegården) og 9 huse, foruden 5 småbol i Strandhuse. Østrupgård ejede i 1787 (de sidste) 3 småbol i Strandhuse. Endnu i 1844 var byen stort set samlet under Hvidkilde (baroniet Lehn) men inden 1903 var overgangen til selveje næsten afsluttet.

Antallet af gårde er vanskeligt at følge på grund af en række småbrug, der snart regnes for gårde snart for huse (i 1610 skattemandtallet er en række gårde således regnet for huse), men fra 1500-1700-tallet synes gårdtallet dog at have ligget omkring 10, hvortil kom et betydeligt antal fiskerbol. Fra 1844 til 1903 voksede Svendborgs forstæder ind i ejerlavet og sprængte de gamle rammer.

Byens gårde var i 1684 forholdsvis små, som det er typisk for kystzonen. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore rydningsby af middelalder navnetypen -tved er rand-placeret i sit ejerlav og har kystorientering. Bytomten er den almindelige forekommende slynget vejby-type. Ud til kysten er senere opstået en fiskerbolskoloni Strandhuse, der ofte regnes for en del af Kogtved.

2) Udskiftningstype.

Byen samledes i 1700-tallet under Hvidkilde (baroniet Lehn) og fik en sen overgang til selveje. Gårdtallet forblev forholdsvis konstant, men der var allerede i 1500-tallet et betydeligt indslag af fiskerhuse. Byen synes aldrig egaliseret. Ejerlavet er senere blevet inddraget i Svendborgs forstadsbebyggelse.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis bevaret men helt præget af nybebyggelse.
2. Kulturlandskabet er stærkt præget af nybebyggelse.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: -

SVENDBORG

VINDEBY

TROENSE

Lunden

Kaldetsrøse

INTAUSMINDE

HORSESKOV

SKOVNE STRAND

SOLHJUND

Bregninge Skov

INFORM TUNGS

INFORM

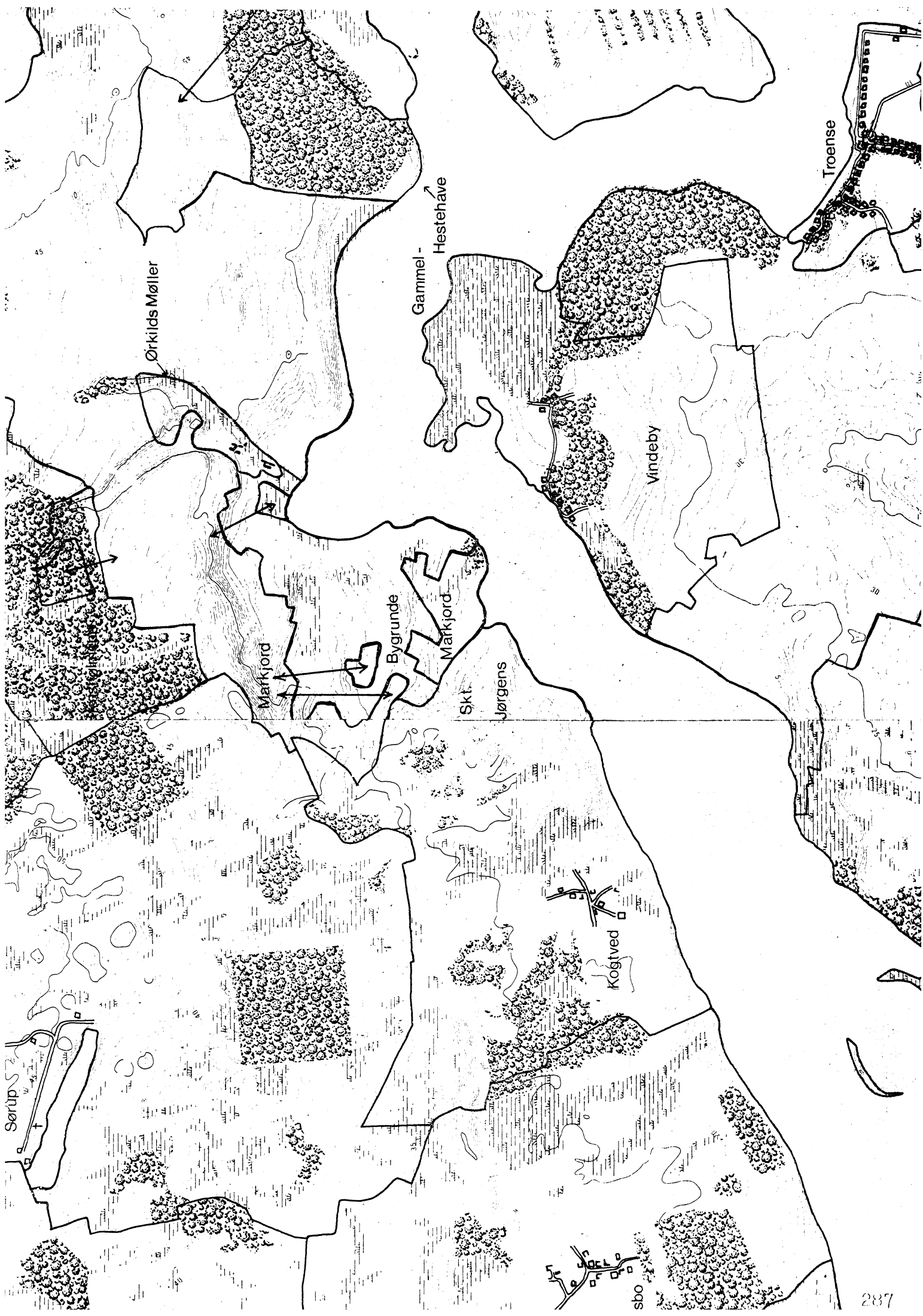
INFORM

INFORM

INFORM

INFORM

INFORM

RØDSKEBØLLE

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Rødskebølle	Navnetype: -bølle.
----------------------	-----------------------

Bemærkninger:

Rødskebølle er nævnt første gang 1394 i formen Ryskebølæ. Forleddet er en form af et fornavn eller tilnavn, gl'da. Ryski. Efterleddet er bølle, gl'da. bøli, som rimeligvis oprindeligt betød helgård.

Anlægstype: Udflytterby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
----------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby som er anlagt ved udflytning fra en adelby.

Historiske tildragelser:

Rødskebølle hørte tidligere til Sørup sogn indtil dette blev lagt ind under Svendborg i 1931.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten "Småby".

Byen er næsten helt forsvundet, da matrikel-kortet blev tegnet. Der ligger kun to gårde tilbage sammen med nogle enkelte huse.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1773 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 5 gårde.
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Israndsbakker mod N.

jordbund: Sørup og Rødskebølle: Moræneler med mange små spredte forekomster af ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Den vestlige grænse er ikke naturlig afgrænset.

☒ overvejende agerjord.

☐ overvejende med større indhold af

☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Bytomten er ikke blevet bebygget i nyere tid, så en del af de udflyttede gårdes tomter kan være frilagte. Vejforløbet kan være bevaret, men der er også den mulighed, at bygaden er blevet lagt om ved udskiftningen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Skovareal bevaret mod N.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Svendborg

STATISTIK

Areal:							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	66	39	162				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844 ¹	1903 ¹
Gårde:	7	7	7	6	7	27	42
Huse:					3		
Huse m/ jord:						35	63
Huse u/ jord:						2	122
I alt:	7	7	7	6	10	64	227
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
43 1664			3		4		9,4
50 1688	2		3		1		6,5
85 1844	4		23				5,3
69 1903	35		5		2		3,2
Folketal:							
	1787 ¹		1845 ¹		1901 ¹		
Voksne:	262		384		1083		
Børn:	133		183		611		
I alt:	395		567		1694		

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Svendborg

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1				6	
1844		1					27	36
1903	40	176					2	9

Udviklingsbeskrivelse:

Rødskebølle takseredes i 1684 for 39 tdr.htk. Byen havde da trevangsbrug. Rødskebølle synes udflyttet fra Sørup, men de to ejerlav opmålt under et ved udskiftningen. I ejerlavet har nabohovedgården Hvidkilde gjort en række indhug. Byen blokudskiftedes i 1773 og siden er bytomten næsten helt opløst. Byen var i senmiddelalderen domineret af krongods, men i 1560 erhvervede Hvidkilde 5 gårde i Rødskebølle (incl. 1 selvejergård) fra kronen. I 1664 havde Sct. Jørgens Hospital 1 gård medens Hvidkildes andel var 3 gårde. Inden 1781 havde Hvidkilde igen samlet byen, hvis gårde egaliseredes under ét med Sørup på 5-5-0-0 tdr. htk.

Endnu i 1844 var byen samlet under Hvidkilde, men i 1903 var overgangen til selveje stort set afsluttet i det fælles ejerlav.

Antallet af gårde var i 1500-1700-tallet 6-7, medens det for det 19. årh.'s vedkommende ikke er muligt at skille Rødskebølle fra Sørup. I det samlede ejerlav var der dog tale om en meget betydelig hus- og befolkningseksponation i det 19. årh.'s anden halvdel, idet ejerlavet blev forstadsbebyggelse til Svendborg.

Byens gårde var i 1684 af normal størrelse. Byen egaliseredes inden 1781.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
-----------------	------------------	-----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den lille udflytterby af vikingetids-navnetypen -bølle er central-placeret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen lader sig ikke erkende, da bytomten opløstes ved en tidlig udskiftning. I ejerlavet har nabohovedgården Hvidkilde gjort indhug.

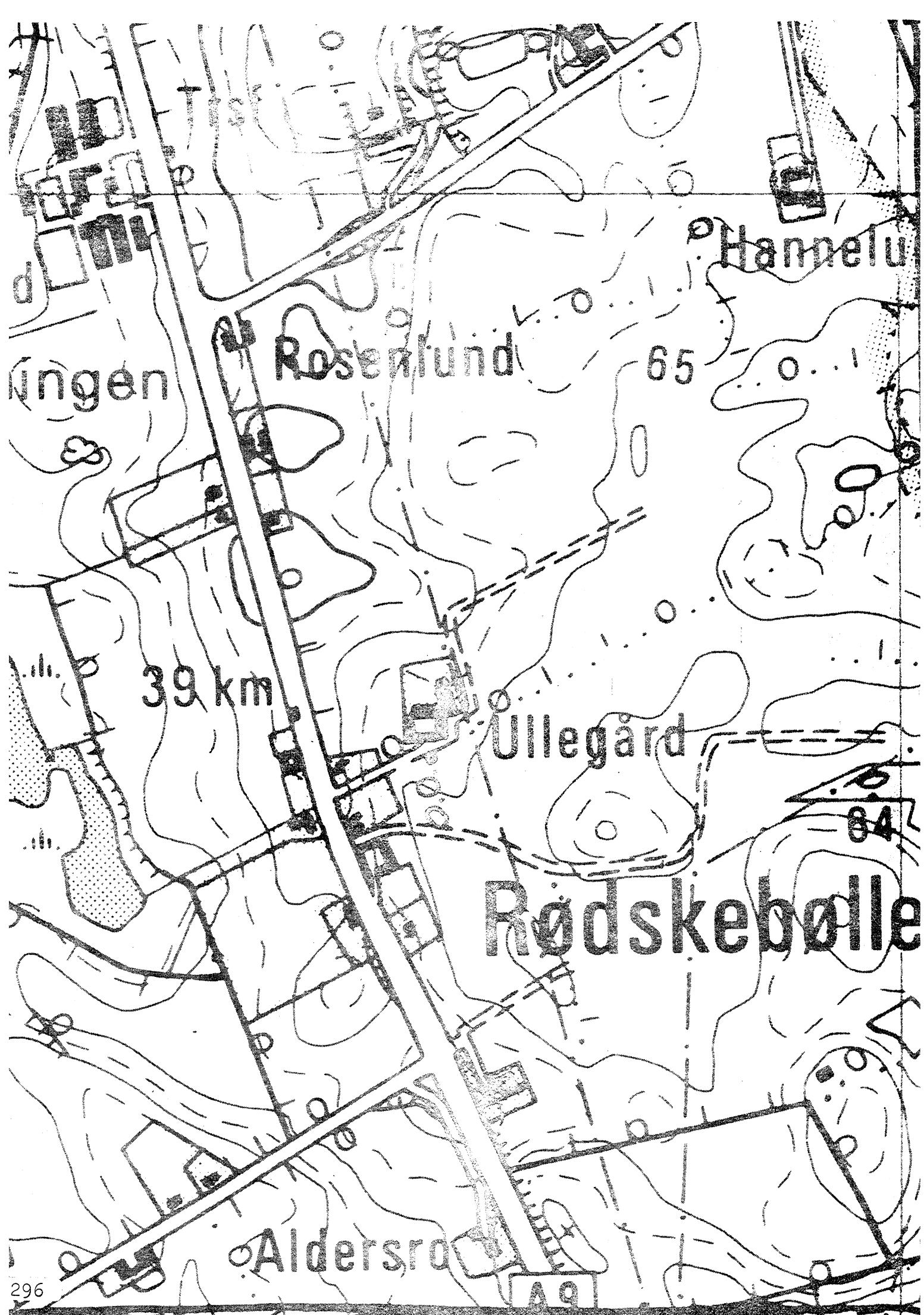
2) Udskiftningstype.

Byen domineredes i senmiddelalder af krongods. I løbet af 1500-1600-tallet blev Hvidkilde dominerende besidder. Byen egaliseredes under et med moderbyen Sørup inden 1781. Overgangen til selveje skete ret sent. Ejerlavet er nu præget af forstadsbebyggelse til Svendborg.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Mindre interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet er domineret af forstadsbebyggelse.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: flere frilagte gårdtomter.

Hannebu

Rosenlund

65

Ingen

39 km

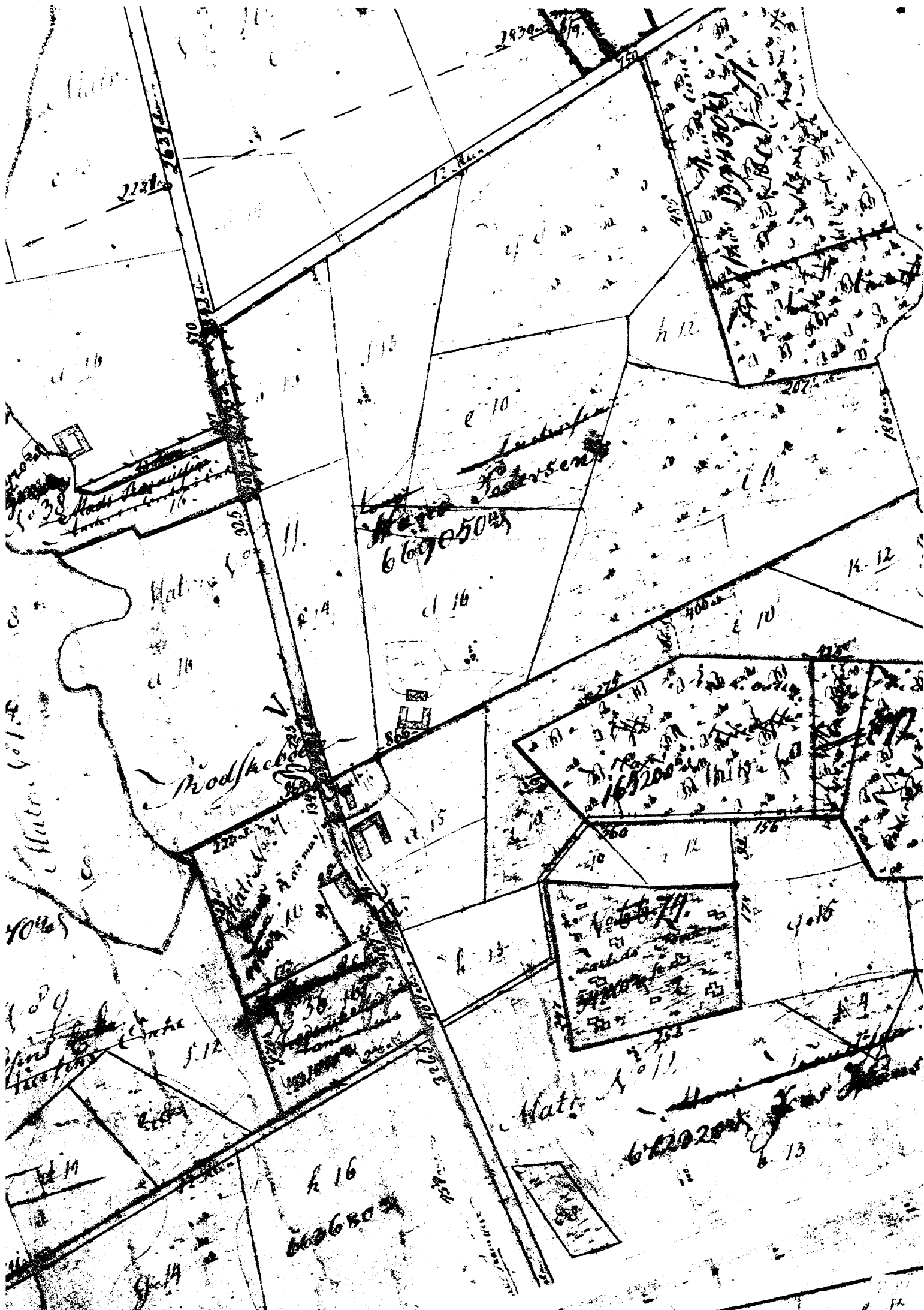
Ullegård

64

Rødskebølle

Aldersro

A9

SVENDBORG

SØRUP

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

Navn: Sørup	Navnetype: -torp.
----------------	----------------------

Bemærkninger:

Sørup er nævnt første gang 1302 i formen Suthtorp. Kilden kan dog referere til et andet Sørup. Landsbyen har navn efter Sørup Sø, idet forleddet er navneordet, gl'da. sæ, som betyder sø. Efterleddet er torp, gl'da. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Adelby m. kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Sørup var tidligere sogneby, men blev lagt ind under Svendborg Købstad i 1931.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slyngget vejby.

Byen er opløst på det tidspunkt, da kortet her blev tegnet, så bytypen kan ikke bestemmes med sikkerhed.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

Byen er orienteret ned til Sørup sø (jfr. navnet Sø-torp).

c. Udskiftning

år: 1773 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Israndsbakker mod N. Tunneldal midt gennem ejerlavet.

jordbund: Sørup og Rødskebølle: Moræneler med mange små spredte forekomster af ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Den vestlige grænse er ikke naturlig.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	------------------	-----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Bytomten er ikke blevet nybebygget, så en del gårdtomter må være fri-lagt. Det er i øvrigt ikke muligt, at se hvor meget af den oprindelig by der er bevaret på grund af de dårlige kortforhold.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del u-hegn bevaret i den vestlige del af ejerlavet.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket
og en del bebygget.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Svendborg

STATISTIK

Areal:							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844		1	1903	
	203	144	162				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	27	24	26	27	22	27	42
Huse:	1	11	4		22		
Huse m/ jord:				4		35	63
Huse u/ jord:				5		2	122
I alt:	28	35	30	36	44	64	227
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
38	1664	5	11		10		7,8
59	1688	10	13		4		5,3
85	1844	4	23				5,3
69	1903	35	5		2		3,2
Folketal:							
	1787		1	1845		1	1901
Voksne:		262		384		1083	
Børn:		133		183		611	
I alt:		395		567		1694	

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Svendborg

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			7				19	4
1844		1					27	36
1903	40	176					2	9

Udviklingsbeskrivelse:

Sørup opmålt ved udskiftningen under ét med udflytterbyen Rødskebølle. De to landsbyer blev egaliseret under ét i 1700-tallet. Sørup takseredes i 1684 til 144 tdr.htk. Ejerlavets skove takseredes til 153 svins olden i 1664. Af det oprindelige ejerlav er i kystskovbæltet udparcelleret Kogtved og imod øst udflytterbyen Rødskebølle. Nabohovedgården Hvidkilde har gjort flere indhug i ejerlavet. I 1572 hedder det således at en Kohave er afryddet og indgrøftet til Hvidkilde. Sognet var tæt knyttet til Sct. Jørgens Gård ved Svendborg. I 1572 havde præsten bolig på Sct. Jørgens Gård. Senere blev der bygget en præstegård umiddelbart op til hospitalet. Sørup havde i 1682 trevangsbrug i et dyrkningsfællesskab med Rødskebølle. Sørup blokudskiftedes i 1773 og hovedparten af byens gårde flyttedes straks ud.

Allerede i 1302 omtales en væbner Jens Nielsen af Sørup. Sønnen Lars Jensen overdrog i 1332 sit gods i Sørup sogn til Sct. Jørgens Gård (spedalskheds-hospital). I 1664 havde Sct. Jørgens Gård da også 7 gårde i Sørup, som Hvidkilde havde i forsvar. Hvidkilde selv havde i 1664 8 gårde og 2 huse. I 1781 havde Hvidkilde samlet 28 gårde i Sørup og Rødskebølle, det vil sige hele bebyggelsen på nær præstegården, og gårdene var da egaliseret på 5-5-0-0 tdr.htk. Endnu i 1844 lå godset samlet under Hvidkilde, men i 1903 var overgangen til selveje stort set afsluttet.

Antallet af gårde vari 1500-1600-tallet 26-27, men faldt i løbet af 1700-tallet til 21-22 i forbindelse med en egalisering (og hovedgårdsekspansionen). Overgangen til selveje ledsagedes af markant vækst i gårdtallet, medens hus- og befolkningstallet eksploderede i forbindelse med ejerlavets inddragelse til forstadsbebyggelse for Svendborg.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen egaliseredes inden 1781. I 1572 omtales Sørup Øster Balle (bydel) med 17 gårde.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Svendborg
----------	----------------------	---------------------------	------------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store kirke-adelby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er orienteret mod Sørup Sø (jfr. navnet Sø-torp). Som følge af hovedgårdsekspansion fremstår byen nu som randplaceret. Af det oprindelige ejerlav er i kystskovbæltet udparcelleret rydningsbyen Kogtved. Mod øst er anlagt udflytterbyen Rødskebølle, der havde integreret dyrkningsfællesskab med moderbyen og egaliseredes undet ét hermed i 1700-tallet. Byformen var slynget vejby, men byen opløstes helt ved udskiftningen.

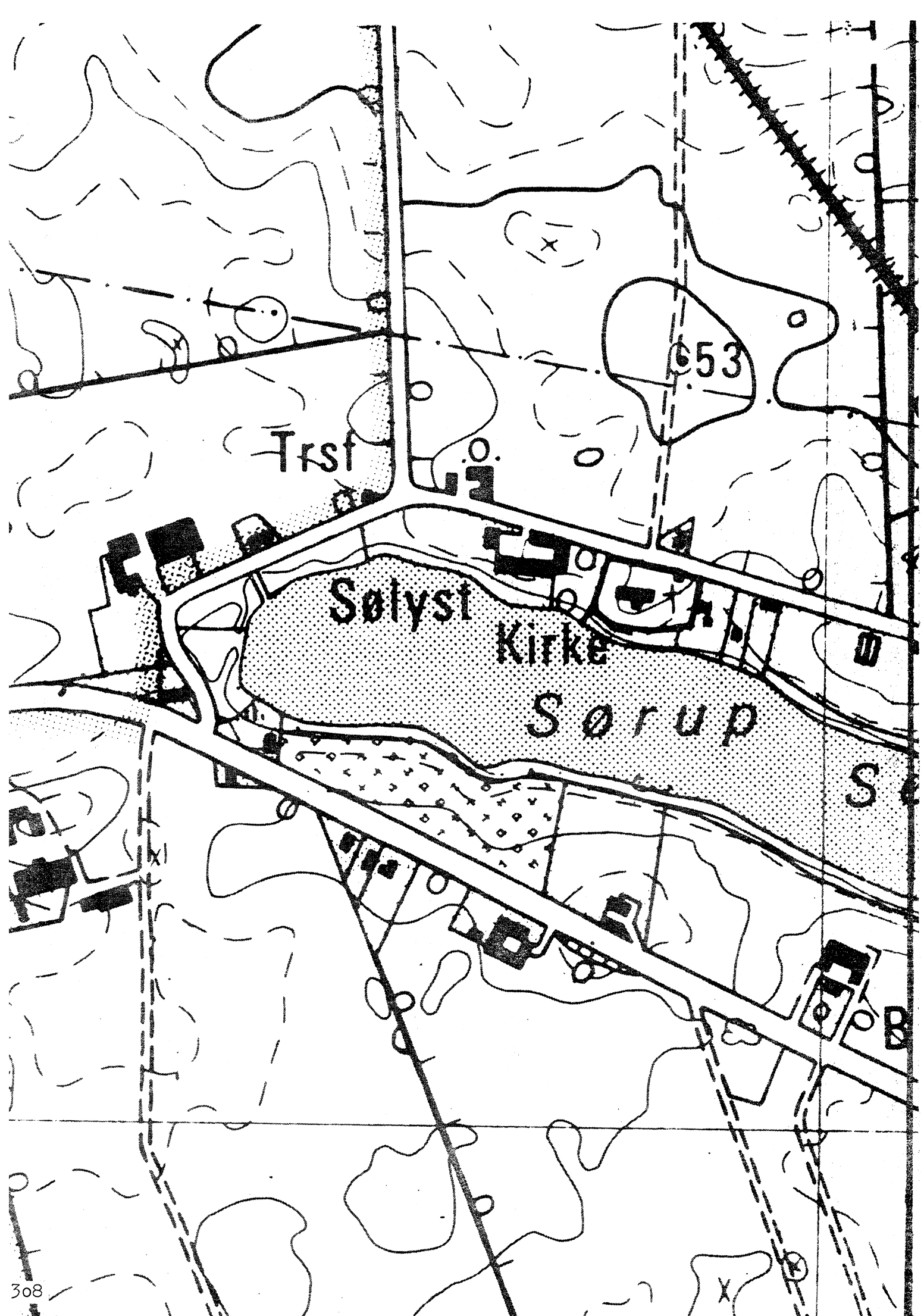
2) Udviklingstype.

Byen husede i 1300-tallet et væbnergods, der overdroges til Skt. Jørgens Gård. I 1600-1700-tallet samledes byen under Hvidkilde, der foretog en egalisering. Overgangen til selveje skete sent, men ledsagedes af kraftig ekspansion, idet ejerlavet inddroges til forstadsbebyggelse for Svendborg.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet er præget af nybebyggelse.
3. Særlige relikter: kirke.
4. Arkæologiske interesser: adskillige frilagte gårdtomter.

Hart

at
apls
or garden
or etc.
a eggplant
One egg
bought more
it is all
a pint ingredients
F. B. 1000

Peru

350660

1074

General

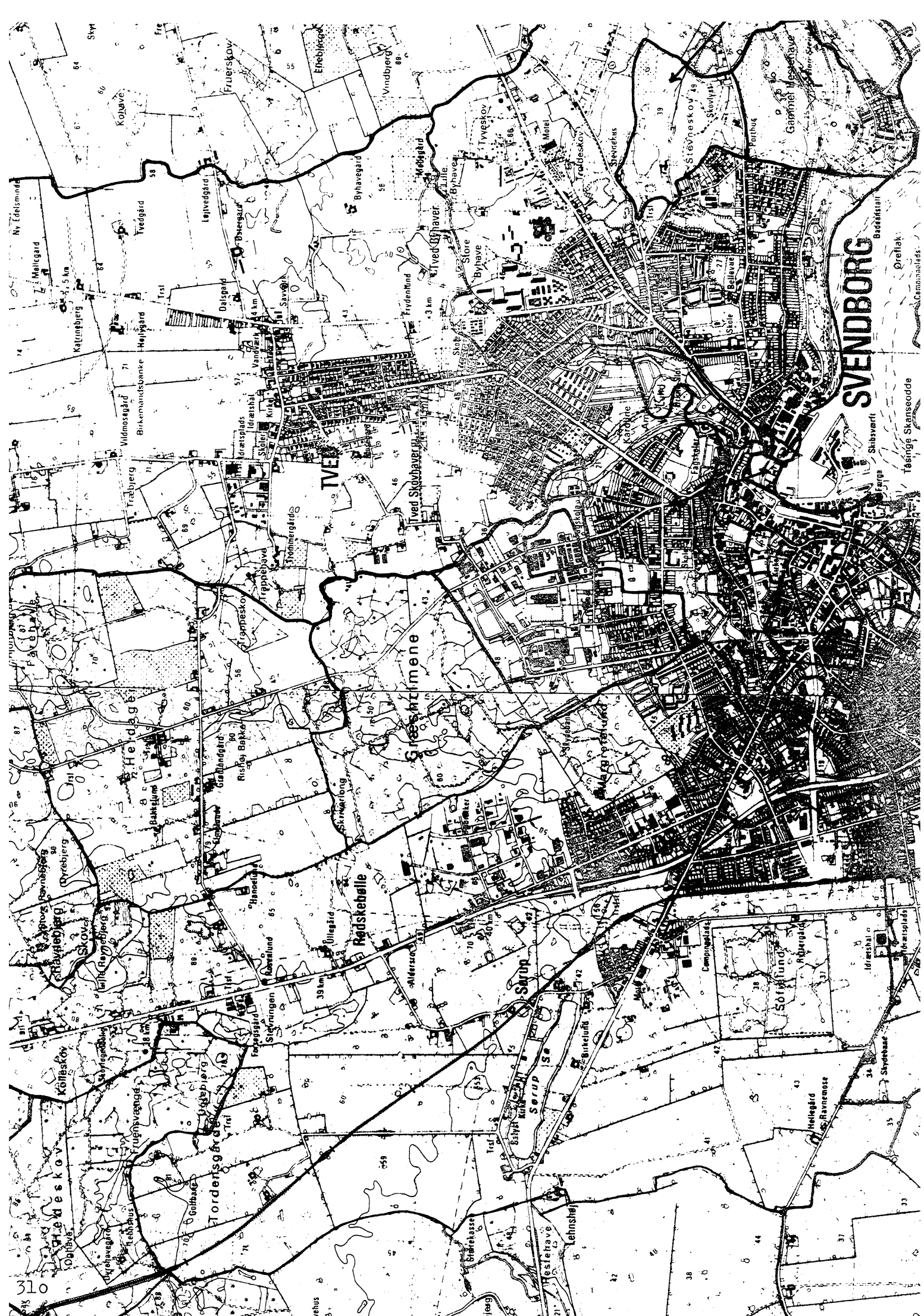
39-170

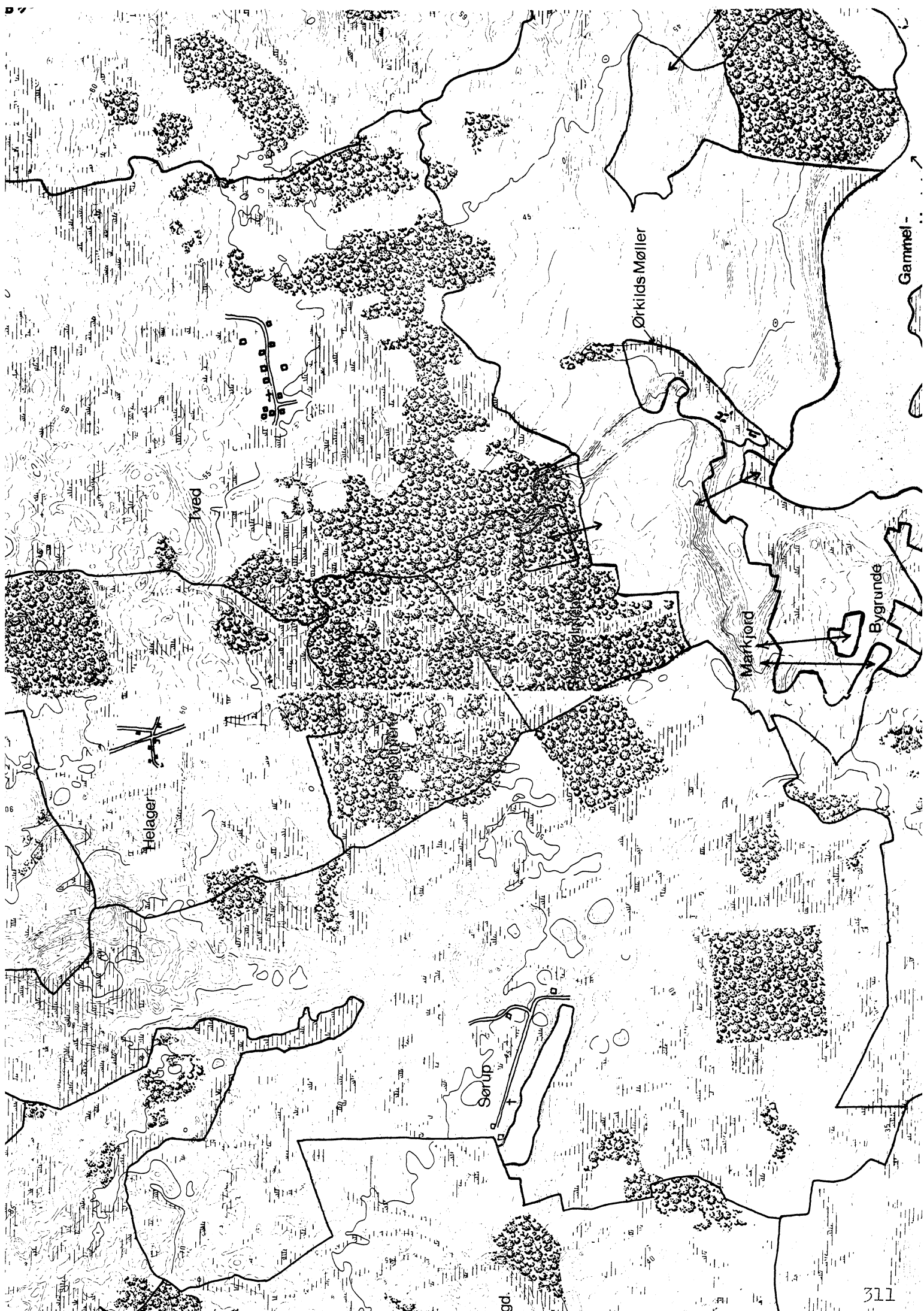
76-18

f 19

~~Friend~~
Love

THURØ

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Thurø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Navn: Thurø	Navnetype: -ø.
--------------------	-----------------------

Bemærkninger:

Thurø by er nævnt første gang 1588 i formen Thureby sogn. Forleddet er et navneord, glda. thor eller thora, som betyder forhøjning. Efterleddet er ø.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
---------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Ved Huleskoven er rejst en mindesten af marmor for etatsråd P.J. Neergaard. På hundredårsdagen for øens overgang til selveje rejste øens befolkning en mindesten i Thurø by.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Thurø
----------	------------------	-----------------------	----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Vejklyngeby.

Gårdene ligger tæt langs bygaden og forgreninger til denne. En del af gårdene er sammenbyggede. Husene ligger især i den østlige del af byen.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby	☐ agerorientering	☐ skovorientering	☐ åorientering
☒ randby	☐ engorientering	☒ kystorientering	

c. Udskiftning

år: 1806 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 3 gårde.
- ☒ efter udskiftningen 17 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: Alsædebrug

rotation:

vangeantal: 2

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn. Moræneflade med terrænskrænter ved kysten.

jordbund: Moræneler. Saltvandssand ved Thurø Rev.

naturlig afgrænsning: Ø.

- ☐ overvejende
- ☒ overvejende ager med større indhold af skov.
- ☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Thurø
----------	------------------	-----------------------	----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Omkring 90% af gårdene er flyttet ud og bytomten er fuldt udbygget med huse. En del nye veje er kommet til, men ellers er vejforløbet bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del u-hegn bevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Vådområde og skovområde bevaret mod sydøst. Ejerlavet er i øvrigt stærkt bebygget.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Thurø
----------	------------------	-----------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 725 ha, heraf opdyrket 1688: 44%.							
Tønder hartkorn	1664	1688		1844		1903	
	85	58+32 ¹					
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	11	11	19	16+1 ¹	24	30	25
Huse:		13	14		32		
Huse m/ jord:				8		60	101
Huse u/ jord:						10	183
I alt:	11	24	33	24	56	100	309
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
68 1:2 1664	13		6				4,5
1688	16						3,6
93 1844	30						2,6
96 1903	25						2,8
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	200		499		1089		
Børn:	150		262		559		
I alt:	350		761		1648		

1) Marsvinsvold ladegård.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Thurø

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			19	14				
1844	30	70						
1903	25	284						

Udviklingsbeskrivelse:

Af den 725 ha store ø var i 1688 opdyrket 44%. Øen takseredes da til 90 tdr.htk. mod 110 tdr. i 1844. Øen tilhørte i 1200-tallet kronen og var da formentlig uopdyrket. Svendborg by fik da tilladelse til at udnytte øen til græsning og til at hente træ. Endnu i 1625 takseredes øens skove for 2200 svins olden. Omkring 1800 noteredes det, at bønderne havde gode frugthaver og desuden enærede sig ved skibsfart og fiskeri. Omkring 1900 var der 100 skibe hjemmehørende på Thurø. Byen havde i 1682 alsædebrug i 2 vange, og der gødedes med tang. Den sydlige del af øen var da takseret for græsgang til 40 høveder. Et marknavn Gammelbyagre vidner formentlig om forgængerens for den nuværende bebyggelse.

Øen hørte under Skt. Nikolai sogn i Svendborg, men fik i 1639 egen kirke.

Byen blokudskiftedes i 1806 og siden er 20 gårde flyttet ud.

I 1400-tallet hørte øen med under bispelenet Kærstrup, men ved reformationen kom den atter til kronen, der i 1625 afhændede den til Ellen Marsvin, der oprettede ladegården Marsvinsholm på den. Allerede inden 1664 var ladegården dog bortforpagtet til bønder og den genoprettedes ikke siden. I 1663 inddroges øen under kronen, der imidlertid udlagde den igen i 1665. Fra 1723 hørte den under Bjørnemose hovedgård. I 1810 solgtes øen til fæsterne.

Byen er formentlig opstået i senmiddelalder. I 1572 var der 11 gårde på øen. Dette antal opgives endnu i 1690. Men flere af gårdene var da delt i ottendedels gårde, hvortil kom at ladegården var delt i 4 gårde. I 1758 var ladegården delt i 8 gårde, medens selve Thurø by havde 22 gårde og 21 huse. Overgangen til selveje ledsagedes af en voldsom hus- og befolkningsvækst der bragte bebyggelsen frem til status af bymæssig bebyggelse.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. I 1664 var de 19 gårde egaliserede klassevis med 6 halve gårde og 13 ottendedelsgårde. I 1758 var bebyggelsen egaliseret på ny med 8 gårde a 3-7-3-2 tdr. (Marsvinsholm) og 22 gårde a 2-4-1- $\frac{1}{22}$ tdr.thk.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Thurø
-----------------	-------------------------	------------------------------	-----------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Særlig interesse.

1) Anlægstype.

Den store ø-landsby er formentlig opstået i senmiddelalder. Byen er kystorienteret og byformen er vejklungeby. Som typisk for småøerne blev der gødet med tang og jordene dyrkedes i alsædedrift. I det 19. årh. fik skibsfarten dominerende betydning. Øen fik egen kirke i 1639. Et marknavn Gammelby vidner formentlig om forgængerbebyggelsens placering.

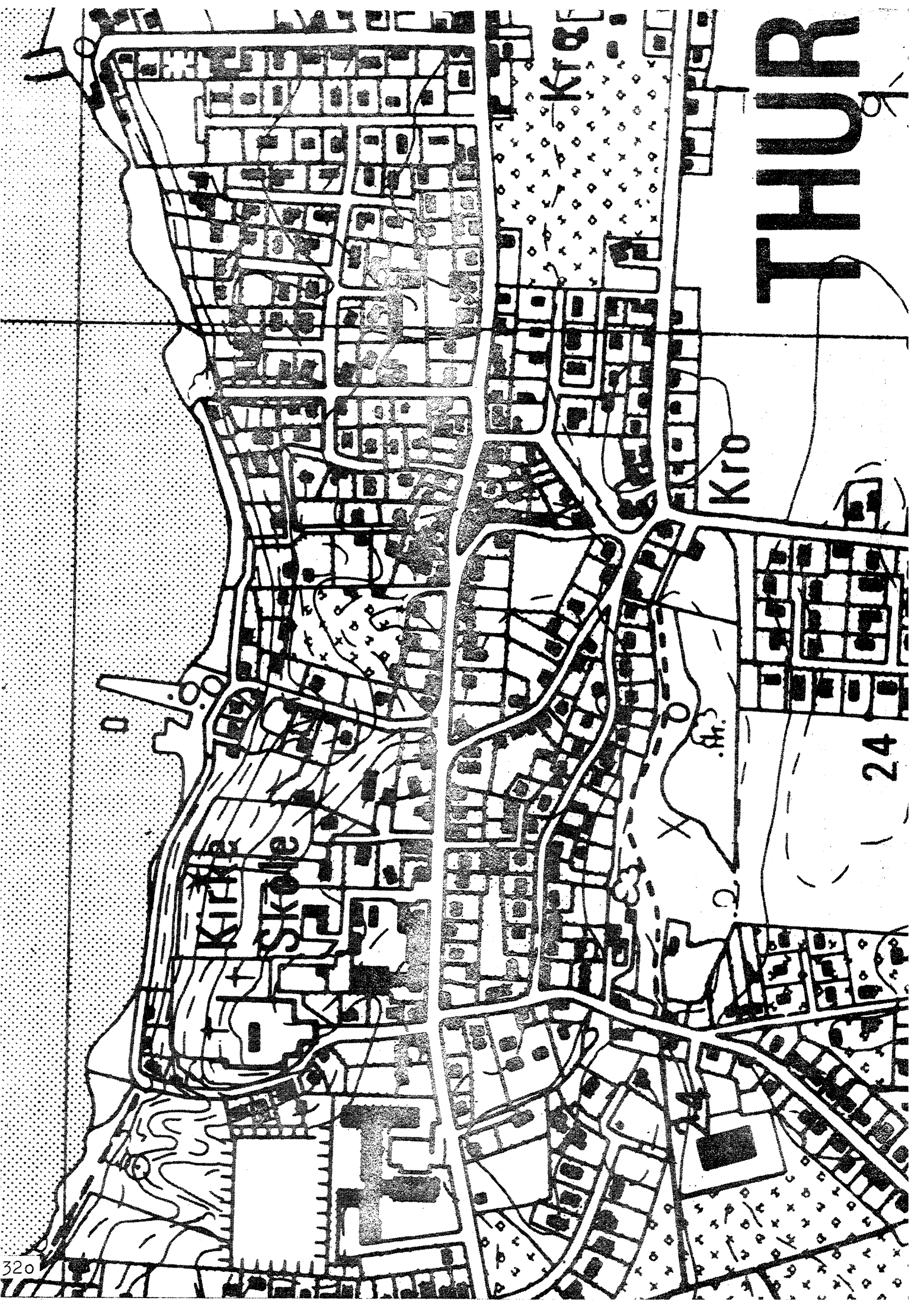
2) Udviklingstype.

Øen tilhørte fra højmiddelalder kronen, der i 1625 afhændede den til Ellen Marsvin, der opførte kirken og en ladegård Marsvinsholm, der dog hurtigt blev udparcelleret. Væksten i gårdtallet er betydelig i 1600-1700-tallet og byen egaliserede 2 gange. Overgangen til søfartssamfund i det 19. årh. ledsagedes af betydelig ekspansion, der ændrede bebyggelsens karakter.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med adskillige og særprægede udviklingsmæssige karakteristika.

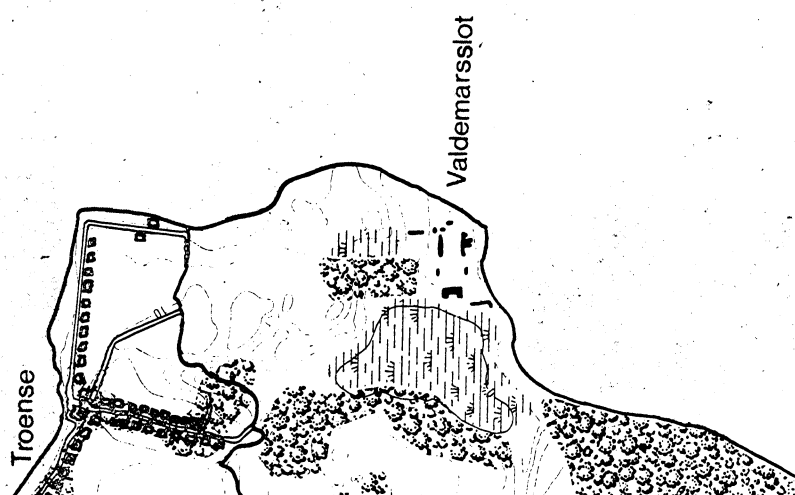
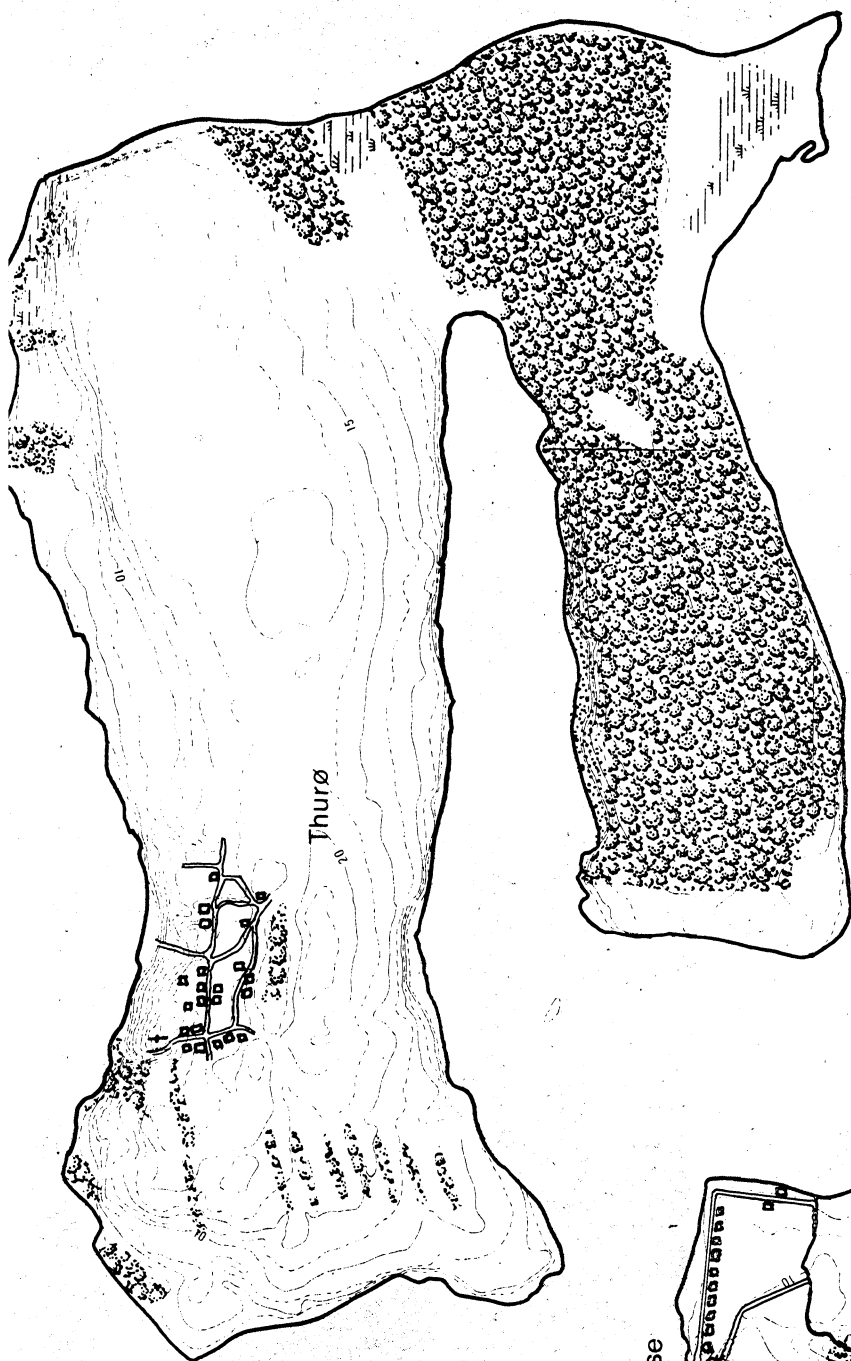
Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet har bevaret eng- og skovarealer, men er i øvrigt stærkt bebygget.
3. Særlige relikter: kirke.
4. Arkæologiske interesser: tomten af Marsvinsholm.

HELDAGER

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
-----------------	-----------------------------	----------------------------------	--------------------------

Navn: Heldager	Navnetype: -ager.
------------------------------	---------------------------------

Bemærkninger:

Heldager er nævnt første gang 1314 i formen Haldagger. Forleddet er navneordet, glda. hall, som betyder "bakke". Efterleddet er ager, glda. akær, som betyder "dyrket jord i almindelighed".

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
----------------------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
----------	------------------	-----------------------	---------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Kortet er først tegnet efter, at byen er blevet udskiftet, hvorfor bestemmelsen at bytypen bliver en del usikker. De to gårde, der ligger i byen sammen med husene ligger langs den øst-vest gående bygade.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1779 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 5 gårde.
☒ efter udskiftningen 1 gård.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 3+1 sås årligt.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. En del israndsbakker og en tunneldal.

jordbund: Moræneler med større forekomster af ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet er ikke naturligt afgrænset mod Heldagergård og Tved.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af skov.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
----------	------------------	-----------------------	---------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 90% af gårdene er flyttet ud. Bygaden er bevaret, men den må tidligere have haft en "fortsættelse", som allerede er blevet sløjfet kort efter udskiftningen. Byen er faktisk rykket mod syd, hvor der ligger en del gårde langs vejen. Der er kun bygget enkelte nye huse i byen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Skovarealet "Fårehave" bevaret.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
-----------------	-------------------------	------------------------------	----------------------

STATISTIK

1							
Areal: 360 ha, heraf opdyrket 1688: 22%							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	71	44	54				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	12	12	12	12	7	7	12
Huse:		2	6		16		
Huse m/ jord:				2		16	19
Huse u/ jord:				3			6
I alt:	12	14	18	17	23	23	37
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
92 1664		12		5,9			
92 1688	10	2		3,6			
86 1844		7		6,9			
58 1903	8	4		3,7			
Folketal: 1							
	1787	1845	1901				
Voksne:	99	105	124				
Børn:	59	49	80				
I alt:	158	154	204				

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Tved

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3	1			9	5
1844							7	16
1903	11	23					1	2

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 360 ha store ejerlav (incl. Heldagergård) var i 1688 kun opdyrket 22%. Byen havde da trevangsbrug og takseredes på grund af den ekstensive udnyttelse ret lavt til 44 tdr.htk. i 1688 mod 54 tdr. i 1844. Skovene var endnu i 1600-tallet ret betydelige, og i 1692 blev jorden beskrevet som skov og hedejord, "alles skarn". Af ejerlavet er udparcelleret skovenemærkerne Græsholmene. Allerede år 1500 fik Svendborg by ret til at beholde en del af Heldager Mark. I 1781 var Græsholm et enemærke til Hvidkilde hovedgård. Heldagergård er udparcelleret på udskiftningstiden og hørte under baroniet Lehn (Hvidkilde).

Heldager blokudskiftedes i 1779 og siden er 6 gårde udflyttet.

I 1314 inddrog hovedgården Heldagergård under kronen. Et voldsted er endnu bevaret i byen, medens et andet er forsvundet. I midten af 1400-tallet var byen samlet under Lykkesholm (senere Torben Bille) og den bestod da af 12 egaliserede gårde. Senere blev besiddelsesforholdene imidlertid spredte og i 1664 var de 12 gårde fordelt på kronen, Lehn-skov, Hvidkilde og Løjtved. I 1781 var byen samlet under Hvidkilde (baroniet Lehn). Den bestod da af 6 egaliserede gårde (foruden Heldagergård) 20 huse. Endnu i 1844 var byen samlet under Hvidkilde. I 1903 var overgangen til selveje næsten afsluttet.

Antallet af gårde var fra midten af 1400-tallet til 1688 på 12, men dalede herefter til 7 i forbindelse med en egalisering i 1700-tallet. I forbindelse med overgangen til selveje øges gårdtallet atter til 12, medens hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. havde begrænset omfang.

Gårdene var i 1684 forholdsvis små. Byen var allerede egaliseret i 1400-tallet og egaliseredes på ny i 1700-tallet.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
-----------------	-------------------------	------------------------------	----------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

1) Anlægstype.

Den lille adelby af vikingetidsnavnetypen -ager er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er slynget vejby. Ejerlavet er skovbygdepræget, men store skovarealer er udskilt som enemærker til Hvidkilde, ligesom Svendborg by har gjort indhug. Ved udskiftningen udparcelleredes Heldagergård.

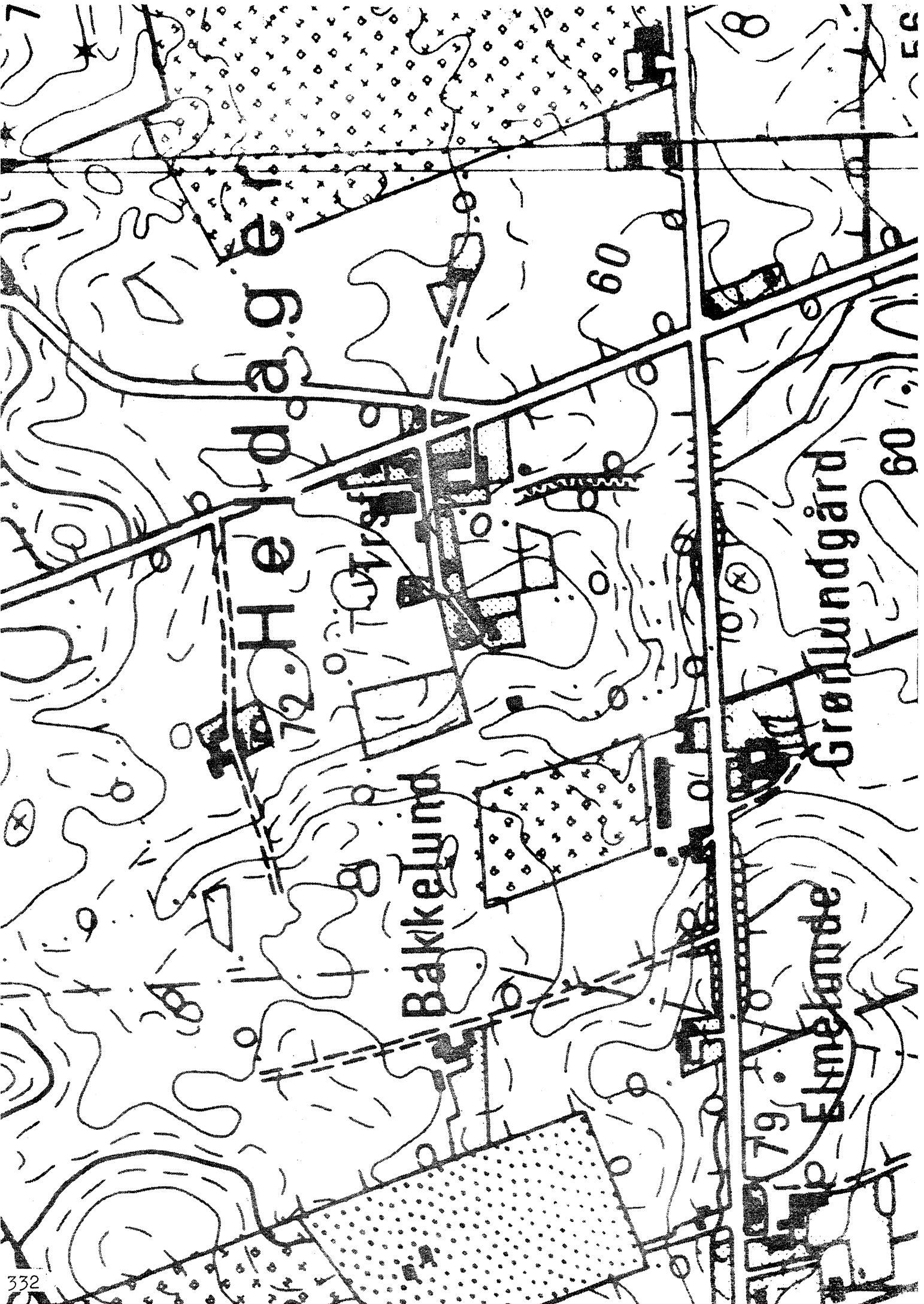
2) Udviklingstype.

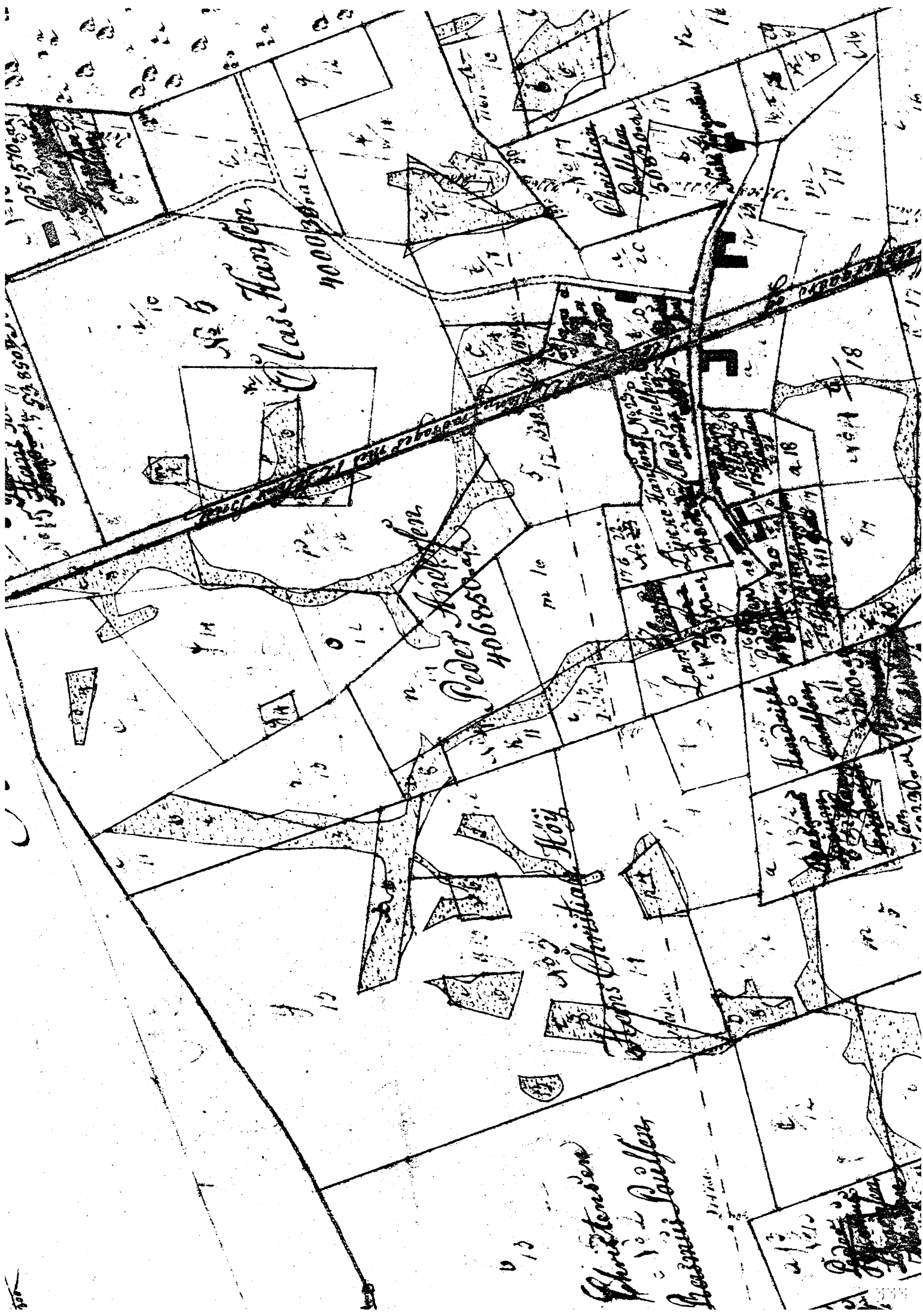
Byen husede omkring 1300 et væbnergård, der i 1314 beslaglagdes af kronen. I midten af 1400-tallet hørte den allerede egaliserede by under Lykkesholm. Efter en spredning af besiddelsesforholdene samledes byen i 1700-tallet under Hvidkilde (baroniet Lehn) den nedsatte gårdtallet betydeligt, egaliserede byen, udparcellerede Heldagergård og et skovenemærke. Overgangen til selveje skete sent og ledsagedes af begrænset ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindeligt og typeren anlægstype med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn samt et større skovareal.
3. Særlige relikter: voldsted.
4. Arkæologiske interesser: et ødelagt voldsted, 2 frilagte gårdtomter.

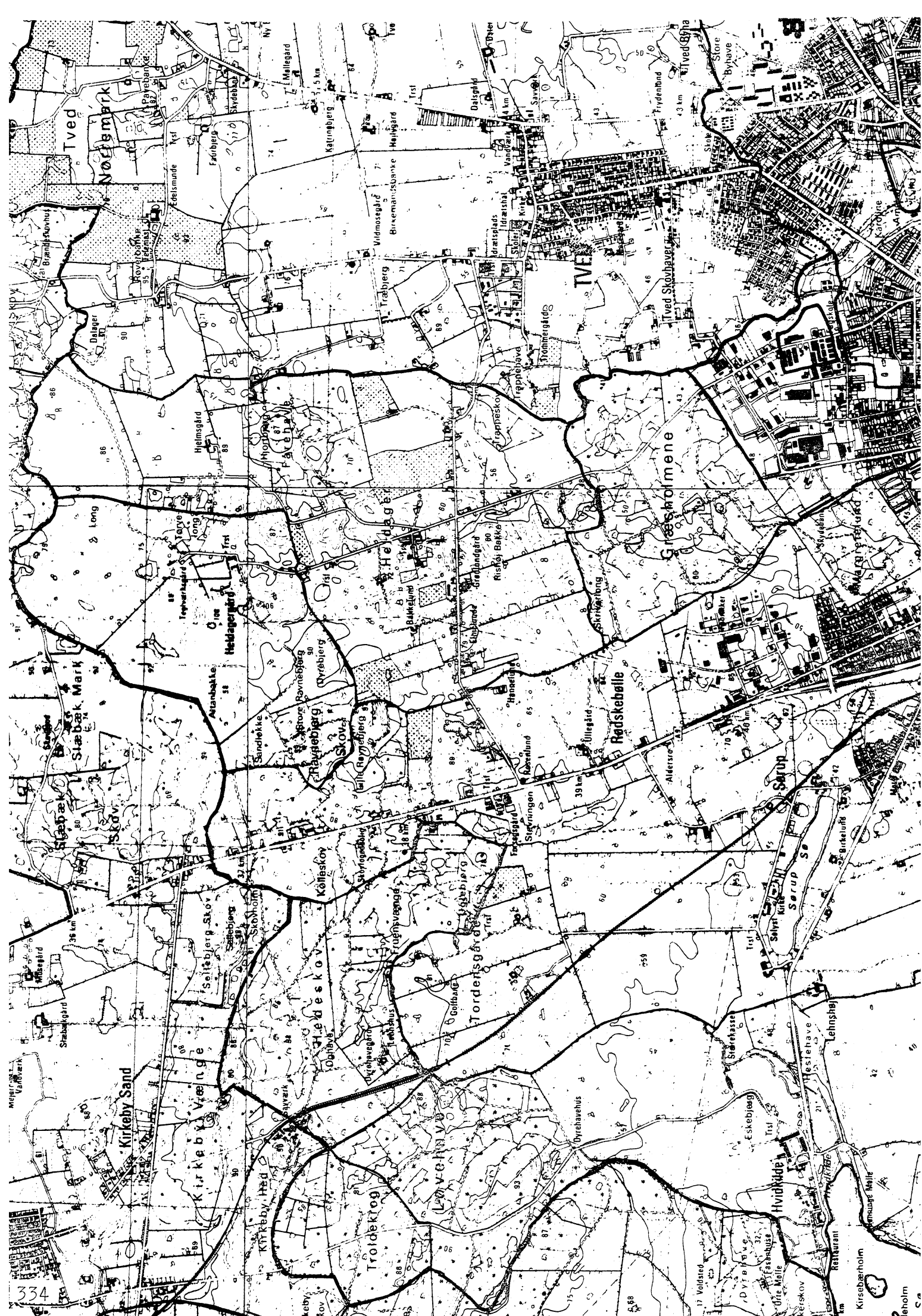

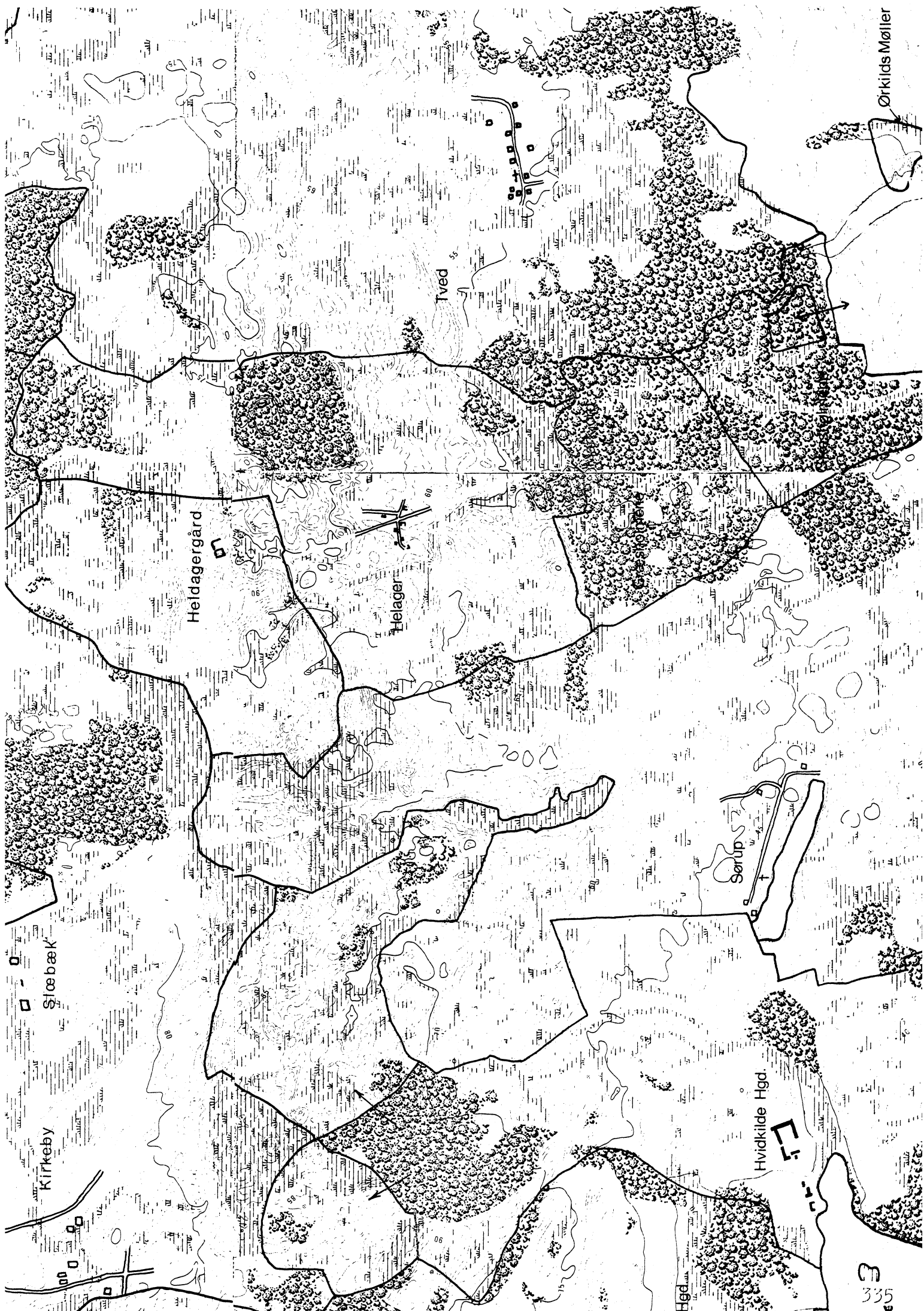

Hand-drawn map showing property boundaries, owner names, and acreage measurements.

Key labels and measurements include:

- Top left: 1515 7/10 a.l.
- Top center: 4000 3/4 a.l.
- Top right: 12, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418, 1419, 1420, 1421, 1422, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1428, 1429, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1437, 1438, 1439, 1440, 1441, 1442, 1443, 1444, 1445, 1446, 1447, 1448, 1449, 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456, 1457, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1480, 1481, 1482, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1518, 1519, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208

TVED

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
----------	------------------	-----------------------	---------------

Navn: Tved	Navnetype: Tved
---------------	--------------------

Bemærkninger:

Tved er nævnt første gang 1364 i formen Twet. Navnet kommer af tved, gl'da. thwet, som betyder "rydning, fældet skov".

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Tved kirke blev 1554 befalet nedbrudt og sognefolket henvist til Vor Frue kirke i Svendborg, men beboerne henvendte sig til kongen med bøn om at beholde deres kirke, og 1558 toges ordren tilbage. Dele af Tved sogn indlemmedes 1926 i Svendborg Købstad.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
----------	------------------	-----------------------	---------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten Rektangulær, reguleret vejby.(!)

De fleste af gårdene ligger tæt op til den øst-vest gående bygade. Husene ligger dels mellem gårdene langs bygaden, dels ved vejen øst for kirken.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1792 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen 1 gård.
☒ efter udskiftningen 12 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 5

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: K. Sydfyn. Israndsbakker mod N.

jordbund: Overvejende moræneler.

naturlig afgrænsning: Tved er næsten overalt naturlig afgrænset.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
----------	------------------	-----------------------	---------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Omkring 70% af gårdene er flyttet ud og deres tofter er bebygget med huse. Vejforløbet er bevaret, men der er kommet en del nye til i forbindelse med det omfattende husbyggeri der er foregået.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En del u-hegn bevaret mod nord.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
-----------------	-------------------------	------------------------------	----------------------

STATISTIK

Areal: 861 ha, heraf opdyrket 1688: 35%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844		1903		
	132	97	137				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	18	18	18	18	19	29	33
Huse:		5	2		12		
Huse m/ jord:				2		84	94
Huse u/ jord:				4		5	46
I alt:	18	23	20	24	31	118	173
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
67 1664	2		13		3		7,3
77 1688	3		15				5,4
59 1844	20		9				3,4
76 1903	27		6				2,9
Folketal:							
	1787		1845 1		1901 1		
Voksne:	175		458		600		
Børn:	71		260		371		
I alt:	246		718		971		

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Tved

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			2		1		15	2
1844	25	65				16	4	8
1903	33	135						5

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 861 ha store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 35%. Byen havde da trevangsbrug i 5 vange og takseredes på grund af den ekstensive udnyttelse ret lavt til 97 tdr.htk. i 1684 mod 137 tdr. i 1844. Ejerlavet er udpræget skovbygdepræget og i 1664 takseredes byens skove for 105 svins olden. I 1690 hedder det, at lam, grise og gæs ødelægges af ørne, ræve og andre skadelige dyr i skoven. Jordbunden var meget slet og krævede lang braktid, ligesom høbunden ikke var god. I kystskovbæltet mod syd har Svendborg by gjort indhug. Tidligere lå her bispeskovhovedgården Ørkild og Ørkild by, hvis jord i 1540'erne lagdes til Svendborg by.

Tved stjerneudskiftedes i 1797 og siden er 13 gårde udflyttet.

I 1394 omtales en væbnergård i Tved. I 1497 havde Glorup 3 gårde i byen. Byen domineredes dog af bispelenet Ørkild, herunder lå ved reformationen 9 gårde og 2 småbrug i byen, der følgelig inddroges under kronen, der i forvejen havde 1 selvejergård i byen, foruden annexpræstegården. Inden 1664 var hovedparten af kronens gods dog afhændet - formentlig til Arreskov, der i 1664 havde 11 gårde og 2 huse. Den inden-sogns hovedgård Bjørnemose blev oprettet i 1655. I 1664 lå kun en enkelt gård i byen under Bjørnemose, men i 1758 havde Bjørnemose samlet 12 gårde og 9 huse, medens Broholm i 1791 havde 4 gårde. Bjørnemose frasolgte sit bøndergods omkring 1811, men havde endnu i 1844 16 huse.

I 1903 var overgangen til selveje stort set afsluttet.

Gårdtallet lå fra 1500-1700-tallet omkring 18 og steg herefter til 33 i forbindelse med overgangen til selveje, ligesom hus- og befolkningsvæksten var særdeles kraftig i det 19. årh. Tved er senere blevet en del af Svendborgs forstadsbebyggelse.

Gårdene var i 1684 af normalstørrelse. Byen synes aldrig egaliseret. Der oprettedes et hospital i 1722. En præstegård er fra ca. 1700.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Tved
----------	------------------	-----------------------	---------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den middelstore kirke-adelby af middelaldernavnetypen -tved (rydning) er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Byformen er rektangulær, reguleret vejby. Ejerlavet er stærkt skovbygdepræget. Mod syd er bispehovedgården Ørkild (senere Svendborg bymark) udparcelleret.

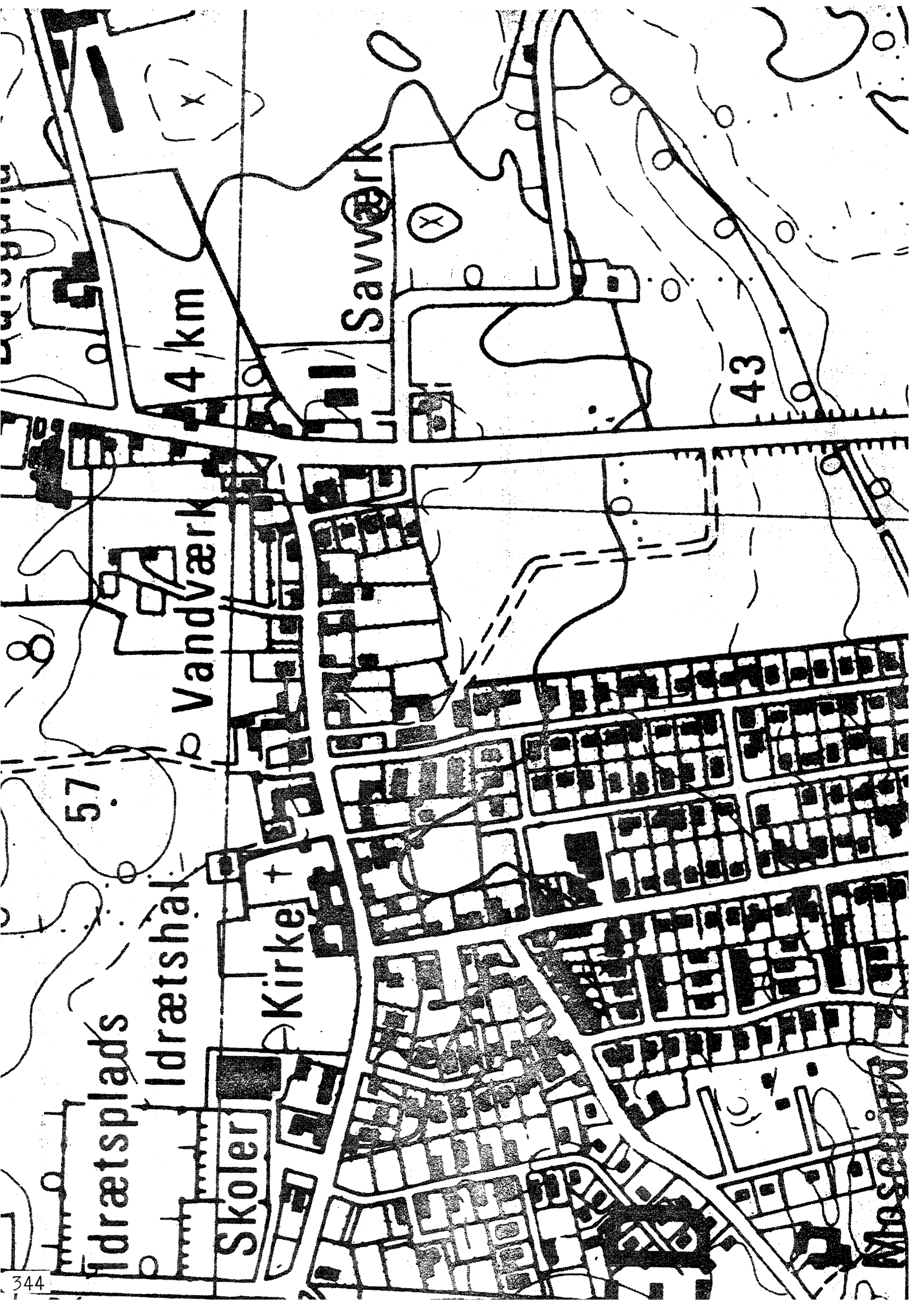
2) Udviklingstype.

Byen domineredes i senmiddelalder af bispehovedgården Ørkild. I 1700-tallet samledes størsteparten af byen under den indensogns hovedgård Bjørnemose. Byen synes dog aldrig egaliseret. Overgangen til selveje ledsagedes af meget kraftig ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en ret sjælden og typeren anlægstype med få udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst og nybebygget.
2. Kulturlandskabet er præget af nybebyggelse.
3. Særlige relikter: kirke, præstegård fra ca. 1700, hospital oprettet 1722.
4. Arkæologiske interesser: 2 frilagte gårdtomter.

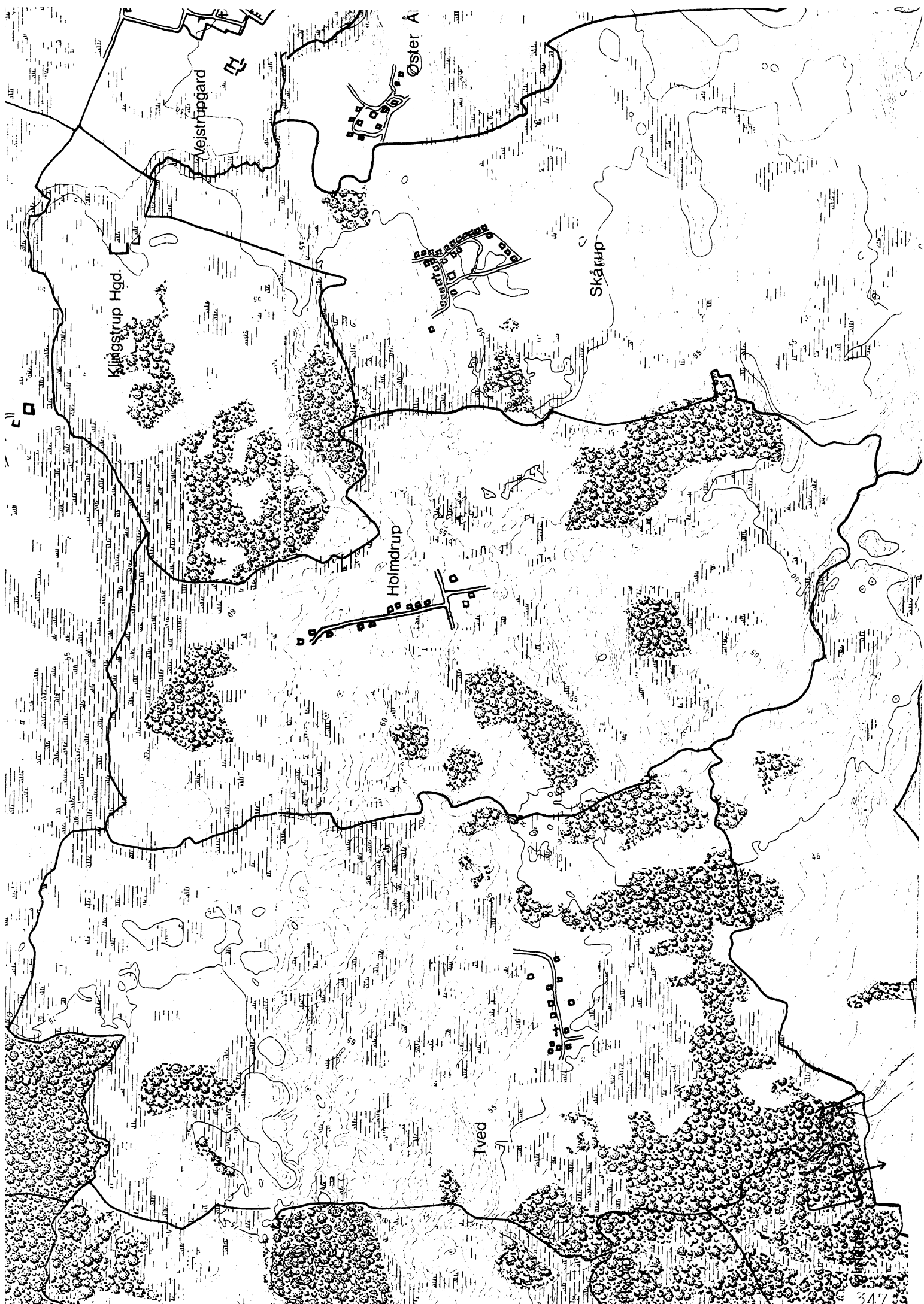

Mose

Christian T. Nielsen
No. 170
No. 171
No. 172
No. 173
No. 174
No. 175
No. 176
No. 177
No. 178
No. 179
No. 180
No. 181
No. 182
No. 183
No. 184
No. 185
No. 186
No. 187
No. 188
No. 189
No. 190
No. 191
No. 192
No. 193
No. 194
No. 195
No. 196
No. 197
No. 198
No. 199
No. 200

DREJØ

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Navn: Drejø	Navnetype: -ø.
----------------	-------------------

Bemærkninger:

Drejø er nævnt første gang i det 13. årh. i formen Østrædraghø. Forleddet er navneordet, glda. dragh, som betyder smal landtange, der forbinder to landområder, her om Drejet, der forbinder den østlige med den vestlige del. Efterleddet er ø. Tilføjelsen Østræ i kilden tjener til at adskille øen fra Wæstræ draghø. nu Avernakø.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
-----------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Drejø hørte ind under Ærøskøbing menighed indtil 1535, da øen fik sin egen kirke og præst. Midt i Drejø by står en sten med alle de gamle gårdes bomærker indhugget. Den blev rejst efter en brand i 1942, hvor 11 gårde og 7 huse blev ødelagt. På øens vestlige side findes rester af skanser fra Englandskrigene.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Forteklyngeby.

Gårdene ligger meget tæt og er ofte bygget sammen. Midt i byen er der en rektangulær forte. Husene ligger spredt mellem gårdene, hovedsagelig i udkanten af byen. Kirken ligger uden for byen mod syd.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1832 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 17 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 2-vangsbrug rotation: 2/2
 vangeantal: 2+1 mindre vange.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Kuppelbakke på den vestlige del af øen. Naturskabt marint formand ved dele af kysten.

jordbund: Overvejende moræneler. Ferskvandstørv, -sand og -grus ved kysten.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet udgøres af Drejø ø.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Drejø

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 70% af gårdene er flyttet ud. Det særprægede vejforløb er bevaret, men reguleret en smule mod nord. Stjerneudskiftningshegnene er kun bevaret enkelte steder omkring bykernen. Der er bygget enkelte nye huse i byen og øst for denne.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Større engareal "Søndersø" bevaret.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 412 ha, heraf opdyrket 1688: 44%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	47	43	65				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	13	22	25	26	27	27
Huse:					15		
Huse m/ jord:				2		24	35
Huse u/ jord:						7	24
I alt:	13	13	22	27	41	58	86
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
1664	21						2,2
100 1688	25						1,8
100 1844	27						2,1
100 1903	27						2,1
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	160		217		248		
Børn:	67		97		111		
I alt:	227		314		359		

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Drejø

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			22					
1844	1	1					26	30
1903	27	59						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 412 ha store ø var i 1688 opdyrket 44%. Byen havde 2 vange som dog omkring 1800 synes at være blevet drevet i årlig drift. Hertil kom et vænge "Skoven" vest for det smalle Drejet. Omkring 1730 blev det dog på grund af jordens ringhed opgivet at dyrke "Skoven" der i stedet udlagdes til græsning. Skovene på øen må oprindeligt have været betydelige, i 1200-tallet havde kronen hjorte, dådyr og heste på øen. Omkring 1800 var der ikke levnet skov på øen. I 1823 berømmes øen for sit intensive jordbrug bl.a. baseret på tanggødskning. Byen takseredes i 1688 til 43 tdr.htk. og i 1844 til 65 tdr. htk. Drejø hørte oprindeligt til Ærøskøbing sogn, men i 1535 opførte øens 13 gårdmænd en lille kirke. Endnu i 1572 var der ingen egentlig præstegård, men hver af de 13 gårde dyrkede 3 skp. land for præsten, der selv lagde sædekorn og gødning til. I 1664 var der en egentlig præstegård på øen.

Byen stjerneudskiftedes så sent som i 1832 og siden er 17 gårde udflyttet.

Øen og byen tilhørte allerede i 1200-tallet kronen. I 1667 afhændedes øen til Egeskov gods, der i 1766 skødede den til Hvedholm, der endnu ejede øen i 1844. Inden 1903 var overgangen til selveje fuldført.

Byen havde i 1500-tallet 13 gårde, hvorpå der imidlertid i 1572 var 16 brugere. I 1664 var man nået op på 22 gårde, hvoraf 4 kvarte og 17 ottendedelsgårde. Byen var egaliseret i 2 gårdklasser. I løbet af 1700-tallet nåede gårdtallet op på 26-27, og i 1787 var de 26 gårde egaliseret på 1-5-0-1¹⁰/₁₃ tdr.htk. Hertil kom 12 huse med jord. Hus- og befolkningsvæksten i det 19. årh. var af moderat omfang.

Som typisk for ø-landsbyer var gårdene meget små (med fiskeri som bierhverv). Byen var allerede egaliseret i 2 klasser i 1664 og den egaliseredes atter på ét hartkornsniveau inden 1787.

En brand i 1942 ødelagde 11 gårde og 7 huse og førte til en gennemgribende udflytning af byens gårde.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

1) Anlægstype.

Den store ø-landsby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerori-entering. Byformen er en for småøerne typisk tætbygget forteklynge-by. Gårdene var meget små og har formentlig delvis søgt deres næring på havet. Der anvendtes i udstrakt grad tanggødskning.

2) Udviklingstype.

Øen har formentlig været skovdækket i 1200-tallet. Fra senmiddelalderen og frem i 1700-tallet ekspanderer bebyggelsen stærkt og skov-arealerne viger efterhånden. I 1535 fik Drejø egen kirke. Byen var fra 1200-tallet og frem i det 19. årh. til stadighed på en besidders hånd og byen egaliseredes mindst 2 gange og har i det hele et reguleret præg. Overgangen til selveje skete sent og ledsagedes af moderat ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en meget typeren ø-landsby type med flere udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er opløst.
2. Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn og et større engareal.
3. Særlige relikter: kirke.
4. Arkæologiske interesser: enkelte frilagte gårdtomter.

Hvednømsgave

DREJØ

bo

rejo By

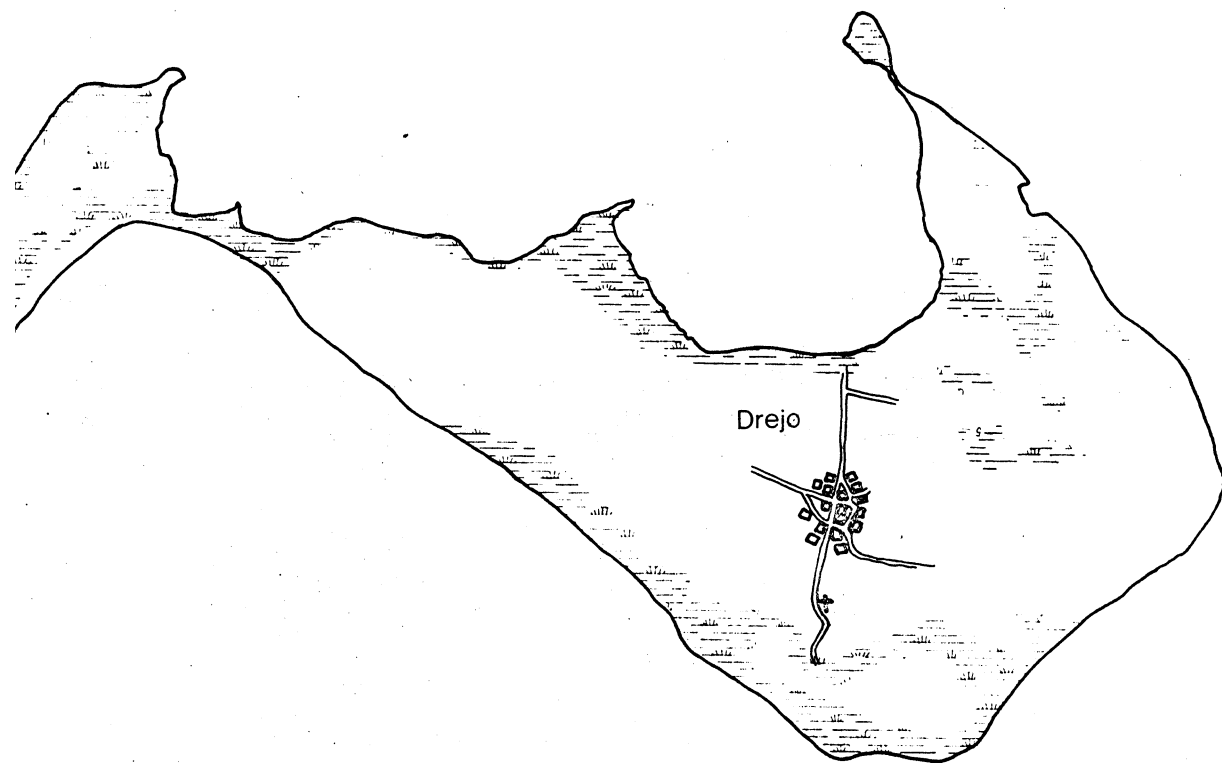
Trsf

8

0.2

Kirke

Skole B

HJORTØ

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Navn: Hjortø	Navnetype: -ø.
-----------------	-------------------

Bemærkninger:

Hjortø er nævnt første gang i det 13. årh. i formen Hiortø. Forleddet er navneordet hjort. Efterleddet er ø.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
-----------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Hjortø hørte ind til 1555 under Bjerreby sogn på Tåsinge. Den blev lagt til det nydannede sogn Drejø, fordi dette var for ringe til at underholde en præst.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Drejø

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten

Byens 4 gårde ligger tæt sammen i en klynge, hvis form ikke rigtigt passer til den her brugte typologi. Der er aftegnet 2 huse i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1832 figur: Blokudskiftning

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: Alsædebrug

rotation:

vangeantal: 2

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Moræneflade med terrænstriber. Naturskabt marint forland på den SV del af øen.

jordbund: Moræneler. Saltvandssand, -tørv og -grus ved kysten.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet udgøres af Hjortø ø.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager og eng.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

50% af gårdene er flyttet ud, men kun omkring 100 meter mod sydvest.
Der er bygget enkelte nye huse i byen og vest for denne.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større engareal bevaret på den vestlige del af øen.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 121 ha, heraf opdyrket 1688: 29%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	6	9	14				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	2	2	4	4	4	5	5
Huse:		1			2	2	
Huse m/ jord:							4
Huse u/ jord:							4
I alt:	2	3	4	4	6	7	13
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
100 1664	4			1,5			
100 1688	4			2,3			
100 1844	5			2,8			
100 1903	5			2,5			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	28	27	31				
Børn:	20	7	15				
I alt:	48	34	46				

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			4					
1844							5	2
1903		3					5	5

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 121 ha store øejerlav var i 1684 kun opdyrket 29%, hvilket stemmer overens med forekomsten af store strandengsarealer. Byen havde alsædebrug i 2 vange og takseredes i 1688 til 9 tdr. og i 1844 til 14 tdr.hk. Kronen havde i 1200-tallet heste på øen og bebyggelsen er formentlig fremvokset i senmiddelalderen. Indtil 1555 hørte Hjortø under Bjerreby sogn, men lagdes herefter til det nydannede Drejø sogn.

Byen blokudskiftedes i 1832 og siden er 2 af byens 4 gårde flyttet ud.

Øen tilhørte allerede i 1200-tallet kronen og vedblev hermed endnu i 1664. Efter krongodsudlæggene kom øen formentlig til Skovsgård på Langeland og senere under stamhuset Thorseng (Valdemarslot). I 1844 lå Hjortø under grevskabet Tranekær.

Endnu i 1903 var stort set hele byen i fæste.

I 1572 var der 2 gårde med 4 brugere på øen. Senere er gårdene delt, således at øen i 1664 bestod af 4 egaliserede ottendelsgårde, der var lige i udsæd og landgilde. Senere kom en femte gård til men bebyggelsen beholdt sit egaliserede præg.

Gårdene var i 1688 meget små, således som det er typisk for småøerne, hvor fiskeriet har udgjort en væsentlig del af næringen. Byen fremstår allerede som egaliseret i 1664 og det egaliserede præg holdt sig endnu i 1903.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den lille ø-landsby er randplaceret på øen og har ager/engorientering. Byen har som typisk for småøerne form af en tæt sammenbygget gårdklynge. Øen har formentlig været uopdyrket i højmiddelalderen og bebyggelsen er vokset frem i senmiddelalderen og nyere tid.

2) Udviklingstype.

Øen var lige fra højmiddelalderen og indtil 1903 samlet på en besidders hånd, først kronen senere forskellige godser. Byens gårde egaliseredes inden 1664 og bevarede endnu i 1903 deres egaliserede præg. Den normale ekspansion i det 19. årh. udeblev stort set.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med nogle udviklingsæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er kun delvis bevaret.
2. Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn samt et stort engareal.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 1 frilagt gårdtomt.

Sør

Hjortø BY

Fadersmindø

Skole

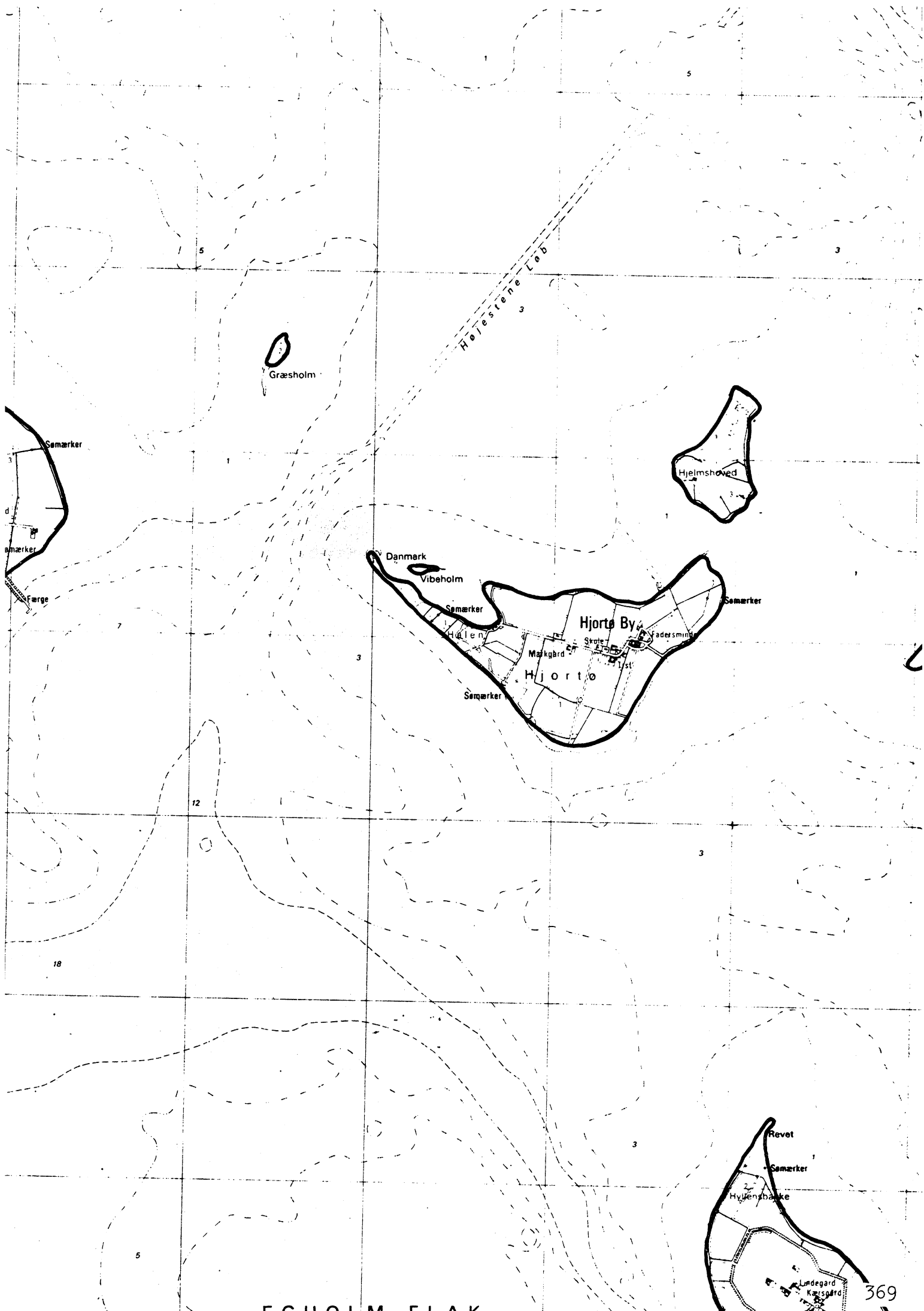
Nærgård

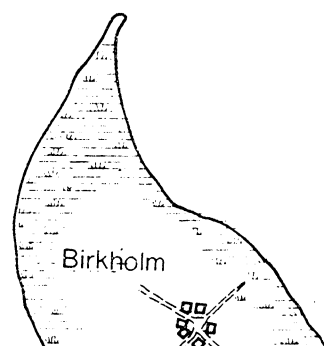
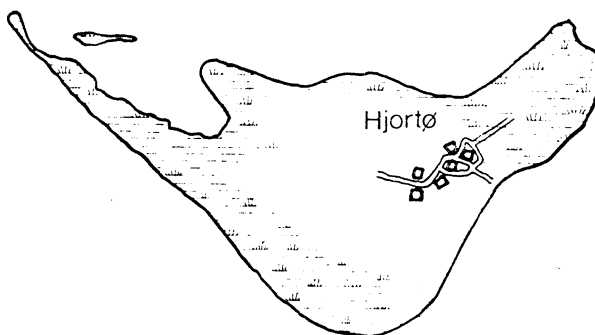
Hjortø

st

5

1

SKARØ

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Navn: Skarø	Navnetype: -ø.
----------------	-------------------

Bemærkninger:

Skarø er nævnt første gang i det 13. årh. i formen Skaarø. Forleddet er navneordet, glde. skar, som betyder "udfald i havet ved randen af sejldyb". Efterleddet er ø.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
-----------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Skarø hørte tidligere til Øster Skerninge sogn, men da Drejø var for ringe et sogn til at underholde en præst, blev bl.a Skarø lagt ind under Drejø sogn i 1555.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby.

Gårdene ligger i to afdelinger, som hver orientere sig mod en forte. Gårdene ligger tæt og enkelte er bygget sammen. På begge forter er der et gadekær.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby	☒ agerorientering	☐ skovorientering	☐ åorientering
☐ randby	☐ engorientering	☐ kystorientering	

c. Udskiftning

år: 1821 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
- ☒ efter udskiftningen 5 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 2-vangsbrug rotation: 2/2
vangeantal: 2+1 mindre vange.

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: G. Sydfyn og øer. Moræneflade med terrænstriber og en smule naturskabt marint forman på den nordlige del af øen.

jordbund: Moræneler. Saltvandstørv, - grus og -sand ved kysten.

naturlig afgrænsning: Ejerlavet udgøres af en ø.

- ☐ overvejende
- ☒ overvejende ager med større indhold af eng.
- ☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Omkring 40% af gårdene er flyttet ud. Udflytningsprocenten kan være for lav sat, da byens "kompakte" form gør det svært at skelne mellem huse og gårde. Forterne er næsten væk på grund af vejreguleringer. Selve vejforløbet er bevaret og en del af udskiftningshegnene, der går op til byen er ligeledes bevaret. Der er bygget enkelte nye huse i byen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste udskiftningshegn er bevaret.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Større engareal ved kysten bevaret.

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 190 ha, heraf opdyrket 1688: 53%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	14	18	31	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	6	6	9	10	12	12	10
Huse:					4		
Huse m/ jord:						12	18
Huse u/ jord:							4
I alt:	6	6	9	10	16	24	32

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
100 1664	9			1,6
100 1688	10			1,8
100 1844	12			2,0
100 1903	10			2,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	64	92	106
Børn:	28	48	41
I alt:	92	140	147

FYNS AMT	Herred: Sunds	Kommune: Svendborg	Sogn: Drejø
----------	------------------	-----------------------	----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			9					
1844							12	12
1903	10	10						12

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 190 ha store øjerlav var i 1688 opdyrket 53%. Byen havde da tovangsbrug efter "Lillebælts-systemet" og takseredes til 18 tdr.htk. mod 31 tdr. i 1844. Øen var formentlig uopdyrket i 1200-tallet, hvor kronen havde hjorte på den.

Bebyggelsen er formentlig opstået i senmiddelalder. Indtil 1555 hørte Skarø under Øster Skerninge sogn, men lagdes herefter til det nydannede Drejø sogn.

Skarø stjerneudskiftedes i 1821 og siden er 5 gårde udflyttet.

Øen tilhørte fra højmiddelalder og endnu i 1664 kronen. I forbindelse med krongodsudlæggene kom Skarø under Lehnkov (baroniet Lehn), hvor øen endnu lå i 1844. I 1903 var overgangen til selveje afsluttet for gårdenes vedkommende.

Antallet af gårde var i 1572 6, hvorpå der imidlertid sad 8 brugere. Frem til 1774 vokser gårdtallet til 12, men daler herfter til 10 i 1903. Hus- og befolkningsekspansionen i det 19. årh. har moderat omfang.

Byens gårde var, som det er typisk for småøerne, meget små. Mellem 1572 og 1664 er foretaget en egaliserings, således at de 9 gårde i 1664 var lige på udsæd og landgilde. Byen bevarede sit egaliserede præg endnu i 1903.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Sunds	Svendborg	Drejø

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1) Anlægstype.

Den lille ø-landsby er centralplaceret på øen og har agerorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby. Øen har formentlig været uopdyrket i højmiddelalderen og bebyggelsen er vokset frem i senmiddelalderen og nyere tid. Gårdene var som typisk for småøerne - meget små og fiskeri har formentlig haft betydning som bierhverv.

2) Udviklingstype.

Øen var lige fra højmiddelalderen og langt op i det 19. årh. samlet på en besidders hånd, først kronen senere baroniet Lehn. Byens gårde egaliseredes inden 1664 og bevarede endnu i 1903 deres egaliserede præg. Ekspansionen i det 19. årh. er moderat.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med nogle udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Interesse.

1. Bytomten er delvis opløst og præget af vejreguleringer.
2. Kulturlandskabet har bevaret de fleste hegn samt et større engareal.
3. Særlige relikter: -
4. Arkæologiske interesser: 1-2 frilagte gårdtomter.

Skarø By

Vestergårdstræst

Skarø

